

नालन्दा-देवनागरी-पालि-गन्थमालाय

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

पधानसंसोधको
भिक्खु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन
पकासिता

३०२५०४

वि०२०१७

वितरक
मोतीलाल बनारसीदास,
नेपाली संस्कृत,
पोर्ट बाक्स नं० ७५,
चारणगढी,
(भारत)

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
NAVAKANIPĀTA, DASAKANIPĀTA
&
EKĀDASAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PALI PUBLICATION BOARD
(DUHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No 75,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hinayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote : "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of tṛṣṇā or tanhā. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat
tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramanīs or prohibitions or abstinences called *dasaṭīla* or *dasaṭīkṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pāñcasīla*.

Pāñātipātā veramāṇī sikkhāpadam samādiyāmi
 Adinnādānā veramāṇī sikkhāpadam samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramāṇī sikkhāpadam samādiyāmi
 Musāvādā veramāṇī sikkhāpadam samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādatṭhānā

veramāṇī sikkhāpadam samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pāñcasīla we will develop patience, courage, love

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇam paramam sukhām : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *samsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

"When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : "Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself." Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versos in Devanāgari script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world

S Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the *Navaka-nipāta*, *Dasaka-nipāta* and *Ekādasaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text:—Burmese—Chaṭṭha-Saṅgāyana publication, 1955; Siamese—Mahāmakuṭa Government publication, 1926; Sinhalese—Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1915; Roman—edited by Prof. E. Hardy (P. T. S. 1899, 1900).

* *

* *

* *

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M. A. and his assistants.

Varanasi
25.6.60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अब्जगुत्तरनिकाय के अन्तिम तीन निपात — नवक निपात, दसक निपात तथा एकादसक निपात — प्रकाशित किये जा रहे हैं। क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है:—वर्मी-संस्करण, छट्ठा-सङ्घायन प्रकाशन (१६५५); स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१६२६); सिहली-संस्करण, सिरि देवमित्र महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१६१५); रोमन-संस्करण, प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८६६, १६००)।

***

***

***

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PALI ALPHABET IN
DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	খ kha	গ ga	ঘ gha	ন na
চ ca	ছ cha	জ ja	ঝ, ঝ jha	ঢ ña
ত ta	ঠ tha	ঢ da	ঢ dha	ণ na
ত ta	ঠ tha	ঢ da	ঢ dha	ণ na
প pa	ফ pha	ব ba	ঘ bha	ম ma
য ya	ৰ ra	ল la	ৱ va	স sa
		হ ha	ঢ la	ণ am

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की ki कु ku कू kū के ke को ko
 ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क्क kka	च्च ūca	द्वा dva	म्बा mba
ख्ख kkha	च्छ ūcha	ध्या dhya	म्भा mbha
क्या kya	ज्ज ūja	ध्वा dhva	म्मा mma
क्रि kri	ञ्ज, ञ्ञ ūjha	न्त nta	म्या mya
क्ल kla	ट्ट, टट ūṭṭa	न्त्व ntva	म्हा mha
क्वा kva	ट्टु, ट्टुहा ūṭṭha	न्था nthva	य्या yya
ख्या khya	ट्टु, ट्टुहा ūṭṭha	न्दा nda	य्हा yha
ख्वा khva	ट्टु, ट्टुहा ūṭṭha	न्द्रा ndra	ल्ला lla
ग्गा gga	ण्ण न्ता ūṇṇa	न्धा ndha	ल्या lya
ग्घा ggha	ण्ण न्त्हा ūṇṇha	न्न, न्ना nna	ल्हा lha
ग्या gya	ण्ण न्दा ūṇṇda	न्या nya	व्हा vha
ग्रा gra	ण्ण न्ना ūṇṇa	न्हा nha	स्ता sta
ङ्ङा ūnka	ण्ह न्हा ūṇhha	प्पा ppa	स्त्रा stra
ङ्गा ūñkha	त्ता tta	प्फ ppha	स्ना sna
ङ्ग, ङ्गा ūngā	त्था ttha	प्या pya	स्या sya
ङ्गु, ङ्गुः ūñgha	त्वा tva	प्ला pla	स्सा ssa
च्चा cca	त्या tya	ब्बा bba	स्मा sma
च्छा ccha	त्रा tra	ब्ब्हा bbha	स्वा sva
ज्जा jjā	द्दा dda	ब्या bya	ह्मा hma
ज्जा, ज्जुः ūjjha	द्दु ddha	ब्रा bra	ह्वा hva
ञ्जा ūñña	द्या dya	म्पा mpa	ञ्हा !ha
ञ्जु ūñha	द्रा dra	म्फा mpha	

r=ā; f=i; ḡ=i; ḡ=u; ḡ=ū; ḡ=e; ḡ=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

सूची

	पिट्ठौ		पिट्ठौ
१. नवकनिपातो		१०. वेलामसुत्तं	३५
१. सम्बोधिवग्गो	३	तस्मुदानं	३८
१. सम्बोधिसुत्तं	३	३. सत्तावासवग्गो	३८
२. निंस्तयसुत्तं	५	१. तिठानसुत्तं	३८
३. मेघियसुत्तं	६	२. अस्त्रखलुङ्कसुत्तं	३९
४. नन्दकसुत्तं	८	३. तण्हामूलकसुत्तं	४१
५. बलसुत्तं	१२	४. सत्तावाससुत्तं	४२
६. सेवनासुत्तं	१४	५. पञ्चासुत्तं	४३
७. सुतवासुत्तं	१७	६. सिलायूपसुत्तं	४३
८. सज्जसुत्तं	१८	७. पठमवेरसुत्तं	४६
९. पुगलसुत्तं	१९	८. दुतियवेरसुत्तं	४७
१०. आहुनेष्यसुत्तं	२०	९. आघातवत्थसुत्तं	४८
तस्मुदानं	२०	१०. आघातपटिविनयसुत्तं	४९
२. सीहनादवग्गो	२०	११. अनुपुब्वनिरोधसुत्तं	४९
१. सीहनादसुत्तं	२०	तस्मुदानं	५०
२. सउपादिसेससुत्तं	२४	४. महावग्गो	५०
३. कोट्टिकसुत्तं	२७	१. अनुपुब्वविहारसुत्तं	५०
४. समिद्धिसुत्तं	३०	२. अनुपुब्वविहारसमाप्तिसुत्तं	५०
५. गण्डसुत्तं	३२	३. निव्वानसुखसुत्तं	५४
६. सञ्चासुत्तं	३२	४. गावीउपभासुत्तं	५७
७. कुलसुत्तं	३२	५. ज्ञानसुत्तं	६१
८. नवद्वृपोसथसुत्तं	३३	६. आनन्दसुत्तं	६५
९. देवतासुत्तं	३४	७. लोकायतिकसुत्तं	६६

पिट्ठुङ्गा		पिट्ठुङ्गा	
८. देवामुरसज्जाममुत्तं	६६	२. नीवरणमुत्तं	६१
९. नागसुत्तं	७२	३. कामगुणमुत्तं	६२
१०. तपुस्ससुत्तं तस्मुद्दानं	७४	४. उपादानकरन्वसुत्तं	६२
५. सामब्जावग्गो	८३	५. ओरम्भागियमुत्तं	६२
१. सम्बाधमुत्तं	८३	६. गतिमुत्तं	६३
२. कायसक्षिवमुत्तं	८५	७. मच्छरियमुत्तं	६३
३. पञ्चाविमुत्तसुत्तं	८६	८. उद्भम्भागियमुत्तं	६३
४. उभतोभागविमुत्तमुत्तं	८६	९. चेतोखीलमुत्तं	६३
५. सन्दिट्टिकवम्ममुत्तं	८७	१०. चेतसोविनिवन्वसुत्तं तस्मुद्दानं	६४
६. सन्दिट्टिकनिव्वानसुत्तं	८७	८. सम्पर्यधानवग्गो	६५
७. निव्वानमुत्तं	८८	१. सिक्खमुत्तं	६५
८. परिनिव्वानसुत्तं	८८	१०. चेतसोविनिवन्वसुत्तं	६६
९. तदज्जनिव्वानमुत्तं	८८	९. इद्विपादवग्गो	६६
१०. दिट्टघम्मनिव्वानसुत्तं तस्मुद्दानं	८८	१. सिक्खमुत्तं	६६
६. खेमवग्गो	८९	१०. चेतसोविनिवन्वसुत्तं	६७
१. खेममुत्तं	८९	१०. रागपेव्यालं	६७
२. खेमप्पत्तसुत्तं	८९	१०. दसकनिपातो	
३. अमतमुत्तं	९६	१. आनिसंसवग्गो	६६
४. अमतप्पत्तमुत्तं	९६	१. किमत्थियमुत्तं	६६
५. अभयमुत्तं	९६	२. चेतनाकरणीयमुत्तं	१००
६. अभयप्पत्तमुत्तं	९६	३. पठमउपनिससुत्तं	१०१
७. पस्सद्विमुत्तं	९६	४. दुतियउपनिससुत्तं	१०२
८. अनुपुन्वपस्सद्विमुत्तं	९०	५. ततियउपनिससुत्तं	१०३
९. निरोधमुत्तं	९०	६. सनाधिमुत्तं	१०४
१०. अनुपुन्वनिरोधमुत्तं	९०	७. सारिपुत्तसुत्तं	१०५
११. अभव्यमुत्तं तस्मुद्दानं	९०	८. ज्ञानसुत्तं	१०६
७. सत्तिपट्टानवग्गो	९१	९. सन्तविमोक्षसुत्तं	१०७
१. सिक्खादुन्वल्यमुत्तं	९१	१०. विज्ञासुत्तं तस्मुद्दानं	१०८
	९१		१०९

	पिट्ठुङ्गा		पिट्ठुङ्गा
२. नाथवग्गो	१०६	६. सामणेरसुत्तं	१५६
१. सेनासनसुत्तं	१०६	७. सञ्चमेदसुत्तं	१५७
२. पञ्चज्ञसुत्तं	१११	८. सञ्चसामग्रीसुत्तं	१५७
३. संयोजनसुत्तं	१११	९. पठमआनन्दसुत्तं	१५८
४. चेतोखीलसुत्तं	११२	१०. दुतियआनन्दसुत्तं तस्मुदानं	१५८
५. अप्पमादसुत्तं	११५	५. अवकोसवग्गो	१५९
६. आहुनेयसुत्तं	११६	१. विवादसुत्तं	१५९
७. पठमनाथसुत्तं	११७	२. पठमविवादमूलसुत्तं	१६०
८. दुतियनाथसुत्तं	११८	३. दुतियविवादमूलसुत्तं	१६०
९. पठमअरियावाससुत्तं	१२१	४. कुसिनारसुत्तं	१६१
१०. दुतियअरियावाससुत्तं तस्मुदानं	१२२	५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुत्तं	१६३
३. महावग्गो	१२४	६. सक्कसुत्तं	१६४
१. सीहनादसुत्तं	१२४	७. महालिसुत्तं	१६७
२. अधिवृत्तिपदसुत्तं	१२७	८. पब्बजितअभिष्ठसुत्तं	१६८
३. कायसुत्तं	१२६	९. सरीरद्वधम्मसुत्तं	१६९
४. महाचन्द्रसुत्तं	१३१	१०. भण्डनसुत्तं तस्मुदानं	१७२
५. कसिणसुत्तं	१३५	६. सचित्तवग्गो	१७२
६. काळीसुत्तं	१३५	१. सचित्तसुत्तं	१७२
७. पठममहापञ्चासुत्तं	१३७	२. सारिपुत्रसुत्तं	१७४
८. दुतियमहापञ्चासुत्तं	१४२	३. ठितिसुत्तं	१७५
९. पठमकोसलसुत्तं	१४५	४. समथसुत्तं	१७७
१०. दुतियकोसलसुत्तं तस्मुदानं	१५०	५. परिहानसुत्तं	१८०
४. उपालिवग्गो	१५४	६. पठमसञ्ज्ञासुत्तं	१८३
१. उपालिसुत्तं	१५४	७. दुतियसञ्ज्ञासुत्तं	१८३
२. पातिमोक्खदुपनासुत्तं	१५४	८. मूलकसुत्तं	१८३
३. उव्वाहिकासुत्तं	१५४	९. पव्वज्जासुत्तं	१८४
४. उपसम्पदासुत्तं	१५५	१०. गिरिमानन्दसुत्तं तस्मुदानं	१८५
५. निस्सयसुत्तं	१५६		१८६

	पिट्ठुङ्गा		पिट्ठुङ्गा
७. यमकवग्नो	१८६	६. अधिमानसुतं	२२६
१. अविज्ञासुतं	१८६	७. नपिण्यसुतं	२३१
२. तण्हासुतं	१८२	८. अक्कोसकसुतं	२३५
३. निष्ठज्ञतसुतं	१८५	९. कोकालिकसुतं	२३६
४. अवेच्चप्पसन्नसुतं	१८५	१०. खीणासवयलसुतं	२३६
५. पठमसुससुतं	१८५	तसुद्दानं	२४०
६. द्रुतियसुखमुतं	१८६	१०. उपालिवग्नो	२४१
७. पठमनक्ळकपानसुतं	१८७	१. कामभोगीसुतं	२४१
८. द्रुतियनक्ळकपानसुतं	१८६	२. भयसुतं	२४६
९. पठमकयावत्यसुतं	२०१	३. किंदिट्कसुतं	२४८
१०. द्रुतियकथावत्यसुतं	२०२	४. वज्जियमाहितसुतं	२५२
तसुद्दानं	२०४	५. उत्तियसुतं	२५५
८. आकह्नवग्नो	२०४	६. कोकनुदसुतं	२५७
१. आकह्नसुतं	२०४	७. आहुनेयसुतं	२६०
२. कण्टकसुतं	२०६	८. घेरसुतं	२६२
३. इटुवमसुतं	२००	९. उपालिसुतं	२६३
४. वड्डिसुतं	२०८	१०. अभव्वसुतं	२६६
५. मिगसालामुत	२०६	तसुद्दानं	२७०
६. तयोवम्ममुतं	२१४	११. समणसञ्ज्ञावग्नो	२७०
७. काकमुतं	२१८	१. समणसञ्ज्ञासुतं	२७०
८. निगण्ठसुतं	२१८	२. वोज्जज्ञसुतं	२७०
९. आधातवत्यसुतं	२१६	३. मिच्छतसुतं	२७१
१०. आधातपटिविनयमुत	२१६	४. वीजसुतं	२७२
तसुद्दानं	२१८	५. विज्जामुतं	२७३
६. घेरवग्नो	२१६	६. निज्जरसुतं	२७३
१. वाहनमुतं	२१६	७. घोवनसुतं	२७५
२. आनन्दसुतं	२२०	८. तिकिच्छकसुतं	२७६
३. पुण्यमुतं	२२२	९. वमनसुतं	२७८
४. व्याकरणमुतं	२२३	१०. निद्रमनीयसुतं	२७९
५. कथ्यमुतं	२२५	११. पठमअसेखसुतं	२७९

	पिंडङ्गा		पिंडङ्गा
१२. दुतियअसेखसुत्तं तस्सुदानं	२८०	४. अत्थसुत्तं	२६७
१२. पच्चोरोहणिवग्गो	२८०	५. धम्मसुत्तं	२६७
१. पठमअधम्मसुत्तं	२८०	६. सासवसुत्तं	२६८
२. दुतियअधम्मसुत्तं	२८१	७. सावज्जसुत्तं	२६८
३. ततियअधम्मसुत्तं	२८३	८. तपनीयसुत्तं	२६८
४. अजितसुत्तं	२८७	९. आचयगामिसुत्तं	२६८
५. सज्जारखसुत्तं	२८६	१०. दुक्खब्रयसुत्तं	२६९
६. ओरिमतीरसुत्तं	२६०	११. दुक्खविपाकसुत्तं	२६९
७. पठमपच्चोरोहणीसुत्तं	२६०	१५. अरियवग्गो	२६६
८. दुतियपच्चोरोहणीसुत्तं	२६३	१. अरियमग्गसुत्तं	२६६
९. पुब्वज्ञमसुत्तं	२६३	२. कण्हमग्गसुत्तं	३००
१०. आसवकथयसुत्तं तस्सुदानं	२६३	३. सद्धम्मसुत्तं	३००
	२६४	४. सप्पुरिसधम्मसुत्तं	३००
१३. परिसुद्धवग्गो	२६४	५. उपादेतब्बसुत्तं	३००
१. पठमसुत्तं	२६४	६. आसेवितब्बसुत्तं	३०१
२. दुतियसुत्तं	२६४	७. भावेतब्बसुत्तं	३०१
३. ततियसुत्तं	२६४	८. बहुलीकातब्बसुत्तं	३०१
४. चतुर्थसुत्तं	२६४	९. अनुस्सरितब्बसुत्तं	३०१
५. पञ्चमसुत्तं	२६५	१०. सच्चिकातब्बसुत्तं	३०२
६. छहसुत्तं	२६५	१६. पुग्गलवग्गो	३०२
७. सत्तमसुत्तं	२६५	१. सेवितब्बसुत्तं	३०२
८. अट्ठमसुत्तं	२६५	२-१२. भजितब्बादिसुत्तानि	३०२
९. नवमसुत्तं	२६६	१७. जाणुस्सोणिवग्गो	३०३
१०. दसमसुत्तं	२६६	१. ब्राह्मणपच्चोरोहणीसुत्तं	३०३
११. एकादसमसुत्तं	२६६	२. अरियपच्चोरोहणीसुत्तं	३०५
१४. साधुवग्गो	२६६	३. सज्जारखसुत्तं	३०६
१. साधुसुत्तं	२६६	४. ओरिमसुत्तं	- ३०७
२. अरियधम्मसुत्तं	२६७	५. पठमअधम्मसुत्तं	३०८
३. अकुसलसुत्तं	२६७	६. दुतियअधम्मसुत्तं	३०८
		७. ततियअधम्मसुत्तं	३१४

	पिट्ठौरा		पिट्ठौरा
८. कम्मनिदानसुत्तं	३१४	२१. करजकायवग्गो	३३३
९. परिकमनसुत्तं	३१५	१. पठमनिरयसग्गसुत्तं	३३३
१०. चुन्दसुत्तं	३१६	२. दुतियनिरयसग्गसुत्तं	३३६
११. जाणुस्सोणिसुत्तं	३२१	३. मातुगामसुत्तं	३३७
८. साधुवग्गो	३२५	४. उपासिकासुत्तं	३३७
१. साधुसुत्तं	३२५	५. विसारदसुत्तं	३३७
२. अरियधम्मसुत्तं	३२६	६. संसप्पनीयसुत्तं	३३८
३. कुसलसुत्तं	३२६	७. पठमसञ्चेतनिकसुत्तं	३४०
४. अत्यसुत्तं	३२६	८. दुतियसञ्चेतनिकसुत्तं	३४५
५. धम्मसुत्तं	३२६	९. करजकायसुत्तं	३४७
६. आसवसुत्तं	३२७	१०. अधम्मचरियासुत्तं	३४८
७. वज्जसुत्तं	३२७	२२. सामञ्जवग्गो	३५०
८. तपनीयसुत्तं	३२७	२३. रागपेयालं	३५५
९. आचयगामिसुत्तं	३२८	११. एकादसकनिपातो	
१०. दुक्खुद्रयसुत्तं	३२८	१. निष्टसयवग्गो	३५७
११. विपाकसुत्तं	३२८	१. किमत्तियसुत्तं	३५७
१२. अरियमग्गवग्गो	३२९	२. चेतनाकरणीयसुत्तं	३५८
१. अरियमग्गसुत्तं	३२९	३. पठमउपनिसासुत्तं	३५९
२. कण्हमग्गसुत्तं	३२९	४. दुतियउपनिसासुत्तं	३६१
३. मद्धममुत्तं	३२९	५. ततियउपनिसासुत्तं	३६२
४. सप्तुरिसवम्ममुत्तं	३२९	६. व्यसनसुत्तं	३६३
५. उप्पादेतव्यधम्मसुत्तं	३२९	७. सञ्ज्ञासुत्तं	३६४
६. आमेवितव्यधम्ममुत्तं	३३०	८. मनसिकारसुत्तं	३६६
७. भावेतव्यधम्ममुत्तं	३३०	९. सद्धसुत्तं	३६७
८. बद्वलीकागतव्यमुत्तं	३३१	१०. मोरनिवापसुत्तं	३७०
९. अनुस्तरितव्यमुत्तं	३३१	तस्तुदानं	३७१
१०. सच्चिदगतव्यमुत्तं	३३१	२. अनुस्ततिवग्गो	३७१
२०. अपरपुगतवग्गो	३३२	१. पठममहानामसुत्तं	३७१
१-१२. नमेवितव्यादि-		२. दुतियमहानामसुत्तं	३७५
सुतानि	३३२	३. नन्दियसुत्तं ..	३७७

	पिट्ठौ		पिट्ठौ
४. सुभूतिसुत्तं	३७६	१०. ततियसमाधिसुत्तं	३६५
५. मेत्तासुत्तं	३८३	११. चतुर्थसमाधिसुत्तं	३६६
६. अद्वकनामरसुत्तं	३८४	तसुहानं	३६७
७. गोपालसुत्तं	३८८	३. सामञ्जवग्गो	३६७
८. पठमसमाधिसुत्तं	३८३		
९. दुतियसमाधिसुत्तं	३६४	४. रागपेत्यालं	३६८

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(नवक-दसक-एकादसकनिपाता)

नमो तस्य भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

अङ्गुष्ठरनिकायपालि

९. नवकृनिपातो

१. सम्बोधिवग्गो

१०. सम्बोधिसुत्तं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – B.vol III, 163,
R.vol IV, 351

“सचे, भिक्खवे, अञ्जनतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेयुं – ‘सम्बोधिपवित्रिकान्’ आवुसो, धम्मानं का उपनिसा भावनाया’ ति, एवं पुद्गा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जनतित्थियानं परिब्बाजकानं किन्ति ५ व्याकरेय्याथ” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा ... पे०... भगवतो सुत्वा भिक्खू वारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासि-
स्सामी” ति । 10

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतद्वोच –

२. “सचे, भिक्खवे, अञ्जनतित्थिया परिब्बाजका एवं पुच्छेयुं – ‘सम्बोधिपवित्रिकानं, आवुसो, धम्मानं का उपनिसा भावनाया’ ति, एवं पुद्गा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जनतित्थियानं परिब्बाजकानं एवं १५ B. 164 व्याकरेय्याथ – ‘इधावुसो, भिक्खु कल्याणमितो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो । सम्बोधिपवित्रिकानं, आवुसो, धम्मानं अयं पठमा उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च पर्यं, आवुसो, भिक्षु सीलवा होति, पातिमोवखसंवर-
संवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमतेसु वज्जेसु भयदस्तावी, २०

१. गम्भीरपवित्रिकानं – सी०, स्पा०, रो० ।

समादाय सिक्षति सिक्षापदेसु । सम्बोधिपक्षिकानं, आवृत्ती, धम्मानं अयं दुतिया उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवृत्ती, भिक्खु यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-विवरणसप्ताया, सेव्यबीदं – अपिच्छक्या सन्तुष्टिक्या पविवेककथा ५ असंसगकथा विरियारम्भकथा सीलकथा ‘समाधिक्या पञ्जाक्या विमुत्तिक्या विमुत्तिनाणदस्सनक्या, एवल्पिया कथाय निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । सम्बोधिपक्षिकानं, आवृत्ती, धम्मानं अयं दुतिया उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवृत्ती, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं १० धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा दब्धपरकमो अनिमित्तवृद्धो कुसलेसु धम्मेसु । सम्बोधिपक्षिकानं, आवृत्ती, धम्मानं अयं चतुर्थी’ उपनिसा भावनाय ।

‘पुन च परं, आवृत्ती, भिक्खु पञ्जावा होति उदयत्यगमिनिया १५ पञ्जाय समजागतो अरियाय निवेदिकाय’ सम्मा दुक्षवक्षयगमिनिया । १३ सम्बोधिपक्षिकानं, आवृत्ती, धम्मानं अयं पञ्चमी उपनिसा भावनाय’ ।

३. “कल्याणमित्तस्तेरं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – सीलवा भविस्त्तति, पातिमोक्तसंवर-संवुतो विहरिस्त्तति आचारोचरसम्पदो अणुमतेमु वज्जेमु भयदस्सावी, समादाय सिक्षितस्ति३ सिक्षापदेसु ।

२० ४. “कल्याणमित्तस्तेरं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – यार्यं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरण-१६५ सप्ताया, सेव्यबीदं – अपिच्छक्या सन्तुष्टिक्या पविवेककथा असंसग-कथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिक्या पञ्जाक्या विमुत्तिक्या विमुत्तिनाणदस्सनक्या, एवल्पिया कथाय निकामलाभी भविस्त्तति २५ अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी ।

५. “कल्याणमित्तस्तेरं, भिक्खवे, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-सहायस्स कल्याणसम्पवङ्कस्स – आरद्धविरियो विहरिस्त्तति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा दब्धपरकमो अनिमित्तवृद्धो कुसलेमु धम्मेमु ।

१. चतुर्था – सी०, स्या०, रो०, २. निवेदिकाय – स्या० । ३. सिक्षति – सी० ।

६. “कल्याणमित्तस्सेतं, भिक्खुवे, भिक्खुनो पाटिकङ्गं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्गस्स – पञ्चावा भविस्सति उदयत्थगमिनिया
पञ्चाय समज्ञागतो अरियाय निव्वेधिकाय सम्मा दुखखक्खयगमिनिया ।

७. “तेन च पन, भिक्खुवे, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेसु
पतिद्वाय चत्तारो धम्मा उत्तरि^१ भावेतब्बा – असुभा भावेतब्बा रागस्स ५
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा व्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति^२
भावेतब्बा वितकुपञ्चेदाय, अनिच्चसञ्ज्ञा भावेतब्बा अस्ममान-
समुग्धाताय । अनिच्चसञ्ज्ञनो, भिक्खुवे^३, अनत्तसञ्ज्ञा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्ज्ञी अस्ममानसमुग्धातं पापुणाति दिव्वेव धम्मे निव्वान^४” ति ।

२. निस्सयसुत्तं

१. अथ खो अञ्जनतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि; १०
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं ... पे०... एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्तं
एतदवोच – “निस्सयसम्पन्नो निस्सयसम्पन्नो” ति, भन्ते, वुच्चति ।
कित्तावता तु खो, भन्ते, भिक्खु निस्सयसम्पन्नो होती” ति ?

“सदं चे, भिक्खु, भिक्खु^५ निस्साय अकुसलं पजहति कुसलं
भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । हिरि चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय १५
... पे०... ओत्तर्प्पं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय ... पे०... विरियं चे,
भिक्खु, भिक्खु निस्साय ... पे०... पञ्जं चे, भिक्खु, भिक्खु निस्साय
अकुसलं पजहति कुसलं भावेति, पहीनमेवस्स तं अकुसलं होति । तं
हिस्स भिक्खुनो अकुसलं पहीनं होति सुप्हीनं, यं^६ अरियाय पञ्चाय
दिस्वा पहीनं । २०

२. “तेन च पन, भिक्खु, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेसु
पतिद्वाय चत्तारो^७ उपनिस्साय विहातब्बा^८” । कतमे चत्तारो ? इध,
भिक्खु, भिक्खु सङ्घायेकं पटिसेवति, सङ्घायेकं अधिवासेति, सङ्घायेकं
परिवज्जेति^९, सङ्घायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खु, भिक्खु निस्सय-
सम्पन्नो होती” ति । २५

१. उत्तरि – सी०, स्या०, रो० । २. आनापानसति – गी०; आनापानसति –
रो० । ३. भिवत्वे भिक्खुनो – सी०, स्या०, रो० । ४. सी०, स्या०, रो० पौत्रकेसु नत्यि :
५. यं स – सी०, रो०; यस्त – स्या० । ६. चत्तारो धम्मा – री०, रो० । ७. विहातब्बा –
स्या० । ८. परिवज्जेति – सी० ।

३. मेघिष्यसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चालिकायं विहरति चालिकापच्चते^१ ।

तेन स्तो पन समयेन आयस्मा मेघियो भगवतो उपटुको होति । अथ
स्तो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो स्तो आयस्मा मेघियो

५ भगवन्तं एतदवोच – “इच्छामहं, भन्ते, जन्तुगामं पिण्डाय पविसितुं” ति ।

“यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्जसीं” ति ।

२. अथ स्तो आयस्मा मेघियो पुद्यण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-

मादाय जन्तुगामं पिण्डाय पावित्ति । जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा
पच्छामत्तं पिण्डपात्पटियकल्पो येन किमिकालाय^२ नदिया तीरं तेनुप-

१० सङ्कमि । अद्वा स्तो आयस्मा मेघियो किमिकालाय नदिया तीरे जड्बा-
विहार^३ अनुच्छ्रममानो अनुविच्चरमानो अम्बवनं पासादिकं रमणीयं ।

३५ १५ दिस्वानस्स एतदहोसि – “पासादिकं वतिदं अम्बवनं रमणीयं, अलं
वतिदं कुलपुत्रस्स पवानत्यिकस्स पवानाय । सचे मं भगवा अनुजानेय,
आगच्छेयाहं इमं अम्बवनं पवानाया” ति ।

३६ ३. अथ स्तो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसीयो रो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच – “इवाहं, भन्ते,
पुद्यण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय जन्तुगामं पिण्डाय पाविसि ।

३७ २० जन्तुगामे पिण्डाय चरित्वा पच्छामत्तं पिण्डपात्पटियकल्पो येन किमि-
कालाय नदिया तीरं तेनुपसङ्कमि । ग्रहस^४ स्तो अहं, भन्ते, किमिकालाय
नदिया तीरे जड्बाविहारं यनुच्छ्रममानो अनुविच्चरमानो अम्बवनं
पासादिकं रमणीयं । दिस्वान मे एतदहोमि – ‘पासादिकं वतिदं अम्बवनं

२५ २५ रमणीयं । अलं वतिदं कुलपुत्रस्स पवानत्यिकस्स पवानाय । सचे
मं भगवा अनुजानेय, आगच्छेयाहं इमं अम्बवनं पवानाया’ ति । सचे
मे भगवा करुणानेय, गच्छेयाहं तं अम्बवनं पवानाया” ति ।

“आगमेहि ताव, मेघिय ! एककम्हि” ताव याव अव्ययो पि कोर्चि
निकरु आगच्छती” ति ।

१. एविष्यरपद्मे—मी०; पातिष्यरपदे—स्या० । २. शिशिराताय—मी०, रो० ।

३. वद्विलाप—स्या० । ४. यद्यत—मी० । ५. एवत्ताहा—मी०, रो० । ६. दिस्वन्—

४. द्वितीयं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच - “भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चिच उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयोऽ। मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयोऽ। सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेष्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति ।

“आगमेहि ताव, मेघिय, एककम्हि ताव याव अब्जो पि कोचि ५ भिक्खु आगच्छती” ति ।

५. तृतीयं पि खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच - R. 356
“भगवतो, भन्ते, नत्थि किञ्चिच उत्तरि करणीयं, नत्थि कतस्स पटिचयोऽ। मय्हं खो पन, भन्ते, अत्थि उत्तरि करणीयं, अत्थि कतस्स पटिचयोऽ। सचे मं भगवा अनुजानेय्य, गच्छेष्याहं तं अम्बवनं पधानाया” ति । १०

“पधानं ति खो, मेघिय, वदमानं किन्ति वदेष्याम ! यस्स दानि त्वं, मेघिय, कालं मञ्जनसी” ति ।

६. अथ खो आयस्मा मेघियो उद्दायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कृत्वा येन तं अम्बवनं तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा तं अम्बवनं अज्ञोगाहेत्वा^१ अच्छातर्तर्स्मि रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि । अथ १५ खो आयस्मतो मेघियस्स तर्स्मि अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वित्वका समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं - कामवित्वको, व्यापादवित्वको, विर्हिसावित्वको । अथ खो आयस्मतो मेघियस्स एतदहोसि - “अच्छरियं वत भो, अभुतं वत भो ! सद्वाय च वतम्हा^२ अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता^३; अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि २० अकुसलेहि वित्वकेहि अन्वासत्ता” - कामवित्वकेन, व्यापादवित्वकेन, विर्हिसावित्वकेना” ति ।

७. अथ खो आयस्मा मेघियो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नो खो आयस्मा मेघियो भगवन्तं एतदवोच - २५

“इध मय्हं, भन्ते, तर्स्मि अम्बवने विहरन्तस्स येभुय्येन तयो पापका अकुसला वित्वका समुदाचरन्ति, सेय्यथीदं - कामवित्वको, व्यापादवित्वको, विर्हिसावित्वको । तस्स मम्हं, भन्ते, एतदहोसि -

B. 168

१. पतिष्ठो - सी० । २. अज्ञोगाहेत्वा - सी० । ३. वतम्हाम्हि - सी०, रो०; उप्मा - स्या० । ४. पब्बजितो - सी०, रो० । ५. अन्वासत्ता - ।

357

'अन्धरियं वत भो, अब्दुं वत भो ! सद्याय च वतम्हा अगारस्मा
अनगारियं पव्वजिता, अथ च पनिमेहि तीहि पापकेहि अकुसलेहि
वितकेहि अन्वासता - कामवितकेन, व्यापादवितकेन, विहिता-
वितकेना ति' ।

५. "अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया पञ्च धम्मा परि-
पक्काय संवत्तति । कतमे पञ्च ? इव, मेघिय, भिक्खु कल्याणमितो
होति कल्याणमहायो कल्याणसम्पवद्धो । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-
विमुत्तिया अयं पठ्मो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

६. "पुन च परं, मेघिय, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्ष-
१० संवरसंवृतो विहरति आचारणोचरसम्बन्धी अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी,
समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया
अयं दुतियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

७. "पुन च परं, मेघिय, यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्ताया, सेव्ययीद - अपिच्छकथा सन्तुष्टिकथा पविवेककथा
१५ अर्थसंगकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाविकथा पञ्जाकथा
विमुत्तिकथा विमुत्तिआणदस्सनकथा, एवस्थिया कथाय निकामलाभी
होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतो-
विमुत्तिया अयं ततियो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

८. "पुन च परं, मेघिय, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
२० अरुसलानं धम्मानं पहानाम, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा
दञ्चपरेकानो अनिक्षितव्ययो कुसलेसु धम्मेसु । अपरिपक्काय, मेघिय,
चेतोविमुत्तिया अयं चतुर्थो धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

९. "पुन च परं, मेघिय, भिक्खु पञ्जनवा होति उदयत्य-
गाधिनिशा पञ्जाय समनागतो अरियाय निवेदिकाय सम्या दुक्त-
२५ करपगामिनिया । अपरिपक्काय, मेघिय, चेतोविमुत्तिया अयं पञ्चमो
धम्मो परिपक्काय संवत्तति ।

१०. १०

११. ११

१२. "वन्याणमितस्वर्तं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकह्यं कल्याण-
सहायम् वन्याणसम्पवद्धस्य - 'सीलवा भवित्तस्ति .. पे०... समादाय
सिक्खिन्मुत्ति चिक्खापदेसु' ।

१३. देविरशिक्खु - ई०, स्या०, रा० ।

१४. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्गस्स - ‘यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतो-
विवरणसप्याया, सेव्यथीदं - अपिच्छकथा ...पे०... विमुत्तिज्ञाण-
दस्सनकथा, एवरूपिया कथाय निकामलाभी भविस्सति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी’ ।

5

१५. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्गस्स - ‘आरद्धविरियो विहरिस्सति ... पे०...
अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु’ ।

१६. “कल्याणमित्तस्सेतं, मेघिय, भिक्खुनो पाटिकह्वं कल्याण-
सहायस्स कल्याणसम्पवङ्गस्स - ‘पञ्जवा भविस्सति ...पे०... सम्मा-
दुखखक्खयगामिनिया’ ।

10

१७. “तेन च पन, मेघिय, भिक्खुना इमेसु पञ्चसु धम्मेसु
पतिद्वय चत्तारो धम्मा उत्तरि भावेतब्बा - असुभा भावेतब्बा रागस्स
पहानाय, मेत्ता भावेतब्बा व्यापादस्स पहानाय, आनापानस्सति
भावेतब्बा वितब्बकुपच्छेदाय, अनिच्चसञ्ज्ञा भावेतब्बा अस्मिमान-
समुग्धाताय । अनिच्चसञ्ज्ञनो, मेघिय, अनत्तसञ्ज्ञा सण्ठाति ।
अनत्तसञ्ज्ञी अस्मिमानसमुग्धातं पापुणाति दिट्टेव धम्मे निव्वानं” ति ।

15

४. नन्दकसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा नन्दको उपट्टान-
सालायं भिक्खु धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तजेति सम्प-
हंसेति । अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुट्टितो येनुपट्टानसाला
तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा वहिद्वारकोटुके अट्टासि कथापरियोसानं
आगमयमानो । अथ खो भगवा कथापरियोसानं विदित्वा उवकासेत्वा^२
अगगल^३ आकोटेसि । विवरिसु खो ते भिक्खु भगवतो द्वारं ।

20

R. 359

२. अथ खो भगवा उपट्टानसालं पविसित्वा पञ्जत्तासने^४ 25 n. 170
निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मत्तं नन्दकं एतदवोच - “दीघो

१. निव्वानं - मी० १०० २. उपसङ्घमित्वा - सी०, रो० । ३. अगगल - मी० । ४. पञ्जत्ते
पासने - मी०, स्त्रां०,

खो त्यायं, नन्दक, घम्मपरियायो भिवद्युनं पटिभासि । अपि^१ मे
पिटि ग्रागिलायति^२ वहिद्वारकोटुके ठितस्स कथापरियोसानं आगमय-
मानस्सा” ति ।

३. एवं युते आयस्मा नन्दको सारज्जमानहपो भगवन्त^३ एतद-
५ वोच - “न खो पन मयं, भन्ते, जानाम ‘भगवा वहिद्वारकोटुके ठितो’
ति । सचे हि मर्य, भन्ते, जानेयाम ‘भगवा वहिद्वारकोटुके ठितो’ ति,
एतकं पि घम्म^४ नो नप्पटिभासेया” ति ।

४. अथ सो भगवा आयस्मन्तं नन्दकं सारज्जमानहर्यं विदित्वा
आयस्मन्तं नन्दकं एतदोच - “साधु, साधु, नन्दक ! एतं खो, नन्दक,
१० तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सदाय अगारस्मा अनगारियं पव्वजितानं,
यं तुम्हे वन्मिया कथाय सञ्चिसीदेयाय । सञ्जिपतितानं दो, नन्दक,
दृयं करणीयं - घम्मी वा कथा अरियो वा तुष्णीभावो । सद्गो च, नन्दक,
भिवद्यु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
१५ तं अङ्गं परिपूरेतव्वं - ‘किन्ताहं’ सद्गो च अस्तुं सीलवा चा’ ति ।
१६ यतो च खो, नन्दक, भिवद्यु सद्गो च होति सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

५. “सद्गो च, नन्दक, भिवद्यु होति सीलवा च, नो च लाभी
अज्जतं चेतोसमाधिस्स^५” । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन
२० तं अङ्गं परिपूरेतव्वं - ‘किन्ताहं सद्गो च अस्तुं सीलवा च लाभी च अज्जतं
चेतोसमाधिस्सा’ ति । यतो च खो, नन्दक, भिवद्यु सद्गो च होति सीलवा
च लाभी च अज्जतं चेतोसमाधिस्स, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

६. “सद्गो च, नन्दक, भिवद्यु होति सीलवा च लाभी च अज्जतं
चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्जावम्मविपस्सनाय । एवं सो तेनङ्गेन
२५ अपरिपूरो होति । सेव्यथापि, नन्दक, पाणको चतुष्पादको अस्तु ।
७. तस्म एको पादो ओमको लामको । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो अस्तु ।
एवमेव गो, नन्दक, भिवद्यु सद्गो च होति सीलवा च लाभी च अज्जतं
३२१ चेतोसमाधिस्स, न लाभी अधिपञ्जावम्मविपस्सनाय । एवं सी
तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतव्वं - ‘किन्ताहं सद्गो

^१ अपि च - शी० । ^२ ग्रागिलायति - शी० । ^३ अंत्यपानो मगवन्तं - श्व० ।
^४ गी०, इा, रो० दो वदेयु नविदि । ^५ निमाह - श्वा० । ^६ चेतोसमाधिस्स - शी०, रो० ।

च अस्सं सीलवा च लाभी च अज्जत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाया' ति ।

७. "यतो च खो, नन्दक, भिक्खु सद्वो च होति सीलवा च लाभी च अज्जत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गे परिपूरो होती" ति ।

८. इदमबोच भगवा । इदं वत्वान् सुगतो उद्यायासना विहारं पाविसि । अथ खो आयस्मा नन्दको अचिरपकलत्तस्स भगवतो भिक्खु आमन्तेसि - "इदानि, आवुसो, भगवा चतूहि पदेहि केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेत्वा उद्यायासना विहारं पविष्टो - सद्वो च, नन्दक, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतव्वं - किन्ताहं सद्वो च अस्सं सीलवा चा ति ... पे०... अज्जत्तं चेतोसमाधिस्स लाभी च अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होती" ति ।

R. 961

10

९. "पञ्चमे, आवुसो, आनिसंसा कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय । कतमे पञ्च ? इधावुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्यं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्यं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा' सो' सत्यु' पियो च होति भनापो च गरु च भावनीयो च । अयं, आवुसो, पठमो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

15

B. 172

१०. "पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्यं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धम्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा सो तर्स्मि धम्मे ग्रत्यप्पटिसंवेदी च होति धम्मप्पटिसंवेदी च । अयं, आवुसो, दुतियो आनिसंसो कालेन धम्मस्सवने कालेन धम्मसाकच्छाय ।

१-१. शपा तत्त्व तत्त्व - द्या०; वपात्ति - दी०, रो० । २. शत्या च - गी०; घरपाद - दो० ।

११. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धर्मं देसेति आदि-
कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्यं सत्यञ्जनं, केवलपरि-
पुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं
धर्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा तथा
३62 ५ सो तर्तम धर्मे गम्भीरं अत्यपदं पञ्जाय अभिविज्ञ' पस्सति । अयं,
आवुसो, ततियो आनिसंसो कालेन धर्मस्सवने कालेन धर्मसाकच्छाय ।
१२. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धर्मं देसेति आदि-
कल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु
भिक्खूनं धर्मं देसेति आदिकल्याणं ... पे०... ब्रह्मचरियं पकासेति, तथा
१० तथा नं सद्ब्रह्मचारी उत्तरि सम्भावेन्ति - ‘अद्वा अथमायस्मा पत्तो वा
पञ्जति वा’ । अयं, आवुसो, चतुर्थो आनिसंसो कालेन धर्मस्सवने
कालेन धर्ममाकच्छाय ।
१३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु भिक्खूनं धर्मं देसेति आदि-
कल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्यं सत्यञ्जनं, केवलपरि-
१५ पुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । यथा यथा, आवुसो, भिक्खु
भिक्खूनं धर्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं
सात्यं सत्यञ्जनं, केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति, तथे
पे० खो भिक्खु सेवा अप्पत्तमानसा अनुनरं योगक्षेमं पत्तयमाना विह-
१७३ रन्ति, ते तं धर्मं मुत्वा विरियं आरभन्ति अप्पत्तस्त पत्तिया अनविः
२० गतस्त अथिगमाय अस्तिष्ठकृतस्त सञ्चिकिरियाय । ये पन तत्य भिक्खू
अरहन्तो तीणासवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्त्त-
४ ३०३ गत्या परिक्वीणभवसंयोजना सम्पदञ्जाविमृत्ता, ते तं धर्मं मुत्वा
दिदृष्टमनुप्तविहारंयेव अनुयुत्ता विहरन्ति । अयं, आवुसो, पञ्चमो
आनिसंसो कालेन धर्मस्सवने कालेन धर्मसाकच्छाय । इमे खो,
२५ आवुसो, पञ्च आनिसंसा कालेन धर्मस्सवने कालेन धर्मसाकच्छाय”
ति ।

५. वत्तमुत्तं

१. “चत्तारिमानि, भिस्मवे, वलानि । कतमानि चत्तारि?
पञ्जायनं, विरियवलं, अनवज्जवल, मञ्जहृवलं । वत्तमं च, भिस्मवे,
१ परिमित - एमा०; परिमित - यो० । २. तत्य तत्य - सी०, रो० ।

पञ्जावलं ? ये धर्मा कुसला कुसलसङ्खाता ये धर्मा अकुसला अकुसलसङ्खाता ये धर्मा सावज्जा सावज्जसङ्खाता ये धर्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्खाता ये धर्मा कण्हा कण्हसङ्खाता ये धर्मा सुकका सुकक-सङ्खाता ये धर्मा सेवितव्वा सेवितव्वसङ्खाता ये धर्मा असेवितव्वा असेवितव्वसङ्खाता ये धर्मा नालमरिया नालमरियसङ्खाता ये धर्मा ५ अलमरिया अलमरियसङ्खाता, त्यास्सं धर्मा पञ्जाय वोदिट्टा होन्ति वोचरिता । इदं, वुच्चति, भिक्खवे, पञ्जावलं ।

२. “कतमं च, भिक्खवे, विरियवलं ? ये धर्मा अकुसला अकुसलसङ्खाता ये धर्मा सावज्जा सावज्जसङ्खाता ये धर्मा कण्हा कण्हसङ्खाता ये धर्मा असेवितव्वा असेवितव्वसङ्खाता ये धर्मा नाल-¹⁰ मरिया नालमरियसङ्खाता, तेसं धर्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति । ये धर्मा कुसला कुसल-सङ्खाता ये धर्मा अनवज्जा अनवज्जसङ्खाता ये धर्मा सुकका सुकक-सङ्खाता ये धर्मा सेवितव्वा सेवितव्वसङ्खाता ये धर्मा अलमरिया अलमरियसङ्खाता, तेसं धर्मानं पटिलाभाय छन्दं जनेति वायमति विरियं १५ आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियवलं ।

R. 364

15

३. “कतमं च, भिक्खवे, अनवज्जवलं ? इधं, भिक्खवे, अरिय-सावको अनवज्जेन कायकम्मेन समन्वागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्वागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्वागतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जवलं ।

20

B. 174

४. “कतमं च, भिक्खवे, सङ्घाहवलं ? चत्तारिमानि, भिक्खवे, सङ्घाहवत्यूनि – दानं, पेत्यवज्जं, अत्थचरिया, समानतता । एतदग्गं, भिक्खवे, दानानं यदिदं धर्मदानं । एतदग्गं, भिक्खवे, पेत्यवज्जानं यदिदं अथिकस्स ओहितसोतस्स पुनर्पुनं धर्मं देसेति । एतदग्गं, भिक्खवे, अत्थचरियानं यदिदं अस्सद्वं सद्वासम्पदाय समादेति २५ निवेसेति पतिट्टापेति, दुस्सीलं सीलसम्पदाय ... मच्छरि चागसम्पदाय ... दुप्पञ्जं पञ्जासम्पदाय समादेति निवेसेति पतिट्टापेति । एतदग्गं, भिक्खवे, समानततानं यदिदं सोतापन्नो सोतापन्नस्स समानतो, संकदागामी संकदागामिस्स समानतो, अनागामी अनागामिस्स समानतो,

अरहा अरहतो समानतो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सज्जाहवल्
सो, भिक्खवे, चत्तारि वलानि ।

५. “इमेहि सो, भिक्खवे, चतूहि वलेहि समन्नार
सावको पञ्च भयानि समतिवकन्तो होति । कतमानि प-
R. 355 ५ जीविकभयं”, प्रसिलोकभयं, परिससारजभयं, मरणभयं, दु
स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिकरु
आजीविकभयस्त भायामि । किस्साहं आजीविकभयस्स भा
ग्रत्य मे चत्तारि वलानि – पञ्चावलं, विरियवलं, अनवज्जव-
लं । दुष्पञ्चो खो आजीविकभयस्स भायेय । कुसीतो
१० भयस्स भायेय । सावज्जकायकमन्तवचीकमन्तमनोकम-
जीविकभयस्स भायेय । अमज्जाहको आजीविकभयस्स भ
प्रसिलोकभयस्स भायामि ... पे०... नाहं परिससारजभय
... नाहं मरणभयस्स भायामि ... पे०... नाहं दुगतिभयस्स
किस्साहं दुगतिभयस्स भायिस्सामि ? अत्यि मे चत्तारि
१५ पञ्चावलं, विरियवलं, अनवज्जवलं, सज्जाहवलं^१ ।
दुगतिभयस्स भायेय । कुसीतो दुगतिभयस्स भायेय ।
कमन्तवचीकमन्तमनोकमन्तो दुगतिभयस्स भायेय ।
दुगतिभयस्स भायेय । इमेहि सो, भिक्खवे, चतूहि वलेहि
अरियसावको इमानि पञ्च भयानि समतिवकन्तो होती” ।

६. सेवनासुतं

- २० १. तत्र सो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्ते
आयस्मा सारिपुत्तो एतददोच –

- B. 175 २. “पुगलो पि, आवुमो, दुविधेन वेदितव्यो –
असेवितव्यो पि । चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्यं
पि असेवितव्यं पि । पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन
२५ सेवितव्यो पि असेवितव्यो पि । मेनासनं पि, आवु-
वेदितव्यं – मेवितव्यं पि असेवितव्यं पि । गामनिगमो

^१ अस्तु य-स्या० । २-२ ० वमन्ता० वमन्तो० कृ-
• अस्तु य-स्या० । ३. नज्जद्यत-यी०, स्या०, रो० ।

दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि । जनपदपदेसो पि आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पि ।

R. 36

३. “पुगलो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्य यं जञ्जा पुगलं – ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिक्षारा समुदानेतब्बा’ चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्षारा ते च कसिरेन समुदागच्छन्ति^१; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जत्यो न भावनापारिपूरि गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुगलेन सो पुगलो रत्तिभागं वा दिवसभागं वा सङ्घा पि १० अनापुच्छा पक्कमितब्बं नानुवन्धितब्बो ।

“तत्य यं जञ्जा पुगलं – ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिक्षारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्षारा ते च अप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि १५ अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जत्यो न भावनापारिपूरि गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुगलेन सो पुगलो सङ्घा पि अनापुच्छा^२ पक्कमितब्बं नानुवन्धितब्बो^३ ।

“तत्य यं जञ्जा पुगलं – ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ति; ये च खो मे २० पब्बजितेन जीवितपरिक्षारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्षारा ते च कसिरेन^४ समुदागच्छन्ति; यस्स चम्हि अत्थाय अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो सो च मे सामञ्जत्यो भावनापारिपूरि गच्छती’ ति, तेनावुसो, पुगलेन सो पुगलो सङ्घा पि अनुवन्धितब्बो न पक्कमितब्बं ।

R. 367

B. 176

“तत्य यं जञ्जा पुगलं – ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ति; ये च खो मे पब्बजितेन जीवितपरिगारा समुदानेतब्बा चीवरपिण्डपातसेनासन-

१. गमुदानेतब्ब – शी०
२. पक्कमितब्बो – स्पा०; य

३. गमुदानाटि – रथा० । ३-३. यावबीबं अनुवन्धितब्बो
४. पक्कमितब्बो – शी०, स्पा०, रथा० ।

गिलानप्यच्चयभेमज्जपरिकरारा ते च ग्रप्पकसिरेन समुदागच्छन्ति;
यस्स चम्हि अत्याय अगारस्मा अतगान्तिं पव्वजितो सो च मे साम-
ञ्जत्यो भावनारिपूर्ण गच्छन्ती' ति, तेनावुसो, पुण्यलेन सो पुण्यलो
यावजीवं अनुवन्धितव्वो न पव्वमितव्वं अपि पनृजगमानेन । 'पुण्यलो
५ पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो – मेवितव्वो पि असवितव्वो पी' ति,
इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

४. "चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं – सेवितव्वं पि
असेवितव्वं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्य यं जञ्जा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
१० वहृन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितव्वं ।
तत्य यं जञ्जा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा
परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहृन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितव्वं ।
'चीवरं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं – मेवितव्वं पि असेवितव्वं
पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५ ५. "पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो – सेवितव्वो
पि असेवितव्वो पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
तत्य यं जञ्जा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला
धम्मा अभिवहृन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो
न सेवितव्वो । तत्य यं जञ्जा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो
२० अकुमला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहृन्ती' ति, एवरूपो
पिण्डपातो सेवितव्वो । 'पिण्डपातो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वो –
मेवितव्वो पि अमेवितव्वो पी' ति, इति यं त वुत्त, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "सेनासनं पि, आवुमो, दुविधेन वेदितव्वं – सेवितव्वं
पि असेवितव्वं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ?
२३ तत्य यं जञ्जा मेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा
अभिवहृन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवि-
तव्वं । तत्य यं जञ्जा मेनामनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला
धम्मा परिहायन्ति, कुमला धम्मा अभिवहृन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं
सेवितव्वं । 'सेनामनं पि, आवुसो, दुविधेन वेदितव्वं – सेवितव्वं पि
३० अमेवितव्वं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

७. “‘गामनिगमो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जब्जा गामनिगमं – ‘इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवङ्गन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो । तत्थ यं जब्जा गामनिगमं – ‘इमं खो, ५ मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवङ्गन्ती’ ति, एवरूपो गामनिगमो सेवितब्बो । ‘गामनिगमो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

८. “जनपदपदेसो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जब्जा जनपदपदेसं – ‘इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवङ्गन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो जनपदपदेसो न सेवितब्बो । तत्थ यं जब्जा जनपदपदेसं – ‘इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवङ्गन्ती’ ति, एवरूपो जनपदपदेसो सेवितब्बो । ‘जनपदपदेसो पि, आवुसो, दुविधेन वेदितब्बो – सेवितब्बो पि असेवितब्बो पी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

७. सुतवासुतं

१. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्जकूटे पव्वते । अथ खो सुतवा परिव्वाजको येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा २० भगवता सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सुतवा परिव्वाजको भगवन्तं एतद्वोच –

२. “एकमिदाहौ”, भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि^३ पिरिव्वजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिगहितं – २५ ‘थो सो, सुतवा’, भिक्षु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो शोहितभारो अनुप्पत्तसदत्यो परिक्षीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा-

R. 369

B. 170

R. 370

१. एशिदं – सी०, रो० । २. विहरति – सी०, रो० । ३. गुतव – स्या० ।

विमुत्तो, अभव्वो सो पञ्च ठानानि अज्ञाचरितुं – अभव्वो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु मेयुनं घम्मं पटिसेवितुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभव्वो ५ खीणासवो भिक्खु सञ्चिविकारकं^१ कामे परिभुज्जितुं सेव्यथापि पुब्वे अगारियभूतो^२ ति । कच्च मेतं, भन्ते, भगवतो मुस्सुतं मुग्गहितं सुमनसिकतं सूपवारितं” ति ?

३. “ताघ ते एतं”, सुतवा, सुस्सुतं मुग्गहितं सुमनसिकतं सूपवारितं । पुब्वे चाहं, मुतवा, एतरहि च एवं वदामि – ‘यो सो भिक्खु

- १० अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्तसदत्यो परिक्षीणभवसंयोजनो सम्मदञ्चाविमृत्तो, अभव्वो सो नव ठानानि अज्ञाचरितुं – अभव्वो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु अदिनं येव्यसह्वातं आदातुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु मेयुनं घम्मं पटिसेवितुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु १५ सम्पजानमुसा भासितुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु सञ्चिविकारकं कामे परिभुज्जितुं सेव्यथापि पुब्वे अगारियभूतो, अभव्वो खीणासवो भिक्खु अन्दागर्ति गन्तुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु दोसागर्ति गन्तुं, अभव्वो खीणासवो भिक्खु मोहागर्ति गन्तु, अभव्वो खीणासवो भिक्खु भयागर्ति गन्तुं’ । पुब्वे चाहं, मुतवा, एतरहि च एवं वदामि – ‘यो सो भिक्खु २० अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्तसदत्यो परिक्षीणभवसंयोजनो सम्मदञ्चाविमृत्तो, अभव्वो सो इमानि नव ठानानि अज्ञाचरितुं” ति ।

८. सज्जसुतं

१. एकं ममयं भगवा राजगहे विहरति गिज्जकूटे पद्धते । अथ शो सज्जो परिव्वाजको येन भगवा तेनुपसङ्घमि, उपसङ्घमित्वा भगवता निर्मीदि । सम्पोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं एतदवोच –
- B. 173 २५

^१ मन्त्रिविचारणे – सी०, रो० । ^२ अगारियभूतो – सी० । ^३ त – सी०, रो० ।

२. “एकमिदाहं, भन्ते, समयं भगवा इधेव राजगहे विहरामि
गिरिव्वजे । तत्र मे, भन्ते, भगवतो सम्मुखा सुतं सम्मुखा पटिगहितं –
‘यो’ सो, सज्जा, भिक्खु अरहं खीणासबो वुसितवा कतकरणीयो ओहित-
भारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्षीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो,
अभव्वो सो पञ्च ठानानि अज्ञाचरितं – अभव्वो खीणासबो भिक्खु ५
सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेतुं, अभव्वो खीणासबो भिक्खु अदिन्नं
थेय्यसङ्घातं आदातुं, अभव्वो खीणासबो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं,
अभव्वो खीणासबो भिक्खु सम्पज्जानमुसा भासितुं, अभव्वो खीणासबो
भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुज्जितुं सेय्यथापि पुब्वे अगारियभूतो’
ति । कच्च मेतं, भन्ते, भगवतो सुस्सुतं सुगहितं सुमनसिकतं सूप- १०
धारितं” ति ?

३. “तग्ध ते एतं, सज्जा, सुस्सुतं सुगहितं सुमनसिकतं सूप-
धारितं । पुब्वे चाहं, सज्जा, एतरहि च एवं वदामि – ‘यो सो भिक्खु
अरहं खीणासबो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो
परिक्षीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभव्वो सो नव ठानानि १५
अज्ञाचरितं – अभव्वो खीणासबो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं जीविता
वोरोपेतुं ... पे०... अभव्वो खीणासबो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे
परिभुज्जितुं सेय्यथापि पुब्वे अगारियभूतो, अभव्वो खीणासबो भिक्खु
वुद्धं पञ्चक्खातुं, अभव्वो खीणासबो भिक्खु धम्मं पञ्चक्खातुं, अभव्वो
खीणासबो भिक्खु सङ्घं पञ्चक्खातुं, अभव्वो खीणासबो भिक्खु सिक्खं २०
पञ्चक्खातुं’ । पुब्वे चाहं, सज्जा, एतरहि च एवं वदामि – ‘यो सो
भिक्खु अरहं खीणासबो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्त-
सदत्थो परिक्षीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो, अभव्वो सो इमानि
नव ठानानि अज्ञाचरितं” ति ।

४. पुण्यलसुत्तं

१. “नवयिमे, भिक्खवे, पुण्यला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । २५
कतमे नव ? अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफल-
सञ्चिकिरियाय पटिपन्नो, सवदागामी, सवदागामिफलसञ्चिकिरियाय

पटिपन्नो, सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्चिकिरियाय पटिपन्नो, पुथुज्जबो
— इमे खो, भिक्खवे, नव पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

१०. आहुनेय्यसुतं

१. “नवयिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दविख-
नेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तरं पुञ्जवेत्तं लोकस्स । कतमे नव ?
५ अरहा, अरहताय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्चिकिरियाय
पटिपन्नो, सकदागामी, सकदागामिफलसच्चिकिरियाय पटिपन्नो, सोता-
पन्नो, सोतापत्तिफलसच्चिकिरियाय पटिपन्नो, गोव्रभू — इमे खो,
भिक्खवे, नव पुगला आहुनेय्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जवेत्तं
लोकस्सा” ति ।

सम्बोधिवग्गो पठमो ।

तस्मुदातं

१० सम्बोधि निस्सयो चेव, मेषिय॑ नन्दकं वलं ।
सेवना मुतवा सज्जो, पुगलो आहुनेय्येन॑ चा ति ॥

२. सीहनादवग्गो

१. सीहनादसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । अय खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्घमि;
उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
१५ निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच — “वृत्थो३ मे,
भन्ते, सावत्थियं वस्त्वावासो । इच्छामहं, भन्ते, जनपदचारिकं पवक-
मितुं” ति ।

“यस्तदानि त्वं, सारिपुत, कार्ल मञ्जसी” ति ।

२. अय खो आयस्मा सारिपुत्तो उट्टायासना भगवन्तं अभि-

R. ३७६ २० वादेत्वा पदमित्यं कत्वा पवकामि । अय खो अञ्जातरो भिक्खु अचिर-

१. मेषियं — सी०, स्या०, रो० । २. प्राहृषेयो — सी०; प्राहुनेयो — स्या०, रो० ।
३. वृत्थो — स्या० ।

पक्कन्ते आयस्मन्ते सारिपुत्ते भगवन्तं एतद्वोच – “आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तोऽरासज्ज” अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कन्तो” ति । अथ खो भगवा अञ्जन्तरं भिक्खुं आमन्तेसि – “एहि त्वं, भिक्खु, मम वचनेन सारिपुत्तं आमन्तेहि – ‘सत्था तं, आवुसो सारिपुत, आमन्तेती’” ति । “एवं, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा ५ सारिपुत्तो तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतद्वोच – “सत्था तं, आवुसो सारिपुत, आमन्तेती” ति । “एवमावुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसि ।

३. तेन खो पन समयेन आयस्मा च महामोग्गल्लानो आयस्मा च आनन्दो अवापुरणं^१ आदाय विहारे^२ आहिण्डन्ति^३ – “अभिक्कमथायस्मन्तो^४, अभिक्कमथायस्मन्तो ! इदानायस्मा सारिपुत्तो भगवतो सम्मुखा सीहनादं नदिस्सती” ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतद्वोच – “इधं ते, सारिपुत, अञ्जन्तरो सब्रह्मचारी खीयनधम्मं” आपन्नो – १५ आयस्मा मं, भन्ते, सारिपुत्तो आसज्ज अप्पटिनिस्सज्जचारिकं पक्कन्तो” ति ।

४. “यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इधं अञ्जन्तरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

२०

५. “सेव्यथापि, भन्ते, पथवियं सुच्चि पि निक्खिपन्ति असुच्चि पि निक्खिपन्ति गूयगतं पि निक्खिपन्ति मुत्तगतं पि निक्खिपन्ति खेळगतं^५ पि निक्खिपन्ति पुच्छगतं पि निक्खिपन्ति लोहितगतं पि निक्खिपन्ति, न च तेन पथवी अट्टीयति^६ वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, पथवीसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन २५ अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इधं अञ्जन्तरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेय्य ।

१. यापरव - स्पा० । २. अवापुरणं - सी०; अपापुरणं - स्पा० । ३-३. विहारे० - स्पा०; विहारे० विहारं अन्वाहिण्डन्ति - सी०; विहारे० विहारं अन्वाहिण्डन्ति - रो० । ४. अभिवत्तमयायस्मन्तो - सी०, स्पा०, रो० । ५. सीमधम्मं - स्पा०, रो० ।

६. "सेव्ययापि, भन्ते, आपस्म सुर्चि पि घोवन्ति असुर्चि^१ पि घोवन्ति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहित-गतं पि घोवन्ति, न च तेन आपो श्रद्धीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव सो अहं, भन्ते, आपोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन ५ अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुषट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सद्वहृचार्दि आसज्ज अप्पटि-निस्सज्ज चारिकं पक्कमेय ।

७. "सेव्ययापि, भन्ते, तेजो सुर्चि पि डहति असुर्चि पि डहति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहितगतं १० पि डहति, न च तेन तेजो श्रद्धीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव सो अहं, भन्ते, तेजोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुषट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सद्वहृचार्दि आसज्ज अप्पटि-निस्सज्ज चारिकं पक्कमेय ।

८. "सेव्ययापि, भन्ते, वायो सुर्चि पि उपवायति असुर्चि पि उपवायति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहितगतं पि उपवायति, न च तेन वायो श्रद्धीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव सो अहं, भन्ते, वायोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, २० काये कायगतासति अनुषट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सद्वहृचार्दि आसज्ज अप्पटि-निस्सज्ज चारिकं पक्कमेय ।

३७६ ९. "सेव्ययापि, भन्ते, रजोहरणं सुर्चि पि पुञ्चति^१ असुर्चि पि पुञ्चति गूथगतं पि .. मुत्तगत पि . खेलगत पि ... पुद्वगतं पि ... लोहितगतं पि पुञ्चति, न च तेन रजोहरणं श्रद्धीयति वा हरायति वा २५ जिगुच्छति वा; एवमेव सो अहं, भन्ते, रजोहरणसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुषट्ठिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सद्वहृचार्दि आसज्ज अप्पटि-निस्सज्ज चारिकं पक्कमेय ।

१०. "सेव्ययापि, भन्ते, चण्डालकुमारको वा चण्डालकुमारिका

वा कलोपिहत्यो^१ नन्तकवासी^२ गामं वा निगमं वा पविसन्तो नीच-
चित्तयेव उपदृपेत्वा पविसति; एवमेव खो अहं, भन्ते, चण्डालकुमारक-
चण्डालकुमारिकासमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अव्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं^५
पक्कमेव्य ।

११. “सेव्यथापि, भन्ते, उसभो छिन्नविसाणो सूरतो^६ सुदन्तो
सुविनीतो^७ रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं अन्वाहिण्डन्तो न
किञ्च हिंसति पादेन वा विसाणेन वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, उसभ-
छिन्नविसाणसमेन^८ चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन^{१०}
अवेरेन अव्यापज्जेन । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं
पक्कमेव्य ।

१२. “सेव्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा^९ मण्डनक-
जातिको सीसंनहातो अहिकुणपेन वा कुकुरकुणपेन वा मनुस्सकुणपेन वा^{१५} R.3
कण्ठे आसत्तेन^{१०} अट्टीयेय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते,
इमिना पूतिकायेन अट्टीयामि हरायामि जिगुच्छामि । यस्स नून, भन्ते,
काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं
आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पक्कमेव्य ।

१३. “सेव्यथापि, भन्ते, पुरिसो मेदकथालिकं परिहरेय्य छिद्राव-^{२०}
छिद्रं^{११} उग्घरन्तं पग्घरन्तं; एवमेव खो अहं, भन्ते, इमं कायं परिहरामि
छिद्रावछिद्रं उग्घरन्तं पग्घरन्तं । यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति
अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज
चारिकं पक्कमेव्या” ति ।

१४. अथ खो सो भिक्षु उड्डायासना एकांसं उत्तरासङ्गं करित्वा^{२५}
भगवतो पादेसु सिरसा निपत्तित्वा भगवन्तं एतदवोच – “अच्चयो मं,
भन्ते, अच्चगमा यथावालं यथामूलं यथाअकुसलं, यो अहं आयस्मन्तं

१. कलोपिहत्यो – री० । २. नन्तिवासी – स्या०, रो० । ३. सोरतो – री०, रो०;
गुरतो – स्या० । ४. सुमिरितो – स्या० । ५. उसमच्छद – री० । ६. वा युवा वा –
गी०, रो०; वा पुरा – स्या० । ७. मासगेन – स्या० । ८. द्विदं विच्छद – री०, रो० ।

६. "सेव्यथापि, भन्ते, आपर्स्म सुर्चि पि घोवन्ति असुर्चि पि घोवन्ति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहित-गतं पि घोवन्ति, न च तेन आपो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, आपोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारि आसज्ज अप्पटिनिसज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

७. "सेव्यथापि, भन्ते, तेजो सुर्चि पि डहति असुर्चि पि डहति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहितगतं पि डहति, न च तेन तेजो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, तेजोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारि आसज्ज अप्पटिनिसज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

८. "सेव्यथापि, भन्ते, वायो सुर्चि पि उपवायति असुर्चि पि उपवायति गूथगतं पि ... मुत्तगतं पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहितगतं पि उपवायति, न च तेन वायो अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, वायोसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारि आसज्ज अप्पटिनिसज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

१. १७६

९. "सेव्यथापि, भन्ते, रजोहरणं सुर्चि पि पुच्छति" असुर्चि पि पुच्छति गूथगतं पि ... मुत्तगत पि ... खेलगतं पि ... पुद्वगतं पि ... लोहितगतं पि पुच्छति, न च तेन रजोहरणं अट्टीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, रजोहरणसमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारि आसज्ज अप्पटिनिसज्ज चारिकं पक्कमेय्य।

१०. "सेव्यथापि, भन्ते, चण्डालकुमारको वा चण्डालकुमारिका

वा कलोपिहृथ्यो^१ नन्तकवासी^२ गामं वा निगमं वा पविसन्तो नीच-
चित्तयेव उपदृष्टेत्वा पविसति; एवमेव खो अहं, भन्ते, चण्डालकुमारक-
चण्डालकुमारिकासमेन चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं^५
पवक्कमेद्य ।

११. “सेव्यथापि, भन्ते, उसभो छिन्नविसाणो सूरतो^६ सुदन्तो
सुविनीतो^७ रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं अन्वाहिण्डन्तो न
किञ्चिं हिंसति पादेन वा विसाणेन वा; एवमेव खो अहं, भन्ते, उसभ-
छिन्नविसाणसमेन” चेतसा विहरामि विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन १०
अवेरेन अव्यापज्जेन। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति अनुपट्टिता
अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं
पवक्कमेद्य ।

१२. “सेव्यथापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा^८ मण्डनक-
जातिको सीसंनहातो अहिकुणपेन वा कुकुरकुणपेन वा मनुस्सकुणपेन वा १५ R. १.
कण्ठे आसत्तेन^९ अट्टीयेय हरायेय जिगुच्छेय; एवमेव खो अहं, भन्ते,
इमिना पूतिकायेन अट्टीयामि हरायामि जिगुच्छामि। यस्स नून, भन्ते,
काये कायगतासति अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारि
आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज चारिकं पवक्कमेद्य ।

१३. “सेव्यथापि, भन्ते, पुरिसो मेदकथालिकं परिहरेय छिद्वाव-
छिद्^{१०} उग्घरन्तं पग्घरन्तं; एवमेव खो अहं, भन्ते, इमं कायं परिहरामि
छिद्वावछिद् उग्घरन्तं पग्घरन्तं। यस्स नून, भन्ते, काये कायगतासति
अनुपट्टिता अस्स, सो इध अञ्जतरं सब्रह्मचारिं आसज्ज अप्पटिनिस्सज्ज
चारिकं पवक्कमेद्या” ति ।

१४. अय खो सो भिक्खु उद्वापासना एकसं उत्तरासङ्गं करित्वा २५
भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतददोच – “अच्चयो मं,
भन्ते, अच्चगमा यथावालं यथामूलं यथाअकुसलं, यो अहं आयस्मन्तं

१. कलोपिहृथ्यो – सी० । २. नन्तिकवासी – स्पा०, रो० । ३. रोखतो – सी०, रो०;
मुखो – स्पा० । ४. मुग्गिनितो – स्पा० । ५. उग्घरच्छिद् ० – सी० । ६. या युवा या –
सी०, रो०; या युवा – स्पा० । ७. भालगेन – स्पा० । ८. दिद॑ विष्णद॑ – सी०, रो० ।

सारिपुत्रं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अव्याचिकित्वा । तस्स मे, भन्ते, भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिगणहतु आर्यति संवराया” ति ।

“तम तं”, भिक्षु, अच्चयो ग्रच्चगमा यथावालं यथामूल्हं

यथाग्रकुसलं, यो त्वं सारिपुत्रं असता तुच्छा मुसा अभूतेन अव्याचिकित्वा ।

- 184 ५ यतो च खो त्वं, भिक्षु, अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथावम्मं पटि-
करोसि, तं^३ ते^३ मयं पटिगण्हाम^४ । वुद्धि हेसा”, भिक्षु, अरियस्स
विनये यो अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथावम्मं पटिकरोति आर्यति संवरं
आपञ्जती” ति ।

.. 378

१५. अथ खो भगवा आयस्मन्तं सारिपुत्रं ग्रामन्तेसि – “खम,
१० सारिपुत्र, इमस्स मोघपुरिसस्स । पुरा^५ तस्स तत्येव^६ सत्तधा मुद्धा
फलती^७” ति ।

“खमामहं, भन्ते, तस्स आयस्मतो सचे मं सो आयस्मा एवमाह –
‘खमतु च मे सो आयस्मा’” ति ।

२. सउपादिसेसमुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्त्यियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-
१५ कस्स आरामे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्रो पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरभादाय सावत्त्यियं पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारि-
पुत्रस्स एतदहोसि – “अतिपिण्गो खो ताव सावत्त्यियं पिण्डाय चरितुं,
यन्मूनाहं येन अञ्जनतित्यियानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्घमेय्य”
ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्रो येन अञ्जनतित्यियानं परिव्वाजकानं
२० आरामो तेनुपसङ्घमिः; उपसङ्घमित्वा तेहि अञ्जनतित्यियेहि परिव्वाज-
केहि सर्दिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि ।

२. तेन खो पन समयेन तेसं अञ्जनतित्यियानं परिव्वाजकानं
२५ सन्निसिद्धानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि – “यो हि कोचि,
आयुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्दो सो अपरिमुत्तो निरया अपरि-

१. त्व – मी०, रो० । २. मारिपुत्र – सी० । ३-३ तत्त – स्या०; तत्ते – रो०

४ पटिगण्हाम – सी० । ५. एमा – मी० । ६-६ पुरास्स एत्येव – सी०; पुनाय तत्येव –
स्या०; पुराम्य तत्येव – रो० । ७ फलिस्मती – मी०, स्या०, रो० ।

मुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेत्तिविसया^१ अपरिमुत्तो अपाय-
दुग्गतिविनिपाता” ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेसं अञ्जन-
तित्थियानं परिव्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिककोसि । अनभि-
नन्दित्वा अप्पटिककोसित्वा उद्गायासना पक्कामि — “भगवतो सन्ति के
एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी” ति । अथ खो आयस्मा सारि- ५
पुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिककन्तो येन
भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिक्षो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदद्वोच ~

३. “इधाहं, भन्ते, पुब्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्यहं, भन्ते, एतदहोसि — ‘अतिप्पगो १०
खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यन्मूनाहं येन अञ्जनतित्थियानं
परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्घमेय्यं’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, येन
अञ्जनतित्थियानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्घमिः; उपसङ्घमित्वा
तेहि अञ्जनतित्थियेहि परिव्वाजकेहि सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं
कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन समयेन तेसं १५
अञ्जनतित्थियानं परिव्वाजकानं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा
उद्यादि — ‘यो हि कोचि, आवुसो, सउपादिसेसो कालं करोति, सब्बो
सो अपरिमुत्तो निरया अपरिमुत्तो तिरच्छानयोनिया अपरिमुत्तो पेत्ति-
विसया अपरिमुत्तो अपायदुग्गतिविनिपाता’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, तेसं
अञ्जनतित्थियानं परिव्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिककोसि । २०
अनभिनन्दित्वा अप्पटिककोसित्वा उद्गायासना पक्कामि — ‘भगवतो
सन्ति के एतस्स भासितस्स अत्थं आजानिस्सामी’ ति ।

४. “के^२ च^३, सारिपुत्त, अञ्जनतित्थिया परिव्वाजका वाला
अव्यक्ता, के च सउपादिसेसं वा ‘सउपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति,
अनुपादिसेसं वा ‘अनुपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति ! २५

५. “नवयिमे, सारिपुत्त, पुण्गला सउपादिसेसा कालं कुस्माना
परिमुत्ता निरया परिमुत्ता तिरच्छानयोनिया परिमुत्ता पेत्तिविसया
परिमुत्ता अपायदुग्गतिविनिपाता । कतमे नव ? इध, सारिपुत्त,
एकच्चो पुण्गलो सीलेसु परिपूरकारी^४ होति, समाविस्म परिपूरकारी,

१. गितिविषया — स्था०, रो० । २-३. केचि — स्था०, रो० । ३. परिगूरीपारी —
स्था० ।

पञ्जाय भत्तसो^१ कारी^२ । सो पञ्चवं औरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया अन्तरापरिनिवायी होति । अयं, सारिपुत्त, पठमो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुक्तो निरया परिमुक्तो तिरच्छानयोनिया परिमुक्तो पेत्तिविसया परिमुक्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

- ५ ६. “पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेनु परिपूरकारी होति, समाधिस्म परिपूरकारी, पञ्जाय भत्तसो कारी । सो पञ्चवं औरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया उपहच्छपरिनिवायी होति ... पे०... ऋसद्वारपरिनिवायी होति ... पे०... ससद्वारपरिनिवायी होति ... पे०... उद्धंसोतो होति ग्रकनिद्वगामी । अयं, सारिपुत्त,
- १० १० पञ्चमो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुक्तो निरया परिमुक्तो तिरच्छानयोनिया परिमुक्तो पेत्तिविसया परिमुक्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

७. “पुन च परं, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेनु परिपूरकारी होति, समाधिस्म भत्तमो कारी, पञ्जाय भत्तसो कारी ।
- १५ सो तिष्णं संयोजनानं परिक्षया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्षस्सन्त करोति । अयं, सारिपुत्त, छट्ठो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुक्तो निरया ... पे०... परिमुक्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

८. “पुन च पर, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेनु परिपूरकारी होति, समाधिस्म भत्तसो कारी, पञ्जाय भत्तसो कारी । सो तिष्णं संयोजनानं परिक्षया एकवीजी होति, एकयेव मानुसकं भवं निवृत्तेत्वा दुक्षस्सन्त करोति । अयं, सारिपुत्त, भत्तमो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुक्तो निरया पे० परिमुक्तो अपायदुग्गतिविनिपाता ।

- २३ ९. “पुन च पर, सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेनु परिपूरकारी होति, समाधिस्म भत्तमो कारी, पञ्जाय भत्तमो कारी । भत्तमो तिष्णं भयोजनानं परिक्षया कोलकोलो होति, द्वे वा तीणि वा कुलानि भग्याधित्वा भग्नरित्वा दुक्षस्सन्त करोति । अयं, सारिपुत्त, अद्भुमो

?-? न परिग्रामादे - गो०, शा० ।

पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुक्तो निरया ...पे०... परिमुक्तो
अपायदुग्गतिविनिपाता ।

१०. “पुन च परं सारिपुत्त, इधेकच्चो पुगलो सीलेसु परि-
पूरकारी होति, समाधिस्म मत्तसो कारी, पञ्जाय मत्तसो कारी ।
सो त्तिण्णं संयोजनानं परिवेष्या सत्तवखत्तुपरमो होति, सत्तवखत्तु- 5 B.
परमं देवे च मनुस्से च सन्धावित्वा संसरित्वा दुवेषस्सन्तं करोति ।
अयं, सारिपुत्त, नवमो पुगलो सउपादिसेसो कालं कुरुमानो परिमुक्तो
निरया परिमुक्तो तिरच्छानयोनिया परिमुक्तो पेत्तिविसया परिमुक्तो
अपायदुग्गतिविनिपाता ।

११. “के च, सारिपुत्त, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका वाला 10
अव्यत्ता, के च सउपादिसेसं वा ‘सउपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति, अनु-
पादिसेसं वा ‘अनुपादिसेसो’ ति जानिस्सन्ति ! इमे खो, सारिपुत्त, नव
पुगला सउपादिसेसा कालं कुरुमाना परिमुक्ता निरया परिमुक्ता तिरच्छान-
योनिया परिमुक्ता पेत्तिविसया परिमुक्ता अपायदुग्गतिविनिपाता ।
न तावायं, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पटिभासि भिक्खूनं भिक्खुनीनं 15
उपासकानं उपासिकानं । तं किस्स हेतु ? मायिमं धम्मपरियायं सुत्वा
पमादं आहर्स्सू ति । अपि च मया, सारिपुत्त, धम्मपरियायो पञ्चा-
धिष्पायेन भासितो” ति । R. 382

३. कोट्टिक्षुतं

१. अय खो आयस्मा महाकोट्टिको^१ येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सर्द्धि सम्मोदि । 20
सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोच - “कि
नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं, तं मे कम्मं
सम्परायवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं
वुस्ती” ति ? 25

“नो हिदं, आवुसो” ।

१. महाकोट्टितो - मी०, त्या०, रो० ।

२. “कि पनावुसो सारिषुत्त, ‘यं कम्मं सन्पर्यवेदनीयं, तं मे कम्मं दुक्खवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्याय भगवति ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

“नो हिंदं आवसो” ।

५. ३. “कि नु खो, आवुसो सारिषुत्त, ‘यं कम्मं नुखवेदनीयं, तं मे कम्मं दुक्खवेदनीयं होतू’ ति, एतस्म अत्याय भगवति ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

“नो हिंदं आवसो” ।

१३. ४. “कि पनावुसो, सारिषुत्त, ‘यं कम्मं दुक्खवेदनीयं, तं मे १० कम्मं नुखवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्याय भगवति ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

“नो हिंदं आवसो” ।

१५. ५. “कि नु खो, आवुसो सारिषुत्त, ‘यं कम्मं परिपक्ववेदनीयं, तं मे कम्मं अपरिपक्ववेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्याय भगवति १५ ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

“नो हिंदं आवसो” ।

६. “कि पनावसो सारिषुत्त, ‘यं कम्मं अपरिपक्ववेदनीयं, तं मे कम्मं परिपक्ववेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्याय भगवति ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

२० ७. “नो हिंदं आवुसो” ।

७. “कि नु खो, आवुसो सारिषुत्त, ‘यं कम्मं वह्यवेदनीयं, तं मे कम्मं अपवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्याय भगवति ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

“नो हिंदं आवुसो” ।

१२. ३३. २५. ८. “कि पनावुसो सारिषुत्त, ‘यं कम्मं अपवेदनीयं, तं मे कम्मं वह्यवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्याय भगवति ब्रह्मचरियं वृस्ती” ति ?

“नो हिंदं आवुसो” ।

१. दुक्खवेदनीय - श्या० । २. दुखवेदनीय - ची० । ३. परिपक्ववेदनीय -
स्त्रा०, रो० ।

६. “कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं वेदनीयं, तं मे कम्मं अवेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

१०. “कि पनावुसो सारिपुत्त, ‘यं कम्मं अवेदनीयं, तं मे कम्मं वेदनीयं होतू’ ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति ? ५
“नो हिदं, आवुसो” ।

११. “कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं तं मे कम्मं सम्परायवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती” ति, इति पुद्गो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं सम्परायवेदनीयं तं मे कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं १० होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुद्गो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं सुखवेदनियं तं मे कम्मं दुखवेदनियं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुद्गो समानो १५ ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं परिपक्कवेदनीयं तं मे कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुद्गो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं अपरिपक्कवेदनीयं तं मे २० कम्मं परिपक्कवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुद्गो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, यं कम्मं वहुवेदनीयं तं मे कम्मं अपवेदनीयं २५ होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुद्गो समानो ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं अपवेदनीयं तं मे कम्मं वहुवेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सती’ ति, इति पुद्गो समानो ३० ‘नो हिदं, आवुसो’ ति वदेसि । ‘कि पनावुसो सारिपुत्त, यं कम्मं अवेदनीयं तं मे कम्मं वेदनीयं होतू ति, एतस्स अत्थाय भगवति ब्रह्मचरियं

B. १

R. १०१

वुस्ती' ति, इति पुटो भमानो 'नो हिं, आवुसो' ति वदेसि । प्रथ किमत्यं चरहावुसो, भगवति व्रह्मचरिय वुस्ती" ति ?

१२. "यं रवस्न", आवुसो, अञ्जातं ग्रदिदुं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं, तस्य ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
५ समयाय^३ भगवति व्रह्मचरियं वुस्ती" ति ।

० "किं पनस्सावुसो, अञ्जातं ग्रदिदुं^४ अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं, यस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
१० समयाय भगवति व्रह्मचरियं वुस्ती" ति * ?

११. "इदं दुखं" ति ख्वस्स, आवुमो, अञ्जातं ग्रदिदुं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेत । तस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छि-
३85 किरियाय ग्रभिसमयाय भगवति व्रह्मचरिय वुस्ति । अयं 'दुख-
१५ समुदयो' ति ख्वस्स आवुसो ... पे०... 'अय दुखनिरोधो' ति रवस्स आवुसो .पे० . 'अय दुखनिरोधगमिनी पटिपदा' ति ख्वस्स आवुसो अञ्जातं ग्रदिदुं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेत । तस्स ज्ञाणाय
२० दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभिसमयाय भगवति व्रह्मचरियं वुस्ति । इदं ख्वस्स आवुसो अञ्जातं ग्रदिदुं अप्पत्तं असच्छिकतं अनभिसमेतं । तस्स ज्ञाणाय दस्सनाय पत्तिया सच्छिकिरियाय अभि-
२५ समयाय भगवति व्रह्मचरियं वुस्ती" ति ।

४. समिद्विसुत्तं

१ अय सो आयस्मा समिद्वियेनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्घमि;

२० उपमङ्गलमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।

एकमन्त निसिन्न सो आयस्मन्त समिद्वि आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

"किमारम्मणा, समिद्वि, पुरिस्सस सङ्घप्पवितव्या उपज्जन्ती" ति ?

"नामस्पारम्मणा, भन्ते" ति ।

२ "ते पन, समिद्वि, कव नानत्त गच्छन्ती" ति ?

२५ "धातूसु, भन्ते" ति ।

३ "ते पन, समिद्वि, किसमुदया" ति ?

"फस्ससमुदया, भन्ते" ति ।

१ चरतावुमो—स्या० । २ ख्वस्स—सी०, चोस्स—स्या० । ३ अभिसमाय—सी० ।
४. गणित्वा—सी० । *-* स्या० पोत्वं नत्य ।

४. “ते पन, समिद्धि, किसमोसरणा” ति ?

“वेदनासमोसरणा, भन्ते” ति ।

५. “ते पन, समिद्धि, किंपमुखा” ति ?

“समाधिष्पमुखा, भन्ते” ति ।

६. “ते पन, समिद्धि, किंश्रधिपतेय्या” ति ?

“सताधिपतेय्या, भन्ते” ति ।

७. “ते पन, समिद्धि, किउत्तरा” ति ?

“पञ्चुत्तरा, भन्ते” ति ।

८. “ते पन, समिद्धि, किसारा” ति ?

“विमुत्तिसारा, भन्ते” ति ।

९. “ते पन, समिद्धि, किओगधा” ति ?

“अमतोगधा, भन्ते” ति ।

१०. “किमारमणा, समिद्धि, पुरिसस्सा सङ्क्षिप्तवित्तका उप-
ज्जन्ती” ति, इति पुट्ठो समानो ‘नामरूपारमणा, भन्ते’ ति वदेसि ।

‘ते पन, समिद्धि, कव नानतं गच्छन्ती’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘धातूसु,
भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किसमुदया’ ति, इति पुट्ठो समानो

‘फससमुदया, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किसमोसरणा’
ति, इति पुट्ठो समानो ‘वेदनासमोसरणा, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन,
समिद्धि, किंपमुखा’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘समाधिष्पमुखा, भन्ते’ ति

वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किंश्रधिपतेय्या’ ति, इति पुट्ठो समानो
‘सताधिपतेय्या, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि, किउत्तरा’ ति,

इति पुट्ठो समानो ‘पञ्चुत्तरा, भन्ते’ ति वदेसि । ‘ते पन, समिद्धि,
किसारा’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘विमुत्तिसारा, भन्ते’ ति वदेसि ।

‘ते पन, समिद्धि, किओगधा’ ति, इति पुट्ठो समानो ‘अमतोगधा, भन्ते’
ति वदेसि । साधु साधु, समिद्धि ! साधु खोत्वं, समिद्धि, पुट्ठो^१ पुट्ठो^२

विस्सज्जेसि, तेन च मञ्जी” ति ।

5

10

15 R. 386

B. 191

20

25

१. किमाधिपतेय्या – सी०, स्या० । २. पञ्च – गी०, म्या०, रो० । ३. या –

म्या० ।

५. गण्डसुत्तं

१. “नेत्रयथापि, भिक्षवे, गण्डो अनेकवस्त्रगणिको । तस्मस्मु गण्डस्मै नव वग्मुखानि नव अमेदनमुखानि । ततो य किञ्चित् पर्य-
रेत्य - अमुचियेव पर्यरेत्य, दुग्घन्ययेव पर्यरेत्य, जेगुच्छययेव
पर्यरेत्य, य किञ्चित् पमवेत्य - अमुचियेव पमवेत्य, दुग्घन्ययेव पमवेत्य,
५ जेगुच्छययेव पमवेत्य ।

२. “गण्डो ति खो, भिक्षवे, इमस्मेत चातुमहाभूतिकस्सृ
कायस्म ग्रविवत्रन मातापेत्तिकसम्भवस्म ओदेनकुम्मासूपचयस्स अनि-
च्छुन्ठादनमरिमहनभेदनविद्वन्यमस्म । तस्मस्मु गण्डस्स नव वण-
337 10 मुखानि नव अमेदनमुखानि । तनो य किञ्चित् पमवरति - अमुचियेव
पमवरति, दुग्घन्ययेव पमवरति, जेगुच्छययेव पमवरति, य किञ्चित्
पमवरति - अमुचियेव पमवरति, दुग्घन्ययेव पमवरति, जेगुच्छययेव
पमवरति । तस्मातिह, भिक्षवे, इमस्मि काये निविन्दया” ति ।

६. सञ्जामुत्तं

B 192 १. “नवप्रिमा, भिक्षवे, सञ्जा भाविता वहुलीकृता मह-
ष्टा होन्ति महानिसमा अमतोगदा अमतपरियोगाना । कक्षमा नव ?
१५ अनुभवन्जा, भरणसञ्जा, आहारे पटिरूपन्जा^३, नवलोके अनभि-
रनिमन्जा^४, अनिच्छुन्जा, अनिच्छुन्जा, दुक्षमन्जा, दुम्बे अनत्तमन्जा,
पहानमन्जा, विरानमन्जा - इमा खो, भिक्षवे, नव मन्जा,
भाविता वहुलीकृता महष्टा होन्ति महानिसमा अमतोगदा अमत-
परियोगाना” ति ।

७. कुलमुत्तं

२० १. “नवहि, भिक्षवे, उत्तेहि नमनागत कुल अनुपगत्वा वा
नाल उपगत्तू, उपगत्वा वा नाल निर्मीदितु^५ । कत्तमेहि नवहि ? न
मनापेन पञ्चुदुल्नि, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आमल देन्ति,
मनमन्यं परिगृहन्ति^६, वहुक पि थोक देन्ति, पणीत पि लूख देन्ति,

^३ मा०, म्या०, रा० या०-न नवि । ^४ चानुमहानुतिरम्भ - मा०, म्या०, रा० ।
तिरम्भ - मी० । ^५ परिगृहन्ति - मी०, म्या०, रा० । ^६ परिगृहन्ति - मी०, म्या०, रा० ।

असक्कच्चं देन्ति नो सक्कच्चं, न उपनिसीदन्ति धम्मस्सवनाय', भासित-
मस्स' न सुस्सूसन्ति॑ । इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्वागतं
कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्त्वा वा नालं निसीदितुं ।

२. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्वागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा
अलं उपगन्त्वा, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं । कर्तमेहि नवहि ? मनापेन
पञ्चुद्रेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति, मनापेन आसनं देन्ति, सन्तमस्स न
परिगुहन्ति, वहुकं पि वहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति, सक्कच्चं
देन्ति नो असक्कच्चं, उपनिसीदन्ति धम्मस्सवनाय, भासितमस्स सुस्सू-
सन्ति । इमेहि खो, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्वागतं कुलं अनुपगन्त्वा
वा अलं उपगन्त्वा, उपगन्त्वा वा अलं निसीदितुं" ति ।

R. १

10

८. नवद्वगुपोसथमुत्तं

१. "नवहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्वागतो उपोसथो उपवृत्थो
महप्फलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविष्फारो । कथं उपवृत्थो
च, भिक्खवे, नवहङ्गेहि समन्वागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिसंसी
महाजुतिको महाविष्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटि-
सञ्चक्षति – 'यावजीवं अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता
पटिविस्ता निहितदण्डा निहितसत्या लज्जी दयापन्ना सब्बपाणभूत-
हितानुकम्पिनो॒ विहरन्ति; अहम्पञ्ज इमं च रक्ति इमं च दिवसं पाणाति-
पातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्यो लज्जी
दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं
अनुकरोमि; उपोसथो च मे उपवृत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन
अङ्गेन समन्वागतो होति ... पे०... । 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहा-
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेयं कप्पेन्ति –
मञ्चके वा तिणसन्धारके॑ वा; अहम्पञ्ज इमं च रक्ति इमं च दिवसं
उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेयं
कप्पेमि – मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनु-
करोमि; उपोसथो च मे उपवृत्थो भविस्सती' ति । इमिना अटुमेन
अङ्गेन समन्वागतो होति ।

15

B. 193

R. 389

R. 390

25

१-१. पम्पनयनाय भासितमस्स – सी०, रो० । २. रत्तियन्ति – सी०, रो०; गमिसन्ति
– स्या० । ३. ० हितानुकम्पी – सी०, रो० । ४. तिणसन्धारके – स्या० ।

२. “मेतासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुर्थं । इति उद्घमयो तिरियं सब्बधि सब्बतताय सब्बावन्तं लोकं मेतासहगतेन चेतसा विपुलेन महरगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति । इमिना’ नवमेन अङ्गेन’ ५ समन्नागतो होति । एवं उपबृह्यो खो, भिक्षवे, नवहङ्गेहि’ समन्नागतो’ उपोसथो महफलो होति महानिसंसो महाजुतिको महाविष्फारो” ति ।

६. देवतासुतं

१. “इमं च, भिक्षवे, रत्ति सम्बहुला देवता अभिककन्ताय रत्तिया अभिककन्तवण्णा केवलकप्यं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुप-
सङ्क्रमिसु; उपसङ्क्रमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं श्रद्धुंसु । एकमन्तं
१० छिता खो, भिक्षवे, ता देवता^३ मं एतदवोचुं – ‘उपसङ्क्रमिसु नो, भन्ते,
पुञ्चे मनुस्सभूतानं पव्वजिता आगारानि । ते^४ मयं, भन्ते, पञ्चुट्रिम्ह,
नो च खो अभिवादिम्ह । ता मयं, भन्ते, अपरिपुणकमन्ता विष्टि-
सारिनियो पञ्चानुतापिनियो” हीन कायं उपपन्ना’ ति ।

११,
.३१

२. “अपरा पि मं, भिक्षवे, सम्बहुला देवता उपसङ्क्रमित्वा
१५ एतदवोचुं – ‘उपसङ्क्रमिसु नो, भन्ते, पुञ्चे मनुस्सभूतानं पव्वजिता
आगारानि । ते मयं, भन्ते, पञ्चुट्रिम्ह अभिवादिम्ह, नो च तेस^५
आसनं अदम्ह^६ । ता मयं, भन्ते, अपरिपुणकमन्ता विष्टिसारिनियो
पञ्चानुतापिनियो हीन कायं उपपन्ना’ ति ।

३. “अपरा पि मं, भिक्षवे, सम्बहुला देवता उपसङ्क्रमित्वा
२० एतदवोचुं – ‘उपसङ्क्रमिसु नो, भन्ते, पुञ्चे मनुस्सभूतानं पव्वजिता
आगारानि । ते मयं, भन्ते, पञ्चुट्रिम्ह अभिवादिम्ह आसनं अदम्ह,
नो च खो यथासति” यथावलं सर्विमजिम्ह .. पे०.. यथासति यथावलं
सर्विमजिम्ह, नो च खो उपनिसीदिम्ह धम्मस्सवनाय .. पे०... उपनिसी-
दिम्ह धम्मस्सवनाय, नो च खो ओहितसोता धम्मं सुणिम्ह .. पे०...
२५ ओहितसोता च धम्मं सुणिम्ह, नो च खो सुत्वा धम्मं धारयिम्ह .. पे०...

१-१. इति इमिना नवमेन चङ्गेन – स्था० । २-२ नवज्ञसम्लागतो – सी०, स्था०,
रो० । ३ स्था० पोत्ववे नविय । ४. ता – सी०, रो० । ५. पञ्चानुतापिनियो – सी०, स्था०,
रो० । ६. च आसन च – स्था०, रो० । ७. सी०, स्था०, रो० । ८. अदिम्ह –
स्था० । ९. च आसन च – स्था०, रो० । १०. यथासति – रो० ।

सुत्वा च धम्मं धारयिष्यते, तो च खो धातानं धम्मानं अत्थ उपपरिक्षिष्यम्ह
....दे०....धातानं च धम्मानं अत्थं उपपरिक्षिष्यम्ह, तो च खो अत्थमञ्जाय
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मं पठिपज्जिष्यते । ता मयं, भन्ते, अपरिपुण्ण-
कम्मन्ता विष्पटिसारिनियो पञ्चानुतापिनियो हीनं कायं उपपन्ना' ति ।

४. “अपरा पि मं, भिक्षवे, सम्बहुला देवता उपसङ्क्रमित्वा ५
एतदबोचुं – ‘उपसङ्क्रमित्वा तो, भन्ते, पुव्वे मनुस्सभूतानं पब्बजिता
अगारानि । ते मयं, भन्ते, पञ्चुटिष्य अभिवादिष्य, आसनं-अदम्ह,
यथासत्ति यथावलं संविभजिष्य, उपनिसीदिष्य धम्मस्सवनाय, ओहित-
सोता च धम्मं सुषिष्यते, सुत्वा च धम्मं धारयिष्यते, धातानं च धम्मानं
अत्थं उपपरिक्षिष्यम्ह, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मं पठि- १०
पज्जिष्यते । ता मयं, भन्ते, परिपुण्णकम्मन्ता अविष्पटिसारिनियो
अपञ्चानुतापिनियो पणीतं कायं उपपन्ना' ति । एतानि, भिक्षवे,
रुक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । ज्ञायथ, भिक्षवे, मा पमादत्थ,
गा पञ्चाविष्पटिसारिनो अहुवत्थ सेव्यथापि ता पुरिभिका देवता” ति ।

R. १०

१०. वेलामसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि- १५ B. 195
कस्ता आरामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुप-
सङ्क्रमि; उपसङ्क्रमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकगन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डिकं गहपति भगवा एतदबोच –

२. “अपि तु ते, गहपति, कुले दानं दीयती” ति ?

“दीयति मे, भन्ते, कुले दानं; तं च खो लूखं कणाजकं २०
विलङ्घदुतिय” ति ।

“लूखं चे॒ पि, गहपति, दानं देति पणीतं वा; तं च
असक्कच्चं देति, अचित्तीकर्त्वा॑ देति, असहृथा॑ देति, अपविद्व॑ देति,
अनागमनदिट्को देति । यत्थ यत्थ तस्स तस्स दानस्स विपाको निव-
त्तिति, न उळाराय भत्तभोगाय चित्तं नमति, न उळाराय वत्थभोगाय २५
चित्तं नमति, न उळाराय यानभोगाय चित्तं नमति, न उळारेसु पञ्चसु
कामगुणेसु भोगाय चित्तं नमति । ये पिस्स ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा

R. 393

१. दिव्यती – स्या०, रो० । २. वा – स्या० । ३. अपचित्ति कर्त्वा – स्या०; अचित्ति-
कर्त्वा – रो० । ४. भगविद्वं – स्या० ।

ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि न सुस्सूसन्ति न सोत ओदहन्ति न अञ्जा चित्त उपटुपेन्ति । त किस्म हेतु ? एव हेते, गहपति, होति असक्कच्च कतान कम्मान विपाको ।

३ “लूखं चे पि, गहपति, दान देति पणीतं वा; त च सक्कच्च

- ५ देति, चित्तीवत्वा देति, सहत्या देति, अनपविद्धृ^३ देति, आगमनदिट्टिको देति । यत्य यत्य तस्स तस्स दानस्म विपाको निव्वत्तति, उळाराय भत्तभोगाय चित्त नमति, उळाराय वत्यभोगाय चित्त नमति, उळाराय यानभोगाय चित्त नमति, उळारेसु पञ्चसु कामगुणेसु भोगाय चित्त नमति । ये पिस्म ते होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा
- १० १० ति वा कम्मकरा ति वा, ते पि सुस्सूमन्ति सोत ओदहन्ति अञ्जा चित्त उपटुपेन्ति । त किस्स हेतु ? एव हेत, गहपति, होति सक्कच्च कतान कम्मान विपाको^४ ।

४ “भूतपुव्य, गहपति, वेलामो नाम ब्राह्मणो अहोसि । सो

एवरूप दान अदासि महादान – चतुरासीति सुवण्णपातिसहस्सानि

- १९६ १५ अदासि रूपियपूरानि, चतुरासीति रूपियपातिसहस्सानि अदासि सुवण्ण-पूरानि, चतुरासीति कसपातिसहस्सानि अदामि हिरञ्जापूराणि, चतुरा-सीति हत्यिसहस्सानि अदासि सोवण्णालङ्घारानि सोवण्णधजानि^५ हेमजालपटिच्छद्गानि^६, चतुरासीति रथसहस्सानि अदासि सीहचम्म-परिवारानि व्यष्ठचम्मपरिवारानि दीपिचम्मपरिवारानि पण्डुकम्बल-
- २० २० परिवारानि सोवण्णालङ्घारानि सोवण्णधजानि हेमजालपटिच्छद्गानि, चतुरासीति धेनुसहस्सानि अदासि दुकूलसन्धनानि^७ कसूपवारणानि, चतुरासीति कञ्जासहस्सानि अदासि आमुत्तमणिकुण्डलायो, चतुरा-सीति पल्लङ्घसहस्सानि अदासि गोनकत्यतानि पटिकत्यतानि पठलि-कत्यतानि कदलिमिगपवरपञ्चत्यरणानि^८ सज्जरच्छदानि उभतोलोहित-
- २५ २५ कूपधानानि, चतुरासीति वत्यकोटिसहस्सानि अदासि खोमसुखुमान कोसेय्यसुखुमान कम्बलसुखुमान कप्पासिकसुखुमान, को पन वादो अनस्म पानस्स खज्जस्म भोजस्म^९ लेय्यस्स पेय्यस्स^{१०}, नज्जो भञ्जे विस्सन्दन्ति^{११} ।

१ चेत - स्या० । २ अनूपविट्ठ - स्या० । ३ सोवण्णधजानि - स्या० । ४ हेम जालमद्गानि - सी०, रो०, हेमजालपटिच्छद्गानि - स्या० । ५ दुकूलसन्धस्सानानि - सी०, दुकूलसन्धनानि - स्या०, दुकूलसन्धगानि - रा० । ६ वादल० - सी० । ७-७ मात्रनस्म नैपनस्स सेय्यस्स - स्या० । ८ विस्सन्दति - सी०, रो० ।

५. “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स – ‘अञ्जो नून तेन समयेन वेलामो ब्राह्मणो अहोसि, सो तं दानं अदासि महादानं’ ति । न खो पनेतं, गहपति, एवं दट्टब्बं । अहं तेन समयेन वेलामो ब्राह्मणो अहोसि । अहं तं दानं अदासि महादानं । तस्मि खो पन, गहपति, दाने न कोचि दक्षिणेय्यो अहोसि, न तं कोचि दक्षिणं विसोधेति । ५

“यं, गहपति, वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्टिसम्पन्नं भोजेय्य, इदं ततो महफलतरं* ।

“यो च सतं दिट्टिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदागार्मि भोजेय्य, इदं ततो महफलतरं* ।

“यो च सतं सकदागार्मीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागार्मि भोजेय्य १० ... पे०... यो च सतं अनागार्मीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य
... पे०... यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पञ्चेकवुद्धं भोजेय्य
... पे०... यो च सतं पञ्चेकवुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं
सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य ... पे०... यो च बुद्धप्पमुखं भिक्खुसङ्घं भोजेय्य
... पे०... यो च चातुर्द्विसं सङ्घं उद्दिस्स विहारं कारापेय्य ... पे०... यो १५ च पसन्नचित्तो वुद्धं च धर्मं च सङ्घं च सरणं गच्छेय्य ... पे०... यो च
पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य – पाणातिपाता वेरमणि^१,
अदिन्नादाना वेरमणि, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणि, मुसावादा वेरमणि,
मुरामेरयमज्जपमावदुना वेरमणि, यो च अन्तमसो गन्धोहनमत्तं^२ पि
मेत्तचित्तं भावेय्य, इदं ततो महफलतरं । २०

“यं च, गहपति, वेलामो ब्राह्मणो दानं अदासि महादानं, यो चेकं दिट्टिसम्पन्नं भोजेय्य ... यो च सतं दिट्टिसम्पन्नानं भोजेय्य, यो चेकं सकदा-
गार्मि भोजेय्य ... यो च सतं सकदागार्मीनं भोजेय्य, यो चेकं अनागार्मि
भोजेय्य ... यो च सतं अनागार्मीनं भोजेय्य, यो चेकं अरहन्तं भोजेय्य ...
यो च सतं अरहन्तानं भोजेय्य, यो चेकं पञ्चेकवुद्धं भोजेय्य ... यो च २५
सतं पञ्चेकवुद्धानं भोजेय्य, यो च तथागतं अरहन्तं सम्मासम्बुद्धं भोजेय्य
... यो च बुद्धप्पमुखं^३ भिक्खुसङ्घं भोजेय्य, यो च चातुर्द्विसं सङ्घं उद्दिस्स
विहारं कारापेय्य ... यो च पसन्नचित्तो वुद्धं च धर्मं च सङ्घं च
सरणं गच्छेय्य, यो च पसन्नचित्तो सिक्खापदानि समादियेय्य – पाणाति-

* एत्य शी०, रो० पोतपेक्षु यं च गहपति वेलामो ब्राह्मणो दानं गदागि भहादानं इति
प्रपिक्षो पाठो दिसति । १. वेरमणि – स्था० । २. गन्धोहनमत्त – शी०, गदहनमत्त –
स्था०, रो० । ३. यत्र बुद्धप्पमुख – स्था० ।

पाता वेरमणि ... पे०.. सुरामेरयमज्जपमादद्वाना वेरमणि, यो च
अन्तमसो गन्धोहनमत्त पि मेत्तचित्तं भावेय्य, यो च अच्छरामद्वातमत्तं
पि अनिच्चसञ्जनं भावेय्य, इदं ततो महाप्रलतर” ति ।

सीहनादवग्गो दुतियो ।

तस्मुद्वानं

नादो^१ सउपादिसेसो^२ च, कोट्टिकेन^३ समिद्धिना ।
गण्डसञ्जा कुल^४ मेत्ता^५, देवता वेलामेन चा ति ॥

—○—

३. सत्तावासवग्गो

१. तिथानसुत्तं

१. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च
तावर्तिसे अधिगण्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ?
अममा, अपरिग्रहा, नियतायुका, विसेसगुणा^६ – इमेहि खो, भिक्खवे,
तीहि ठानेहि उत्तरकुरुका मनुस्सा देवे च तावर्तिसे अधिगण्हन्ति जम्बु-
१० दीपके च मनुस्से ।

२. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि देवा तावर्तिसा उत्तरकुरुके च
मनुस्से अधिगण्हन्ति जम्बुदीपके च मनुस्से । कतमेहि तीहि ? दिव्वेन
आयुना, दिव्वेन वण्णेन, दिव्वेन सुखेन – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
ठानेहि देवा तावर्तिमा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगण्हन्ति जम्बुदीपके
१५ च मनुस्से ।

३. “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके
च मनुस्से अधिगण्हन्ति देवे च तावर्तिसे । कतमेहि तीहि ? सूरा,
सतिमन्तो, इथ ब्रह्मचरियवासो – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि
जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगण्हन्ति देवे च ताव-
२० तिसे” ति ।

१-२ उथो गुडपादिसेसो – मी०, वर्थो गुग्रपादिसेसो – स्या०, कुत्थो स-
उपादिसेसो – रो० । २ कोट्टितन – स्या०, रो० । ३-४ कुले मेत्ता – मी०, रो०, कुले सत्ता
– स्या० । ५ विसेसभूतो – सी०, स्या०, रो० ।

२. अस्सखलुङ्काशुतं

१. “तयो च, भिक्खवे, अस्तखलुङ्के देसेस्सामि तयो च पुरिस्खलुङ्के तयो च अस्सपरस्से” तयो च पुरिस्परस्से^१ तयो च भद्रे अस्साजानीये तयो च भद्रे पुरिस्साजानीये । तं सुणाथ ... पै०... ।

२. “कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सखलुङ्का ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह-^२ परिणाहसम्पन्नो^३ । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोह- परिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सखलुङ्का ।

३. “कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिस्खलुङ्का ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुरिस्खलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोह- परिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिस्खलुङ्को जव- सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिस्खलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

४. “कथं च, भिक्खवे, पुरिस्खलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध^४, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुखसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुखनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुखनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवर्स्म वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुद्दो संसादेति”, नो विस्सज्जेति । इदमस्स न वण्णर्स्म वदामि । न खो पन लाभी होति चीवरपिण्डपात- सेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । इदमस्स न आरोहपरि- णाहर्स्म वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिस्खलुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

15

B. 19

15

R. 398

25

५. “कथं च, भिक्खवे, पुरिस्खलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

१. अस्तखलुङ्को – सी०, स्या०, रो० । २. पुरिस्खलुङ्को – सी०, स्या०, रो० । ३. आरोह- परिणाहसम्पन्नो – सी० । ४. इध पन – स्या० । ५. सम्पादेति – स्या० ।

‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवर्स्म वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुट्टो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वर्णर्स्म वदामि । न खो पन लाभी होति चीवरपिण्डपात-
५ सेनासनगिलानप्च्चयभेसज्जपरिक्षारानं । इदमस्स न आरोहपरि-
णाहर्स्म वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च
होति वर्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

६. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति
वर्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
१० ‘इदं दुक्ख’ ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जवर्स्म वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुट्टो विस्सज्जेति, नो संसादेति । इदमस्स वर्णर्स्म वदामि । लाभी खो पन होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्च्चयभेसज्जपरिक्षारानं । इदमस्स आरोह-
१५ परिणाहर्स्म वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसखलुङ्को जवसम्पन्नो च होति वर्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे,
तयो पुरिसखलुङ्का ।

७. “कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो अस्सपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति वर्णसम्पन्नो च
२० आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सपरस्सा ।

८. “कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुरिसपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति वर्णसम्पन्नो च
आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

९. “कथं च, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो ... पे०... जवसम्पन्नो
२५ च होति वर्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु पञ्चनं ओरम्भागियानं सयोजनान परिखवया ओपोपातिको
होति, तत्य परिनिव्यायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । इदमस्स
जवर्स्म वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुट्टो विस्सज्जेति,
नो संसादेति । इदमस्स वर्णर्स्म वदामि । लाभी खो पन होति
३० चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्च्चयभेसज्जपरिक्षारानं । इदमस्स

आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो,
भिक्खवे, तयो पुरिसपरस्सा ।

१०. “कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्रा अस्साजानीया ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो भद्रो अस्साजानीयो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति ५
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो R.
भद्रा अस्साजानीया ।

११. “कतमे च, भिक्खवे, तयो भद्रा पुरिसाजानीया ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो ... पे०... जवसम्पन्नो च होति १०
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

१२. “कथं च, भिक्खवे, भद्रो पुरिसाजानीयो ... पे०... जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिव्येव
धम्मे सयं अभिज्ञा सञ्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदमस्स B. 201
जवस्मि वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्चं पुद्गो विस्सज्जेति, १५
नो संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाभी खो पन होति
चौवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्छयभेसञ्जपरिखारानं । इदमस्स
आरोहपरिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्खवे, भद्रो पुरिसाजानीयो
जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे
खो, भिक्खवे, तयो भद्रा पुरिसाजानीया” ति । २०

३. तथामूलकसुत्तं

१. “नव, भिक्खवे, तथामूलके धम्मे देसेस्सामि, तं सुणाय ...
कतमे च, भिक्खवे, नव तथामूलका धम्मा ? तथं पटिच्च परियेसना,
परियेसनं पटिच्च लाभो, लाभं पटिच्च विनिच्छयो, विनिच्छयं पटिच्च
छन्दरागो, छन्दरागं पटिच्च अज्ञोसानं, अज्ञोसानं पटिच्च परिगहो,
परिगहं पटिच्च मच्छरियं, मच्छरियं पटिच्च आरक्षो, आरक्षाधिकरणं २५
दण्डादानं सत्यादानं कलहविग्रहविवादनुवंतुवं-पेतुञ्ज-मुसावादा’ R. 401

१. दण्डादानसत्यादान ० - शी०, स्या०, रो० । २. ० दिवादा० - शी०, स्या०, रो० ।
प०४-६

अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति । इमे सो, भिक्खवे,
नव तण्हामूलका धम्मा” ति ।

४. सत्तावाससुतं

१ “नवयिमे, भिक्खवे, सत्तावासा । कतमे नव ? सन्ति,
भिक्खवे, सत्ता नानन्तकाया नानन्तसञ्ज्ञनो, सेय्यथापि मनुस्सा, एकच्चे
५ च देवा, एकच्चे च विनिपातिका । अय पठमो सत्तावासो ।

२ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानन्तकाया एकत्तसञ्ज्ञनो,
सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिवृत्ता । अय दुतियो
सत्तावासो ।

३ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानन्तसञ्ज्ञनो,
१० सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अय ततियो सत्तावासो ।

४ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसञ्ज्ञनो,
सेय्यथापि देवा नुभकिण्हा । अय चतुर्थ्यो सत्तावासो ।

५ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता असञ्ज्ञानो ग्रण्ठिसर्वेदिनो,
सेय्यथापि देवा असञ्ज्ञसत्ता” । अय पञ्चमो सत्तावासो ।

B 202 १५ ६ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो ह्यपसञ्ज्ञान समतिकक्मा
पटिघसञ्ज्ञान^३ अत्यज्ञमा नानन्तसञ्ज्ञान अमनसिकारा ‘अनन्तो
आकासो’ ति आकामानञ्चायतननूपगा । अय द्व्युतो सत्तावासो ।

७ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकासानञ्चायतन समति-
कक्म ‘अनन्त विज्ञाण’ ति विज्ञाणञ्चायतननूपगा । अय सत्तमो
२० सत्तावासो ।

८ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो विज्ञाणञ्चायतन समति-
कक्म ‘नतिय किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जनायतननूपगा । अय अद्यमो
मत्तावासो ।

९ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो आकिञ्चञ्चनायतन
२५ समतिकक्म नेवमञ्ज्ञानामञ्ज्ञायतननूपगा । अय नवमो सत्तावासो ।
इमे सो, भिक्खवे, नव मत्तावासा” ति ।

^३ अमञ्ज्ञाता—स्था० । २ परिवमञ्ज्ञाण—स्थी० ।

५. पञ्जासुत्तं

१. “यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु नो पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय – ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’” ति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति ? ‘वीतरागं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ५ ‘वीतदोसं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘वीतमोहं मे चित्तं’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘असरागधम्मं’ मे चित्तं ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘असदोसधम्मं’ मे चित्तं ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘असमोहधम्मं’ मे चित्तं ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति; ‘अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया’ ति पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति – यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्जाय चित्तं सुपरिचितं होति, तस्सेतं, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्लं वचनाय – ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति १० पजानामी’” ति । १५

६. सिलायूपसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च चन्दिकापुत्तो राजगढे विहरन्ति^१ वेलुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा चन्दिका-पुत्तो भिक्खू आमन्तेसि^२ – “देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति – ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं होति’, तस्सेतं २० भिक्खुनो कल्लं वेय्याकरणाय – ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’” ति ।

२. एवं वुत्ते^३ आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतद-वोच – “न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति ।

१. पजानाती – स्याऽ । २. असारागधम्मं – सी० । ३. असन्दोसधम्मं – सी० ।
४. भ्रम्मोहधम्मं – सी० । ५. कामरागाया – स्याऽ । ६. विहरति – म० । ७. एत्य
‘भावुतो ... पै० ... एतदवोच’ सी० पैत्यके अधिको पाठो दिस्ति । ८-९. चित्तं सुपरिचितं होति – सी०, स्याऽ, रो० । १०-११. भ्रम्य खो – सी० ।

— ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिवखुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी’ ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं धम्मं देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा ५ चितं सुपरिचितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी” ति ।

३. दुतियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “देवदत्तो, आवुसो, भिक्खूनं एवं धम्मं देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, १० भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी” ति ।

दुतियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदोच्च — “न खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं १५ देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चितं होति, तस्सेतं भिवखुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी’ ति । एवं च खो, आवुसो, चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खून धम्म देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा २० चितं सुपरिचित होति, तस्सेतं भिक्खुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुमितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी” ति ।

B. 204

४. तृतियं पि खो आयस्मा चन्दिकापुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “देवदत्तो, आवुगो, भिक्खून एव धम्म देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, २५ भिक्खुनो चेतसा चित होति, तस्सेतं भिवखुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी” ति ।

तृतियं पि खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं चन्दिकापुत्तं एतदोच्च — “न खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खूनं एवं धम्मं ३० देसेति — ‘यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित होति, तस्सेतं भिवखुनो कल्लं वेष्याकरणाय — सीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,

नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति । एवं च खो, आवुसो चन्दिकापुत्त, देवदत्तो भिक्खुनं धम्मं देसेति – 'यतो खो, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति, तस्येति भिक्खुनो कल्लं वेष्याकरणाय – खीणा जाति, वुसित्तं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी' ति ।

5

५. "कथं च, आवुसो, भिक्खुनो चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति ? 'वीतरागं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'वीतदोसं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'वीतमोहं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'असरागधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'असदोसधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'असमोहधम्मं मे चित्तं' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं कामभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं रूपभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति; 'अनावत्तिधम्मं मे चित्तं अरूपभवाया' ति चेतसा चित्तं सुपरिचितं होति । एवं सम्मा विमुत्तचित्तस्य खो, आवुसो, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्ञेया रूपा चक्खुस्य आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्य चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्य चित्तं होति ठितं आनेऽन्जप्तं, वयं चस्यानुपस्ति ।

R. 40

"सेव्यथापि, आवुसो, सिलायूपो सोळसकुकुको^१ । तस्यस्यु^२ अटु कुकू हेडु नेमञ्जमा^३, अटु कुकू उपरि नेमस्स । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय भुसा वातवुट्टि, नेव नं^४ सङ्घम्पेय्य^५ न सम्पवेदेय; अथ पच्छिमाय ... अथ उत्तराय ... अथ दविखणाय चे पि दिसाय आगच्छेय भुसा वातवुट्टि, नेव नं सङ्घम्पेय्य न सम्पवेदेय । तं किस्सा हेतु ? गम्भीरता, आवुसो, नेमस्स, सुनिखातता सिलायूपस्स । एवमेव खो, आवुसो, सम्मा^६ विमुत्तचित्तस्य भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविज्ञेया रूपा चक्खुस्य आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्य चित्तं परियादियन्ति; अमिस्सीकतमेवस्य चित्तं होति ठितं आनेऽन्जप्तं, वयं चस्यानुपस्ति ।

R. 405

B. 205

१. आनेऽन्जप्त - सी०, रो० । २. सोलसमुकुको - सी०; सोळसमुकु - स्था० ।

३. तस्म - स्था० । ४. नेमस्त - सी०, रो० । ५-६. नं कमेय्य न सङ्घम्पेय्य - सी०, रो०; सङ्घम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य - स्था० । ६. एवं सम्मा - सी०, स्था०, रो० ।

“भुमा चे पि सोतविवेद्या सदा ... धानविवेद्या
गन्धा ... जिह्वाविवेद्या रसा ... कायविवेद्या फोटुव्वा ... मनो-
विवेद्या धम्मा मनस्स आपाथं आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादि-
यन्ति; अमिस्सीकतमेवस्स चित्तं होति ठिं आनेऽजप्पत्तं, वयं चस्तानु-
पस्ती” ति ।

७. पठमवेरमुत्तं

१. अथ खो ग्रनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्घमि;
उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसीनं सो ग्रनाथपिण्डिकं गहपति भगवा एतदवोच -

२. “यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि
१० वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियज्ञेहि समन्वागतो होति, सो
आकहुमानो अतना व अतानं व्याकरेत्य - ‘खीणनिरयोम्हि खीण-
तिरच्छानयोनि’ खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुगतिविनिपातो, सोता-
पन्नोहमस्मि अविनिपातवम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति ।

४०६ ३. “कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
१५ यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिटुघम्मिकं पि भयं
वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं
पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिटुघम्मिकं पि भयं वेरं
पसवति, न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुखं
दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं
२० वूपसन्तं होति ।

४. “यं, गहपति, अदिनादायी .. पे०... कामेसुमिच्छाचारी ...
८. २०६ मुसादादी ... सुरामेरयमज्जपमादद्वायी सुरामेरयमज्जपमादद्वानपञ्चया
दिटुघम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति,
चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादद्वाना
२५ पटिविरतो नेव दिटुघम्मिकं पि भयं वेरं पसवति, न सम्परायिकं पि
भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरा-

मेरयमज्जपमादद्वाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वें वूपसन्तं होति ।
इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

५. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति ?
इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति ~
‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्ञाचरणसम्पन्नो सुगतो ५
लोकविद्व अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्तानं बुद्धो भगवा’
ति । धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति ~ ‘स्वावखातो भगवता
धम्मो सन्दिद्विको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेयिको’ पच्चतं
वेदितब्बो विज्ञूही’ ति । सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति ~
‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो १०
ज्ञायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावक-
सङ्घो; यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अहु पुरिसपुरगला एस भगवतो
सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं
पुञ्जाक्षेत्रं लोकस्सा’ ति । अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति
अखण्डेहि अछिदेहि असवलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विज्ञुप्पसत्थेहि १५
अपरामट्टेहि समाधिसंवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि
समन्नागतो होति ।

६. “यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो
होति, सो आकृत्मानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय ~ ‘खीणनिरयोम्हि २०
खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो;
सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’” ति ।

८. इतियवेरसुत्तं

१. “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति,
सो आकृत्मानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय ~ ‘खीणनिरयोम्हि खीण-
तिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो; सोता-
पन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’” ति ।

R. 40

B. 207

१. पाठ्यादिको ~ मी०, स्या०, रो० । २. गम्भोगिकरणो ~ मी०, स्या०, रो० ।

२. “कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ?
 यं, भिक्खवे, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिटुवम्मिकं पि भयं वेरं
 पसवति, सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं
 पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो ... पे०... एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं
 ५ होति ।

३. “यं, भिक्खवे, अदिनादायी ... पे०... सुरामेरयमज्जपमाद-
 द्वायी सुरामेरयमज्जपमादद्वानपञ्चया दिटुवम्मिकं पि भयं वेरं पसवति,
 सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं पटि-
 संवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादद्वाना पटिविरतो नेव दिटुवम्मिकं पि भयं
 10 वेरं पसवति, न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति, न चेतसिकं पि दुखं
 दोमनस्सं पटिसंवेदेति । मुरामेरयमज्जपमादद्वाना पटिविरतस्स एवं
 तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि
 होन्ति ।

४. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति ?
 15 इय, भिक्खवे, अरियसावको वुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति -
 ‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्या देवमनुस्सारं वुद्धो भगवा’ ति ।
 वम्मे ... पे०... सह्ये ... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति
 अखण्डेहि अछिद्देहि अस्वलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विज्ञप्यसत्येहि
 अपरामद्देहि समाविसंवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि
 20 गमन्नागतो होति ।

५. “यतो खो, भिक्खवे, अरियनावकस्स इमानि पञ्च भयानि
 वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो
 होति, मो आवद्धमानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय्य - ‘खीणनिरयोम्हि
 203 नीणतिरच्छानयोनि नीणपेतिदिनयो स्तीणापायद्वगतिविनिपातो;
 25 सोनापदोहमस्मि अविनिपातयम्मो नियतो सन्वोविपरायणो’” ति ।

६. आधातवत्युसुतं

१. “नवमिमानि, भिक्खवे, आधातवत्यूनि । कतमानि नव ?
 ‘अनत्यं मे अचरी’ ति आधातं वन्वति; ‘अनत्यं मे चरती’ ति आधातं
 वन्धति; ‘अनत्यं मे चरिस्ती’ ति आधातं वन्धति; ‘पियस्म मे मनापस्म

अनत्यं अचरी' ति ... पे०... 'अनत्यं चरती' ति ... पे०... 'अनत्यं चरिस्सती' ति आधातं बन्धति; 'अप्पियस्स' मे अमनापस्स अत्थं अचरी' ति ... पे०... 'अत्थं चरती' ति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सती' ति आधातं बन्धति। इमानि खो, भिक्खवे, नव आधातवत्थूनी" ति ।

१०. आधातपटिविनयसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, आधातपटिविनया । कतमे नव ? ५
 'अनत्यं मे प्रचरि', तं कुतेत्य लब्धा' ति आधातं पटिविनेति; 'अनत्यं मे चरति, तं कुतेत्य लब्धा' ति आधातं पटिविनेति; 'अनत्यं मे चरिस्सति, तं कुतेत्य लब्धा' ति आधातं पटिविनेति; पियस्स मे मनापस्स अनत्यं अचरि ... पे०... अनत्यं चरति ... पे०... 'अनत्यं चरिस्सति, तं कुतेत्य लब्धा' ति आधातं पटिविनेति; अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति ... पे०... 'अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्य लब्धा' ति आधातं पटिविनेति । इमे खो, भिक्खवे, नव आधातपटिविनया" ति ।

R. 409

10

११. अनुपुब्बनिरोधसुत्तं

१. "नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुब्बनिरोधा । कतमे नव ? पठमं^३
 ज्ञानं समापनस्स कामसञ्ज्ञा^१ निरुद्धा होति; दुतियं ज्ञानं समापनस्स वितक्कविचारा निरुद्धा होन्ति; ततियं ज्ञानं समापनस्स पीति निरुद्धा होति; चतुर्थं ज्ञानं समापनस्स ग्रस्सासपस्सासा निरुद्धा होन्ति; आकासा-नञ्चायतनं समापनस्स रूपसञ्ज्ञा निरुद्धा होति; विज्ञाणञ्चायतनं समापनस्स आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुद्धा होति; आकिञ्चञ्चायतनं समापनस्स विज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुद्धा होति; नेव सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समापनस्स आकिञ्चञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुद्धा होति; सञ्ज्ञावेदथितनिरोधं समापनस्स सञ्ज्ञा च वेदना च निरुद्धा होन्ति । इमे सो, भिक्खवे, नव अनुपुब्बनिरोधा" ति ।

15

20

B. 209

सत्तावासवग्नो ततियो ।

१. पगरी १ - म्या० । २-३. पठमग्नातं - गी०, म्या० । ३. मागिन्नगञ्ज्ञा - म्या० ।

तस्मुदानं

तिठानं खलुङ्को तण्हा, सत्तपञ्चा^३ सिलायुपो^२ ।
द्वे वेरा^४ द्वे आधातानि, अनुपुव्वनिरोधेन चा ति ॥

---

४. महावग्गो

१०. अनुपुव्वविहारसुत्तं

- 410 १. “नवयिमे, भिक्खवे, अनुपुव्वविहारा । कतमे नव^१ ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुर्थं ज्ञानं, आकासानञ्चायतनं,
- ५ विज्ञाणञ्चायतनं, अकिञ्चञ्चञ्चायतनं, नेवसञ्चानासञ्चायतनं, सञ्जावेदयितनिरोधो – इमे खो, भिक्खवे, नव अनुपुव्वविहारा” ति ।
-

२. अनुपुव्वविहारसमापत्तिसुत्तं

१. “नवयिमा, भिक्खवे, अनुपुव्वविहारसमापत्तियो देसेस्सामि, तं सुणाय ... पे०... कतमा च, भिक्खवे, नव अनुपुव्वविहारसमापत्तियो ? यत्य कामा निरुद्धन्ति, ये च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति,
- R 411 10 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृत्ता तिण्णा पारञ्जता' तदञ्जेना' ति वदामि । 'कत्य कामा निरुद्धन्ति, के च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो – 'इवावुसो, भिक्षु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुमलेहि धर्मेहि सवितक्क भविचार विकेकज पीतिसुस पठमं ज्ञान
- B 210 15 उपनम्पञ्ज विहरति । एत्य कामा निरुद्धन्ति, ते च कामे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायाकी 'साधू' ति भासित अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य, 'साधू' ति भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्मानो पञ्जलिको पयिरूपासेय्य ।

2. "यत्य वित्कविचारा निरुद्धन्ति, ये च वित्कविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृत्ता
-

१-१ घनखडुङ्गा - मी०, घनखडुङ्गा - स्या०, घनखडुङ्गा - रो० । २-२ मनमञ्जा मिनायुपो - सी०, रा०, दब्रदमञ्जा मिनायुपो - म्या० । ३ थेय - स्या० । ४ एत्य मी०, रा० पादम्यु 'इष निवत्व मिनायुकिवच्चन वामही' ति ग्रादिना वित्यारेत पाठो दिस्तर्ति । ५ पारापत्रा - मी०, म्या०, रा० ।

तिणा पारञ्जता तदञ्जेना' ति वदामि । 'कथं वित्ककविचारा निरुज्जन्ति, के च वित्ककविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इधावुसौ, भिक्खु वित्ककविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थं वित्ककविचारा ५ निरुज्जन्ति, ते च वित्ककविचारे निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनु-मोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिष्पासेय्य ।

३. "यत्थं पीति निरुज्जति, ये च पीति निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिणा पारञ्जता तदञ्जेना' ति वदामि । 'कथं पीति निरुज्जति, के च पीति निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इधावुसौ, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; एत्थं पीति निरुज्जति, ते च पीति निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिष्पासेय्य । १५ R. 412

४. "यत्थं उपेक्खासुखं" निरुज्जति, ये च उपेक्खासुखं निरो- २० धेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निब्बुता तिणा पारञ्जता तदञ्जेना' ति वदामि । 'कथं उपेक्खासुखं निरु- ज्जति, के च उपेक्खासुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति - अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय्य, सो एवमस्स वचनीयो - 'इधावुसौ, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं २५ उपसम्पज्ज विहरति; एत्थं उपेक्खासुखं निरुज्जति, ते च उपेक्खासुखं निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमा- यावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिष्पासेय्य । २५ R. 211

१. उपेक्खासुखा -स्त्री०; उपेक्खासुखं - रो० ।

५ “यत्थ स्पसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति”, ये च स्पसञ्ज्ञ’ निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृत्ता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ स्पसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, के च स्पसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेत न जानामि ५ अहमेत न पस्सामी’ ति, इति यो एव वदेय्य, सो एवमस्त्वं वचनीयो – ‘इधावुसो, भिक्खु सव्वसो स्पसञ्ज्ञानं समतिकमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थञ्जमा नानन्तसञ्ज्ञानं अभिनन्दिकारा अनन्तो आकासो ति आकासा-नञ्चायतनं उपसम्पञ्ज विहरति । एत्य स्पसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, ते च स्पसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे,

१० अग्मठो अमायावी ‘साधू’ ति भासित अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य, ‘साधू’ ति भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिस्थासेव्य ।

४१३ ६ “यत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, ये च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा १५ ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृत्ता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, के च आकासा-नञ्चायतनसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेत न जानामि अहमेत न पस्सामी’ ति, इति यो एव वदेय्य, सो एवमस्त्वं वचनीयो – ‘इधावुसो, भिक्खु सव्वसो आकासानञ्चायतनं समतिकम्म अनन्तं २० विज्ञाण ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पञ्ज विहरति । एत्य आकासा-नञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, ते च आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती’ ति । अद्वा, भिक्खवे, अग्मठो अमायावी ‘साधू’ ति भासित अभिनन्देय्य अनुमोदेय्य, ‘साधू’ ति भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिस्थासेव्य ।

२५ ७ “यत्थ विज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, ये च विज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, ‘अद्वा ८ २१२ ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृत्ता तिण्णा पारङ्गता तदङ्गेना’ ति वदामि । ‘कत्थ विज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरुज्ज्ञति, के च विज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञा निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति – अहमेत न

जानामि अहमतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय, सो एवमस्स वचनीयो — 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिकक्षम् नत्य किञ्ची ति आकिञ्चञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्य विज्ञाणञ्चायतनसञ्चा निरुज्जति, ते च विज्ञाणञ्चायतनसञ्चां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी ५ 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय अनुमोदेय; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिष्पासेय ।

d. "यत्थ आकिञ्चञ्चञ्चायतनसञ्चा निरुज्जति, ये च आकिञ्चञ्चञ्चायतनसञ्चां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृता तिणा पारञ्जता तदञ्जेना' ति वदामि । १० कत्य आकिञ्चञ्चञ्चायतनसञ्चा निरुज्जति, के च आकिञ्चञ्चञ्चाय- तनसञ्चां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय, सो एवमस्स वचनीयो — 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्चञ्चायतनं समतिकक्षम् नेवसञ्चाना- नासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । एत्य आकिञ्चञ्चञ्चायतन- १५ र. ४१ सञ्चा निरुज्जति, ते च आकिञ्चञ्चञ्चायतनसञ्चां निरोधेत्वा निरो- धेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय अनुमोदेय; 'साधू' ति भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्समानो पञ्जलिको परिष्पासेय ।

e. "यत्थ नेवसञ्चानासञ्चायतनसञ्चा निरुज्जति, ये च २० नेवसञ्चानासञ्चायतनसञ्चां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति, 'अद्वा ते आयस्मन्तो निच्छाता निवृता तिणा पारञ्जता तदञ्जेना' ति वदामि । 'कत्य नेवसञ्चानासञ्चायतनसञ्चा निरुज्जति, के च नेवसञ्चाना- नासञ्चायतनसञ्चां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ति — अहमेतं न जानामि अहमेतं न पस्सामी' ति, इति यो एवं वदेय, सो एवमस्स २५ वचनीयो — 'इधावुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्चानासञ्चायतनं समति- कक्षम् सञ्चावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । एत्य नेवसञ्चाना- नासञ्चायतनसञ्चा निरुज्जति, ते च नेवसञ्चानासञ्चायतन- ३० सञ्चां निरोधेत्वा निरोधेत्वा विहरन्ती' ति । अद्वा, भिक्खवे, असठो अमायावी 'साधू' ति भासितं अभिनन्देय अनुमोदेय; 'साधू' ति भासितं ३० र. 213

अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा नमस्तामानो पञ्जलिको परिधृपासेय ।
इमा सो, भिक्खवे, नव अनुपूर्वविहारसमापत्तियो” ति ।

३. निवानसुखसुखं

१. एक समय आयस्मा सारिपुत्रो राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तत्र सो आयस्मा सारिपुत्रो भियसू आमन्तेसि - ३ “सुखमिदं, आवुसो, निवानं । सुखमिद, आवुसो, निवान” ति । एवं वुत्ते आयस्मा उदायो’ आयस्मन्तं सारिपुतं एतदबोच - “कि पनेत्य, आवुसो सारिपुत, सुख यदेत्य नत्य वेदयितं” ति ?
२. “एतदेव स्वेत्य^१, आवुसो, सुख यदेत्य नत्य वेदयितं । पञ्चमे, आवुसो, कामगुणा । कलमे पञ्च ? चक्रयुविज्ञेया रूपा १० इटु कन्ता मनापा पियहृपा कामूपसहिता रजनीया, सोत्तविज्ञेया सदा ... पे०... धानविज्ञेया गन्धा ... जिङ्हाविज्ञेया रसा ... कायविज्ञेया फोटुव्वा इटु कन्ता मनापा पियहृपा कामूपसहिता रजनीया - इमे सो, आवुसो, पञ्च कामगुणा । य यो, आवुसो, इमे पञ्च कामगुणे पटिच्छ उपज्ञति सुख सोमनस्त, इदं वुच्चतावुसो, १५ कामसुखं ।

३. “इधावुसो, भिक्खु विविज्ञेव कायेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पञ्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो कामसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आवाधो । सेयथापि, आवुसो, सुखिनो दुख उपज्ञेय यावदेव २० आवाधाय, एवमेवस्त ते कामसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो सो पनावुसो, आवाधो दुखमेत वुत भगवता । इमिना पि सो एत, आवुसो, परियायेन वेदितव्व यथा सुख निवानं ।

- ४ “पुन च पर, आवुसो, भिक्खु वितवकविचारान वूपसमा २५ . पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पञ्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो वितवकसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदा- चरन्ति, स्वास्स होति आवाधो । सेयथापि, आवुसो, सुखिनो दुख १ उत्तम - सी०, स्या०, दो० । ३, क्षत्रप - सी० ।

उपज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स ते वितक्कसहगता सञ्ज्ञा-
मनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो पना-
वुसो, आवाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितव्वं यथा सुखं निव्वानं ।

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... 5
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना
विहारेन विहरतो पीतिसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स
होति आवाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उपज्जेय्य यावदेव
आवाधाय; एवमेवस्स ते पीतिसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदा-
चरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो पनावुसो, आवाधो दुक्खमेतं 10
वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितव्वं यथा
सुखं निव्वानं ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०...
चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना
विहारेन विहरतो उपेक्खासहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, 15
स्वास्स होति आवाधो । सेय्यथापि, आवुसो, सुखिनो दुक्खं उपज्जेय्य
यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स ते उपेक्खासहगता सञ्ज्ञामनसिकारा
समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो पनावुसो, आवाधो
दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदि-
तव्वं यथा सुखं निव्वानं । 20

७. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
कमा पटिष्ठसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो
आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे,
आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो रूपसहगता सञ्ज्ञा-
मनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आवाधो । सेय्यथापि, आवुसो,
सुखिनो दुक्खं उपज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स ते रूपसहगता 25
सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो
पनावुसो, आवाधो दुक्खमेतं वुत्तं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो,
परियायेन वेदितव्वं यथा सुखं निव्वानं ।

८. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं 30
समतिकमम् अनन्तं विज्ञाणं ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

११५

विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो आकासानञ्चायतनमहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आवाधो । सेयथापि, आवुसो, सुखिनो दुखसं उप्पज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स ते आकासानञ्चायतनमहगता सञ्ज्ञामनसि-
५ कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो पनावुसो, आवाधो दुखमेतं वुतं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितव्यं यथा सुखं निव्वानं ।

६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिकक्षम्, नत्यि किञ्ची ति आकिञ्चञ्ज्ञायतनं उपसम्पज्ज
१० विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो विज्ञाणञ्चायतनमहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आवाधो । सेयथापि, आवुसो, सुखिनो दुखसं उप्पज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स ते विज्ञाणञ्चायतनसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो पनावुसो, आवाधो दुखमेतं वुतं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितव्यं यथा सुखं निव्वानं ।

७. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्ज्ञायतनं समतिकक्षम् नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तस्स चे, आवुसो, भिक्खुनो इमिना विहारेन विहरतो आकिञ्चञ्ज्ञायतन-
२० सहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति, स्वास्स होति आवाधो । सेयथापि, आवुसो, सुखिनो दुखसं उप्पज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स ते आकिञ्चञ्ज्ञायतनसहगता सञ्ज्ञामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स होति आवाधो । यो खो पनावुसो, आवाधो दुखमेतं वुतं भगवता । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितव्यं यथा सुखं निव्वानं ।

R.418

११६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिकक्षम् सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय चस्म’ दिस्त्वा आसवा परिक्षीणा होन्ति । इमिना पि खो एतं, आवुसो, परियायेन वेदितव्यं यथा सुखं निव्वान” ति ।

४. गावीउपमासुत्तं

B. 216

१. “सेयथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या वाला अव्यत्ता अखेत्तञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्या एवमस्य - ‘यन्नूनाहं अगतपुब्वं चेव दिसं गच्छेयं, अखादितपुब्वानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्वानि च पानीयानि पिवेय्यं’ ति । सा पुरिसं पादं न सुप्पतिद्वितं पतिद्वापेत्वा पच्छिमं पादं उद्धरेय्य । सा न चेव अगतपुब्वं दिसं गच्छेय्य, ५ न च अखादितपुब्वानि तिणानि खादेय्य, न च अपीतपुब्वानि पानीयानि पिवेय्य; यस्मि चस्या’ पदेसे’ ठिताय एवमस्य - ‘यन्नूनाहं अगतपुब्वं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्वानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्वानि च पानीयानि पिवेय्यं’ ति तं च पदेसं न सोत्यना पच्चागच्छेय्य । तं किस्स हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या वाला अव्यत्ता १० अखेत्तञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं । - एवमेव सो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु वालो अव्यत्तो अखेत्तञ्जू अकुसलो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति”; सो तं निमित्तं न आसेवति न भावेति न बहुलीकरोति न स्वाधिद्वितं अधिद्वाति । १५

२. “तस्या एवं होति - ‘यन्नूनाहं वितक्कविचारानं वूपसमा अज्ञत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । सो न सक्कोति वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु । तस्या एवं होति - ‘यन्नूनाहं विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति । सो न सक्कोति विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । यद्यं वुच्चति, भिक्खवे, ‘भिक्खु उभतो भट्टो उभतो परिहीनो, सेयथापि सा गावी पब्बतेय्या वाला अव्यत्ता अखेत्तञ्जू अकुसला विसमे पब्बते चरितुं’ । २०

३. “सेयथापि, भिक्खवे, गावी पब्बतेय्या पण्डिता व्यत्ता^१ खेत्तञ्जू कुसला विसमे पब्बते चरितुं । तस्या एवमस्य - ‘यन्नूनाहं अगतपुब्वं चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्वानि च तिणानि खादेय्यं,

^{१-१. चस्या पदे - सी०; पस्या देसे - स्या०, चस्या पादे - रो० । २. विहरितु - सी०, स्या०, रो० । ३. व्यत्ता - सी०, रो० ।}

अपीतपुब्वानि च पानीयानि पिवेय्यं' ति । सा पुरिमं पादं सुप्पतिद्वितं
पतिद्वापेत्वा पञ्चमं पादं उद्धरेय्य । सा अगतपुब्वं चेव दिसं गच्छेय्य,
अखादितपुब्वानि च तिणानि खादेय्य, अपीतपुब्वानि च पानीयानि
पिवेय्य । यस्मि चस्सा पदेसे ठिताय एवमस्स – 'यन्नूनाहं अगतपुब्वं
५ चेव दिसं गच्छेय्यं, अखादितपुब्वानि च तिणानि खादेय्यं, अपीतपुब्वानि
च पानीयानि पिवेय्यं' ति तं च पदेसं सोत्यिना पञ्चागच्छेय्य । तं किस्से
हेतु ? तथा हि सा, भिक्खवे, गावी पव्वतेय्या पण्डिता व्यत्ता खेत्तञ्जू
कुसला विसमे पव्वते चरितुं । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु
पण्डितो व्यत्तो खेत्तञ्जू कुसलो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि
१० धम्मेहि सवितकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति वहुलीकरोति स्वाधिद्वितं
अधिद्वाति ।

४. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं वितकविचारानं वूपसमा
अज्ञत्तं सम्पसादनं चेत्सो एकोदिभावं अवितकं अविचारं समाधिजं
१५ पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो दुतियं ज्ञानं अनभिहिसमानो
वितकविचारानं वूपसमा दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।
सो तं निमित्तं आसेवति भावेति वहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वाति ।

५. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको
च विहरेय्यं सतो च सम्पज्जानो, सुखं च कायेन पटिसंवेदेय्यं यं तं अरिया
२० आचिक्षयन्ति – उपेक्खको सतिमा सुखविहारी ति ततिय ज्ञानं उप-
सम्पज्ज विहरेय्यं' ति । सो ततियं ज्ञानं अनभिहिसमानो पीतिया च
विरागा ततियं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति
भावेति वहुलीकरोति स्वाधिद्वित अधिद्वाति ।

६. "तस्स एवं होति – 'यन्नूनाह सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च
२५ पहाना पुब्वेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यज्ञमा अदुक्खमसुख उपेक्खा-
सतिपारिसुद्धि चतुर्थं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति । सो चतुर्थं ज्ञानं
अनभिहिसमानो सुखस्स च पहाना .. पे०... चतुर्थं ज्ञान उपसम्पज्ज
विहरति । सो त निमित्तं आसेवति भावेति वहुलीकरोति स्वाधिद्वित
अधिद्वाति ।

७. “तस्य एवं होति – ‘यन्मूनाहं सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा परिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानन्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । सो आकासानञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा ... पे०... आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं ५ निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वाति ।

८. “तस्य एवं होति – ‘यन्मूनाहं सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्तं विज्ञाणं ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । सो विज्ञाणञ्चायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विज्ञाणं’ ति विज्ञाण- १० ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वाति ।

९. “तस्य एवं होति – ‘यन्मूनाहं सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जनायतनं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । सो आकिञ्चञ्जनायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो विज्ञाण- १५ ञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जनायतनं उप- सम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वाति ।

१०. “तस्य एवं होति – ‘यन्मूनाहं सब्बसो आकिञ्चञ्जनायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । २० सो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं अनभिहिंसमानो सब्बसो आकिञ्चञ्जना- यतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो तं निमित्तं आसेवति भावेति बहुलीकरोति स्वाधिद्वितं अधिद्वाति ।

११. “तस्य एवं होति – ‘यन्मूनाहं सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञा- यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । २५ सो सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं अनभिहिंसमानो सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञा- यतनं समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति ।

१२. “यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु तं तदेव समाप्तिं क्षणपञ्जति पि बुद्धाति पि, तस्य मुदु चित्तं होति कम्मञ्ज्ञं । मुदुना कम्मञ्ज्ञेन चित्तेन भप्पमाणो समाधि होति सुभावितो । सो भप्पमाणेन समाधिना ३०

B. "

R. 421

सुभावितेन यस्स' यस्स' अभिज्ञासच्चिकरणीयस्स धम्मस्स चिरं
अभिनिन्नामेति अभिज्ञासच्चिकरियाय तत्र तत्रेव सक्षिखभवतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

१३. "सो सचे आकह्वाति - 'अनेकविहितं इद्विविधं पञ्चनु-
भवेयं, एको पि हृत्वा वहुधा अस्सं, वहुधा पि हृत्वा एको अस्सं ... पे०...
याव व्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेयं' ति, तत्र तत्रेव सक्षिखभवतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

१४. "सो सचे आकह्वाति - दिव्याय सोतवातुया ... पे०... सति
सति आयतने ।

१५. "सो सचे आकह्वाति - 'परसत्तानं परपुगलानं चेतसा
चेतो परिच्छ पजानेयं, सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानेयं, वीत-
रागं वा चित्तं वीतरागं चित्तं ति पजानेयं, सदोसं वा चित्तं सदोसं चित्तं
ति पजानेयं, वीतदोसं वा चित्तं वीतदोसं चित्तं ति पजानेयं, समोहं
वा चित्तं समोहं चित्तं ति पजानेयं, वीतमोहं वा चित्तं ... सहित्वात् वा
चित्तं ... विविक्तं वा चित्तं ... महगतं वा चित्तं ... अमहगतं वा चित्तं
... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ...
असमाहितं वा चित्तं .. विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं
अविमुत्तं चित्तं ति पजानेयं' ति, तत्र तत्रेव सक्षिखभवतं पापुणाति
सति सति आयतने ।

२० १६. "सो सचे आकह्वाति - 'अनेकविहितं पुञ्चेविनासं अनुस्स-
रेयं, सेष्यथीदं - एकं पि जार्ति द्वे पि जातियो ... पे०... इति साका-
सउद्देशं अनेकविहितं पुञ्चेविनासं अनुस्सरेयं' ति, तत्र तत्रेव सक्षिखभवतं
पापुणाति सति सति आयतने ।

R 422
२५ १७. "सो सचे आकह्वाति - 'दिव्येन चक्रवूना विसुद्धे-
तत्रिकरन्तमानुसकेन .. पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेयं' ति, तत्र
तत्रेव भक्षिखभवतं पापुणाति सति सति आयतने ।

१८. "सो सचे आकह्वाति - 'आसवानं खया अनासवं चेतो-
विमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिव्येय धम्मे सयं अभिज्ञा सच्चिकृत्वा उप

सम्पज्ज विहरेय्यं ति, तत्र तत्रेव सक्षिखभवतं पापुणाति सति सति आयतने” ति ।

५. ज्ञानमुत्तं

१. “पठमं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; द्वितियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; तृतीयं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; चतुर्थं ५ पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकासानञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; विज्ञाणञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; आकिञ्चञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; नेवसञ्चानासञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि; सञ्चावेदयितनिरोधं १० पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामि” ।

२. ““पठमं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुतं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्य हीति रूपगतं वेदनागतं सञ्चागतं सह्वारगतं १५ विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्छतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाधतो परतो पलोकतो सुञ्जनतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति^१ । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति – ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसह्वार-समथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्मो तण्हाक्खयो^२ विरागो निरोधो निव्वान’ २० ति । सो तत्य ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

“सेष्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण- २५ पुरिस्सरूपके” वा मत्तिकापुञ्जे वा योगं करित्वा, सो अपरेन समयेन

१. पहुं - सी०, रो० । २-३. अयं पालो सी०, रो० पोत्यनेसु नतिय । ३. पतिष्ठृ-पेति - स्पा० । ४. तण्हाक्खयो - सी०, स्पा०, रो० । ५. तिणपुरिसके - सी०, रो० ।

- 11 दूरेपाती च होति अक्षणवेघी च महूतो च कायस्स पदालिता'; एवमेव स्तो, भिक्खवे, भिक्खु विविच्छेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उप-
 १ सम्पञ्ज विहरति । सो यदेव तत्य होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सह्यारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्छतो दुखतो रोगतो गण्डतो
 ५ सल्लतो अघतो आवाधतो परतो पलोकतो मुञ्जतो अनततो समनु-
 पस्ति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति - 'एतं सन्तं एतं
 १० पणीतं यदिदं सब्बसह्यारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सग्नो तप्हाक्षयो विरागो निरोधो निव्वानं' ति । सो तत्य ठितो आसवानं खयं पापुणाति ।
 १५ १० नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं औरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया ओपपातिको होति तत्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'पठमं पाहं, भिक्खवे,
 . 424 ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्छ वुत्तं ।
 २० १५ ३. "दुतियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय ... पे०... ततियं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय ... पे०... 'चतुर्थं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्छ वुत्तं ? इय, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुखस्स च पहाना पुञ्चेव सोभनस्सदोमनस्सान अत्यङ्गमा अदुखमसुख उपेक्षासति-
 २५ २० पारिसुर्द्धि चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पञ्ज विहरति । सो यदेव तत्य होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सह्यारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्छतो दुखतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाधतो परतो पलोकतो मुञ्जतो अनततो समनुपस्ति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति -
 २५ 'एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसह्यारसमथो सब्बपघिपटिनिस्सग्नो तप्हाक्षयो विरागो निरोधो निव्वानं' ति । सो तत्य ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं औरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया ओप-
 ३० पातिको होति तत्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
 ——————
 १. पदालेगा - शी०, रो० ।

पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योगम् करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती^१ च होति अवखणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्य होति रूपगतं वेदनागतं ... पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'चतुर्थं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्छ वुत्तं ।

B. 222

R. 425

४. “आकासानञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, ज्ञानं निस्साय आसवानं खयं वदामी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्छ वुत्तं ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिकमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यज्ञमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासा- १० नञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्य होति वेदनागतं सञ्ज्ञागतं सङ्घारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्छतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनन्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति – ‘एतं सन्तं एतं १५ पणीतं यदिदं सब्बसङ्घारसमथो सब्बूपघिपटिनिस्सम्भो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निव्वानं’ ति । सो तत्य ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । २०

23

“सेष्यथापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण- पुरिसरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योगम् करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती च होति अवखणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिकमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यज्ञमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति २५ आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्य होति वेदनागतं सञ्ज्ञागतं ... पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 'आकासानञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्छ वुत्तं ।

१. दूरे पाति – स्याऽ, रो० ।

५. “विज्ञाणञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय ... पे०... आकिञ्चञ्चञ्चायतनं पाहं, भिक्खवे, निस्साय आसवानं खयं वदामी’ .
६. इति सो पतेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिवकम्म ‘नत्यि किञ्ची’ ति
७. २३ ५ आकिञ्चञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्य होति वेदनागतं सञ्चागतं सह्यारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्छतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाघतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति -
- १० १० ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसह्यारसमयो सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निव्वानं’ ति । सो तत्य ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओप-पातिको होति तत्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
- १५ १५ “सेव्ययापि, भिक्खवे, इस्सासो वा इस्सासन्तेवासी वा तिण-पुरिस्तरूपके वा मत्तिकापुञ्जे वा योग्यं करित्वा, सो अपरेन समयेन दूरेपाती च होति अक्खणवेधी च महतो च कायस्स पदालिता; एवमेव सो, भिक्खु, भिक्खु सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिवकम्म ‘नत्यि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव
- २० २० तत्य होति वेदनागतं सञ्चागतं सह्यारगतं विज्ञाणगतं, ते धम्मे अनिच्छतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आवाघतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति - ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसह्यारसमयो
- २५ २५ सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निव्वानं’ ति । सो तत्य ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं ओरम्भा-गियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्य परिनिव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । ‘आकिञ्चञ्चञ्चायतनं पाहं, निस्साय
- ३० ३० आमवानं ययं वदामी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।
- ६. “इति नो, भिक्खवे, यावता सञ्चासमापत्ति तावता

अञ्जापटिवेधो । यानि च खो इमानि, भिक्खवे, निस्साय^१ द्वे^२ आयतनानि – नेव सञ्जानानासञ्जायतनसमापत्ति च सञ्जावेदयित-निरोधो च, ज्ञायीहेते^३, भिक्खवे, भिक्खूहि^४ समापत्तिकुसलेहि समापत्तिवुद्धानकुसलेहि समापज्जित्वा वुद्धित्वा सम्मा^५ अव्यातब्बानी^६ ति ‘वदामी’ ति ।

B. 224

5

६. आनन्दसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू आमन्तेसि – “आवुसो भिक्खवे”^७ ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा आनन्दो एतदवोच –

२. “अच्छरियं, आवुसो, अव्युतं, आवुसो ! यावच्चिवदं तेन १० भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुवृद्धो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिवकमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्यङ्गमाय आयस्सा अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाय । तदेव नाम चक्खु^८ भविस्सति ते रूपा तं चायतनं नो^९ पटिसंवेदिस्सति । तदेव नाम सोतं भविस्सति ते सद्गतं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । तदेव नाम धान^{१०} भविस्सति ते गन्धा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । सा व नाम जिब्हा भविस्सति ते रसा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सति । सो व नाम कायो भविस्सति ते फोटुव्वा तं चायतनं नो पटिसंवेदिस्सती” ति ।

R. 427

३. एवं वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच – २० “सञ्जीमेव नु खो, आवुसो आनन्द, तदायतनं नो पटिसंवेदेति उदाहु असञ्जी” ति ?

“सञ्जीमेव खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति, नो असञ्जी” ति ।

“किसञ्जी पनावुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती” ति ?

25

१-१. सी०, रो० पोत्यवेमु गतिः । २. सायी सीते – स्या० । ३. ग० पोत्यवेन गतिः । ४-५. गमददवशात्तम्बानी – स्या० । ६. भिक्षयो – सी०, रो० । ७. गवगु – सी० । ८. पाणी – री० ।

४. “इवावुसो, भिक्खु, सब्बसो उपसङ्गानं समतिकमा पटिवसङ्गानं” अत्यङ्गमा नानत्तसङ्गानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पर्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति ।

225 ५ ५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिकमम् ‘अनन्तं विज्ञाणं’ ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पर्ज विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेति ।

१० ६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिकमम् ‘नत्य किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पर्ज १० विहरति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती” ति ।

R. 423 ७. “एकमिदाहं, आवुसो, समयं साकेते विहरामि अञ्जनवने मिगदाये । अय खो, आवुसो, जटिलवासिका^१ भिक्खुनी येनाहं तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमत्तं ठिता खो, आवुसो, जटिलवासिका भिक्खुनी मं एतदबोच - १५ ‘यायं, भन्ते आनन्द, समाधि न चाभिनतो न चापनतो न च ससङ्घार- निगम्यहवारितगतो’, विमुत्तता ठितो, ठितता सन्तुसितो, सन्तुसितता नो परितस्सति । अयं, भन्ते आनन्द, समाधि किम्फलो वुतो भगवता’ ति ?

२० “एवं वुत्ते, सोहं”, आवुसो, जटिलवासिक भिक्खुनि एतद- बोचं - ‘यायं, भगिनि, समाधि न चाभिनतो न चापनतो न च ससङ्घार- निगम्यहवारितगतो, विमुत्तता ठितो, ठितता सन्तुसितो, सन्तुसितता नो परितस्सति । अयं, भगिनि, समाधि अञ्जाफलो^२ वुतो भगवता’ ति । एवंसञ्ची पि खो, आवुसो, तदायतनं नो पटिसंवेदेती” ति ।

८. लोकायतिकसुत्तं

२५ १. अय खो द्वे लोकायतिका द्वाहृणा येन भगवा तेनुपसङ्ग- मिसु; उपमङ्गमित्वा भगवता सद्दि रम्मोदिसु । सम्मोदनीयं क्य

१. ग्रन्थाना - मी० । २. गमवित्तरमा - मी० । ३. जटिगामाहिया - मी०, रो०, चटिगमनिया - म्या० । ४. ० वातिवदो - सी०, म्या०, रो० । ५. यह - मी०, रो०, वाह - रो० । ६. मञ्जो चरो - म्या० ।

सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते ब्राह्मणा भगवन्तं एतदवोचुं -

२. “पूरणो, भो गोतम, कस्सपो सब्बव्यू सब्बदस्सावी अपरिसें ज्ञाणदस्सनं पटिजानाति - ‘चरतो च मे तिद्वतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ज्ञाणदस्सनं पच्चुपट्टित’ ति । सो ५ B. 226 एवमाह - ‘अहं अनन्तेन ज्ञाणेन अनन्तं’ लोकं जानं पस्सं विहरामी’ ति । अयं पि^१, भो गोतम, निगण्ठो नाटपुत्तो^२ सब्बव्यू सब्बदस्सावी अपरिसें ज्ञाणदस्सनं पटिजानाति - ‘चरतो च मे तिद्वतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ज्ञाणदस्सनं पच्चुपट्टित’ ति । सो एवमाह - ‘अहं अनन्तेन ज्ञाणेन अनन्तं लोकं जानं पस्सं विहरामी’ १० ति । इमेसं, भो गोतम, उभिन्नं ज्ञाणवादानं उभिन्नं अञ्जमञ्जं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह^३ को मुसा” ति ?

३. “अलं, ब्राह्मण ! तिद्वतेतं - ‘इमेसं उभिन्नं ज्ञाणवादानं उभिन्नं अञ्जमञ्जं विपच्चनीकवादानं को सच्चं आह को मुसा’ ति । धम्मं वो, ब्राह्मण, देसेस्सामि”, तं सुणाथ, साधुकं मनसि- १५ करोय; भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो ते ब्राह्मण भगवतो पच्चस्तोसुं । भगवा एतदवोच -

४. “सेय्यथापि, ब्राह्मण, चत्तारो पुरिसा चतुहिसा ठिता परमेन^४ जवेन, च समन्वागता परमेन च पदवीतिहारेन । ते एवरूपेन जवेन समन्वागता अस्तु, सेय्यथापि नाम दब्बघम्मा^५ घनुगाहो सिविखतो २० कतहृथो कतूपासनो लहुकेन असनेन अप्पकसिरेन तिरियं तालच्छायं^६ अतिपातेय्य; एवरूपेन च पदवीतिहारेन, सेय्यथापि नाम पुरतिथमा समुद्दा पच्छिमो समुद्दो अयं पुरतिथमाय दिसाय ठितो पुरिसो एवं वदेय्य - ‘अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी’ ति । सो अञ्ज-त्रेव असितपीतसायितसायिता^७ अञ्जन्त्र^८ उच्चारपस्सावकम्मा अञ्जन्त्र २५ निदाकिलमयपटिविनोदता वस्ससतायुको वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं करेय्य । अयं पच्छिमाय R. 430

१. अन्तवन्तं - सी० । २. हि - सी०; पि हि - स्या० । ३. नायपुत्तो - सी० । ४. स्या० पोत्यके नत्य । ५. देमिस्तामि - सी०, स्या०, रो० । ६. परमाय गतिया च - सी०, रो०; पुरिसागतिया च - स्या० । ७. दब्बघम्मो - सी०, स्या०, रो० । ८. तालच्छायित - सी०, स्या०, रो० । ९. असितसायितसायिता - स्या० । १०. अञ्जप्रेद - सी० ।

दिसाय ... पे०... अय उत्तराय दिसाय ... अय दक्षिखणाय दिसाय
 ठितो पुरिस्तो एवं वदेय्य - 'अहं गमनेन लोकस्स अन्तं पापुणिस्सामी'
 ति । सो अञ्जनेव यसितपीतज्ञायितसायिता अञ्जन उच्चार-
 27 पस्सावकम्मा अञ्जन निहाकिलमयपटिविनोदना वस्ससतायुको
 ५ वस्ससतजीवी वस्ससतं गन्त्वा अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं अन्तरा कालं
 करेय्य । तं किस्त हेतु ? नाहं, ब्राह्मणा, एवस्थाय सन्धावनिकाय
 लोकस्स अन्तं ज्ञातेय्यं दट्टेय्यं^१ पत्तेय्यं^२ ति वदामि । न चाहं, ब्राह्मणा,
 अप्पत्वा व लोकस्स अन्तं दुक्खस्त अन्तकिरियं वदामि ।

५. "पञ्चमे, ब्राह्मणा, कामगुणा अरियस्स विनये लोको
 10 ति वुच्चति । कतमे पञ्च ? चक्रवृविज्ञेया रूपा इट्टा कन्ता
 मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया; सोतविज्ञेया सदा ... पे०...
 धानविज्ञेया गन्धा ... जिन्हाविज्ञेया रसा ... कायविज्ञेया
 फोट्टव्वा इट्टा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया; इमे
 तो, ब्राह्मणा, पञ्च कामगुणा अरियस्स विनये लोको ति वुच्चति ।

१५ ६. "इव, ब्राह्मणा, भिक्षु विविच्चेव कामेहि विविच्च
 अकुसलेहि धर्मेहि सवितर्कं सविचारं विवेकं पीतिसुखं पठमं
 ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्षु लोकस्स
 अन्तमागम्म^३, लोकस्स अन्ते विहरति' । तमञ्चे एवमाहंसु - 'अयं
 २० पि लोकपरियापद्मो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति । अहं पि हि',
 २५ ब्राह्मणा, एवं वदामि - 'अयं पि लोकपरियापद्मो, अयं पि अनिस्सटो
 लोकम्हा' ति ।

R. 431

७. "पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्षु वित्तकविचारानं वूपसमा
 ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुर्त्यं ज्ञानं उपसम्पद्ज
 विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, 'भिक्षु लोकस्स अन्तमागम्म
 २० लोकस्स अन्ते विहरति' । तमञ्चे एवमाहंसु - 'अयं पि लोक-
 परियापद्मो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा' ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा,
 एवं वदामि - 'अयं पि लोकपरियापद्मो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा'
 ति ।

१. दट्ट्य - गी०, रो० ; रिट्ट्यं - स्था० । २. पत्त्य - गी०, रो० । ३. अन्तमागम्म -
 स्था० । ४ गी०, रो० पंतपदेश्यु नहिं ।

८. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिकक्षमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पद्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति’ । तमज्जे एवमाहंसु – ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि ५ अनिस्सटो लोकम्हा’ ति । अहं पि हि, ब्राह्मणा, एवं वदामि – ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति ।

९. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिकक्षम ‘अनन्तं विज्ञानं’ ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पद्ज विहरति ... पे०... सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिकक्षम ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चञ्जायतनं उपसम्पद्ज विहरति ... पे०... सब्बसो आकिञ्चञ्चञ्जायतनं समतिकक्षम नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पद्ज विहरति । अयं वुच्चति, ब्राह्मणा, ‘भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति’ । तमज्जे एवमाहंसु – ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति । अहं पि हि, १५ ब्राह्मणा, एवं वदामि – ‘अयं पि लोकपरियापन्नो, अयं पि अनिस्सटो लोकम्हा’ ति ।

१०. “पुन च परं, ब्राह्मणा, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिकक्षम सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पद्ज विहरति, पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्लीणा होन्ति । अयं वुच्चति, २० ब्राह्मणा, ‘भिक्खु लोकस्स अन्तमागम्म लोकस्स अन्ते विहरति तिणो लोके विस्तिकं’” ति ।

८. देवासुरसञ्ज्ञगमसुत्तं

१. “भूतपुब्वं, भिक्खवे, देवासुरसञ्ज्ञामो समुपव्यूहो” अहोसि । तस्मि खो पन, भिक्खवे, सञ्ज्ञामे असुरा जिनिसु, देवा पराजियिसु^१ । पराजिता च, भिक्खवे, देवा अपर्यिसुयेव उत्तरेनाभि- २५ मुखाऽ, अभियिसु^२ असुरा । अथ खो, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि –

१. गमुपव्यूहो – सी०; समुपव्यूहो – रो० । २. पराजियिसु – गी०, स्या०, रो० ।

३. अपपन्नेव – सी०; अपदिस्वेव – रो०; अपर्तिस्वेव – स्या० । ४. उत्तरेन गुमा – गी०; उत्तरागिमुगा – स्या० । ५. अभियंसु – री०; अभिमिगु – र्या० ।

- ‘अभियन्तेव’ खो असुरा । यन्नून मयं दुतियं पि असुरेहि सज्जामेय्यामा’ ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, देवा असुरेहि सज्जामेसुं । दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिन्निसु, देवा पराजयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, देवा अपर्यिसुयेव उत्तरेनाभिमुखा, अभियिसु असुरा ।
- ५ अथ खो, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि – ‘अभियन्तेव खो असुरा । यन्नून मयं ततियं पि असुरेहि सज्जामेय्यामा’ ति । ततियं पि खो, भिक्खवे, देवा असुरेहि सज्जामेसुं । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा व जिन्निसु, देवा पराजयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, देवा भीता देवपुरुयेव पर्विसिसु । देवपुरुगतानं च पन, भिक्खवे, देवानं एतदहोसि –
- ३३ १० ‘भीरुत्तानगतेन’ खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया असुरेही’ ति । असुरानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि – ‘भीरुत्तानगतेन यो दानि देवा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया^४ अम्हेही’ ति ।

२. “भूतपुव्वं, भिक्खवे, देवासुरसज्जामो समुपव्यूष्णो अहोसि । यस्मि खो पन, भिक्खवे, सज्जामे देवा जिन्निसु, असुरा पराजयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा अपर्यिसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिसु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि – ‘अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं दुतियं पि देवेहि सज्जामेय्यामा’ ति । दुतियं पि खो, भिक्खवे, असुरा देवेहि सज्जामेसु । दुतियं पि खो, भिक्खवे, देवा जिन्निसु, असुरा पराजयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा अपर्यिसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिसु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि – ‘अभियन्तेव खो देवा । यन्नून मयं ततियं पि देवेहि सज्जामेय्यामा’ ति । ततियं पि खो, भिक्खवे, असुरा देवेहि सज्जामेसुं । ततियं पि खो, भिक्खवे, देवा जिन्निसु, असुरा पराजयिसु । पराजिता च, भिक्खवे, असुरा अपर्यिसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिसु देवा ।
- २० असुरा अपर्यिसुयेव दक्खिणेनाभिमुखा, अभियिसु देवा । अथ खो, भिक्खवे, असुरानं एतदहोसि – ‘भीरुत्तानगतेन खो दानि मयं एतरहि अत्तना विहराम अकरणीया देवेही’ ति । देवानं पि, भिक्खवे, एतदहोसि – ‘भीरुत्तानगतेन खो दानि असुरा एतरहि अत्तना विहरन्ति अकरणीया अम्हेही’ ति ।
- २५ २५ ३. “एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मि समये भिक्खु विघिच्छेव

^१ पर्विसिन्ते च – मी० । ^२ देवपुरुयेव – स्या० । ^३ भीरुत्तानगतेन – स्या० ।

^४ परारणीय – मी० ।

कामेहि विविच्च अकुसलेहि घम्मेहि सवितवकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति — ‘भीरुत्तानगतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा’ ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति — ‘भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति अकरणीयो मथ्यं’ ति ।

४. “यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु वितवकविचारानं वूप-समा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति — ‘भीरुत्तान-गतेन खो दानाहं एतरहि अत्तना विहरामि अकरणीयो मारस्सा’ ति । मारस्सा पि, भिक्खवे, पापिमतो एवं होति — ‘भीरुत्तानगतेन खो दानि भिक्खु एतरहि अत्तना विहरति, अकरणीयो मथ्यं’ ति ।

५. “यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिवक्तमा पटिघसञ्ज्ञानं^१ अत्थञ्ज्ञमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, ‘भिक्खु अन्तमकासि मारं, अपदं वधित्वा^२ मारचबखुं अदस्सनं गतो पापिमतो तिणो^३ लोके विसत्तिकं’ ति^४ ।

६. “यस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिकक्तम्म ‘अनन्तं विज्ञाणं’ ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिवक्तम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिकक्तम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिवक्तम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्लीणा होन्ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, ‘भिक्खु अन्तम-कासि मारं, अपदं वधित्वा मारचबखुं अदस्सनं गतो पापिमतो तिणो लोके विसत्तिकं’” ति ।

१. पटिघमञ्ज्ञाना — सी० । २. वन्धित्वा — स्या० । ३-४. सी०, स्या०, रो० पात्यपोग्नु नत्थि ।

६. नागसुतं

४३५

१. "यस्मि, भिक्खवे, समये आरज्जनकस्स नागस्स गोचर-

पसुतस्स हृत्यी पि हृत्यनियो पि हृत्यकलभा^१ पि हृत्यच्छापा पि पुरतो
पुरतो गत्वा तिणगानि द्विदन्ति, तेन, भिक्खवे, आरज्जनको नागो
अद्वीयति^२ हरायति जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरज्जनकस्स

३. नागस्स गोचरपसुतस्स हृत्यी पि हृत्यनियो पि हृत्यकलभा पि हृत्य-

च्छापा पि ओभगोभग्नं साक्षाभज्ञं सादन्ति, तेन, भिक्खवे, आरज्जनको

. २३।

नागो अद्वीयति हरायति जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरज्जन-

कस्स नागस्स ओगाहं अतिणस्स हृत्यी पि हृत्यनियो पि हृत्य-

कलभा पि हृत्यच्छापा पि पुरतो पुरतो गत्वा सोण्डाय उदकं

१० आलोलेन्ति^३, तेन, भिक्खवे, आरज्जनको नागो अद्वीयति हरायति
जिगुच्छति । यस्मि, भिक्खवे, समये आरज्जनकस्स नागस्स ओगाहा^४

उत्तिणस्त्^५ हृत्यनियो कायं उपनिधंसन्तियो^६ गच्छन्ति, तेन, भिक्खवे,
आरज्जनको नागो अद्वीयति हरायति जिगुच्छति ।

२. "तस्मि, भिक्खवे, समये आरज्जनकस्स नागस्स एवं होति

१५ - 'अहं यो एतरहि आकिणो विहरामि हृत्योहि हृत्यनीहि हृत्य-

कलभेहि हृत्यच्छापेहि । द्विग्रामानि चेव तिणानि सादामि, ओभगो-

भग्नं च मे साक्षाभज्ञं सादन्ति^७, आविलानि च पानीयानि पिवामि,

ओगाहा^८ च मे उत्तिणस्स हृत्यनियो कायं उपनिधंसन्तियो गच्छन्ति ।

यथूनाहं एको गणस्मा वूपकट्टो विहरेय्यं ति । सो अपरेन समयेन

२० एको गणस्मा वूपकट्टो विहरति, अन्विद्वग्नगानि चेव तिणानि सादति,

ओभगोभग्नं "कस्स" साक्षाभज्ञं "न" सादन्ति^९, अनाविलानि च पानी-

यानि पिवति, ओगाहा चस्तु उत्तिणस्स न हृत्यनियो कायं उप-

निधंसन्तियो गच्छन्ति । तस्मि, भिक्खवे, समये आरज्जनकस्स नागस्स
एवं होति- 'अहं यो पुञ्चे आकिणो विहार्चि हृत्योहि हृत्यनीहि हृत्य-

२५ कलभेहि हृत्यच्छापेहि, द्विग्रामानि चेव तिणानि सादि, ओभगोभग्नं
च मे मास्काभज्ञं सादिषु^{१०}', आविलानि च पानीयानि अपार्यि^{११}, ओगाहा

१. हृत्यच्छापा - स्याऽ । २. भट्टियति - स्याऽ । ३. आलोलेन्ति - सी० ।

४-५. ओगाहं प्रोत्तिणस्तु - यो०, न्या०, रो० । ६. उपनिधंसन्तियो - स्याऽ । ७. सादित -
स्याऽ । ८. ओगाहा - सी०, रो०; ओगाहा ति - स्याऽ । ९-१०. न ओभगोभग्नं च -
स्याऽ । ११. मास्काभज्ञं - सी० । १०-११. सादित - स्याऽ । ११. सादित - स्याऽ ।

च मे उत्तिष्णस्स हृत्यनियो कायं उपनिधंसन्तियो अगमंसु । सोहं एतरहि एको गणस्मा वूपकट्टो विहरामि, अच्छन्नगगानि चेव तिणानि खादामि, ओभगोभगं च मे साखाभज्जं न खादन्ति, अनाविलानि च पानीयानि पिवामि, ओगाहा च मे उत्तिष्णस्स न हृत्यनियो कायं उपनिधंसन्तियो गच्छन्ती' ति । सो सोण्डाय साखाभज्जं भञ्जित्वा ५ साखाभज्जेन कायं परिमज्जित्वा^१ अत्तमनो सोण्डं^२ संहरति^३ ।

३. "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मि समये भिक्खु आकिण्णो विहरति भिक्खुहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राज-

B. 232

महामत्तेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि, तस्मि, भिक्खवे, समये भिक्खुस्स एवं होति – 'अहं खो एतरहि आकिण्णो विहरामि भिक्खुहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि

10

तित्थियसावकेहि । यश्नूनाहं एको गणस्मा वूपकट्टो विहरेय्यं' ति । सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पब्वतं कन्दरं गिरिगुहं

R. 437

सुसानं वनपत्थं अवभोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्घं आभुजित्वा

15

उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सर्ति उपट्टपेत्वा । सो अभिज्ञं लोके पहाय विगताभिज्ञेन चेतसा विहरति, अभिज्ञाय चित्तं परिसोधेति;

व्यापादपदोसं पहाय अव्यापन्नचित्तो विहरति सब्वपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति; थीनमिद्दं^४ पहाय विगतथीनमिद्वा विहरति आलोकसञ्जी सतो सम्पजानो, थीनमिद्वा चित्तं परिसोधेति;

20

उद्धच्चकुकुच्चं पहाय अनुद्रुतो विहरति अज्ञातं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्च-कुकुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्छं पहाय तिष्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो^५ उपकिलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितवकं सविचारं

25

विवेकं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । वितक्कविचारानं वूपस्मा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुर्त्यं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । सब्वसो रूपसञ्ज्ञानं समतिवकमा^६ पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा

१. परिमहित्वा – सी०, रो० । २-२. कण्डं संहन्ति – सी०, रो०; कण्डु संहन्ति – स्या० । ३. यनिमिद्द – म० । ४. चेतसा – सी०, स्या० । ५. यमतिकम्प – सी० ।

नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पद्ज विहरति । सो अत्तमनो सोण्डं संहरति । सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिकक्षम्म 'अनन्तं विज्ञाणं' ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पद्ज विहरति ... सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं ५ समतिकक्षम्म 'नत्यं किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जनायतनं उपसम्पद्ज विहरति ... सब्बसो आकिञ्चञ्जनायतनं समतिकक्षम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं उपसम्पद्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिकक्षम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पद्ज विहरति, पञ्जायचस्त्र दिस्वा आसवा परिक्लीणा होन्ति । सो अत्तमनो सोण्डं १० संहरती' ति ।

१०. तपुस्तसुतं

१. एकं समयं भगवा मल्लेसु^१ विहरति उर्खेलकप्पं नाम मल्लानं निगमो । अय स्तो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय उर्खेलकप्पं पिण्डाय पाविसि । उर्खेलकप्पे पिण्डाय चरित्वा पञ्चामतं पिण्डपातपटिकक्षन्तो आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “इघेव १५ ताव त्वं, आनन्द, होहि, यावाहं महावनं अज्ञोगाहामि दिवाविहाराया” ति । “एवं, भन्ते” ति स्तो आयस्मा आनन्दो भगवतो पञ्चस्सोसि । अय स्तो भगवा महावनं अज्ञोगाहेत्वा अञ्जनतरस्मि रुखस्त्रूले दिवाविहारं निसीदि ।

२. अय स्तो तपुस्तो गहपति येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कुमि; २० उपमङ्कुमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निभिन्नो ग्रो तपुस्तो गहपति आयस्मन्तं आनन्दं एतदबोच — “मयं, भन्ते आनन्द, गिही कामभोगिनो^२ कामारामा कामरता पामनम्भुदिता । तेमं नो, भन्ते, ग्रम्हाकं गिहीनं कामभोगीनं कामारामानं कामस्त्रानं कामनम्भुदितानं पपातो विष खायति, यदिदं नेकमम्भं । मुनं मेतं, भन्ते, ‘इमस्मि घम्मविनये दहरानं दहरानं मिक्षूनं नेकमम्भे चित्तं पक्षनन्दनि पमीदति गन्तिष्टृति विमुच्चनि एतं सर्वं ति पस्तुतो’ । तयिद, भन्ते, इमम्भि घम्मविनये भिक्षूनं बहुना जनेन विक्षनागो, यदिदं नेकमम्भं” ति ।

^१ मर्योमु - गी०, मन्महोमु - म्या० । ^२ कामनार्ती - गी०, रो० ।

३. “अतिथि खो एतं, गहपति, कथापाभतं भगवन्तं दस्सनाय । आयाम, गहपति, येन भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम; उपसङ्कमित्वा भगवतो एतमत्यं आरोचेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा नै घारेस्सामा^१” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो तपुस्सो गहपति आयस्मतो आनन्दस्स ५ पच्चस्सोसि ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो तपुस्सेन गहपतिना सर्दि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

“अयं, भन्ते, तपुस्सो गहपति एवमाह – ‘मयं, भन्ते आनन्द, १० गिही कामभोगिनो ... तयिदं, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये भिक्खूनं वहुना जनेन विसभागो यदिदं नेकखम्मं’” ति ।

५. “एवमेतं, आनन्द, एवमेतं, आनन्द ! मय्यं पि खो, आनन्द, पुब्वेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स वोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि – ‘साधु नेकखम्मं, साधु पविवेकों’ ति । तस्स मय्यं, आनन्द, नेकखम्मे चित्तं १५ न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिटुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मय्यं, आनन्द, एतदहोसि – ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, येन मे नेकखम्मे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिटुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्यं, आनन्द, एतदहोसि – ‘कामेसु खो २० मे आदीनवो अदिट्टो, सो च मे अवहुलीकतो, नेकखम्मे च आनिसंसो अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेकखम्मे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिटुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । तस्स मय्यं, आनन्द, एतदहोसि – ‘सचे खो अहं कामेसु आदीनवं दिस्वा तं वहुलं^२ करेय्यं^३, नेकखम्मे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेयं, ठानं खो २५ पनेतं विज्जति यं भे नेकखम्मे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिटुेय्य विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन कामेसु आदीनवं दिस्वा तं वहुलमकार्सि, नेकखम्मे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मय्यं, आनन्द, नेकखम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिटुति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द,

१. चं – रो० । २. तथा वारिस्सामा – स्या० । ३-३. वहुली० – सी०, स्या०, रो० ।

“एवं, भन्ते” ति खो तपुस्सो गहपति आयस्मतो आन पच्चस्सोसि ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो तपुस्सेन गहपतिना सर्दि भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एव निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवो

“अयं, भन्ते, तपुस्सो गहपति एवमाह – ‘मयं, भन्ते आ गिही कामभोगिनो ... तयिदं, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये भि वहुना जनेन विसभागो यदिदं नेकखम्मं’” ति ।

५. “एवमेतं, आनन्द, एवमेतं, आनन्द ! मय्हं पि खो, आ पुब्वेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स वोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि – ‘नेकखम्मं, साधु पविवेको’ ति । तस्स मय्हं, आनन्द, नेकखम्मे । न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्स तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – ‘को नु खो हेतु को पच्चयो, ये नेकखम्मे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वुति न विमुच्च एतं सन्तं ति पस्सतो’ ? तस्स मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – ‘कामेसु मे आदीनवो अदिटो, सो च मे अबहुलीकतो, नेकखम्मे च आनिर अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेकखम्मे चित्तं न पक्खन्द नप्पसीदति न सन्तिद्वुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । ६ मय्हं, आनन्द, एतदहोसि – ‘सचे खो अहं कामेसु आदीनवं दिस्वा वहुलं^३ करेय्यं^३, नेकखम्मे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेयं, ठानं पनेतं विज्जति यं मे नेकखम्मे चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिद्वुति विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन सम कामेसु आदीनवं दिस्वा तं वहुलमकासि, नेकखम्मे आनिसंसं अधिग तमासेवि । तस्स मय्हं, आनन्द, नेकखम्मे चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिद्वुति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आन

१. तं – रो० । २. तथा करिस्तामा – स्या० । ३-३. वहुली० – सी०, स्या०, रं

७. “तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘यन्मूनाहं पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरेयं सतो च सम्पज्जानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेयं यं तं अरिया आचिक्खन्ति – उपेक्खको सतिमा सुख-विहारी ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । तस्स मर्यहं, आनन्द, निष्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वृति न ५ विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘को तु खो हेतु को पच्चयो, येन मे निष्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वृति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’? तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘पीतिया खो मे आदीनवो अदिटो, सो च मे अवहुलीकर्तो, निष्पीतिके च आनिसंसो अधिगतो, सो च मे अना- 10 सेवितो । तस्मा मे निष्पीतिके चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वृति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’ । तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘सचे खो अहं पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेयं, निष्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेयं’, ठानं खो पतेतं विजजति १५ यं मे निष्पीतिके चित्तं पक्खन्देय पसीदेय सन्तिद्वेय विमुच्चेय एतं सन्तं ति पस्सतो’ । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन पीतिया आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकार्सि, निष्पीतिके आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि । तस्स मर्यहं, आनन्द, निष्पीतिके चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिद्वृति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । २० तस्स मर्यहं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो पीतिसहगता सञ्चामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आवाधो । सेयथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स मे पीतिसहगता सञ्चामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आवाधो । २५

८. “तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘यन्मूनाहं सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्वेव सोभनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा श्रदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुर्द्ध चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति । तस्स मर्यहं, आनन्द, श्रदुक्खमसुखे चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वृति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । तस्स ३०

१. वस्मा सेवेयं – सी० ।

B. 236

R. 442

25

दिस्वा तं वहुलमकार्सि, विज्ञाणञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म
तमासेवि । तस्स मर्हं, आनन्द, विज्ञाणञ्चायतने चित्तं पक्षन्दति
पसीदति सन्तिटुति विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं,
आनन्द, सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिककम्म 'अनन्तं विज्ञाणं'
३ ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मर्हं, आनन्द,
इमिना विहारेन विहरतो आकासानञ्चायतनसहगता सञ्चामनसि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति आवाधो । सेयथापि, आनन्द,
सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्स मे आकासा-
नञ्चायतनसहगता सञ्चामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्स मे होति
१० आवाधो ।

११. "तस्स मर्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'यन्नाहं सब्बसो
विज्ञाणञ्चायतनं समतिककम्म नत्य किञ्ची ति आकिञ्चञ्चाय-
तनं उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति । तस्स मर्हं, आनन्द, आकिञ्चञ्चञ्चा-
यतने चित्तं न पक्षन्दति नप्पसीदति न सन्तिटुति न विमुच्चति एतं
१५ सन्तं ति पस्सतो । तस्स मर्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु
को पञ्चयो, येन मे आकिञ्चञ्चञ्चायतने चित्तं न पक्षन्दति नप्पसीदति
न सन्तिटुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मर्हं, आनन्द,
एतदहोसि - 'विज्ञाणञ्चायतने खो मे आदीनदो अदिटो, सो च
मे अवहृत्यकतो, आकिञ्चञ्चञ्चायतने च आनिसंसो अनविगतो, सो
२० च मे अनासेवितो । तस्मा मे आकिञ्चञ्चञ्चायतने चित्तं न पक्षन्दति
नप्पसीदति न मन्तिटुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' । तस्स
मर्हं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं विज्ञाणञ्चायतने आदी-
नवं दिस्वा तं वहुलं करेय्य, आकिञ्चञ्चञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म
२५ तमामेवेय्य, ठानं खो पनेतं विजजति यं मे आकिञ्चञ्चञ्चायतने चित्तं
पक्षन्देय्य पसीदेय्य मन्तिटुत्य विमुच्चेय्य एतं भन्तं ति पस्सतो' । सो
गो अहं, आनन्द, अपरेन ममयेन विज्ञाणञ्चायतने आदीनवं दिस्वा
तं वहुलमकार्मि, आकिञ्चञ्चञ्चायतने आनिसंसं अधिगम्म तमासेवि ।
३० तस्म मर्हं, आनन्द, आकिञ्चञ्चञ्चायतने चित्तं पक्षन्दति पसीदति
मन्तिटुति विमुच्चति एतं भन्तं ति पस्सतो । मो खो अहं, आनन्द,
सब्बमो विज्ञाणञ्चायतन भमतिककम्म 'नत्य किञ्ची' ति आकि-
ञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरामि । तस्म मर्हं, आनन्द, इमिना

विहारेन विहरतो विज्ञाणञ्चायतनसहगता सञ्जामनसिकारा
समुदाचरन्ति । स्वास्त मे होति आवाधो । सेयथापि, आनन्द, सुखिनो
दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव आवाधाय; एवमेवस्त मे विज्ञाणञ्चायतन-
सहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्त मे होति आवाधो ।

१२. “तस्स मय्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘यन्मूनाहं सब्बसो ५
आकिञ्चञ्जायतनं समतिकक्षम नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पञ्ज
विहरेय्य’ ति । तस्स मय्यहं, आनन्द, नेवसञ्जानासञ्जायतने चित्तं
न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वृति न विमुच्चति एतं सन्तं ति
पस्सतो । तस्स मय्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘को नु खो हेतु को
पच्यो, येन मे नेवसञ्जानासञ्जायतने चित्तं न पक्खन्दति नप्प- १०
सीदति न सन्तिद्वृति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो’? तस्स मय्यहं,
आनन्द, एतदहोसि – ‘आकिञ्चञ्जायतने खो मे आदीनवो अद्विटो,
सो च मे अवहुलीकतो, नेवसञ्जानासञ्जायतने च आनिसंसो अनधि-
गतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे नेवसञ्जानासञ्जायतने
चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिद्वृति न विमुच्चति एतं सन्तं ति १५
पस्सतो’। तस्स मय्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘सचे खो अहं आकिञ्च-
ञ्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्य, नेवसञ्जानासञ्जायतने
आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेयं, ठानं खो पनेतं विजजति यं मे नेव-
सञ्जानासञ्जायतने चित्तं पक्खन्देय्य पसीदेय्य सन्तिद्वेय्य विमुच्चेय्य
एतं सन्तं ति पस्सतो’। सो खो अहं, आनन्द, अपरेन समयेन २० R. 447
आकिञ्चञ्जायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकार्सि, नेवसञ्जानासञ्जायतने
आनिसंसं अधिगम्म तमासेविं । तस्स मय्यहं, आनन्द, नेव-
सञ्जानासञ्जायतने चित्तं पक्खन्दति पसीदति सन्तिद्वृति विमुच्चति
एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सब्बसो आकिञ्च-
ञ्जायतनं समतिकक्षम नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पञ्ज विह- २५
रामि । तस्स मय्यहं, आनन्द, इमिना विहारेन विहरतो आकिञ्चञ्जाय-
तनसहगता सञ्जामनसिकारा समुदाचरन्ति । स्वास्त मे होति
आवाधो । सेयथापि, आनन्द, सुखिनो दुक्खं उप्पज्जेय्य यावदेव
आवाधाय; एवमेवस्त मे आकिञ्चञ्जायतनसहगता सञ्जामनसि-
कारा समुदाचरन्ति । स्वास्त मे होति आवाधो । ३०

१३. “तस्स मय्यहं, आनन्द, एतदहोसि – ‘यन्मूनाहं नेव-

सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिककम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उप-
सम्पञ्ज विहरेय्यं ति । तस्स मर्यहं, आनन्द, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे
चित्तं न पक्षवन्दति नप्ससीदति न सन्तिदुति न विमुच्चति एतं सन्तं
ति पस्सतो । तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि - 'को नु खो हेतु,

- ५ को पञ्चयो, येन मे सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे चित्तं न पक्षवन्दति नप्ससी-
दति न सन्तिदुति न विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो' ? तस्स मर्यहं,
आनन्द, एतदहोसि - 'नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने खो मे आदीनवो
अदिद्वौ, सो च मे अवहुलीकतो, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे च आनिसंसो
अनधिगतो, सो च मे अनासेवितो । तस्मा मे सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे
२५ चित्तं न पक्षवन्दति नप्ससीदति न सन्तिदुति न विमुच्चति एतं सन्तं
ति पस्सतो' । तस्स मर्यहं, आनन्द, एतदहोसि - 'सचे खो अहं नेव-
०.४४० सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलं करेय्यं, सञ्ज्ञावेद-
यितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्म तमासेवेय्यं, ठानं खो पनेतं विजजति
१५ यं मे सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे चित्तं पक्षवन्देय्य पसीदेय्य सन्तिदुत्ये
०.४४० विमुच्चेय्य एतं सन्तं ति पस्सतो' । सो खो अहं, आनन्द, अपरेन
समयेन नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने आदीनवं दिस्वा तं बहुलमकासि,
१५ सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे आनिसंसं अधिगम्म तमासेऽवि । तस्स मर्यहं,
आनन्द, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधे चित्तं पक्षवन्दति पसीदति सन्तिदुति
विमुच्चति एतं सन्तं ति पस्सतो । सो खो अहं, आनन्द, सव्वसो
२० नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समतिककम्म सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उप-
सम्पञ्ज विहरामि, पञ्ज्ञाय च मे दिस्वा आसवा परिक्षयं अगमंसु ।

१४. "यावकीवञ्चाह, आनन्द, इमा नव अनुपूव्वविहार-
समापत्तियो न एवं अनुलोमपटिलोप समाप्तिज पि वुद्धिं पि, नेव
तावाह, आनन्द, सदेवके लोके समारके सत्रहृके सस्तमणद्राहृणिया
२५ पजाय मदेवमनुस्साय 'अनुत्तर सम्मासम्योऽधि अभिसम्युद्धो' ति
पञ्चञ्जासि । यतो च खो अहं, आनन्द, इमा नव अनुपूव्वविहार-
समापत्तियो एवं अनुलोमपटिलोप समाप्तिज पि वुद्धिं पि, ग्रथाहं,
आनन्द, सदेवके लोके समारके सत्रहृके सस्तमणद्राहृणिया पजाय
३० सदेवमनुस्साय 'अनुत्तर सम्मासम्योऽधि अभिसम्युद्धो' ति पञ्चञ्जासि ।
आणं च पन मे दस्तन उदपादि - 'अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा
जाति, नत्य दानि पुनव्वदो' ति ।

तस्मुद्दानं

द्वे विहारा^१ च निव्वान^२, गावी^३ ज्ञानेन पञ्चमं ।
 आनन्दो ब्राह्मणा^४ देवो^५, नागेन तपुस्सेन चा ति ॥

५. सामञ्जवग्गो

१. सम्बाधसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितारामे । अथ खो आयस्मा उदायी येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्क्षिप्तिः उपसङ्क्षिप्तिवा आयस्मता आनन्देन सर्वदा सम्भोदि । सम्भोदनीयं ५ कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उदायी आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच –

B. 24
R. 44

२. “वुत्तमिदं, आवुसो, पञ्चालचण्डेन देवपुत्तेन –

‘सम्बाधे गतं^६ ओकासं, अविद्वा^७ भूरिमेवसो ।

यो ज्ञानमबुज्जित्वुद्धो^८, पटिलीननिसभो^९ मुनी^{१०} ति ॥

10

“कतमो^{११}, आवुसो, सम्बाधो, कतमो सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता” ति ?

३. “पञ्चिमे, आवुसो, कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता । कतमे पञ्च ? चकखुविज्ञेया रूपा इट्टा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविज्ञेया सदा ... पे०... वानविज्ञेया १५ गन्धा ... जिव्हाविज्ञेया रसा ... कायविज्ञेया फोट्टवा इट्टा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, आवुसो, पञ्च कामगुणा सम्बाधो वुत्तो भगवता ।

४. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे २० ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि” सम्बाधो ।

१. विहारे – स्था० । २. निव्वान – सी० । ३. गावी – स्था० । ४-५. ब्राह्मण देवा – सी०, रो०; ब्राह्मणो देवा – स्था० । ६. पञ्चालवन्मी – स्था० । ७. यत – री० । ८. पविदा – सी०, स्था०, रो० । ९-१०. ज्ञानमबुद्धा वुद्धो – सी०; ज्ञानमबुज्जित्वुद्धो – स्था० । ११. पटिलीन – री० । १०. यतमी नु री – सी०, रो० । ११. तत्प पत्थि – सी०, रो० ।

० किञ्च तत्य सम्बाधो ? यदेव तत्य वितक्कविचारा अनिश्चिता होति,
अयमेत्य सम्बाधो ।

५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारान् वूपसमा
... पे०... द्वितियं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो,
५ आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रा-
पत्ति सम्बाधो । किञ्च तत्य सम्बाधो ? यदेव तत्य पीति अनिश्चिता
होति, अयमेत्य सम्बाधो ।

२४३ ६. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु पीतिया च विरागा ...पे०...
तत्तियं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे
१० ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्ति सम्बाधो ।
किञ्च तत्य सम्बाधो ? यदेव तत्य उपेक्षासुखं अनिश्चितं होति,
अयमेत्य सम्बाधो ।

७. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु मुखस्स च पहाना ... पे०...
चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे
१५ ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्ति सम्बाधो ।
किञ्च तत्य सम्बाधो ? यदेव तत्य रूपसञ्ज्ञा अनिश्चिता होति,
अयमेत्य सम्बाधो ।

८. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु मध्वसो रूपसञ्ज्ञानं समति-
कर्मा पटिधर्मन्जानं ग्रन्थज्ञमा नानन्तमञ्जानं अभनसिकारा ‘अनन्तो
२० आकामो’ ति आकामानञ्जायतनं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता
पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन ।
तत्रापत्ति सम्बाधो । किञ्च तत्य सम्बाधो ? यदेव तत्य आकासा-
नञ्जायतनञ्जाअनिश्चिता होति, अयमेत्य सम्बाधो ।

१५१ २५ समतिकर्म ‘अनन्तं विज्ञाण’ ति विज्ञाणञ्जायतनं उपसम्पद्ज
विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो
वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्ति सम्बाधो । किञ्च तत्य
सम्बाधो ? यदेव तत्य विज्ञाणञ्जायतनञ्जाअनिश्चिता होति,
अयमेत्य सम्बाधो ।

१०. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु मध्वमो विज्ञाणञ्जायतनं

समतिकक्षम् ‘नत्थि किञ्चनी’ ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ आकिञ्चञ्जायतनसञ्जा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

११. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिकक्षम् नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता परियायेन । तत्रापत्थि सम्बाधो । किञ्च तत्थ सम्बाधो ? यदेव तत्थ नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जा अनिरुद्धा होति, अयमेत्थ सम्बाधो ।

१२. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिकक्षम् सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पद्ज विहरति, पञ्जाय चस्त्र दिस्वा आसवा परिक्षीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सम्बाधे ओकासाधिगमो वुत्तो भगवता निष्परियायेना” ति ।

२. कायसक्षिखसुतं

१. “कायसक्षिख कायसक्षी” ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, कायसक्षिख वुत्तो भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा” विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्षिख वुत्तो भगवता परियायेन ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे०... दुतियं ज्ञानं ... ततियं ज्ञानं ... चतुर्त्यं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, कायसक्षिख वुत्तो भगवता परियायेन ।

४. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्जानं

समतिकमा पटिवसञ्चानं ग्रत्यङ्गमा नानत्ससञ्चानं अमनसिकारा
‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पद्ज विहरति । यथा
यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एतावता
पि स्त्रो, आवुसो, कायसक्षित्व वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

५ ५. “पुन च परं, आवुसो, भिक्तु सव्वसो नेवसञ्चानासञ्चाय-
तनं समतिकम्म सञ्चावेदयितनिरोधं उपसम्पद्ज विहरति, पञ्चाय
चस्त्र दिस्वा आसवा परिक्षीणा होन्ति । यथा यथा च तदायतनं तथा
तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति । एतावता पि स्त्रो, आवुसो,
कायसक्षित्व वुत्तो भगवता निष्परियायेना” ति ।

३. पञ्चाविमुत्तसुत्तं

.३ १० १. “पञ्चाविमुत्तो पञ्चाविमुत्तो” ति, आवुसो, वुच्चति ।
कित्तावता नु स्त्रो, आवुसो, पञ्चाविमुत्तो वुत्तो भगवता” ति ?

२. “इषावुसो, भिक्तु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
शानं उपसम्पद्ज विहरति, पञ्चाय च नं पजानाति । एतावता
पि स्त्रो, आवुसो, पञ्चाविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

४५३ १५ ३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्तु सव्वसो नेवसञ्चाना-
नासञ्चायतनं भमनिकम्म सञ्चावेदयितनिरोधं उपसम्पद्ज विहरति,
पञ्चाय चस्त्र दिस्वा आसवा परिक्षीणा होन्ति, पञ्चाय च नं
पजानाति । एतावता पि स्त्रो, आवुसो, पञ्चाविमुत्तो वुत्तो भगवता
निष्परियायेना” ति ।

४. उभतोभागविमुत्तसुत्तं

२० १. “उभतोभागविमुत्तो उभतोभागविमुत्तो” ति, आवुसो,
वुच्चति । कित्तावता नु न्त्रो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो
भगवता” ति ?

२. “इषावुसो, भिक्तु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं
शानं उपसम्पद्ज विहरनि । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं
कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय च नं पजानाति । एतावता पि
स्त्रो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिकक्षम् सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । यथा यथा च तदायतनं तथा तथा नं कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्जाय च नं पजानाति । एत्तावता पि खो, आवुसो, उभतोभागविमुत्तो वुत्तो ५ भगवता निष्परियायेना” ति ।

५. सन्दिट्टिकधम्मसुत्तं

१. “‘सन्दिट्टिको धम्मो सन्दिट्टिको धम्मो’ ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिट्टिको धम्मो वुत्तो भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं १० उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिट्टिको धम्मो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

B. 246

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिकक्षम् सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, १५ सन्दिट्टिको धम्मो वुत्तो भगवता निष्परियायेना” ति ।

६. सन्दिट्टिकनिव्वानसुत्तं

१. “‘सन्दिट्टिकं निव्वानं सन्दिट्टिकं निव्वानं’ ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, सन्दिट्टिकं निव्वानं वुत्तं भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं २० उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, सन्दिट्टिकं निव्वानं वुत्तं भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिकक्षम् सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, २५ आवुसो, सन्दिट्टिकं निव्वानं वुत्तं भगवता निष्परियायेना” ति ।

७. निव्वानसुत्तं

१. निव्वानं निव्वानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

८. परिनिव्वानसुत्तं

१. परिनिव्वानं परिनिव्वानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

९. तदङ्गनिव्वानसुत्तं

१. तदङ्गनिव्वानं तदङ्गनिव्वानं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

१०. दिट्ठवम्मनिव्वानसुत्तं

१. “‘दिट्ठवम्मनिव्वानं दिट्ठवम्मनिव्वानं’ ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो दिट्ठवम्मनिव्वानं वुत्तं भगवता” ति ?

२. “इवावुसो, भिक्षु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, दिट्ठवम्मनिव्वानं वुत्तं भगवता परिख्यायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्षु सब्बसो नेवसञ्चानासञ्चायततनं समतिकक्षम्म सञ्चावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति, पञ्चाय चस्त्र दिस्वा आसवा परिक्षीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो, दिट्ठवम्मनिव्वानं वुत्तं भगवता निष्परिख्यायेना” ति ।
सामञ्चनवग्मो पञ्चमो ।

तस्मुदानं

सम्वादो^१ कायसक्षित्पञ्चा^२, उभतोभागो^३ सन्दिट्ठिका द्वे^४ ।
निव्वानं परिनिव्वानं, तदङ्गदिट्ठवम्मकेन^५ चा ति^६ ॥
पठमो पण्णासको समतो^७ ।

१. पञ्चामवग्मो - मी०, स्था०, रो० । २-२ पञ्चालो बायसक्षित च - मी०, रो०;
३-३ • मिष्ट्या ति - मी० । ४. दुवे - मी० । ५. दुवे - मी० ।

६. खेमवग्गो

१. खेमसुतं

१. “खेमं खेमं” ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु
खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञातं
उपसम्पद्ज विहरति । एत्तावता पि खो, आवुसो, खेमं वुत्तं भगवता
परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञा-
यतनं समतिकक्षम् सञ्ज्ञावेदयितनिरोधं उपसम्पद्ज विहरति, पञ्जाय
चस्स दिस्वा आसवा परिक्षीणा होन्ति । एत्तावता पि खो, आवुसो,
खेमं वुत्तं भगवता निष्पस्त्रियायेना” ति ।

२. खेमप्पत्तसुतं

१. खेमप्पत्तो खेमप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... । १०

३. अमतसुतं

१. अमतं अमतं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

४. अमतप्पत्तसुतं

१. अमतप्पत्तो अमतप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

५. अभयसुतं

१. अभयं अभयं ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

६. अभयप्पत्तसुतं

१. अभयप्पत्तो अभयप्पत्तो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

७. पत्सद्विसुतं

१. पत्सद्वि पत्सद्वी ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... । १५

८. अनुपुव्वपस्सद्विसुत्तं

१. अनुपुव्वपस्सद्वि अनुपुव्वपस्सद्वि ति, आवुसो, वुच्चति

... पे०... ।

९. निरोधसुत्तं

१. निरोधो निरोधो ति, आवुसो, वुच्चति ... पे०... ।

१०. अनुपुव्वनिरोधसुत्तं

१. “अनुपुव्वनिरोधो अनुपुव्वनिरोधो” ति, आवुसो, वुच्चति ।

५ कित्तावता नु खो, आवुसो, अनुपुव्वनिरोधो वुत्तो भगवता” ति ?

२. “इधावुसो, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ... पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता मि खो, आवुसो, अनुपुव्वनिरोधो वुत्तो भगवता परियायेन ... पे०... ।

३. “पुन च परं, आवुसो, भिक्खु सव्वसो नेवसञ्ज्ञा-
१० नासञ्ज्ञायतनं समतिकरम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति,
पञ्जाय चस्त दिस्त्रा आसवा परिक्षीणा होन्ति । एत्तावता मि खो, आवुसो, अनुपुव्वनिरोधो वुत्तो भगवता निष्परियायेना” ति ।

११. अभव्यसुत्तं

१. “नव, भिक्खवे, धर्मे अप्पहाय अभव्यो अरहतं सञ्चिकातु । कतमे नव ? राग, दोस, मोहं, कोघं, उपनाहं, मक्खं, पलामं, इसं, मच्छरियं - इमे खो, भिक्खवे, नव धर्मे अप्पहाय अभव्यो अरहतं सञ्चिकातु ।

२. “नव, भिक्खवे, धर्मे पहाय भव्यो अरहतं सञ्चिकातु । कतमे नव ? रागं, दोसं, मोहं, कोघं, उपनाहं, मक्खं, पलासं, इसं, मच्छरियं - इमे खो, भिक्खवे, नव धर्मे पहाय भव्यो अरहतं सञ्चिकातु” ति ।

तस्मुदानं

खेमो च अमतं चेव, अभयं पस्सद्वियेन् च ।
निरोधो अनुपुच्छो च, धर्मं पहाय भव्वेन चा ति ॥

R. 457

७. सतिपट्टानवग्गो

१. सिक्खादुब्बल्यसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो, अदिन्नादानं, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, सुरामेरयमज्जपमादट्टानं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खा- ५ दुब्बल्यानि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चनं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय चत्तारो सतिपट्टाना भावेतव्वा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्ती विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ञादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धर्मेसु धर्मानु- १० पस्ती विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ञादोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चनं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतव्वा” ति ।

२. नीवरणसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, नीवरणानि । कतमानि पञ्च ? कामच्छन्दनीवरणं, व्यापादनीवरणं, थीनमिद्धनीवरणं^३, उद्दुच्च- १५ R. 458 कुकुच्चनीवरणं, विचिकिच्छानीवरणं – इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च नीवरणानि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चनं नीवरणानं पहानाय चत्तारो सतिपट्टाना भावेतव्वा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्ती विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य २० लोके अभिज्ञादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धर्मेसु धर्मा-

१-३. अभय ० - स्या० । २. चेव - सी०, स्या०, रो० । ३. यिनमिद्ध ० - म० ।

नुपस्ती विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेव्य लोके अभिज्ञा-
दोमनस्तं । इमेसं स्त्रो, भिक्खवे, पञ्चनं नीवरणां पहानाय इमे
चतारो सतिपट्टाना भावेतव्वा” ति ।

३. कामगुणसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, कामगुणा । कतमे पञ्च ? चक्षु-
३ विज्ञेया रूपा इट्टा कल्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया,
सोतविज्ञेया सहा ... पे०... धानविज्ञेया गन्धा ... जिह्वा-
५१ विज्ञेया रसा ... कायविज्ञेया फोटुब्बा इट्टा कल्ता मनापा
पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे स्त्रो, भिक्खवे, पञ्च काम-
गुणा ।
- १० २. “इमेसं स्त्रो, भिक्खवे, पञ्चनं कामगुणानं पहानाय ... पे०...
इमे चतारो सतिपट्टाना भावेतव्वा” ति ।

४. उपादानक्षत्रन्धसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, उपादानक्षत्रन्धा । कतमे पञ्च ?
६.४३९ रूपुपादानक्षत्रन्धो, वेदनुपादानक्षत्रन्धो, सञ्चुपादानक्षत्रन्धो, सह्वार-
१३ पादानक्षत्रन्धो, विज्ञाणुपादानक्षत्रन्धो – इमे स्त्रो, भिक्खवे, पञ्च-
पादानक्षत्रन्धा ।
२. “इमेसं स्त्रो, भिक्खवे, पञ्चनं उपादानक्षत्रन्धानं पहानाय
... पे०... इमे चतारो सतिपट्टाना भावेतव्वा” ति ।

५. श्रीरम्भागियसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, श्रीरम्भागियानि संयोजनानि ।
कतमानि पञ्च ? सुक्षमायदिट्टि, विच्छिकिच्छा, सीलन्वतपरामासी,
२० पामच्छन्दो, व्यापादो – इमानि स्त्रो, भिक्खवे, पञ्चोरम्भागियानि
संयोजनानि ।
२. “इमेसं स्त्रो, भिक्खवे, पञ्चनं श्रीरम्भागियानं संयोजनानं
पहानाय ... पे०... इमे चतारो सतिपट्टाना भावेतव्वा” ति ।

६. गतिसुतं

१. “पञ्चमा, भिक्खवे, गतियो । कतमा पञ्च ? निरयो, तिरच्छानयोनि, पेत्तिविसयो, मनुस्सा, देवा — इमा खो, भिक्खवे, पञ्च गतियो ।

२. “इमासं खो, भिक्खवे, पञ्चनं गतीनं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

5

७. मच्छरियसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, मच्छरियानि । कतमानि पञ्च ? आवासमच्छरियं, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, घम्ममच्छरियं — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च मच्छरियानि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चनं मच्छरियानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

B. 252

10

८. उद्धम्भागियसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, उद्धम्भागियानि संयोजनानि । कतमानि पञ्च ? रूपरागो, अरूपरागो, मानो, उद्बच्चं, अविज्ञा — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चनं उद्धम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

R. 460

15

९. चेतोखीलसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, चेतोखीला । कतमे पञ्च ? इधं भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कह्वति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि कह्वति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पथानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पथानाय, अयं पठमो चेतोखीलो ।

१. सातच्चाय — सी०, स्या०, रो० ।

20

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कह्वति ... पे०... सह्वे कह्वति ... सिक्खाय कह्वति ... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनत्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स
३. चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अर्यं पञ्चमो चेतोखीलो । इमे' खो, भिक्खवे, 'पञ्च चेतोखीला' ।

३. "इमेसं, खो, भिक्खवे, पञ्चलं चेतोखीलानं पहानाय ... पे०... इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्दा" ति ।

१०. चेतसोविनिवन्धसुत्तं

१०. १० १. "पञ्चमे, भिक्खवे, चेतसोविनिवन्धा । कतमे पञ्च ?
इय, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छद्दो^१
अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिल्लाहो अविगतपरिल्लाहो^२ ।
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छद्दो
अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिल्लाहो अविगतपरिल्लाहो^३, तस्स
१५ चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अर्यं पठमो चेतसोविनिवन्धो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति
... पे०... ह्ये अवीतरागो होति ... यावदत्यं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा
२० सेष्यमुरें पत्सासुरें^४ मिद्दमुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्जतरं देव-
निकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति - 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
यो भो, भिक्षवे, भिक्खु अञ्जतरं देवनिकार्यं पणिधाय ब्रह्मचरियं
चरति - 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो
२५ वा भविस्नामि देवञ्जतरो वा' ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्याय
अनुयोगाय नातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्याय

१-१. स्ता०, म० पीचेमु नियि । २-२ अवीतच्छद्दो भर्वीतपेमो भर्वीत० अर्वीत०
अर्वीतहै - स्ता०, रो० । ३. अञ्जमृग - भी० ।

अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय, अर्यं पञ्चमो चेतसोविनिवन्धो । इमे
खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिवन्धो ।

३. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिवन्धानं पहानाय
चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु काये कायानुपस्ती विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य ५
लोके अभिज्ञादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... धम्मेसु धम्मानु-
पस्ती विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्ञा-
दोमनस्सं । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिवन्धानं पहानाय
इमे चत्तारो सतिपट्टाना भावेतब्बा” ति ।

सतिपट्टानवग्गो सत्तमो ।

तस्मुद्दानं

सिक्खा नीवरणाकामा^१, खन्धा च ओरम्भागिया गति । १० R. 462
मच्छेरं^२ उद्धम्भागिया^३ अटुमं, चेतोखीला^४ विनिवन्धा^५ ति ॥

८. सम्पर्पधानवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि
पञ्च ? पाणातिपातो ... पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्टानं – इमानि
खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि ।

B. 254

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय १५
चत्तारो सम्पर्पधाना भावेतब्बा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति
वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं
अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति
चित्तं पगण्हाति पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय छन्दं २०
जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति; उप्पन्नानं

१. नीवरणा कामा – स्या० । २. मच्छेरं चैव – सी०, रो०; गच्छस्त्रियन्नैव –
स्या० । ३. उद्धम्भागियान – स्या० । ४-५. चेतोखील ० – सी०, रो०; चेतोखीलविनिवन्धो
– स्या० ।

कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय इमे चत्तारो सम्पद्याना भावेतत्त्वा” ति ।

(यथा सतिपट्टानवग्गे तथा सम्पद्यानवसेन वित्थारेतत्त्वा ।)

१०. चेतसोविनिवन्धसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, चेतसोविनिवन्धा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति ... पे०... इमे खो, भिक्खवे, पञ्च चेतसोविनिवन्धा ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिवन्धानं पहानाय चत्तारो सम्पद्याना भावेतत्त्वा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय ... अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय .. उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय भिय्यो-भावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पगण्हाति पदहति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेतसोविनिवन्धानं पहानाय इमे चत्तारो सम्पद्याना भावेतत्त्वा” ति ।

सम्पद्यानवग्गो अठुमो ।

६. इद्धिपादवग्गो

१. सिक्खसुत्तं

१. “पञ्चमानि, भिक्खवे, सिक्खादुब्बल्यानि । कतमानि पञ्च ? पाणातिपातो ... पे०.. सुरामेरयमज्जपमादट्टानं - इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च सिक्खादुब्बल्यानि ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय चत्तारो इद्धिपादा भावेतत्त्वा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, निक्नु अन्दमाधिपवानसद्वारमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-

समाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्घारसमन्नागतं इद्विपादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं सिक्खादुब्बल्यानं पहानाय इमे चत्तारो इद्विपादा भावेतव्वा” ति ।

(यथा सतिपट्टानवगो तथा इद्विपादवसेन वित्थारेतव्वा ।)

१०. चेत्सोविनिवन्धसुत्तं

१. “पञ्चमे, भिक्खवे, चेत्सोविनिवन्धा । कतमे पञ्च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु ग्रवीतरागो होति ... पे०... इमे खो, ५ भिक्खवे, पञ्च चेत्सोविनिवन्धा ।

२. “इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेत्सोविनिवन्धानं पहानाय इमे चत्तारो इद्विपादा भावेतव्वा । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु छन्दसमाधिपधानसङ्घारसमन्नागतं इद्विपादं भावेति, विरिय-
समाधि ... चित्तसमाधि ... वीमंसासमाधिपधानसङ्घारसमन्नागतं इद्वि- १० पादं भावेति । इमेसं खो, भिक्खवे, पञ्चन्नं चेत्सोविनिवन्धानं पहानाय इमे चत्तारो इद्विपादा भावेतव्वा” ति ।

इद्विपादवगो नवमो ।

यथेव^१ सतिपट्टाना, पधाना चतुरो पि३ च३ ।

चत्तारो इद्विपादा च३, तथेव^२ सम्पयोजये३ ति ॥

B. 256

१०. रागपैय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय नव धम्मा भावेतव्वा । १५ R. 465 कतमे नव ? ग्रसुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा, ग्रनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनन्तसञ्ज्ञा, पहानसञ्ज्ञा, विरागसञ्ज्ञा – रागस्स, भिक्खवे अभिज्ञाय इमे नव धम्मा भावेतव्वा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय नव धम्मा भावेतव्वा । २० कतमे नव ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुर्थं ज्ञानं, आकासा-नञ्चायतनं, विज्ञाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्चायतनं, नेवसञ्ज्ञा-

१. चत्तारो – सी०, स्या० । २. पदे – सी०, स्या०, रो० । ३. पि – सी०, स्या०, रो० । ४. पुरिमेहि च योजये – सी०, रो०; पुरिमेहेहेहि योजये – स्या० ।

नासञ्जायतनं, सञ्जावेदयितनिरोधो – रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय इमे नव धम्मा भावेतव्वा” ति ।

३-२०. “रागस्स भिक्खवे, परिज्ञाय ... पे०... परिक्खयाय
... पे०... पहानाय ... पे०... खयाय ... पे०... वयाय ... पे०... विरागाय
५ ... पे०... निरोधाय ... पे०... चागाय ... पे०... पटिनिस्तम्भाय ... पे०...
इमे नव धम्मा भावेतव्वा” ति ।

२१-३४०. “दोसस्स .. पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उप-
चाहस्स .. मक्खस्स .. पछासस्स ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेयस्स ... थम्भस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ..
१० मदस्स ... पमादस्स अभिज्ञाय .. पे० . परिज्ञाय ... परिक्खयाय ...
.. 466 पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्तम्भाय ... पे०... इमे नव धम्मा भावेतव्वा” ति ।

• रागपेयाल निर्दितं ।
नवकनिपातो निर्दितो ।

१०. दसकनिपातो

१. आनिसंसवगगो

१. किमत्थियसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति

B. 257,
R. vol.V, 1

जेतवेने अनाथपिण्डिकस्त आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्खमि; उपसङ्खमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच—

२. “किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानिसंसानी” ५ ति ?

“अविष्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविष्पटिसारानिसंसानी” ति ।

३. “अविष्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ति ?

“अविष्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्यो” १० पामोज्जानिसंसो” ति ।

४. “पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

“पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंस” ति ।

५. “पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ति ?

“पीति खो, आनन्द, पत्सद्वत्था पत्सद्वानिसंसा” ति । १५

६. “पत्सद्वि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ति ?

“पत्सद्वि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा” ति ।

B. 258

७. “सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

“सुखं खो, आनन्द, समाधत्थं समाधानिसंसं” ति ।

R. 2

८. “समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ति ?

“समाधि खो, आनन्द, यथाभूतज्ञाणदस्तानत्थो यथाभूतज्ञाण-दस्तानानिसंसो” ति ।

९. “यथाभूतज्ञाणदस्तानं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ति ?

१-१. पामोज्जत्यो पामोज्जानिसंसो — सी०, स्था०, दो० ।

“यथाभूतज्ञाणदस्तनं खो, आनन्द, निव्विदाविरागत्यं निव्विदा-
विरागानिसंसं” ति ।

१०. “निव्विदाविरागो पन, भन्ते किमतियो किमानिसंसो”
ति ?

५ “निव्विदाविरागो खो, आनन्द, विमुक्तिज्ञाणदस्तनत्यो विमुक्ति-
ज्ञाणदस्तनानिसंसो ।

११. “इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविष्पटिसार-
त्थानि अविष्पटिसारानिसंसानि; अविष्पटिसारो पामोज्जत्यो पामोज्जा-
निसंसो; पामोज्जं पीतत्यं पीतानिमंसं; पीति पस्तद्वत्या पस्तद्वा-
१० निसंसा; पस्तद्वि सुखत्या सुखानिसंसा; मुखं समावत्यं समाधानिरांसं;
समावियथाभूतज्ञाणदस्तनत्यो यथाभूतज्ञाणदस्तनानिसंसो; यथाभूत-
ज्ञाणदस्तनं निव्विदाविरागत्यं निव्विदाविरागानिसंसं; निव्विदा-
विरागो विमुक्तिज्ञाणदस्तनत्यो विमुक्तिज्ञाणदस्तनानिसंसो । इति
खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुष्टवेन अग्रगाय’ परेत्ती” ति ।

२. चेतनाकरणीयसुत्तं

१५ १. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्त न चेतनाय करणीयं
– ‘अविष्पटिमारो मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं
सीलवतो सीलसम्पन्नस्त अविष्पटिसारो उप्पज्जति । अविष्पटिसारिस्त,
भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘पामोज्जं मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता
एमा, भिक्खवे, यं अविष्पटिसारिस्त पामोज्जं जायति^३ । पमुदितस्त,

२० २० भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘पीति मे उप्पज्जतू’ ति । धम्मता
एमा, भिक्खवे, यं पमुदितस्त पीति उप्पज्जति । पीतिमनस्त, भिक्खवे,
२५ न चेतनाय करणीयं – ‘कायो मे पस्तम्भतू’ ति । धम्मता एसा,
भिक्खवे, यं पीतिमनस्त कायो पस्तम्भति । पस्तद्वकायस्त, भिक्खवे,
न चेतनाय करणीयं – ‘मुखं वेदियामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे,
२५ यं पस्तद्वकायो मुखं वेदियति । मुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं
– ‘चित्तं मे भमाधियतू’ ति । धम्मता एमा, भिक्खवे, यं मुखिनो चित्तं
भमाधियति । भमाहितस्य, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘धया-

२५ १-१ भमाहित पूर्णो – स्या० । २. उभज्जति – सी०, स्या०, रो० ।

२५ १-१ भमाहित पूर्णो – स्या० । २. उभज्जति – सी०, स्या०, रो० ।

भूतं जानामि पस्सामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति । यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं – 'निव्विन्दामि विरज्जामी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पसं निव्विन्दति विरज्जति । निव्विन्दस्स', भिक्खवे, विरत्तस्स न चेतनाय करणीयं – 'विमुत्तिज्ञाण- ५ दस्सनं सच्छिकरोमी' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निव्विन्दो विरत्तो विमुत्तिज्ञाणदस्सनं सच्छिकरोति ।

२. "इति खो, भिक्खवे, निव्विदाविरागो विमुत्तिज्ञाणदस्स-
नत्यो विमुत्तिज्ञाणदस्सनानिसंसो; यथाभूतज्ञाणदस्सनं निव्विदा-
विरागत्थं निव्विदाविरागानिसंसं; समाधि यथाभूतज्ञाणदस्सनत्यो यथा- 10
भूतज्ञाणदस्सनानिसंसो; सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं; पस्सद्वि सुखत्था
सुखानिसंसा; पीति पस्सद्वित्था पस्सद्वानिसंसा; पामोज्जं पीतत्थं पीता-
निसंसं; अविष्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो; कुसलानि
सीलानि अविष्पटिसारत्थानि अविष्पटिसारानिसंसानि । इति खो,
भिक्खवे, धम्मा^१ धम्मे अभिसन्देन्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा 15 R. 4
पारं गमनाया" ति ।

३. पठमउपनिषदसुत्तं

१. "दुस्तीलस्स, भिक्खवे, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
अविष्पटिसारो; अविष्पटिसारे असति अविष्पटिसारविपन्नस्स हतूपनिसं
होति पामोज्जं; पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति
पीति; पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्वि; 20
पस्सद्विया असति पस्सद्विविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति
सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्ह असति
सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्ञाणदस्सनं; यथा-
भूतज्ञाणदस्सने असति यथाभूतज्ञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति
निव्विदाविरागो; निव्विदाविरागे असति निव्विदाविरागविपन्नस्स 25 B. 260
हतूपनिसं होति विमुत्तिज्ञाणदस्सनं । सेद्यथापि, भिक्खवे, रुक्षो
साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^२ पि न पारिपूर्ण गच्छति, तचो

१. निव्विन्दस्स – सी०, रो० । २. धम्माव – सी०, रो० । ३. पपटिका
– स्या० ।

पि .... केमु पि ... सारो पि न पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्त सीलविपन्नस्त हतूपनिसो होति अविष्टिसारो; अविष्टिसारे असति अविष्टिसारविपन्नस्त हतूपनिसं होति ... पे०... विमुत्तिज्ञाण-दस्तनं ।

- ५ २. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नो होति अविष्टिसारो; अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्त उपनिस-सम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्त उपनिस-सम्पन्ना होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्ना होति पस्तद्वि; पस्तद्विया सति पस्तद्विसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नं होति सुखं;
- १० मुखे सति सुखसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मा-समाधिभिन्ह सति नम्मासमाधिसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत-ज्ञाणदस्तनं; यथाभूतज्ञाणदस्तने सति यथाभूतज्ञाणदस्तनसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागो; निव्विदाविरागे सति निव्विदा-विरागसम्पन्नस्म उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिज्ञाणदस्तनं । सेव्यथा-
- १५ पि, भिक्खवे, रक्षो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूरि गच्छति, तचो पि ... केमु पि ... सारो पि पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, भीलवतो सीलसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नो होति अविष्टि-सारो; अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नं होति ... पे०.. विमुत्तिज्ञाणदस्तनं” ति ।

४. द्वितीयउपनिससुत्त

- २० १. तत्र यो आधस्मा भारिषुतो भिक्खू आमन्तेसि — “दुस्सी-नस्म, आवुसो, सीलविपन्नस्म हतूपनिसो होति अविष्टिसारो; अविष्टि-भारे अमति अविष्टिनारविपन्नस्म हतूपनिस होति .. पे०... विमुत्ति-ज्ञाणदस्तन । नेव्यथापि, आवुसो, रक्षो साखापलासविपन्नो । तस्म पपटिका पि न पारिपूरि गच्छति, तचो पि .. केमु पि ... सारो पि न पारिपूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्त सीलविपन्नस्म विपन्नम हतूपनिसं होनि .. पे० . विमुत्तिज्ञाणदस्तनं ।
- २१ २. “सीनवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्म उपनिससम्पन्नो होति अविष्टिभारो, अविष्टिनारे मति अविष्टिभारसम्पन्नस्त उपनिस-

सम्पन्नं होति ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्सनं । सेयथापि, आवुसो, रुखो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिषूरि गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिषूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्टिसारो; अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति ५ ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्सनं” ति ।

५. तत्त्विडपनिससुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खु आमन्तेशि — “दुस्सी-
लस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविष्टिसारो; अवि-
ष्टिसारे असति अविष्टिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं; १०
पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति; पीतिया १५
असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्वि; पस्सद्विया असति
पस्सद्विविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं; सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूप-
निसो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधि-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्ञाणदस्सनं; यथाभूतज्ञाणदस्सने २०
असति यथाभूतज्ञाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निविदाविरागो; २५
निविदाविरागे असति निविदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुक्ति-
ज्ञाणदस्सनं । सेयथापि, आवुसो, रुखो साखापलासविपन्नो । तस्स
पपटिका पि न पारिषूरि गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि न
पारिषूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुस्सीलस्स सीलविपन्नस्स
हतूपनिसो होति अविष्टिसारो; अविष्टिसारे असति अविष्टिसार- २०
विपन्नस्स हतूपनिसं होति ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्सनं ।

२. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
अविष्टिसारो; अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति पामोज्जं; पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना २५
होति पीति; पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्वि;
पस्सद्विया सति पस्सद्विसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं; सुखे सति
सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि; सम्मासमाधिम्हि
सति सम्मारामाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्ञाण-
दस्सनं; यथाभूतज्ञाणदस्सने सति यथाभूतज्ञाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिस-

R. 6

सम्पन्नो होति निविदाविरागो; निविदाविरागे सति निविदा-
विरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति विमुत्तिज्ञाणदस्सनं । सेयथा-
पि, आवृत्तो, रुक्षो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका पि पारिपूर्वि-
गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिपूर्वि गच्छति । एवमेव
५ खो, आवृत्तो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्टि-
सारो; अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति
... पे०... विमुत्तिज्ञाणदस्सनं” ति ।

६. समाधिसुतं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसद्धमि ... पे०...
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदबोच –

१० २. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो
यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची” अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्ची अस्स,
न तेजस्मि तेजोसञ्ची अस्स, न वायर्स्म वायोसञ्ची अस्स, न आकासा-
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने
विज्ञाणञ्चायतनसञ्ची अस्स, न आकिञ्चञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
१५ चञ्चायतनसञ्ची अस्स, न नेवसञ्चानासञ्चायतने नेवसञ्चाना-
नासञ्चायतनसञ्ची अस्स, न इवलोके इवलोकसञ्ची अस्स, न
परलोके परलोकसञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

२० “सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा
नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्ची अस्स, न
तेजस्मि तेजोसञ्ची अस्स, न वायर्स्म वायोसञ्ची अस्स, न आकासा-
नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने
विज्ञाणञ्चायतनमञ्ची अस्म, न आकिञ्चञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
चञ्चायतनमञ्ची अस्म, न नेवसञ्चानासञ्चायतने नेवसञ्चाना-
नामञ्चायतनमञ्ची अस्म, न इवलोके इवलोकसञ्ची अस्स, न
२५ परलोके परलोकमञ्ची अस्म; मञ्ची च पन अस्सा” ति ।

३. “यथा क्यं पन, भन्ते, निया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्म, न आपर्स्म आपो-

सञ्जी अस्स ... न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

“इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्जी होति – ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्घारसमयो सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हावखयो विरागो निरोधो निव्वानं’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथा- ५ रूपो’ समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्जी अस्स, न तेजर्स्म तेजोसञ्जी अस्स, न वार्यर्स्म वायोसञ्जी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने आकिञ्चञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जा- १० नासञ्जायतने नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

७. सारिपुत्तसुतं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप-
सङ्घग्नि; उपसङ्घमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोद- १५
नीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नो
खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदबोच –

२. “सिया नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्जी
अस्स, न तेजर्स्म तेजोसञ्जी अस्स, न वार्यर्स्म वायोसञ्जी अस्स, २०
न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विज्ञाण-
ञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जायतने
आकिञ्चञ्जायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेव-
सञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स,
न परलोके परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ? २५

R. 9

“सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... न परलोके
परलोकसञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

B. 264

३. “यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्र, सिया भिनखुनो तथाहपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... सञ्ची च पन ग्रस्ता” ति ?

“एकमिदाहं, आवुसो आनन्द, समयं इधेव सावर्तियं विहरामि

- ५ ग्रन्थवर्णस्मि । तत्याहं तथाहपं समार्थि समापर्जियथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अहोर्सि, न आपर्स्मि आपोसञ्ची अहोर्सि, न तेजस्मि तेजोसञ्ची अहोर्सि, न वायस्मि वायोसञ्ची अहोर्सि, न आकासा-नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची अहोर्सि, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्ची अहोर्सि, न आकिञ्चञ्चञ्चायतने आकिञ्च-
१० अञ्चायतनसञ्ची अहोर्सि, न नेवसञ्चानानञ्चायतने नेवसञ्चाना-नासञ्चायतनसञ्ची अहोर्सि, न इवलोकेइवलोकसञ्ची अहोर्सि, न परलोकेपरलोकसञ्ची अहोर्सि; सञ्ची च पन अहोर्सि” ति ।

४. “किसञ्ची पनायस्मा सारिपुत्रो तस्मि समये अहोर्सि” ति ?

- १५ “भवनिरोधो निव्वानं भवनिरोधो निव्वानं” ति खो मे, आवुसो, अञ्चाव व सञ्चाव उपज्जति अञ्चाव व सञ्चाव निरुज्जति । सेयथापि, आवुसो, सकलिकगिस्स ज्ञायमानस्स अञ्चाव व अच्छिच उपज्जति अञ्चाव व अच्छिच निरुज्जति; एवमेव खो, आवुसो, ‘भवनिरोधो निव्वानं भवनिरोधो निव्वानं’ ति अञ्चाव व सञ्चाव उपज्जति अञ्चाव व सञ्चाव निरुज्जति । ‘भवनिरोधो निव्वानं’ ति^१ सञ्ची च पनाहं, आवुसो, तस्मि समये अहोर्सि” ति ।

८. ज्ञानसुर्त

१. “सद्गो च^२, भिक्षवे, भिक्षु होति, नो च सीलवा; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । तेन तं ग्रन्थं परिपूरेतव्वं – ‘किन्ताहं सद्गो च अस्सं, सीलवा चा’ ति । यतो च सो, भिक्षवे, भिक्षु सद्गो च २५ होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

१०. २. “सद्गो च, भिक्षवे, भिक्षु होति सीलवा च, नो च वहु-स्मुतो ... पे०... वहुस्मुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्मकथिको च,

१. मे आवुसो-स्था०, रो० । २-२. निव्वानं - सी०, दो० । ३. स्था० दोत्वके नत्यि ।

नो च परिसावचरो ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनयधरो च, नो च आरञ्जको पन्तसेनासनो ... आरञ्जको च पन्तसेनासनो, नो च चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं^१ दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी ... चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, नो च आसवानं खया ग्रनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतत्वं – ‘किन्ताहं सद्वो च अस्सं, सीलवा च, वहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेव्यं, विनयधरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया ग्रनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेयं’ ति ।

३. “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्वो च होति, सीलवा च, वहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, विनयधरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, चतुन्नं च ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, आसवानं च खया ग्रनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समग्रागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा” ति ।

६. सन्तविमोक्षमुत्तं

१. “सद्वो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा ... पे०... २५ सीलवा च, नो च वहुस्सुतो ... वहुस्सुतो च, नो च धम्मकथिको ... धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो^२ ... परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्मं देसेति ... विसारदो च परिसाय धम्मं देसेति, नो च

१. अभिचेतसिकानं – सी०, रो० । २. परिसावचरे – सी० ।

R. 11

15

20

B. 266

- विनयधरो ... विनयधरो च, नो च आरञ्जको पन्तसेनासनो ... आर-
ञ्जको च पन्तसेनासनो, नो च ये ते सन्ता विमोक्षा' अतिकक्षम् ह्ये
आरूप्या ते कायेन फुसित्वा^१ विहरति ... ये ते सन्ता विमोक्षा अतिकक्षम्
रूपे आरूप्या ते च कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसदानं खया अना-
५ सवं चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति दिट्ठेव धर्मे समं अभिञ्जा. सच्छक्त्वा
उपसम्पञ्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं
परिपूरेतत्वं - 'किन्ताहं सद्गो च अस्तं, सीलवा च, वहसुतो च, धर्म-
कथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धर्मं देसेयं, विनय-
धरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता विमोक्षा अतिकक्षम्
१० रूपे आरूप्या ते च कायेन फुसित्वा विहरेयं, आसदानं च खया अनासवं
चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति दिट्ठेव धर्मे रायं अभिञ्जा सच्छक्त्वा
उपसम्पञ्ज विहरेयं' ति ।

२. "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्गो च होति, सीलवा च,
वहसुतो च, धर्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
१५ धर्मं देसेति, विनयधरो च, आरञ्जको च पन्तसेनासनो, ये ते सन्ता
विमोक्षा अतिकक्षम् ह्ये आरूप्या ते च कायेन फुसित्वा विहरति, आस-
दानं च खया अनासवं चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति दिट्ठेव धर्मे समं
अभिञ्जा सच्छक्त्वा उपसम्पञ्ज विहरति; एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो
होति । इमेहि यो, भिक्खवे, दसहि धर्मेहि समन्वागतो भिक्खु समन्त-
२० पासादिको च होति सब्वाकारपरिपूरो चा" ति ।

१०. विज्ञासुतं

१. "सद्गो च, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एवं
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं परिपूरेतत्वं - 'किन्ताहं
२५ सद्गो च अस्तं सीलवा चा' ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्गो
च होति, सीलवा च, एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।
२. "सद्गो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च वहसुतो
... वहसुतो च, नो च धर्मकथिको ... पे०.. धर्मकथिको च, नो च
३० परिसावचरो .. परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धर्मं देसेति
.. विसारदो च परिसाय धर्मं देसेति, नो च विनयधरो ... विनयधरो
- ^{R. 13}
- ^{B. 267}
- १ विमोक्षा - सी०, रो० । २ फुसित्वा - सी० ।

च, तो च अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति ... पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, तो च दिव्वेन चक्रघुना विसुद्धेन अतिकक्षतमानुसकेन ... पे०... यथा-
कम्मूपगे सत्ते पजानाति दिव्वेन च चक्रघुना विसुद्धेन अतिकक्षतमानुसकेन
... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, तो च आसवानं खया ... पे०...
सच्छक्षक्त्वा उपसम्पञ्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । ५
तेन तं अङ्गं परिपूरेतव्वं – ‘किन्ताहं सद्धो च अस्सं, सीलवा च, वहुस्सुतो
च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्मं देसेयं,
विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्वेनिवासं अनुस्सरेयं ... यथाकम्मूपगे
सत्ते पजानेयं, आसवानं च खया ... पे०... सच्छक्षक्त्वा उपसम्पञ्ज
विहरेयं’ ति । १०

३. “थतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च,
वहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
धम्मं देसेति, विनयधरो च, अनेकविहितं च पुब्वेनिवासं अनुस्सरति,
सत्यथीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं
अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, दिव्वेन च चक्रघुना विसुद्धेन अति- १५
क्षक्षतमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवानं च
खया अनासवं चेतोविभुत्ति पञ्चाविभुत्ति दिद्वेव धम्मे सयं अभिञ्चा
सच्छक्षक्त्वा उपसम्पञ्ज विहरति । एवं सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।
इमेहि, खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु समन्तपासादिको
च होति सब्बाकारपरिपूरो चा” ति । २०

आनिसंसवग्गो पठमो

तस्मुद्दानं

किमत्थियं चेतना च^१, तयो^२ उपनिसा पि च^३ ।

समाधि सारिपुत्तो च, ज्ञानं^४ सन्तेन विजया ति ॥

—○—

२. नाथवग्गो

१. सेनासनसुतं

१. “पञ्चङ्गसमन्वागतो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्वागतं
सेनासनं सेवमानो भजमानो नचिरस्वेव आसवानं खया अनासवं चेतो-

B. 260.
R. 15

१. सील – सी०, स्या०, रो० । २-२. उपनिसा आनन्द पञ्चमं – सी०, स्या०,
रो० । ३. रादो – सी०, स्या०, रो० ।

विमुक्ति पञ्जाविमुक्ति दिद्वेव घम्मे सयं अभिञ्चा सच्छिकत्वा उप-
सम्पज्ज विहरेण्य ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्षु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ?
इव, भिक्खवे, भिक्षु सद्गो होति; मद्दहति तथागतस्स वोर्धि – ‘इति
५ पि सो भगवा . पे०.. भगवा’ ति; अप्पावाधो होति अप्पातङ्को, सम-
वेषाकिनिया गहणिया समन्नागतो नातिसीताय नाच्चुण्हाय मज्जिमाय
पथानवत्तमाय; अस्थो होति अमायादी, यथाभूतं अत्तानं आविकत्ता
सत्यरि वा विवृत्सु वा सब्रह्मचारीसु; आरद्धविरियो विहरति,
१० अकुसलानं घम्मानं पहानाय, कुसलानं घम्मानं उपसम्पदाय; यामवा
दक्षपरकमो यनिकिसत्तवुरो कुसलेसु घम्मेसु; पञ्जवा होति, उदयत्य-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निवेदिकाय सम्मा दुक्सम्बत्य-
गामिनिया । एवं सो, भिक्खवे, भिक्षु पञ्चङ्गसमन्नागतो होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, मेनामनं पञ्चङ्गसमन्नागतं होति ?
इव, भिक्खवे, सेनासनं नातिदूरं होति नाच्चासनं गमनागमनसम्पन्नं
१५ दिवा अप्पाकिण्ण^१ रत्ति अप्पसदं अप्पनिग्धोसं अप्पडंसमकसवातातप-
सिरिसपसम्पस्तं^२; तस्मि खो पन सेनासने विहरन्तस्स अप्पकसिरेन^३
उपज्जन्ति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिकसारा;
२० तस्मि खो पन सेनासने थेरा भिक्षु विहरन्ति वहुस्तुता आगतागमा
घम्मवरा विनयवरा मातिकावरा; ते कालेन कालं उपसङ्कुमित्वा
२५ परिपुच्यति परिपञ्चति – ‘इदं, भन्ते, कयं, इमस्स को अत्यो’ ति; तस्स
ते आगस्मन्तो अविवरं चेव विवरन्ति अनुत्तानीकर्तं च उत्तानि करोन्ति
अनेकविहितेसु च कद्माठानियेसु^४ घम्मेसु कद्मं पटिविनोदेन्ति । एवं
सो, भिक्खवे, सेनासनं पञ्चङ्गसमन्नागतं होति । पञ्चङ्गसमन्नागतो
२९९ २५ सो, भिक्खवे, भिक्षु पञ्चङ्गसमन्नागतं सेनासनं सेवमानो भजमानो
रेण्या” ति ।

१ अप्पकिण्ण - स्था०, रो० ।

२ अप्पनिरेव - स्था०, रो० । ३ ० वाग्नायमरीमुपमक्षम्य - म० ।
रो० । ४ वद्रानियेसु - स्था०; कद्माठानियेसु -

२. पञ्चङ्गसुत्तं

१. “पञ्चङ्गविष्पहीनो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्वागतो इमस्मि धर्मविनये ‘केवली वृसितवा उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चति । कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छन्दो पहीनो होति, व्यापादो पहीनो होति, थीनमिदं^१ पहीनं होति, उद्धच्चकुकुच्चं पहीनं होति, विचिकिच्छा पहीना होति । ^५ एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्वागतो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु असेखेन सीलक्खन्धेन समन्वागतो होति, असेखेन समाधिक्खन्धेन समन्वागतो होति, असेखेन पञ्चाक्खन्धेन समन्वागतो होति, असेखेन विमुत्तिक्खन्धेन समन्वागतो होति, असेखेन विमुत्ति-^{१०} ज्ञाणदस्सनक्खन्धेन समन्वागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्वागतो होति ।

३. “पञ्चङ्गविष्पहीनो खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गसमन्वागतो इमस्मि धर्मविनये ‘केवली वृसितवा उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चति ।

“कामच्छन्दो च व्यापादो, थीनमिदं च भिक्खुनो । ^{१५}

उद्धच्चं विचिकिच्छा च, सब्बसो व न विज्जति ॥

“असेखेन च सीलेन, असेखेन समाधिना । R. 17

विमुत्तिया च सम्पन्नो, ज्ञाणेन च तथाविधो ॥

“स वे पञ्चङ्गसम्पन्नो, पञ्च^२ अङ्गे^३ विवज्जयं ।

इमस्मि^३ धर्मविनये, केवली इति वुच्चती” ति ॥ ²⁰

३. संयोजनसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, संयोजनानि । कर्तमानि दस ? पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि, पञ्चुद्रम्भागियानि संयोजनानि । कर्तमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, कामच्छन्दो, व्यापादो – इमानि पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि ; B. 270 ²⁵

१. यिनमिदं – म० । २-२. पञ्चङ्गानि – स्थां० । ३. सदे इमस्मि स्थां० ।

२. “कतमानि पञ्चुद्भूमागियानि संयोजनानि ? ख्यरागो, अख्यरागो, मानो, उद्बन्धं, अविज्ञा - इमानि पञ्चुद्भूमागियानि संयोजनानि । इमानि सो, भिक्खवे, दस संयोजनानी” ति ।

४. चेतोखीलसुतं

१. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा ५ पञ्च चेतोखीला” अप्पहीना पञ्च चेतसोविनिवद्वा असमुच्छ्यना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो वृद्धि ।

२. “कतमस्त पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्यरि कह्वति विचिकिच्छति नाधिमुच्छति न सम्प-
१० सीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्यरि कह्वति विचिकिच्छति नाधिमुच्छति न सम्पसीदति, तस्स चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पथानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पथानाय, एवमस्तायं पठमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति ।

१५ ३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मे कह्वति ... पे०... सङ्घे कह्वति ... सिक्षाय कह्वति ... सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनन्तमनो आहतचित्तो खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सब्रह्मचारीसु कुपितो होति अनन्तमनो आहतचित्तो खीलजातो, तस्स चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पथानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्याय अनुयोगाय सातच्चाय पथानाय, एवमस्तायं पञ्चमो चेतोखीलो अप्पहीनो होति । इमस्त पञ्च चेतोखीला अप्पहीना होन्ति ।

४. “कतमस्य पञ्च चेतसोविनिवद्वा असमुच्छ्यना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगत-
२३ पेमो अविगतपिमो अविगतपरिज्ञाहो अविगततण्डो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु अवीतरागो होति अविगतच्छन्दो अविगतपेमो अविगत-
२४ पिमासो अविगतपरिज्ञाहो अविगततण्डो, तस्स चित्तं न नमति आतप्याय

१. चेतोखीला - स्या०, रो० । २. वृद्धि - स्या० ।

अनुयोगाय सातच्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनु-
योगाय सातच्चाय पधानाय, एवमस्सायं पठमो चेतसोविनिवन्धो
असमुच्छिन्नो होति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये अवीतरागो होति
... पे०... रूपे अवीतरागो होति... पे०... यावदत्थं उदरावदेहकं भुञ्जित्वा ५
सेय्यमुखं पस्समुखं मिद्धसुखं अनुयुत्तो विहरति ... अञ्जतरं देवनिकायं
पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति – ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा
ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति । यो सो,
भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतरं देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति –
‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि १०
देवञ्जतरो वा’ ति, तस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सात-
च्चाय पधानाय । यस्स चित्तं न नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय
पधानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतसोविनिवन्धो असमुच्छिन्नो होति ।
इमस्स पञ्च चेतसोविनिवन्धा असमुच्छिन्ना होन्ति ।

६. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा १५
इम पञ्च चेतोखीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिवन्धा असमुच्छिन्ना,
तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्घा कुसलेसु
धम्मेसु नो वुद्धि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, काळपक्षे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
वा आगच्छति, हायतेव वर्णेन हायति भण्डलेन हायति आभाय हायति २०
आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुस्स वा
भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला अप्पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिवन्धा
असमुच्छिन्ना, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्घा
कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

७. “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा २५
पञ्च चेतोखीला पहीना पञ्च चेतसोविनिवन्धा सुसमुच्छिन्ना”, तस्स
या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्घा कुसलेसु धम्मेसु
नो परिहानि ।

८. “कतमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना होन्ति ? इधं
भिक्खवे, भिक्खु सत्यरि न कङ्घति न चिचिकिच्छति, अधिमुच्छति ३०

१. समुच्छिन्ना - स्याऽ, रो० ।

मम्पसीदति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु मत्थरि न कह्वति न विचिकिच्छति अधिमुच्चति सम्पसीदति, तस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पवानाय । यस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय मातच्चाय पवानाय, एवमस्सायं पठमो चेतोखीलो पहीनो होति ।

- ५ ६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु वम्मे न कह्वति ... पे०..
० मह्वे न कह्वति . भिक्खाय न कह्वति ... सद्गृह्णचारीसु न कुपितो होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सद्गृह्णचारीसु न कुपितो होति अत्तमनो न आहतचित्तो न खीलजातो, तस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पवानाय । यस्म
१० चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पवानाय, एवमस्सायं पञ्चमो चेतोखीलो पहीनो होति । इमस्स पञ्च चेतोखीला पहीना होन्ति ।

१०. “कतमस्स पञ्च चेतसोविनिवन्धा मुसमुच्छित्वा होन्ति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु वीतरागो होति विगतच्छद्दो विगतपेमो
१५ विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगतपण्ठो । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु कामेसु वीतरागो होति विगतच्छद्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपरिळाहो विगतपण्ठो, तस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पवानाय । यस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पवानाय, एवमस्साय पठमो चेतसोविनिवन्धो मुसमुच्छित्वो होति ।

- २० ११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु काये वीतरागो होति . प० स्ये वीतरागो होति पे० न यावदत्यं उदरावदेहक मुच्छित्वा नेयगृह वस्तमुख मिद्दमुख अनुयुक्तो विहरति, न अञ्जतर देवनिवाय पणिधाय ब्रह्मचरिय चरति - ‘इमिनाह भीलेन वा वतेन वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्नामि देवञ्जतरो वा’ ति । यो
२५ भो, भिस्मवे, भिक्खु न अञ्जतर देवनिकाय पणिधाय प०. देवञ्जतरो वा ति, तस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय सातच्चाय पवानाय । यस्म चित्तं नमति आतप्पाय अनुयोगाय मातच्चाय पवानाय, एवमस्साय पञ्चमो चेतसोविनिवन्धो मुसमुच्छित्वो होति । इमस्स पञ्च चेतसोविनिवन्धा मुसमुच्छित्वा होन्ति ।
- २१ १२. “यस्म कस्तचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा

इमे पञ्च चेतोखीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिवन्धा सुसमुच्छिन्ना, तस्या या रक्ति वा दिवसो वा आगच्छ्रुति वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु तो परिहानि ।

R. 21

“सेव्यथापि, भिक्खवे, जुण्हपवखे चन्दस्स या रक्ति वा दिवसो वा आगच्छ्रुति, वहूतेव वण्णेन वहूति मण्डलेन वहूति आभाय वहूति ५ आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, भिक्खवे, यस्य कस्यचि भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा इमे पञ्च चेतोखीला पहीना इमे पञ्च चेतसोविनिवन्धा सुसमुच्छिन्ना, तस्या या रक्ति वा दिवसो वा आगच्छ्रुति वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु तो परिहानी” ति ।

५. अप्पमादसुत्तं

१. “यावता, भिक्खवे, सत्ता अपदा वा द्विपदा वा चतुर्पदा १० वा बहुपदा वा रूपिनो वा अरूपिनो वा सञ्ज्ञिनो वा असञ्ज्ञिनो वा नेवसञ्ज्ञिनासञ्ज्ञिनो वा, तथागतो तेसं अगगमक्खायति अरहं सम्मासम्बुद्धो; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं^१ अगगमक्खायति ।

२. “सेव्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि जङ्गलानं^२ पाणानं १५ पदजातानि, सब्बानि तानि हृत्यिपदे समोधानं गच्छन्ति, हृत्यिपदं तेसं अगगमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अगगमक्खायति ।

३. “सेव्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो २० सब्बा ता कूटज्ञमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटो^३ तासं अगगमक्खायति; एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमादसमोसरणा । अप्पमादो तेसं अगगमक्खायति ।

४. “सेव्यथापि, भिक्खवे, ये केचि मूलगन्धा, काळानुसारियं २५ तेसं अगगमक्खायति; एवमेव खो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगगमक्खायति ।

R. 22

१. तेऽप्पमादसुत्तं – शी०, रो० । २. जङ्गलान – शी० । ३. कूट – राग०, रो० ।

५. “सेव्यथापि, भिक्खवे, ये केचि सारगन्धा, लोहितचन्दनं तेसं अगमक्खायति; एवमेव सो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

६. “सेव्यथापि, भिक्खवे, ये केचि पुष्पगन्धा, वस्त्रिकं तेसं ५ अगमक्खायति; एवमेव सो भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

७. “सेव्यथापि, भिक्खवे, ये केचि खुद्धराजानो^१, सब्बे ते रज्जो चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता भवन्ति^२, राजा तेसं चक्कवत्ती अगमक्खायति; एवमेव सो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

८. “सेव्यथापि, भिक्खवे, या काचि तारकरूपानं पभा, सब्बा ता चन्दप्पभाय कलं नाघन्ति सोर्छसि, चन्दप्पभा तासं अगमक्खायति; एवमेव सो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

९. “सेव्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये विद्वे विगतवलाहके देवे आदिच्छो नभं अब्मुस्सक्कमानो^३ सब्बं आकासगतं तमगतं अभिविहन्त्व १५ भासते च तपते च विरोचति च; एवमेव सो, भिक्खवे ... पे०... अप्पमादो तेसं अगमक्खायति ।

१०. “सेव्यथापि, भिक्खवे, या काचि महानदियो, सेव्ययीदं - गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, सब्बा ता समुद्रज्ञमा समुद्रनिन्दा समुद्रपोणा समुद्रपञ्चारा, महासमुद्दो तासं अगमक्खायति; एवमेव २० सो, भिक्खवे, ये केचि कुसला धम्मा, सब्बे ते अप्पमादमूलका अप्पमाद- समोसरणा । अप्पमादो तेसं अगमक्खायती” ति ।

६. आहुनेव्यसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेव्या पाहुनेव्या दक्षिणेव्या ग्रन्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जाक्खेत्त लोकस्स । कतमे दस ? तयागतो अरह सम्मासम्मुद्दो, पञ्चेकवुद्दो^४, उभतोभागविमुत्तो, पञ्चाविमुत्तो, कायमक्षित, दिट्ठिप्पत्तो, मद्धाविमुत्तो, सद्धानुसारी, धम्मानुसारी,

१ शुद्धराजानो - सी०, रो०, शुद्धराजा - स्या० । २ वत्तन्ति - स्या० । ३ अनु-
सुक्खमानो - सी०, रो० । ४ पञ्चेकसम्मुद्दो - स्या०, रो० ।

गोत्रभू - इमे खो, भिक्खवे, दस पुण्यला आहुनेव्या ... पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्षेत्रं लोकस्सा" ति ।

७. पठमनाथसुत्तं

१. "सनाथा, भिक्खवे, विहरय, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरणा धम्मा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्षसंवरसंवृतो ५ विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसञ्चित्यो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसान- १० कल्याणा सात्थं^१ सव्यञ्जनं^२ केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता^३ वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्वा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु बहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्वा, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण- १५ R. 24 सहायो कल्याणसम्पवङ्गो । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्गो, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदकिञ्चणगाही अनुसासनं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति ... पे०... अनुसासनं, अयं पि धम्मो नाथकरणो । २०

५. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सद्ब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्थ दक्खो होति अनलसो तनुपायाय वीर्मसाय समन्नागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सद्ब्रह्मचारीनं ... पे०... अलं कातुं अलं संविधातुं, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियनमुदा-हारो, अभिधम्मे अभिविनये उक्तारपामोज्जो^४ । यं पि, भिक्खवे,

१-१. सात्था सम्बञ्जना - री० । २. पता - स्या०, रो० । ३. उक्तारपामोज्जो - स्या०, रो० ।

भिक्खु धम्मकामी होति पियसमुदाहारो, ग्रभिवस्मे ग्रभिविनये उल्लार-
पामोज्जो, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति
अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा
५ दब्धपरखकमो अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु
आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं
उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरखकमो अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु,
अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुष्टो होति इतरीतरचीवर-
१० पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्षारेन । यं पि, भिक्खवे,
भिक्खु सन्तुष्टो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्षारेन, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सति-
नेपक्केन समन्वागतो चिरकर्तं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता ।
१५ य पि, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्वागतो
चिरकर्तं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो नाथ-
करणो ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जावा होति उदयत्य-
गामिनिया पञ्जाय समन्वागतो अस्त्रियाय निव्वेदिकाय सम्मा दुष्कर-
२० क्तयगामिनिया । य पि, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जावा होति उदयत्य-
गामिनिया पञ्जाय समन्वागतो अस्त्रियाय निव्वेदिकाय सम्मा दुष्कर्त्तव्यग-
गामिनिया, अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

“सनाथा, भिक्खवे, विहरत्य, मा ग्रनाथा । दुर्भावं, भिक्खवे,
अनाथो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, दस नाथकरणा धम्मा” ति ।

८. हुतियनाथसुतं

२५ १. एव मे श्रुतं । एकं समयं भगवा सावत्तियं विहरति जेतवने
अनाथपिण्डवस्तु आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खु आपन्तेसि —
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खु भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा,
एतद्वोच —

२. “सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खं, भिक्खवे, अनाथो विहरति । दसयिमे, भिक्खवे, नाथकरण धम्मा । कतमे दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिवखति सिवखा-पदेसु । ‘सीलवा वतायं भिक्खु पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचार-गोचरसम्पन्नो श्रणुभत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिवखति सिवखा-पदेसु’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति, ५ मज्जिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु वहुस्सुतो होति ... पे०... १० दिट्ठिया सुष्पटिविद्वा । ‘वहुस्सुतो वतायं भिक्खु सुतधरो सुतसन्निच्यो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्यं सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं व्रह्मचरियं श्रभिवदन्ति, तथा रूपास्ता धम्मा वहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खता दिट्ठिया सुष्पटिविद्वा’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति, १५ मज्जिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण- २० सहायो कल्याणसम्पवङ्घो । ‘कल्याणमित्तो वतायं भिक्खु कल्याण-सहायो कल्याणसम्पवङ्घो’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि भिक्खू ... नवा पि भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पि- २५ तस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदकिलणगाही अनुसासनि । ‘सुवचो वतायं भिक्खू सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो, खमो पदकिलणगाही अनुसासनि’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तब्वं अनुसासितब्वं मञ्जन्ति, ३० R. 27

मज्जिमा पि भिक्खू .. नवा पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्य दक्खो होति अनलसो, तत्रूपायाय वीभंसाय समझागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं । ‘यानि तानि सब्रह्मचारीन उच्चावचानि किङ्करणीयानि, तत्य दक्खो वतायं भिक्खु अनलसो, तत्रूपायाय वीभंसाय समझागतो, अलं कातुं अलं संविधातुं’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि भिक्खू ... नवा १० पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियं समुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो । ‘धम्मकामो वतायं १५ भिक्खू पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो’ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि भिक्खू . नवा पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरढ़विरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा दन्हपरकमो अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु ‘आरढ़विरियो वतायं भिक्खु विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, यामवा दन्हपरकमो अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु’ २५ ति थेरा पि नं भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि भिक्खू .. नवा पि भिक्खू वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमानुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुष्टो होति इतरीतरचौवरं ३० पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्छयमेतज्जपरिक्षारेन । ‘सन्तुष्टो वतायं

भिक्खु इतरीतं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्छयभेसज्जपरिक्षारेता' 5
ति थेरा पि नं भिक्खु वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि
भिक्खु ... नवा पि भिक्खु वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरा-
नुकम्पितस्स मज्जिमा नुकम्पितस्स नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा
कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सति-
नेपवकेन समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता ।
'सतिमा वतायं भिक्खु परमेन सतिनेपवकेन समन्नागतो, चिरकतं पि
चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता' ति थेरा पि नं भिक्खु वत्तव्वं अनु-
सासितव्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि भिक्खु ... नवा पि भिक्खु वत्तव्वं 10
अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स मज्जिमा नुकम्पितस्स
नवानुकम्पितस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि ।
अयं पि धम्मो नाथकरणो ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जावा होति उदयत्थ-
गामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय निव्वेधिकाय सम्मा दुक्खक्षय- 15
गामिनिया । 'पञ्जावा वतायं भिक्खु उदयत्थगामिनिया पञ्जाय
समन्नागतो अरियाय निव्वेधिकाय सम्मा दुक्खक्षयगामिनिया' ति थेरा
पि नं भिक्खु वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति, मज्जिमा पि भिक्खु ...
नवा पि भिक्खु वत्तव्वं अनुसासितव्वं मञ्जन्ति । तस्स थेरानुकम्पितस्स
... पे०... नो परिहानि । अयं पि धम्मो नाथकरणो । 20

१२. "सनाथा, भिक्खवे, विहरथ, मा अनाथा । दुक्खां, भिक्खवे,
अनांथो विहरति । इमे खो, भिक्खवे, दस नाथकरणा धम्मा" ति ।

१३. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं
अभिनन्दुं ति ।

६. पठमश्रियावाससुत्तं

१. "दसंयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आवसिसु वा 25
आवसन्ति वा आवसिसन्ति वा । केतमे दस ? इधे, भिक्खवे, भिक्खु
पञ्चङ्गविप्पिनो होति, छळङ्गसंमन्नागतो, एकारक्षो, चतुरापस्सेनो,
पनुण्णपञ्चेकसञ्चो, समवयसद्वेसनो, अनाविलसङ्घप्पो, पंसर्द्वकाय-
प०४-१६

सह्वारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्चो । इमे खो, भिक्खवे, दस अरियावासा, ये अरिया आर्वासिसु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा” ति ।

१०. दुतियअरियावाससुतं

१. एकं समयं भगवा कुरुसु विहरति कम्मासधम्मं नाम कुरुनं निगमो । तत्र खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि ... पे०... एतददोच -
२. “दसयिमे, भिक्खवे, अरियावासा, ये अरिया आर्वासिसु वा आवसन्ति वा आवसिस्सन्ति वा । कतमे दस ? इव, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति, छलङ्गसमन्नागतो, एकारक्षो, चतुरापस्सेनो, पनुण्णपञ्चेकसञ्चो, समवयसद्वेसनो, अनाविलसङ्घप्यो, पस्सद्वकाय-
३. सह्वारो, सुविमुत्तचित्तो, सुविमुत्तपञ्चो ।
४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति ? इव, भिक्खवे, भिक्खुनो कामच्छल्दो पहीनो होति, व्यापादो पहीनो होति, यीमिदं पहीनं होति, उद्धच्चकुकुच्चं पहीनं होति, विचिकिल्छा पहीना होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चङ्गविष्पहीनो होति ।
५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु छलङ्गसमन्नागतो होति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु चक्षुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्षको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सहं सुत्वा ... पे०... धानेन गन्धं धायित्वा ... जिन्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुवं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विड्याय नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्षको विहरति सतो सम्पजानो । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु छलङ्गसमन्नागतो होति ।
६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु एकारक्षो होति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सतारक्षवेन चेतसा समन्नागतो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु एकारक्षो होति ।
७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु चतुरापस्सेनो होति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सह्वायेकं पटिसेवति, सह्वायेकं अधिवासेति, सह्वायेकं परिवर्जेति, सह्वायेकं विनोदेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु चतुरापस्सेनो होति ।

७. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपञ्चेकसञ्चो होति ?

इध, भिक्खवे, भिक्खुनो यानि तानि पुयुसमणन्नाह्यणानं पुयुपञ्चेक-
सञ्चानि, सेव्यथीदं - 'सस्तो लोको' ति वा, 'असस्तो लोको' ति वा,
'अन्तवा लोको' ति वा, 'अनन्तवा लोको' ति वा, 'तं जीवं तं सरीरं' ति
वा, 'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं' ति वा, 'होति तथागतो परं मरणा' ति
वा, 'न होति तथागतो परं मरणा' ति वा, 'होति च न च होति तथागतो
परं मरणा' ति वा, 'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति वा,
सब्बानि तानि नुण्णानि होन्ति पनुण्णानि चत्तानि यन्तानि मुत्तानि पही-
नानि पटिनिस्सद्वानि । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु पनुण्णपञ्चेकसञ्चो
होति ।

10

८. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु समवयसद्वेसनो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो कामेसना पहीना होति, भवेसना पहीना होति, न्नह्य-
चरियेसना पटिष्पसद्वा । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु समवयसद्वेसनो
होति ।

९. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनाविलसङ्क्लप्पो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो कामसङ्क्लप्पो पहीनो होति, व्यापादसङ्क्लप्पो पहीनो
होति, विहिंसासङ्क्लप्पो पहीनो होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु अना-
विलसङ्क्लप्पो होति ।

१०. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पस्सद्वकायसङ्घारो होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव
सोमनस्सदोमनस्सानं अत्यज्ञमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धि
चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
पस्सद्वकायसङ्घारो होति ।

११. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खुनो रागा चित्तं विमुत्तं होति, दोसा चित्तं विमुत्तं होति,
मोहा चित्तं विमुत्तं होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तचित्तो
होति ।

१२. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्तपञ्चो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु 'रागो मे पहीनो उच्छ्वस्मूलो तालावत्थुकतो अन-
भावङ्गतो श्रावर्ति अनुप्पादधम्मो' ति पजानाति, दोसो मे पहीनो ...पे०... १०

R. 52

‘मोहो मे पहीनो उच्छ्रवमूलो तालावत्युक्तो अनभावद्वृत्ते आयति अनुप्यादवस्मो’ ति पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु सुविमुत्त-पञ्चो होति ।

१३. “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमदानं अरिया अरियावासे
 ५ आवर्णिषु, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवर्णिषु; ये हि केचि, भिक्खवे,
 अनागतमदानं अरिया अरियावासे आवर्णिस्सन्ति, सब्बे ते इमेव दस
 अरियावासे आवर्णिस्सन्ति; ये हि केचि, भिक्खवे, एतरहि अरिया
 अरियावासे आवर्णिस्सन्ति, सब्बे ते इमेव दस अरियावासे आवर्णिस्सन्ति । इमे
 १० खो, भिक्खवे, दस अरियावासा, ये अरिया आवर्णिषु वा आवर्णिस्सन्ति वा
 आवर्णिस्सन्ति वा” ति ।

नायवग्नो^२ दुतियो ।

तत्सुद्धानं

सेनासनं^३ च पञ्चज्ञं^४, संयोजनाखिलेन च ।
 अप्पमादो आहुनेय्यो, द्वे नाया द्वे अरियावासा^५ ति ॥

—○—

३. महावग्नो

१. सीहनादसुत्तं

१. “सोहो, भिक्खवे, मिगराजा सायन्हसमयं आसया निवेदयति ।

आसया निक्खमित्वा विजम्भति । विजम्भित्वा समन्ता चतुर्द्विस^६
 - 33 १५ अनुविलोकेति । समन्ता चतुर्द्विस अनुविलोकेत्वा तिक्खतु सीहनादं
 नदिति । तिक्खतु सीहनाद नदित्वा गोचरय पक्कमति । तं किस्म
 हेतु ? ‘माह सुद्धके पाणे विसमगते मद्वात आपादेर्सि’ ति !

२. “‘सीहो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्तेतं अधिवचनं अरहतो
 सम्मागमन्वदस्त्वा । ये खो, भिक्खवे, तथागतो परिमाय धर्मं देसेति,
 २० इदमस्तु होति सीहनादर्स्मि ।

३. “दर्शयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्तु तथागतवलानि, येहि

१. अरियवासे – स्या०, रो० । २. नायवग्नेन्द्रियो – स्या० । ३-३. सेनासनं च
 सुद्धा च – स्या०; सेनासनाच पञ्चानि – रा० । ४. वसेन चा – स्या०; अरियवासि चा –
 रो० । ५. चतुर्द्विसा – स्या०, रो० ।

बलेहि समन्वयतो तथागतो आसभं ठानं पदिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति । कतमानि दस? इव, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अद्वानं च अद्वानतो यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो ठानं च ठानतो अद्वानं च अद्वानतो यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ५ ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपञ्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपञ्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं १० होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

५. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सब्बत्यगामिनि^१ पटिपदं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सब्बत्यगामिनि पटिपदं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं १५ बलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं^२ यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति २० ... पे०... ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो सत्तानं नानाधिमुत्तिकं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ... पे०... ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो परसत्तानं परपुगलातं इन्द्रियपरोपरियतं यथाभूतं पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो पंर-सत्तानं परपुगलानं इन्द्रियपरोपरियतं यथाभूतं पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति ... पे०... ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

१-१. सब्बत्यगामिनि ० - सी०, रो० । २-२. अनेकधातु-नानाधातु-लोकं - सी०, रो० ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्षसमाधिसमाप्तीनं सङ्क्लेसं बोद्धानं बुद्धानं यथाभूतं पजानाति । यं पि ... पे०... पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्त तथागतवलं होति ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

- ५ १०. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, सेव्ययीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं^१ पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्रं पि जातिसतसहस्रं पि अनेके पि संबृहकप्ये अनेके १० पि विवृक्षप्ये अनेके पि संबृहविवृक्षप्ये, ‘अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवणो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्यटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपार्दि; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवणो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्यटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति । यं पि १५ भिक्खवे, तथागतो अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, सेव्ययीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्त तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसमं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

- २० ११. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो दिव्वेन चक्षुना विसुद्धेन अतिक्वन्तमानुसाकेन सत्ते पस्ति चवमाने उपपञ्जमाने हीने पर्णीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुगते यथाकम्पूपगे सत्ते पजानाति – ‘इमे वर भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन भमन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-दुच्चरितेन भमन्नागता अरियान उपवादका मिच्छादिट्का मिच्छादिट्का कम्ममादाना, ते कायस्त भेदा परं मरणा अपायं दुगति विनिपातं निर्यं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायमुच्चरितेन समन्नागता वचीमुच्चरितेन समन्नागता मनोमुच्चरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-वादका ममादिट्का ममादिट्कम्ममादाना, ते कायस्त भेदा परं मरणा मुगति मग्ग लोक उपपन्ना’ ति । इति दिव्वेन चक्षुना विसुद्धेन

१. चत्तार्त्तम - भी०, रो०; चत्तार्त्त्यु - स्था० । २ इधूपपन्नो - स्था०, रो० ।

अतिकक्त्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपञ्जमाने हीने पणीते सुवर्णे द्रुव्वणे, सुगते द्रुगते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो दिव्बेन चक्रबुना विसुद्धेन अतिकक्त्तमानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु ५ सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

R. 36

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिव्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पञ्ज विहरति । यं पि, भिक्खवे, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिव्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा १० उपसम्पञ्ज विहरति, इदं पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेति ।

“इमानि खो, भिक्खवे, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि वलेहि समन्नागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु १५ सीहनादं नदति, ब्रह्मचवकं पवत्तेती” ति ।

२. अधिवृत्तिपदसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घ-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नं
खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच -

“ये ते, आनन्द, धम्मा तेसं तेसं अधिवृत्तिपदानं” अभिञ्जा २० सच्छिकिरियाय संवत्तन्ति, विसारदो ग्रहं, आनन्द, तत्थै पटिजानामि । ‘तेसं तेसं तथा तथा धम्मं देसेतुं यथा यथा पटिपन्नो सन्तं वा अत्यीति जस्सति, असन्तं वा नत्यीति जस्सति, हीनं वा हीनं ति जस्सति, पणीतं वा पणीतं ति जस्सति, सउत्तरं वा सउत्तरं ति जस्सति, अनुत्तरं वा अनुत्तरं ति जस्सति; यथा यथा वा पन तं जातेय्यं३ वा दद्वेय्यं वा २५ R. 37 सच्छिकरेय्यं३ वा, तथा तथा जस्सति वा दक्षति वा सच्छिकरिस्सति

B 286

१. अधिवृत्तिपदान - स्याऽ, रो० । २. तत्र - गी० । ३-३. ० दद्वेय्य या सच्छिकरेय्य - गी०, जातेय्य या दद्वेय्य या सच्छिकरेय्य - स्याऽ, ० दद्वेय्य या सच्छिकरेय्य - रो० ।

वा' ति ठानमेतं विजजति । एतदानुत्तरियं, आनन्द, व्याणानं यदिदं
तत्य तत्य यथाभूतव्याणं । एतस्मा चाहे, आनन्द, व्याण श्रव्यं
व्याण उत्तरितरं वा पणीततरं वा नत्यी ति बदामि ।

२. "देसयिमानि, आनन्द, तथागतस्स तथागतवलोनि, येहि
५ वलेहि संभवागतो तथागतो आसेभं ठानं पठिजानाति, परिसामु सीहुनादं
नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति । कतमानि दस ? इवानन्द, तथागतो ठाने
च ठानतो अद्वानं च अद्वानतो यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द, तथागतो
ठानं च ठानतो अद्वानं च अद्वानतो यथाभूतं पजानाति, इदम्पानन्द,
१० तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसमं ठानं
पठिजानाति, परिसामु सीहुनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

३. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो श्रद्धीतानागतपञ्चुपद्मानं
केम्मेसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द
... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

४. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सब्वत्यगमिर्नि पठिपदं
१५ यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्म-
चक्रं पवत्तेति ।

५. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकवातुं नानाघातुं लोकं
यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं
पवत्तेति ।

R. 38 २० ६. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सत्तानं नानाविमुर्त्तिकर्त-
यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं
पवत्तेति ।

७. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो परसत्तानं परसुगंगलानं
२५ इन्द्रियपरोपरियेतं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द
... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

८. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो ज्ञानविमोक्षसमाधि-
ममापत्तीनं सङ्कलेसं वोदानं वुद्वानं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द
... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

९. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकविहितं पुर्वेनिवासं
१०. दाह - सी०, रो० ।

अनुस्सरति, सेयथीदं – एकं पि जार्ति द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुव्वेनिवासं अनुस्सरति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

१०. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो दिव्वेन चक्रुना विसुद्धेन अतिकल्पमानुसेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यम्पानन्द ५ ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

११. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्टेव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकल्पा उपसम्पज्ज विहरति । यम्पानन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं ... पे०... सच्छिकल्पा उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पानन्द, १० तथागतस्स तथागतबलं होति, यं बलं आगम्म तथागतो आसमं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

“इमानि खो, आनन्द, दस तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्वागतो तथागतो आसमं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेती” ति । १५

३. कायसुत्तं

१. “अतिथि, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । अतिथि, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन । अतिथि, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्चाय दिस्वा’ पहातब्बा ।

R. 59

२. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ? इथ, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चिच^१ देसं कायेन । २० तमेन अनुविच्च विज्ञू सब्रह्मचारी एवमाहंसु – ‘आयस्मा खो अकुसलं आपन्नो किञ्चिच देसं कायेन । साधु वतायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेत्’ ति । सो अनुविच्च विज्ञूहि सब्रह्मचारीहि तुच्चमानो कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेति । इमे बुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । २५

३. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ? इथ, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चिच देसं वाचाय । तमेन

R. 200

१. दिसा दिसा – गी०, स्था०, रो० । २. कंपिदेश – सी०, स्था०, रो० ।
८०४-१७

वा' ति ठोनमेतं विज्ञति । एतदानुतरियं, आनन्द, ब्राणानं यदिदं
तत्य तत्य यथाभूतब्राणं । एतस्मा चाहं, आनन्द, ब्राणा श्रव्यं
ब्राणं उत्तरितरं वा पणीततरं वा नत्यी ति वदामि ।

२. "दसर्यिर्मानि, आनन्द, तथागतस्स तथागतवलोनि, येहि
५ वलेहि समन्नागतो तथागतो आसर्म ठानं पटिजानातिं, परिसासु सीहनादं
नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति । कतमानि दस ? इवानन्द, तथागतो ठानं
च ठानतो अद्वानं च अद्वानतो यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द, तथागतो
ठानं च ठानतो अद्वानं च अद्वानतो यथाभूतं पजानाति, इदम्पानन्द,
१० तथागतस्स तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसर्म ठानं
पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

३. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो श्रेत्रीतानागतपञ्चुण्डनार्न
केम्समादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द
... पे०.. इदम्पानन्द .. पे०.. ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

४. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सद्वत्यगामिनि पटिपदं
१५ येथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द .. पे०.. इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्म-
चक्रं पवत्तेति ।

५. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो अनेकवातुं नानाधार्तुं लोकं
यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०.. इदम्पानन्द .. पे०.. ब्रह्मचक्रं
पवत्तेति ।

- ३8 २० ६. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो सत्तान नानाधिमुर्तिकर्त
यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द ... पे०.. इदम्पानन्द ... पे०.. ब्रह्मचक्रं
पवत्तेति ।

७. "पुन च परं, आनन्द, तथागतो परसत्तानं परसुंगवानं
२५ इन्द्रियपरोपरियोत्तं यथाभूतं पजानाति । यम्पानन्द .. पे०.. इदम्पानन्द
.. पे०.. ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

८. "पुन च पर, आनन्द, तथागतो ज्ञानविमोक्षसमाधि-
समाप्तीन सञ्ज्ञिजेस वोदान वुद्वान यथाभूत पजानाति । यम्पानन्द
. पे० इदम्पानन्द पे० ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

९. "पुन च पर, आनन्द, तथागतो अनेकविहित पुरुषेनिवास
१. वाहं - सी०, रा० ।

अनुस्सरति, सेयथीदं – एकं पि जाति ह्वे पि जातियो ... पे०... ह्वति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुञ्चेनिवासं अनुस्सरति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

१०. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो दिव्बेन चबखुना विसुद्धेन अतिक्रम्यानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यम्पानन्द ... पे०... इदम्पानन्द ... पे०... ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

११. “पुन च परं, आनन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुर्त्ति पञ्चाविमुर्त्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । यम्पानन्द, तथागतो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुर्त्ति ... पे०... सच्छक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदम्पानन्द, १० तथागतस्त तथागतवलं होति, यं वलं आगम्म तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेति ।

“इमानि खो, आनन्द, दस तथागतस्त तथागतवलानि, येहि वलेहि समन्वागतो तथागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्रं पवत्तेती” ति ।

15

३. कायमुत्तं

१. “अतिथि, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय । अतिथि, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन । अतिथि, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्चाय दिस्वा^१ पहातब्बा ।

R. 39

२. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चित्^२ देसं कायेन । २० तमेन अनुविच्च विच्छू सब्रह्मचारी एवमाहंसु – ‘आयस्मा खो अकुसलं आपन्नो किञ्चित् देसं कायेन । साधु वतायस्मा कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेत्’ ति । सो अनुविच्च विच्छूहि सब्रह्मचारीहि वुच्चमानो कायदुच्चरितं पहाय कायसुचरितं भावेति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धम्मा कायेन पहातब्बा, नो वाचाय ।

25

३. “कतमे च, भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातब्बा, नो कायेन ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अकुसलं आपन्नो होति किञ्चित् देसं वाचाय । तमेन

B. 210

१. दिसा दिसा – मी०, स्या०, रो० । २. विष्णेव – मी०, स्या०, रो० ।
प०४-१५

अनुविच्च विज्ञु सत्रहृचारी एवमाहसु - 'आयस्मा सो अकुसल
प्रापन्नो किञ्च देस वाचाय । साधु वतायस्मा वचीदुच्चरित पहाय
वचीमुचरित भावेत्' ति । सो अनुविच्च विज्ञुहि सत्रहृचारीहि
वुच्चमानो वचीदुच्चरित पहाय वचीमुचरित भावेति । इमे वुच्चति,
५ भिक्खवे, धम्मा वाचाय पहातव्वा, नो कायेन ।

४. "कतमे च, भिक्खवे, धम्मा नेव कायेन पहातव्वा नो वाचाय,
पञ्जाय दिस्वा पहातव्वा ? लोभो, भिक्खवे, नेव कायेन पहातव्वो
नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातव्वो । दोसो, भिक्खवे .प० .
१० मोहो कोधो उपनाहो । मक्षो पल्लासो मच्छरिय, भिक्खवे,
१० नेव कायेन पहातव्व नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातव्व ।

५ "पापिका, भिक्खवे, इस्ता नेव कायेन पहातव्वा नो वाचाय,
पञ्जाय दिस्वा पहातव्वा । कतमा च, भिक्खवे, पापिका इस्ता ?
इथ, भिक्खवे, इज्जति गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा धनेन वा धञ्जेन
वा रजतेन वा जातरूपेन वा । तत्राञ्जातरस्स' दासस्स वा उपवासस्स'
१५ वा एव होति - 'अहो वतिमस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा न
इज्जेय धनेन वा धञ्जेन वा रजतेन वा जातरूपेन वा' ति । समणो
वा पन ब्राह्मणो वा लाभी होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चय-
भेसज्जपरिखवारान । तत्राञ्जातरस्स समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा एव
२० होति - 'अहो वत अथमायस्मा न लाभी अस्त चीवरपिण्डपातसेनासन-
गिलानप्यच्चयभेसज्जपरिखवारान' ति । अथ वुच्चति, भिक्खवे, पापिका
इस्ता^३ ।

६ "पापिका, भिक्खवे, इच्छा नेव कायेन पहातव्वा नो
वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातव्वा । कतमा च, भिक्खवे, पापिका
इच्छा ? इथ, भिक्खवे, एकच्चो अस्सदो समानो 'सद्गति भ जानेयु'
२५ ति इच्छति, दुस्रीलो समानो 'सीलवा ति भ जानेयु' ति इच्छति,
अप्यस्सुतो समानो 'वहुस्सुतो ति भ जानेयु' ति इच्छति, सङ्गणिकारामो
नमानो 'पविवितो ति भ जानेयु' ति इच्छति, कुसीतो समानो 'आरु-
विरियो ति भ जानेयु' ति इच्छति, मुद्गस्सति समानो 'उपट्टिवस्ती
३० ति भ जानेयु' ति इच्छति, असमाहितो समानो 'समाहितो ति भ
भिक्खवे इस्ता पहातव्वा ति ची०, स्था०, रो० । २ आपवायस्स - सी० । ३ एत्य पापिका
भिक्खवे इस्ता पहातव्वा ति ची०, स्था०, रो० पोत्तवेसु प्रथिको पाठो दिस्वति ।

जानेयुं' ति इच्छति; दुप्पञ्चो समानो 'पञ्जवा ति मं जानेयुं' ति इच्छति; अखीणासवो समानो 'खीणासवो ति मं जानेयुं' ति इच्छति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पापिका इच्छा । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, धर्मा नेव कायेन पहातब्बा नो वाचाय, पञ्जाय दिस्वा पहातब्बा ।

७. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो अभिभुव्य इरियति", दोसो ५ ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो^१ ... मच्छरियं ... पापिका इस्ता ... पापिका इच्छा अभिभुव्य इरियति । सो एवमस्त्वं वेदितब्बो – 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुव्य इरियति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो १० ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्ता ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुव्य इरियती' ति ।

८. "तं चे, भिक्खवे, भिक्खुं लोभो नाभिभुव्य इरियति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्ता ... पापिका इच्छा नाभिभुव्य इरियति, सो एवमस्त्वं १५ वेदितब्बो – 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुव्य इरियति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्ता ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुव्य इरियती'" ति । २०

४. महाचुन्दसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतोसु विहरति सहजातियं । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू ग्रामन्तेसि – "आवुसो भिवक्खवे"^२ ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महाचुन्दस्स पच्चस्तोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच –

"जाणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो – 'जानामिमं धर्मं, २५ पत्सामिमं धर्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिभुव्य तिष्ठति,

१. इरियति – स्याऽ । २. पञ्जासो – स्याऽ, रोऽ । ३. भिक्षयो – सी० स्याऽ, रो० ।

दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्यो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिटुति; नायमायस्मा तथा ५ पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुती' ति ।

२. "भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो - 'भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु १० लोभो अभिभुय्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्यो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिटुति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... १५ मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुती' ति ।

३. "आणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च - 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खु लोभो अभिभुय्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुति, सो एवमस्म वेदितव्यो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिटुति; नाय- २० मायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुती' ति ।

४ "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो दलिहो व समानो अहुवादं वदेय्य, अथनो व समानो घनवावादं वदेय्य, अभोगो व समानो भोगवादं वदेय्य २५ । सो किस्मिन्चिदेव घनकरणीये समुप्पन्ने न सकुणेय

उपनीहातुं धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेनं एवं जानेयुं
— 'दलिहो व अयमायस्मा समानो अङ्गवादं वदेति, अधनो व अयमायस्मा
समानो धनवावादं वदेति, अभोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं
वदेति । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिञ्चिदेव धन-
करणीये समुप्तन्ने न सक्कोति उपनीहातुं धनं वा धञ्जं वा रजतं ५
वा जातरूपं वा' ति ।

"एवमेव खो, आवुसो, ज्ञाणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं
च — 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो
भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभि-
भुय्य तिष्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो १०
... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिष्ठति, सो
एवमस्स वेदितव्यो — 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो
लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिष्ठति; नायमा-
यस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ...
उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका १५ R. 41
इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिष्ठती'
ति ।

५. "ज्ञाणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो — 'जानामिमं धम्मं,
पस्सामिमं धम्मं' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिष्ठति,
दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं २०
... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिष्ठति, सो एवमररा
वेदितव्यो — 'अयमायस्मा तथा' पजानाति यथा पजानतो लोभो न
होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिष्ठति; तथा अयमायस्मा
पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न २५
होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिष्ठती' ति ।

६. "भावनावादं, आवुसो, गिर्गु वदगानो — 'भावितकायोम्हि
भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो,
भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिष्ठति, दोसो ... मोहो ... कोधो ...

दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुव्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्यो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुव्य तिटुति; नायमायस्मा तथा ५ पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुव्य तिटुती' ति ।

२. "भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो - 'भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं १० लोभो अभिभुव्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुव्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्यो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुव्य तिटुति; नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... १५ मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुव्य तिटुती' ति ।

३. "ब्याणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च - 'जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभिभुव्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुव्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्यो - 'नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुव्य तिटुति; नाय- २५ मायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोमो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो . पलासो .. मच्छरियं .. पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुव्य तिटुती' ति ।

४. "सेव्ययापि, आवुमो, पुरिमो दलिहो व समानो अहुवादं ३० वदेय, अवनो व समानो घनवावादं वदेय, अभोगो व समानो भोगवावादं वदेय । मो किस्मिज्जदेव घनकरणीये जमुप्पन्ने न सकुणेय

उपनीहातुं धनं वा धब्जं वा रजतं वा जातरूपं वा । तमेन एवं जानेयुं
— ‘दलिहो व अयमायस्मा समानो अहृवादं वदेति, अधनो व अयमायस्मा
समानो धनवावादं वदेति, अभोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं
वदेति । तं किस्स हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मचिदेव धन-
करणीये समुप्पन्ने न सक्तोति उपनीहातुं धनं वा धब्जं वा रजतं ५
वा जातरूपं वा’ ति ।

“एवमेव खो, आवुसो, जाणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं
च — ‘जानामिमं धम्मं, पस्सामिमं धम्मं, भावितकायोग्निः भावितसीलो
भावितचित्तो भावितपञ्चो’ ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो अभि-
भुय्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो १०
... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुति, सो
एवमस्स वेदितव्वो — ‘नायमायस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो
लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो अभिभुय्य तिटुति; नायमा-
यस्मा तथा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ...
उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका १५ R. ४४
इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा अभिभुय्य तिटुती’
ति ।

५. “जाणवादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो — ‘जानामिमं धम्मं,
पस्सामिमं धम्मं’ ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिटुति,
दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं २०
... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिटुति, सो एवमस्स
वेदितव्वी — ‘अयमायस्मा तथा’ पजानाति यथा पजानतो लोभो न
होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुय्य तिटुति; तथा अयमायस्मा
पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो २५
... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न
होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुय्य तिटुती’ ति ।

६. “भावनावादं, आवुसो, भिक्खु वदमानो — ‘भावितकायोग्निः
भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो’ ति । तं चे, आवुसो,
भिक्खुं लोभो नाभिभुय्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... २१

उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुव्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्वो - 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुव्य तिटुति; तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो ५ न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुव्य तिटुती' ति ।

७. "आणवादं च, आवुसो, भिक्खु वदमानो भावनावादं च - 'जानामिमं घम्मं, पस्सामिमं घम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो १० भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुव्य तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ४५ ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुव्य तिटुति, सो एवमस्स वेदितव्वो - 'तथा अयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुव्य तिटुति; तथा अयमा- १५ यस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभिभुव्य तिटुती' ति ।

८. "सेव्यथापि, आवुसो, पुरिसो अहो व_ समानो अहुवादं २० वदेय्य, धनवा व समानो धनवावादं वदेय्य, भोगवा व समानो भोगवावाद वदेय्य । सो किस्मिचिदेव धनकरणीये समुप्पत्ते सकुणेय्य उपनीहातु धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातस्पूं वा । तमेनं एवं जानेयुः - 'अहो व अयमायस्मा समानो ग्रहुवादं वदेति, धनवा व अयमायस्मा समानो धनवावादं वदेति, भोगवा व अयमायस्मा समानो भोगवावादं वदेति । २५ तं किस्म हेतु ? तथा हि अयमायस्मा किस्मिचिदेव धनकरणीये समुप्पत्ते एकोति उपनीहातुं धन वा धञ्जं वा रजतं वा जातस्पूं वा' ति; एवमेव खो, आवुसो, आणवादं च भिक्खु वदमानो भावनावादं च - 'जानामिमं घम्मं, पस्सामिमं घम्मं, भावितकायोम्हि भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो' ति । तं चे, आवुसो, भिक्खुं लोभो नाभिभुव्य ३० तिटुति, दोसो ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्सा ... पापिका इच्छा नाभिभुव्य तिटुति, सो

एवमस्स वेदितब्बो – ‘तथा आयमायस्मा पजानाति यथा पजानतो लोभो न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं लोभो नाभिभुद्य तिटुति; तथा अथमायस्मा पजानाति यथा पजानतो दोसो न होति ... मोहो ... कोधो ... उपनाहो ... मक्खो ... पलासो ... मच्छरियं ... पापिका इस्ता ... पापिका इच्छा न होति, तथा हिमं आयस्मन्तं पापिका इच्छा नाभि- ५ भुद्य तिटुती” ति ।

५. कसिणसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ? पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं; आपोकसिणमेको सञ्जानाति ... पे०... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ... वायोकसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ... १० पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ... ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... आकासकसिणमेको सञ्जानाति ... विज्ञाणकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । इमानि खो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानी” ति ।

६. काळीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाकच्चानो अवन्तीसु विहरति १५ कुलघरे^१ पवते पवते । श्रथ खो काळी उपासिका कुलघरिका येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो काळी उपासिका कुलघरिका आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदबोच –

२. “वृत्तमिदं, भन्ते, भगवता कुमारिपञ्चेसु – २०

‘अत्यस्स पर्त्ति^२ हृदयस्स सर्न्ति^३,
जेत्वान सेनं पियसातरूपं ।
एकोहं^४ ज्ञायं^५ सुखमनुवोधि^६,
तस्मा जनेन न करोमि सर्विं^७ ।
सखीं^८ न सम्पञ्जति केनचि मे’ ति ॥ २५

१. कुरुरपरे – मी०, स्या०, रो० । २-२. पति इश्वरा गन्ति – स्या० ।
३-३. एकोहृषायी – स्या०; एकोहृषायी – रो० । ४. मुण्डानुयोगि – स्या० । ५. गविरा –
गी०, स्या०, रो० । ६. समरी – गी०, स्या०, रो० ।

“इमस्स खो”, भन्ते, भगवता सहित्तेन भासितस्स कर्य वित्यारेन अत्यो दहूच्चो” ति ?

३. “पथवीकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि, एके समण-
व्राह्मणा ‘अत्थो’ ति अभिनिव्वत्तेसुं^१। यावता खो, भगिनि, पथवीकसिण-
५ समापत्तिपरमता, तदभिज्ञासि भगवा। तदभिज्ञाय भगवा अस्साद-
महस^२ आदीनवमहस निस्सरणमहस मग्गामग्जाणदस्सनमहस।
१० तस्स अस्साददस्सनहेतु^३ आदीनवदस्सनहेतु निस्सरणदस्सनहेतु मग्गा-
मग्जाणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति विदिता होति ।

४. “आपोकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... पै०... तेजो-
१० कसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि .. वायोकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि .. नीलकभिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... पीतकसिण-
१५ समापत्तिपरमा खो, भगिनि .. लोहितकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि ... ओदातकसिणसमा-
पत्तिपरमा खो, भगिनि ... आकासकसिणसमा-
२० पत्तिपरमा खो, भगिनि ... विज्ञाणकसिणसमापत्तिपरमा खो, भगिनि,
एके समणव्राह्मणा ‘अत्थो’ ति अभिनिव्वत्तेसुं। यावता खो, भगिनि,
विज्ञाणकसिणसमापत्तिपरमता, तदभिज्ञासि भगवा। तद-
२५ भिज्ञाय भगवा अस्सादमहस आदीनवमहस निस्सरणमहस मग्गामग्जाण-
दस्सनमहस। तस्स अस्साददस्सनहेतु आदीनवदस्सनहेतु निस्सरण-
३० दस्सनहेतु मग्गामग्जाणदस्सनहेतु अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति विदिता
होति । इति खो, भगिनि, यं तं वृत्त भगवता कुमारिपञ्चेषु -

.. २३४

‘अत्थस्स पत्ति हृदयस्स सन्ति ,
जेत्वान् सेनं पियसातह्वं ।
३५ एकोहं ज्ञाय सुखमनुवोधि ,
तस्मा जनेन न करोमि सखि ।
४० मखी न भम्भज्जति केनचिं मे’ ति ॥

R. 48

“इमम्य यो, भगिनि, भगवता सहित्तेन भासितस्स एव
वित्यारेन अत्यो दहूच्चो” ति ।

१. नू. गो - मी०, स्या०, रो० । २-३ घ्यानि० - मी०, स्या०, रो० ।
४. मादिमहस्य - मी०, स्या०, रो० । ४ घादिम्यनहेतु - मी०, स्या०, रो० ।

७. पठममहापञ्चासुतं

१. एक समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो सम्बहुला भिक्खू पुञ्चण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पविसिंसु^१ । अथ खो तेसं भिक्खून् एतदहोसि – “अतिष्पगो खो ताव सावत्थियं पिण्डाय चरितुं; यन्नून मयं येन अञ्जनतित्थियानं परिब्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमेव्यामा” ८ ति ।

२. अथ खो ते भिक्खू येन अञ्जनतित्थियानं परिब्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्कुमिसु; उपसङ्कुमित्वा तेहि अञ्जनतित्थियेहि परिब्वाजकेहि सर्वदि सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^२ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो ते भिक्खू ते अञ्जनतित्थिया १० परिब्वाजका एतदवोचुं –

३. “समणो, आवुसो, गोतमो सावकानं एवं धम्मं देसेति – ‘एथ तुम्हे, भिक्खवे, सब्बं धम्मं अभिजानाय, सब्बं धम्मं अभिज्ञाय^३ विहरथा’ ति; मयं पि खो, आवुसो, सावकानं एवं धम्मं देसेम – ‘एथ तुम्हे, आवुसो, सब्बं धम्मं अभिजानाय, सब्बं धम्मं अभिज्ञाय^५ विहरथा’ ति । इध नो, आवुसो, को विसेसो को अधिष्पत्यासो” किं नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स अम्हाकं वा, यदिवं धम्मदेसनाय वा धम्मदेसनं अनुसासनिया वा अनुसासनिं^४ ति ?

४. अथ खो ते भिक्खू तेसं अञ्जनतित्थियानं परिब्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दिसु नप्पटिक्कोर्सिसु । अनभिनन्दित्वा अप्पटि- २० क्कोसित्वा उद्घायासना पवर्कमिसु – “भगवतो सन्ति के एतस्स भासितस्स अत्यं आजानिस्सामा” ति ।

५. अथ खो ते भिक्खू सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कान्ता येन भगवा तेनुपसङ्कुमिसु; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू २५ भगवन्तं एतदवोचुं –

१. सावत्थियं – रु०, रु०, रु० । २. पारिंशु – रु० । ३. सारणीय – रु०, रु०, रु० । ४. अभिज्ञाय अभिज्ञाय – रु०, रु०, रु० । ५. अप्पिणायी – रु०; अप्पिणायमो – रु०; अप्पिणायामो – रु० ।

६. “इव मयं, भन्ते, पुव्वप्हसमर्य निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
सावर्त्त्य पिण्डाय पविमित्ता । तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि -
‘अतिष्पगो खो ताव सावर्त्त्यं पिण्डाय चरितुः; यन्मून मयं येन अञ्ज-
तित्यियानं परिव्वाजकानं आसामो तेनुपसङ्क्षेप्यामा’ ति । अय खो
५ मयं, भन्ते, येन अञ्जतित्यियानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्क्षेप्यामित्ता;
उपसङ्क्षेप्यात्तित्यियानं परिव्वाजकेहि सर्वद सम्मोदित्ता ।
नम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदित्ता । एकमन्तं
निसित्ते खो, भन्ते, अञ्जतित्यिया परिव्वाजका अम्हे एतदवोचुं -
‘समणो, आवुसो, गोतमो नावकानं एवं घम्मं देसेति - एय तुम्हे, भिक्षवे,
१० मन्त्रं घम्मं अभिजानाय, सव्वं घम्मं अभिज्ञाय विहरया ति; मयं पि
खो, आवुसो, नावकानं एवं घम्मं देसेम - एय तुम्हे, आवुसो, सव्वं घम्मं
अभिजानाय, सव्वं घम्मं अभिज्ञाय विहरया ति । इव नो, आवुसो,
को विसेसो को अधिष्पयासो कि नानाकरणं समणस्स वा गोतमस्स
अम्हाकं वा, यदिदं घम्मदेसनाय वा घम्मदेसनं अनुसासनिया वा
१५ अनुसासनिं ति ?

.30 ७. “अय खो मयं, भन्ते, तेसं अञ्जतित्यियानं परिव्वाजकानं
भासितं नेव अभिनन्दित्ता नप्टिककोसित्ता । अनभिनन्दित्ता अप्टिक-
कोमित्ता उट्टायामना पक्कमित्ता - ‘भगवतो सन्तिके एतस्म
मासितस्म अत्यं आजानिस्तामा’” ति ।

- २० ८. “एवंवादिनो, भिक्षवे, अञ्जतित्यिया परिव्वाजका एव-
मस्तु वचनीया - ‘एको, आवुसो, पञ्चो एको उद्देसो एकं वेष्याकरणं,
द्वे पञ्चा द्वे उद्देसा द्वे वेष्याकरणानि, तयो पञ्चा तयो उद्देसा तीर्णि
वेष्याकरणानि, चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेष्याकरणानि,
२५ पञ्च पञ्चा पञ्चुद्देसा पञ्च वेष्याकरणानि, छ पञ्चा छ उद्देसा छ
वेष्याकरणानि, भत्त पञ्चा भत्तुद्देसा भत्त वेष्याकरणानि, अट्ठ पञ्चा
अट्ठुद्देसा अट्ठ वेष्याकरणानि, नव पञ्चा नवुद्देसा नव वेष्याकरणानि,
३० दस पञ्चा दसुद्देसा दस वेष्याकरणानि’ ति । एवं पुद्दा, भिक्षवे, अञ्ज-
नित्यिया परिव्वाजका नै चेव मण्यायिस्तन्ति, उत्तरि॒ च॒ विघात॑
आपज्जन्मन्ति । तं विस्म हेतु ? यथा त, भिक्षवे, अविनर्यास्ति ।
३५ नाह तं, भिस्मवे, पस्मामि सदेवके लोके समारके नप्रहृके नस्मस्प-

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्ताय यो इमेतं पञ्चानं वेष्याकरणेन चित्तं
आराधेय, अञ्जनत्र तथागतेन वा तथागतसावकेन वा इतो वा पन
सुत्वा ।

८. “एको पञ्चो एको उद्देशो एकं वेष्याकरणं” ति, इति खो
पनतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? एकधम्मे, भिक्खवे, भिक्खु सम्मा ५
निविवन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्त-
दस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति ।
कतमस्मि एकधम्मे ? ‘सब्बे सत्ता आहारद्वितिका’ – इस्मिंस्मि खो,
भिक्खवे, एकधम्मे भिक्खु सम्मा निविवन्दमानो सम्मा विरज्जमानो १0
सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव
धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘एको पञ्चो एको उद्देशो एकं वेष्याकरणं’
ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

९. “द्वे पञ्चा द्वे उद्देशा द्वे वेष्याकरणानीं” ति, इति खो पनेतं
वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? द्वीसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु^१ सम्मा
निविवन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परि- १5
यन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति ।
कतमेसु द्वीसु ? नामे च रूपे च – इमेसु खो, भिक्खवे, द्वीसु धम्मेसु
भिक्खु सम्मा निविवन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होति । ‘द्वे पञ्चा द्वे उद्देशा द्वे वेष्याकरणानीं’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं २0
पटिच्च वुत्तं ।

१०. “तयो वञ्चा तयो उद्देशा तीणि वेष्याकरणानीं” ति,
इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तीसु, भिक्खवे, धम्मेसु
भिक्खु सम्मा निविवन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुखस्सन्त- २5
करो होति । कतमेसु तीसु ? तीसु वेदनासु – इमेसु खो, भिक्खवे,
तीसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निविवन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा
विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव
धम्मे दुखस्सन्तकरो होति । ‘तयो वञ्चा तयो उद्देशा तीणि वेष्या-
करणानीं’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं । ३0

११. “‘चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देशा चत्तारि वेय्याकरणानी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिञ्च वुत्तं ? चतूसु, भिक्खवे, घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु चतूसु ? चतूसु आहारेसु - इमेसु खो, भिक्खवे, चतूसु घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देशा चत्तारि वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिञ्च वुत्तं ।

१२. “‘पञ्च पञ्चा पञ्चुद्देशा पञ्च वेय्याकरणानी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिञ्च वुत्तं ? पञ्चसु, भिक्खवे, घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु पञ्चमु ? पञ्चसु उपादानक्षयन्वेसु - इमेसु खो, भिक्खवे, पञ्चसु घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘पञ्च पञ्चा पञ्चुद्देशा पञ्च वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिञ्च वुत्तं ।

१३. “‘द्य पञ्चा द्य उद्देशा द्य वेय्याकरणानी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिञ्च वुत्तं ? द्यसु, भिक्खवे, घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु द्यमु ? द्यमु अज्ञतिकेसु आयतनेसु - इमेसु खो, भिक्खवे, द्यमु घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘द्य पञ्चा द्य उद्देशा द्य वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिञ्च वुत्तं ।

१४. “‘मत्त पञ्चा सत्तुद्देशा मत्त वेय्याकरणानी’ ति, इति खो पनेतं नुत्तं । किञ्चेतं पटिञ्च वुत्तं ? सत्तमु, भिक्खवे, घम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा

परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु विज्ञाणद्वितीसु — इमेसु खो, भिक्खवे, सत्तसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘सत्त पञ्चा सत्तुदेसा सत्त वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१५. “अटु पञ्चा अटुद्वेसा अटु वेय्याकरणानी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? अटुसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु अटुसु ? अटुसु लोकधम्मेसु — इमेसु खो, भिक्खवे, अटुसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो ... पे०... दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘अटु पञ्चा अटुद्वेसा अटु वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१६. “नव पञ्चा नवुदेसा नव वेय्याकरणानी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा-परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु — इमेसु खो, भिक्खवे, नवसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । ‘नव पञ्चा नवुदेसा नव वेय्याकरणानी’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

१७. “दस पञ्चा दसुदेसा दस वेय्याकरणानी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, भिक्खवे, धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु दससु ? दससु अङ्गुसलेसु कम्मपथेसु — इमेसु खो, भिक्खवे, दससु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्थं अभिसमेच्च ३०

दिट्ठेव धर्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्चा दसुद्देसा दस वेयाकरणानी' ति, इति यं तं वृत्तं इदमेतं पटिच्च वृत्तं" ति ।

८. द्रुतियमहापञ्चासुतं

१. एकं समयं भगवा कजङ्गलायं विहरति वेलुवने । अथ खो

सम्बहुला कजङ्गलका^१ उपासका येन कजङ्गलिका भिक्खुनी तेनुप-

५ सङ्क्रमिसु; उपमङ्गलित्वा कजङ्गलिकं भिक्खुर्निं अभिवादेत्वा एकमन्तं निर्तीर्दिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिक भिक्खुर्निं एतदबोचु -

२. "वृत्तमिदं, अथ्ये, भगवता महापञ्चेषु - 'एको पञ्चो एको

उद्देसो एकं वेयाकरणं, द्वे पञ्चा द्वे उद्देसा द्वे वेयाकरणानि, तयो पञ्चा

५ १० तयो उद्देसा तीणि वेयाकरणानि, चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेयाकरणानि, पञ्च पञ्चा पञ्चुद्देसा पञ्च वेयाकरणानि, छ पञ्चा द्य उद्देसा छ वेयाकरणानि, सत्त पञ्चा सत्तुद्देसां सत्त वेयाकरणानि, श्रद्धु पञ्चा श्रद्धुद्देसा श्रद्धु वेयाकरणानि, नव पञ्चा नवुद्देसा नव वेयाकरणानि, दस पञ्चा दसुद्देसा दस वेयाकरणानी' ति । इमस्स तु खो,

१५ अथ्ये, भगवता सहित्तेन भासितस्स कथं वित्थारेन अस्यो ददुव्वो" ति ?

३. "न खो पनेत, आवुसो, भगवतो सम्मुखा सुत सम्मुखा पटिगग्हितं, न पि भनोभावनीयानं भिक्खून सम्मुखा सुत सम्मुखा पटिगग्हितं; अपि च, यथा मेत्य खायति त सुणाय, सावुकं मनसि करोय, भासिस्सामी" ति । "एवं, अथ्ये" ति, खो कजङ्गलका उपासका

२० कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया पञ्चस्सोसु । कजङ्गलिका भिक्खुनी एतदबोच -

४. "'एको पञ्चो एको उद्देसो एक वेयाकरण' ति, इति खो पनेत वृत्त भगवता । किञ्चेत पटिच्च वृत्त ? एकधर्मे, आवुसो, भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा

२५ परियन्तदस्सावी सम्मदत्य अभिसमेच्च दिट्ठेव धर्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमस्मि एकधर्मे ? सब्ये सत्ता आहारठितिका - इमस्मि खो, आवुसो, एकधर्मे भिक्खु सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो

^१ कजङ्गता - सी०, स्या०, रो० ।

सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'एको पञ्चो एको उद्देसो एकं वेद्याकरणं ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

५. "द्वे पञ्चा द्वे उद्देसा द्वे वेद्याकरणानी' ति इति, खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? द्वीसु, आवुसो, धम्मेसु भिक्खु ५ सम्मा निविन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु द्वीसु ? नामे च रूपे च ... पे०... कतमेसु तीसु ? तीसु वेदनासु - इमेसु खो, आवुसो, तीसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा निविन्दमानो १० सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'तयो पञ्चा तयो उद्देसा तीणि वेद्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "'चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेद्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? चतूसु, आवुसो, १५ धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु चतूसु ? चतूसु सतिपटानेसु - इमेसु खो, आवुसो, चतूसु धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव २० धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'चत्तारो पञ्चा चत्तारो उद्देसा चत्तारि वेद्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

७. "'पञ्च पञ्चा पञ्चुद्देसा पञ्च वेद्याकरणानी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? पञ्चसु, आवुसो, २५ धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु पञ्चसु ? पञ्चसु इन्द्रियेसु ... पे०... कतमेसु छसु ? छसु निस्सरणीयासु घातूसु ... पे०... कतमेसु सत्तसु ? सत्तसु बोज्जन्मेसु ... पे०... कतमेसु अद्भुसु ? अद्भुसु अरियअद्भुज्जिकमगेसु' - इमेसु खो, आवुसो, अद्भुसु ३० धम्मेसु भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं

१. अस्ति॒ षट्कृत्तिरे॑ मग्ने॒ - सी०, रो०; मस्तिये॒ षट्कृत्तिरे॑ मग्ने॒ - स्या० ।

अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'अटु पञ्चा अटुद्देसा अटु वेय्याकरणानी' ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

- २ ८. "नव पञ्चा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी" ति, इति खो
पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? नवसु, आवुसो, घम्मेसु
५ भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा विमुच्चमानो
सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्त-
करो होति । कतमेसु नवसु ? नवसु सत्तावासेसु — इमेसु खो, आवुसो,
१० नवसु घम्मेसु भिक्खु सम्मा निव्विन्दमानो सम्मा विरज्जमानो सम्मा
विमुच्चमानो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव घम्मे
दुक्खस्सन्तकरो होति । 'नव पञ्चा नवुद्देसा नव वेय्याकरणानी' ति,
इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

- R. 58 ९. "दस पञ्चा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी" ति, इति खो
पनेतं वुत्तं भगवता । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? दससु, आवुसो, घम्मेसु
१५ भिक्खु सम्मा सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभि-
समेच्च दिट्ठेव घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । कतमेसु दससु ? दससु
कुसलेसु कम्मपयेनु — इमेसु खो, आवुसो, दससु घम्मेसु भिक्खु सम्मा
२० सुभावितचित्तो सम्मा परियन्तदस्सावी सम्मदत्यं अभिसमेच्च दिट्ठेव
घम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति । 'दस पञ्चा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी'
ति, इति यं तं वुत्तं भगवता इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

- २० १०. "इति खो, आवुसो, यं तं वुत्तं भगवता सहित्तेन" भासि-
तामु^१ महापञ्चासु — 'एको पञ्चो एको उद्देसो एकं वेय्याकरण ... पे०...
२५ दस पञ्चा दसुद्देसा दस वेय्याकरणानी' ति, इमस्स खो अहं, आवुसो,
भगवता सहित्तेन भासितस्स एव वित्यारेन अत्यं आजानामि । आकर्ष-
माना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तञ्चेव उपसद्गमित्वा एतमत्यं
पटिपुच्छेय्याय^२ । यथा नो नं^३ भगवा व्याकरोति तथा नं धारेय्याय"
३० ति । "एवं, अय्ये" ति खो कजङ्गलका उपासका कजङ्गलिकाय खो
भिक्खुनिया भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्गायासना कजङ्गलिकं
३५ भिक्खुर्णि अभिवादेत्वा पदक्रियणं कत्वा येन भगवा तेनुपसद्गमित्वा;
उपसद्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदित्वा । एकमन्तं

^१—१. मी०, म्या०, रो० पोत्यवेसु नत्यि । २. पुच्छेय्याय — मी०; परिपुच्छेय्याय —
म्या० । ३. मी०, म्या०, रो० पोत्यवेसु नत्यि ।

निसिन्ना खो कजङ्गलका उपासका यावत्ता को अहोसि कजङ्गलिकाय
भिक्खुनिया सर्द्धि कथासल्लापो, तं सत्वं भगवतो आरोचेसुं ।

११. “साधु साधु, गहपतयो ! पण्डिता, गहपतयो, कजङ्ग-
लिका भिक्खुनी । महापञ्चा, गहपतयो, कजङ्गलिका भिक्खुनी ।
मैं चे^१ पि तुम्हे, गहपतयो, उपसङ्घमित्वा^२ एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं
पि चेतं एवमेव व्याकरेयं यथा तं कजङ्गलिकाय भिक्खुनिया व्याकतं ।
एसो चेव तस्स अत्थो । एवं च नं धारेय्याथा” ति ।

B.

5 R. "

६. पठमकोसलसुत्तं

१. “यावता, भिक्खवे, कासिकोसला, यावता रञ्जो पसेनदिस्स
कोसलस्स विजितं^३, राजा तत्थ पसेनदि कोसलो अग्रगमक्षायति ।
रञ्जो पि खो, भिक्खवे, पसेनदिस्स कोसलस्स अत्थेव अञ्जनथत्तं अत्थि
विपरिणामो । एवं पसं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तर्स्मि पि
निविन्दति । तर्स्मि निविन्दन्तो अग्ने विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

२. “यावता, भिक्खवे, चन्दिमसुरिया परिहरन्ति दिसा भन्ति
विरोचमाना^४, ताव सहस्रधा लोको । तर्स्मि सहस्रधा लोके सहस्रं
चन्द्रानं सहस्रं सुरियानं सहस्रं सिनेरुपब्बतराजानं सहस्रं जग्मुदीपानं
सहस्रं अपरगोदानानं सहस्रं उत्तरकुरुनं सहस्रं पुब्बविदेहानं चत्तारि
महासमुद्दसहस्रानि चत्तारि महाराजसहस्रानि सहस्रं चातुमहाराजि-
कानं सहस्रं तावर्तिसानं सहस्रं यामानं सहस्रं तुसितानं सहस्रं निम्मान-
स्तीनं^५ सहस्रं परनिमितवसवत्तीनं सहस्रं^६ ब्रह्मलोकानं । यावता,
भिक्खवे, सहस्री^७ लोकधातु^८, महाब्रह्मा तत्थ अग्रगमक्षायति । महा-
ब्रह्मनो पि खो, भिक्खवे, अत्थेव अञ्जनथत्तं अत्थि विपरिणामो । एवं
पसं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तर्स्मि पि निविन्दति । तर्स्मि
निविन्दन्तो अग्ने विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

15

R. co

३. “होति सो, भिक्खवे, सययो यं ग्रयं लोको संबृति ।
संबृमाने, भिक्खवे, लोके येभुव्येन सत्ता शाभस्सरसंवत्तनिका^९ भवन्ति ।

30

१-१. यत्ते - दी०, स्या०, रो० । २. मं० - दी०, स्या०, रो० । ३. विनिर्दे - दी० ।
४. विरोचना - दी० । ५-५. स्या० पोत्यगे न इन्द्राति । ६-६. सहस्र० - स्या०, रो० ।
७. पापम्भरतनिका - दी०, स्या०, रो० ।

०५

ते तत्य होन्ति मनोमया पीतिभक्ता सयम्पभा अन्तलिकवेचरा सुभद्रापिनो
चिरं दीपमदानं तिटुन्ति । संवद्वमाने, भिक्खवे, लोके आभस्तरा
देवा अगमकवायन्ति । आभस्तरानं पि यो, भिक्खवे, देवानं अत्येव
अञ्जयत्तं ग्रत्य विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अस्ति-
५ सावको तस्मि पि निविन्दति । तस्मि निविन्दत्तो अग्ने विरजति,
परो व हीनस्मि ।

४. “दसयिमानि, भिक्खवे, कसिणायतनानि । कतमानि दस ?
पथवीकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं; आपो-
कसिणमेको सञ्जानाति ... पे०... तेजोकसिणमेको सञ्जानाति ...
१० वायोकसिणमेको सञ्जानाति ... नीलकसिणमेको सञ्जानाति ...
पीतकसिणमेको सञ्जानाति ... लोहितकसिणमेको सञ्जानाति ...
ओदातकसिणमेको सञ्जानाति ... याकासकसिणमेको सञ्जानाति ...
विञ्चाणकसिणमेको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं ।
इमानि यो, भिक्खवे, दस कसिणायतनानि ।

१५ R. 61 “एतदग्नं, भिक्खवे, इमेसं दसनं कसिणायतनानं यदिदं विञ्चाण-
कसिणं एको सञ्जानाति उद्धं अधो तिरियं अद्वयं अप्पमाणं । एवं-
सञ्जनो पि यो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्जनीं पि यो,
भिक्खवे, सत्तानं अत्येव अञ्जयत्तं ग्रत्य विपरिणामो । एवं पस्सं,
भिक्खवे, सुतवा अस्ति सावको तस्मि पि निविन्दति । तस्मि
१० निविन्दत्तो अग्ने विरजति, परो व हीनस्मि ।

५. “अट्टिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अहु ?
अञ्जत्त रूपमन्त्री एको वहिद्वा रूपानि पस्तति परितानि सुवर्ण-
दुव्वण्णानि; ‘तानि अभिभूय जानामि पस्तामी’ ति, एवंसञ्जनी होति ।
इदं पठमं अभिभायतन ।

२५ “अञ्जत्त रूपमन्त्री एको वहिद्वा रूपानि पस्तति अप्पमाणानि
मुवर्णदुव्वण्णानि, ‘तानि अभिभूय जानामि पस्तामी’ ति, एवंसञ्जनी
होति । इदं द्वितीय अभिभायतन ।

“अञ्जत्त अरूपमन्त्री एको वहिद्वा रूपानि पस्तति परितानि
मुवर्णदुव्वण्णानि, ‘तानि अभिभूय जानामि पस्तामी’ ति, एवंसञ्जनी
३० होति । इदं तृतीय अभिभायतन ।

“अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्णदुव्वण्णानि; ‘तानि अभिभूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्ची होति । इदं चतुर्थं अभिभायतनं ।

“अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । सेव्यथापि नाम उमा- 5 पुण्फँ नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नीलनिभासं, सेव्यथा वा पन तं वत्यं वाराणसेयकं उभतोभागविमटुं नीलं नीलवण्णं नीलनिदस्सनं नील- निभासं; एवमेव अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि; ‘तानि अभि- भूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्ची होति । इदं पञ्चमं अभि- 10 भायतनं ।

“अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । सेव्यथापि नाम कणि- कारपुण्फँ पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं पीतनिभासं, सेव्यथा वा पन तं वत्यं वाराणसेयकं उभतोभागविमटुं पीतं पीतवण्णं पीतनिदस्सनं 15 पीतनिभासं; एवमेव अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि; ‘तानि अभि- भूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्ची होति । इदं छटुं अभिभायतनं ।

“अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । सेव्यथा- 20 पि नाम वन्वुजीवकपुण्फँ लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं, सेव्यथा वा पन तं वत्यं वाराणसेयकं उभतोभागविमटुं लोहितकं लोहितकवण्णं लोहितकनिदस्सनं लोहितकनिभासं; एवमेवः 25 अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि; ‘तानि अभिभूय्य जानामि पस्सामी’ ति, एवंसञ्ची होति । इदं सत्तमं अभिभायतनं ।

“अज्जत्तं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि श्रोदातवण्णानि श्रोदातनिदस्सनानि श्रोदातनिभासानि । सेव्यथापि नाम श्रोमधितारका श्रोदाता श्रोदातवण्णा श्रोदातनिदस्सना श्रोदात- 30

१. चम्पालुप्तं - ची०, रो०; चम्पालुप्तं - स्पा० । २. एषमेवं - ची०, स्पा०, रो० ।

निभासा, सेयथा वा पन तं वत्यं वाराणसेयकं उभतोभागविमटुं ओदातं ओदातवण्णं ओदातनिदस्सनं ओदातनिभासं; एवमेव अज्ञतं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ५ ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । इदं अटुं अभिभायतनं । इमानि खो, भिक्खवे, ग्रटु अभिभायतनानि ।

63 "एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं ग्रटुं अभिभायतनानं यदिदं अज्ञतं अरूपसञ्ची एको वहिद्वा रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि; 'तानि अभिभुव्य जानामि १० पस्सामी' ति, एवंसञ्ची होति । एवंसञ्चिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्चीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्येव अञ्जयतं प्रत्यि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तर्स्मि पि निव्विन्दति । तर्स्मि निव्विन्दत्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

६. "चतस्रो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा चतस्रो ?

१५ दुक्खा पटिपदा दन्वाभिज्ञा, दुक्खा पटिपदा खिष्पाभिज्ञा, सुखा पटिपदा दन्वाभिज्ञा, सुखा पटिपदा खिष्पाभिज्ञा — इमा खो, भिक्खवे, चतस्रो पटिपदा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्रनं पटिपदानं यदिदं सुखा पटिपदा खिष्पाभिज्ञा । एवम्पटिपदा पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । २० एवम्पटिपदानं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्येव अञ्जयतं प्रत्यि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको तर्स्मि पि निव्विन्दति । तर्स्मि निव्विन्दत्तो अग्गे विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

७. "चतस्रो इमा, भिक्खवे, सञ्चा । कतमा चतस्रो ?

परित्तमेको सञ्जानाति, महगतमेको सञ्जानाति, अप्पमाणमेको २५ सञ्जानाति, 'नत्यि किञ्ची' ति आकिञ्चन्चन्नायतनमेको सञ्जानाति — इमा खो, भिक्खवे, चतस्रो सञ्जा ।

"एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं चतस्रनं सञ्जानं यदिदं 'नत्यि किञ्ची' ति आकिञ्चन्चन्नायतनमेको सञ्जानाति । एवंसञ्चिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंसञ्चीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्येव ३० अञ्जयतं प्रत्यि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरिय-

रावको तर्स्मि पि निविन्दति । तर्स्मि निविन्दन्तो अगे विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

८. “एतदग्मं, भिक्खवे, वाहिरकानं दिट्ठिगतानं यदिदं ‘नो चस्सं, नो च मे सिया, न भविस्सामि, न मे भविस्सती’ ति । एवंदिट्ठिनो, भिक्खवे, एतं पाटिकङ्गुं – ‘या चायं भवे’ श्राप्तिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सति; या चायं भवनिरोधे पाटिकुल्यता, सा चस्स न भविस्सती’ ति । एवंदिट्ठिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंदिट्ठीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्जनथत्तं अतिथि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अस्तियसावको तर्स्मि पि निविन्दति । तर्स्मि निविन्दन्तो अगे विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

९. “सन्ति, भिक्खवे, एके समणद्राह्यणा परमत्थविसुर्द्धि^१ पञ्जापेन्ति । एतदग्मं, भिक्खवे, परमत्थविसुर्द्धि पञ्जापेन्तानं यदिदं सब्बसो आकिञ्चञ्जायतनं समतिकक्षम नेव सञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पद्ज विहरति । ते तदभिञ्जाय तस्स सच्छकिरियाय धम्मं देसेन्ति । एवंवादिनो पि खो, भिक्खवे, सन्ति सत्ता । एवंवादीनं पि खो, भिक्खवे, सत्तानं अत्थेव अञ्जनथत्तं अतिथि विपरिणामो । एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अस्तियसावको तर्स्मि पि निविन्दति । तर्स्मि निविन्दन्तो अगे विरज्जति, पगेव हीनर्स्मि ।

१०. “सन्ति, भिक्खवे, एके समणद्राह्यणा परमदिट्ठधम्मनिव्वानं पञ्जापेन्ति । एतदग्मं, भिक्खवे, परमदिट्ठधम्मनिव्वानं पञ्जापेन्तानं यदिदं छन्नं फस्सायतनानं समुदयं च अत्यङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं विदित्वा अनुपादाविमोक्षो । एवंवादि खो मं, भिक्खवे, एवमक्खार्थ्यं एके समणद्राह्यणा असता तुच्छा मुसा अभूतेन अव्याचिवद्वन्ति – ‘समणो गोतमो न कामानं परिङ्गं पञ्जापेति, न रूपानं परिङ्गं पञ्जापेति, न वेदनानं परिङ्गं पञ्जापेती’ ति । कामानं चाहं, भिक्खवे, परिङ्गं पञ्जापेभि, रूपानं च परिङ्गं पञ्जापेभि, वेदनानं च परिङ्गं पञ्जापेभि, दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निव्वुतो सीतिभूतो अनुपादापरिनिव्वानं पञ्जापेभी” ति ।

१. तत्त्व भये – द्या० । २. परमवत्थविसुर्द्धि – द्या० ।

१०. द्वितियकोसलसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्त्यियं विहरति जेतवने अनायपिण्ड-
कस्त आरामे । तेन खो पन समयेन राजा पसेनदि कोसलो उच्योधिका
निवत्तो होति विजितमङ्गामो लद्धाधिप्पायो । अय खो राजा पसेनदि
कोसलो येन आरामो तेन पावासि । यावतिका यानस्स भूमि, यानेन
५ गत्वा याना पञ्चोरोहित्वा पत्तिको व आरामं पाविसि । तेन खो पन
समयेन सम्बहुला भिक्षु अब्भोकासे चच्छमन्ति । अय खो राजा
पसेनदि कोसलो येन ते भिक्षु तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा ते भिक्षु
एतदवोच ~

२. “कहं नु खो, भन्ते, भगवा एतरहि विहरति अरहं
१० सम्मासम्बुद्धो । दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, तं भगवन्तं अरहतं सम्मा-
सम्बुद्धं” ति ।

“एसो, महाराज, विहारो संबुतद्वारो । तेन अप्पसद्वो उप-
सङ्गमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा अगम्लं
आकोटेहि; विवरिस्तति ते भगवा द्वारं” ति ।

३. अय खो राजा पसेनदि कोसलो येन सो विहारो संबुतद्वारो,
तेन अप्पसद्वो उपसङ्गमित्वा अतरमानो आलिन्दं पविसित्वा उक्कासित्वा
अगम्लं आकोटेसि । विवरि भगवा द्वारं । अय खो राजा पसेनदि
कोसलो विहारं पविसित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवतो
पादानि मुखेन च परिचुम्बति पाणीहि च परिसम्बाहति नामं च सावेति -
२० २० “राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो; राजाहं, भन्ते, पसेनदि कोसलो” ति ।

४. “कं पन त्वं, महाराज, अत्यवसं सम्पस्समानो इमस्मि
भरीरे एवह्यं परमनिपच्चकारं करोसि, मेत्तूपहारं उपदंसेसी” ति ?

५. “करञ्जुतं खो अहं, भन्ते, करत्वेदितं सम्पस्समानो भगवति
एवह्यं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि । भगवा हि
२५ भन्ते, वहुजनहिताय पटिपदो वहुजनमुखाय वहुनो जनस्स अरिये जाये
पतिट्ठापिता यदिदं कल्याणवम्मताय कुम्भलयम्मताय । यं पि, भन्ते,
भगवा वहुजनहिताय पटिपदो वहुजनमुखाय वहुनो जनस्स अरिये जाये

१. आलिन्द - म्या० । २. परमनिपच्चकार - सी०, दी० ।

पतिद्वापिता यदिदं कल्याणधम्मताय कुसलधम्मताय, इदं^१ पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

६. “पुन च परं, भन्ते, भगवा सीलवा वुद्धसीलो^२ अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्वागतो । यं पि, भन्ते, भगवा सीलवा वुद्धसीलो अरियसीलो कुसलसीलो कुसलसीलेन समन्वागतो, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

७. “पुन च परं, भन्ते, भगवा दीघरत्तं आरञ्जनको, अरञ्जन-वनपत्यानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवति । यं पि, भन्ते, भगवा दीघरत्तं आरञ्जनको, अरञ्जनवनपत्यानि पन्तानि सेनासनानि पटि-सेवति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

८. “पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुद्धो इतरीतरचीवरपिण्डपात-सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । यं पि, भन्ते, भगवा सन्तुद्धो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

९. “पुन च परं, भन्ते, भगवा आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्षिखणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्त । यं पि, भन्ते, भगवा आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्षिखणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्त, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्थवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

१०. “पुन च परं, भन्ते, भगवा यायं कथा अभिसल्लेखिका चेतोविवरणसप्याया^३, सेय्यथीदं – ग्रप्पिच्छकथा सन्तुद्धिकथा पविवेक-कथा असंसरगकथा विरियारम्भकथा सीलकथा समाधिकथा पञ्जाकथा चिमुत्तिकथा विमुत्तिज्ञाणदस्सनकथा, एवरूपाय^४ कथाय निकामलाभी अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । यं पि, भन्ते, भगवा यायं कथा अभि-

१. इम् – रो० । २. वुद्धीनो – र्णा०, रो० । ३. नैोविवरणमणामा – र्णा० ।

४. एस्मिता – गी०, रो० ।

सल्लेखिका चेतोविवरणमप्याया, सेयथीदं – अप्पिच्छकया ... पे०... विमुत्तिज्ञाणदस्तानकया, एवहपाय कथाय निकामलाभी अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्तमानो भगवति एवर्त्पं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

- ५ ११. “पुन च परं, भन्ते, भगवा चतुर्ब्जं ज्ञानानं” ग्राभिचेतसिकानं^३ दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । यं पि, भन्ते, भगवा चतुर्ब्जं ज्ञानानं ग्राभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्तमानो भगवति^३ एवर्त्पं परमनिपच्चकारं १० करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

- ३१० १२. “पुन च परं, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुञ्चेनिवासं अनुस्सरति, सेयथीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो तिस्तो पि जातियो चतस्तो पि जातियो पञ्चं पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिर्यं पि जातियो चत्तालीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि १५ जातिसहस्रं पि जातिसतसहस्रं पि अनेके पि संबहुकप्ये अनेके पि विवृकप्ये अनेके पि संबहुविवट्कप्ये – ‘अमुवार्त्सि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवर्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं; तत्रापार्ति एवंनामो एवंगोत्तो एवंवर्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इवूपपत्तो’” २० ति । इति शाकारं सद्देसं अनेकविहितं पुञ्चेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, भन्ते, भगवा अनेकविहितं पुञ्चेनिवासं अनुस्सरति, सेयथीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे० .. इति शाकारं सद्देसं अनेकविहित पुञ्चेनिवासं अनुस्सरति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्तमानो भगवति एवर्त्पं परमनिपच्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

- २५ १३. “पुन च परं, भन्ते, भगवा दिव्येन चक्षुना विसुद्धेन अति-कम्ळतमानुस्केन मत्ते पत्त्वति चवमाने उपपञ्जमाने हीने पणीते सुवर्णे दुङ्घर्णे, मुगते दुग्गते यथाकम्भूपगे सत्ते पजानाति – ‘इमे वत भोत्तो सत्ता कायदुच्चरितेन ममनागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनो-३. स्पा० पाँचदं नति । २. अभिचेतनिवास – गी०, रो० । ३. भावती – स्पा० । ४ इन्द्रियो – स्पा०, द्वाषप्री – रो० ।

दुच्चरितेन समन्वागता श्रियानं उपवादका मिच्छादिट्टिका मिच्छादिट्टि-
कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्रांति विनिपातं
निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोत्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्वागता
वचीसुचरितेन समन्वागता मनोसुचरितेन समन्वागता श्रियानं अनुप-
वादका सम्मादिट्टिका सम्मादिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं ५
मरणा सुग्रांति सगं लोकं उपपन्ना' ति, इति दिव्वेन चकखुना विसुद्धेन
अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।
यं पि, भन्ते, भगवा दिव्वेन चकखुना विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन
... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदं पि खो अहं, भन्ते, अत्यवसं
सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपञ्चकारं करोमि, मेत्तूपहारं १०
उपदंसेमि ।

R. 69

१४. “पुन च परं, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुर्त्ति पञ्जाविमुर्त्ति दिद्वेव धम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरति । यं पि, भन्ते, भगवा आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुर्त्ति ... पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदं पि खो १५
अहं, भन्ते, अत्यवसं सम्पस्समानो भगवति एवरूपं परमनिपञ्चकारं
करोमि, मेत्तूपहारं उपदंसेमि ।

B. 511

१५. “हन्द च’ दानि मयं, भन्ते, गच्छाम । बहुकिञ्च्चा मयं
बहुकरणीया” ति ।

“यस्स दानि त्वं, महाराज, कालं मञ्जसी” ति ।

20

अथ खो राजा पसेनदि कोसलो उद्यायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा
पदकिञ्चणं कत्वा पक्कामी ति ।

महावग्गो तत्तियो ।

तस्युद्धानं

सीहाधिवुत्ति३ कायेनै, चुन्देनृ४ कसिणेन च ।
काळी५ च५ द्वे महापञ्चा, कोसलेहि परे हुवे ति ॥

R. 70

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यवेसु नतिय । २-३. सीहाधिवुत्ति० - सी०, स्या०, रो० ।

४. चन्दो - स्या० । ४-५. वालि - सी०, रो०; वाली - स्या० ।

४. उपालिवर्गम्

१. उपालिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घ-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नो
खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदद्वोच -

२. “कति नु खो, भन्ते, अत्यवसे” पटिच्च तथागतेन सावकानं
३. सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्षं उद्दिदुं” ति ?

३. “दस खो, उपालि, अत्यवसे पटिच्च तथागतेन सावकानं
सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्षं उद्दिदुं । कतमे दस ? सङ्घसुदृढुताय,
सङ्घफासुताय, दुम्मङ्कूनं पुगलानं निगगहाय, पेसलानं भिक्खूनं फासु-
विहाराय, दिदुधम्मिकानं आसवानं संवराय, सम्परायिकानं आसवानं
१० पटिधाताय, अप्पसन्नानं पसादाय, पसन्नानं भिष्योभावाय, सङ्घम-
द्वितिया, विनयानुगगहाय - इमे खो, उपालि, दस अत्यवसे पटिच्च
तथागतेन सावकानं सिक्खापदं पञ्जत्तं, पातिमोक्षं उद्दिदुं” ति ।

२. पातिमोक्षदृपनासुत्तं

१. “कति नु खो, भन्ते, पातिमोक्षदृपना” ति ?

२. “दस खो, उपालि, पातिमोक्षदृपना । कतमे दस ?

१५ पाराजिको तस्सं परिसायं निसीन्नो होति, पाराजिककथा विष्पकता
होति, अनुपसम्पन्नो तस्सं परिसायं निसीन्नो होति, अनुपसम्पन्नकथा
विष्पकता होति, सिक्खं पञ्चक्षत्रातको तस्सं परिसायं निसीन्नो होति,
सिक्खं पञ्चक्षत्रातककथा विष्पकता होति, पण्डको तस्सं परिसायं निसीन्नो
होति, पण्डककथा विष्पकता होति, भिक्खुनिदूसककथा विष्पकता होति - इमे खो, उपालि,
२० निसीन्नो होति, भिक्खुनिदूसककथा विष्पकता होति - इमे खो, उपालि,
दस पातिमोक्षदृपना” ति ।

३. उद्वाहिकासुत्तं

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, घम्मोहि समन्नागतो भिक्खु उद्वा-
हिकाय सम्मनितव्यो” ति ?

१. अप्यवेन - सी० । २. विष्पवा - सी० ।

२. “दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु उच्चाहि-
काय सम्मन्नितव्यो । कतमेहि दसहि ? इवुपालि, भिक्खु सीलवा
होति; पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु
बज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुसुतो होति
सुतधरो सुतसन्निच्छयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मञ्जेकल्याणा परियो- ५
सानकल्याणा सात्यं सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुसुता होन्ति धाता वचसा परिचिता
मनसानुपेक्षिता दिद्विया सुप्पटिविद्वा; उभयानि खो पनस्स पाति-
मोक्खानि वित्यारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-
निच्छतानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; विनये खो पन ठितो होति असंहीरो; १०
पटिबलो होति उभो अत्तपञ्चतिथिके^१ सञ्ज्ञापेतुं पञ्ज्ञापेतुं निज्ज्ञापेतुं
पेक्षते तुं पसादेतुं; अधिकरणसमुप्पादवूपसमकुसलो^२ होति – अधिकरणं
जानाति; अधिकरणसमुदयं जानाति; अधिकरणनिरोधं जानाति;
अधिकरणनिरोधगामिनि^३ पटिपदं^४ जानाति । इमेहि खो, उपालि, दसहि
धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु उच्चाहिकाय सम्मन्नितव्यो” ति । १५

R. 72

४. उपसम्पदासुत्त

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्वागतेन भिक्खुना
उपसम्पादेतव्यं” ति ?

B. 313

२. “दसहि खो, उपालि, धम्मेहि समन्वागतेन भिक्खुना उप-
सम्पादेतव्यं । कतमेहि दसहि ? इवुपालि, भिक्खु सीलवा होति,
पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु बज्जेसु
भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; बहुसुतो होति सुतधरो
सुतसन्निच्छयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मञ्जेकल्याणा परियोसान-
कल्याणा सात्यं सव्यञ्जनं केवलपरिपुणं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभि-
वदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुसुता होन्ति धाता^५ वचसा परिचिता
मनसानुपेक्षिता दिद्विया सुप्पटिविद्वा; पातिमोक्खं खो पनस्स वित्यारेन
स्वागतं होति सुविभत्तं सुप्पवत्तं सुविनिच्छतं सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; २५

20

25

१. अत्यपञ्चतिथिके – शी०, स्या०, रो० । २. ० समुप्पाद-वृपत्तन० – शी० ।

३-४. ० गामिनीपटिपद – स्या० । ४. धता – शी०, स्या०, रो० ।

पटिवलो होति गिलानं उपद्वातुं वा उपद्वापेतुं वा; पटिवलो होति अनभिर्ति वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिवलो होति उप्पन्नं कुकुच्चं घम्मतो विनोदेतुं; पटिवलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं घम्मतो विवेचेतुं; पटिवलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिवलो होति अविचित्ते समादपेतुं;

५ पटिवलो होति अधिपञ्जाय समादपेतुं। इमेहि खो, उपालि, दसहि घम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना उपसम्पादेतव्वं” ति ।

---

५. निस्सयसुत्तं

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, घम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातव्वो” ति ?

२. “दसहि खो, उपालि, घम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो

१० दातव्वो । कतमेहि दसहि ? इवुपालि, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु; वहुस्मुतो होति ... पे०... दिट्ठिया मुप्पटिविद्वा; पातिमोक्षं खो पनस्स वित्यारेन स्वागतं होति सुविभत्त सुप्पवत्तं सुविनिच्छितं सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; पटिवलो होति गिलानं उपद्वातुं वा उपद्वापेतुं वा; पटिवलो होति अनभिर्ति वूपकासेतुं वा

१५ वूपकासापेतुं वा; पटिवलो होति उप्पन्नं कुकुच्चं घम्मतो विनोदेतुं; पटिवलो होति उप्पन्नं दिट्ठिगतं घम्मतो विवेचेतुं; पटिवलो होति अधिसीले ... पे०... अविचित्ते ... अधिपञ्जाय समादपेतुं। इमेहि खो, उपालि, दसहि घम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना निस्सयो दातव्वो” ति ।

---

६. सामणेरसुत्तं

१. “कतीहि नु खो, भन्ते, घम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपद्वापेतव्वो” ति ?

२. “दमहि खो, उपालि, घम्मेहि समन्नागतेन भिक्खुना सामणेरो उपद्वापेतव्वो । कतमेहि दमहि ? इवुपालि, भिक्खु सीलवा होति .. पे०... समादाय मिक्खति मिक्खापदेमु; वहुस्मुतो होति ... पे०... दिट्ठिया मुप्पटिविद्वा; पातिमोक्षं खो पनस्स वित्यारेन स्वागतं होति सुविभत्त मुप्पवत्तं मुविनिच्छितं मुत्तसो अनुव्यञ्जनसो; पटिवलो होति गिलानं उपद्वातुं वा उपद्वापेत वा; पटिवलो होति अनभिर्ति

वूपकासेतुं वा वूपकासापेतुं वा; पटिवलो होति उप्पन्नं कुकुच्चं धम्मतो विनोदेतुं; पटिवलो होति उप्पन्नं दिद्विगतं धम्मतो विवेचेतुं; पटिवलो होति अधिसीले समादपेतुं; पटिवलो होति अधिचित्ते समादपेतुं; पटिवलो होति अधिपञ्जाय समादपेतुं । इमेहि खो, उपालि, दसहि धम्मेहि समन्नागतेन भिक्षुना सामणेरो उपटुपेतव्वो” ति ।

७. सङ्घभेदसुत्तं

१. “सङ्घभेदो सङ्घभेदो” ति, भन्ते, वुच्चति । किञ्चावता नु खो, भन्ते, सङ्घो भिन्नो होती” ति ?

२. “इधुपालि, भिक्षु अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, १० भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथा-गतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । १५ ते इमेहि दसहि वत्थूहि अवकस्सन्ति अपकस्सन्ति’ आवेनि कम्मानि करोन्ति आवेनि’ पातिमोक्षं’ उद्दिसन्ति । एत्तावता खो, उपालि, सङ्घो भिन्नो होती” ति ।

८. सङ्घसामग्रीसुत्तं

१. “सङ्घसामग्री सङ्घसामग्री” ति, भन्ते, वुच्चति । किञ्चावता नु खो, भन्ते, सङ्घो समग्रो होती” ति ?

२. “इधुपालि, भिक्षु अधम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं धम्मो २० ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अना-चिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन

१. यवस्तन्ति – शी०, रो०; पवस्तन्ति – स्या० । २-२. आवेनिक्षातिमोक्षं – स्या० ।

आचिष्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथा-
गतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति ।
ते इमेहि दसहि वत्यूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मानि
करोन्ति न आवेनि पातिमोक्खं उद्दिसन्ति । एत्तावता खो, उपालि, सङ्घो
५ समग्गो होती” ति ।

६. पठमआनन्दसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्घमि;
उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसीदो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच – “‘सङ्घभेदो सङ्घ-
भेदो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्घो भिन्नो
१० होती” ति ?

२. “इवानन्द, भिक्खु अधम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अधम्मो
ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति ... पे०... पञ्जत्तं तथागतेन
अपञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्यूहि अवकस्सन्ति ।
अपकस्सन्ति आवेनि कम्मानि करोन्ति आवेनि पातिमोक्खं उद्दिसन्ति ।
१५ एत्तावता खो, आनन्द, सङ्घो भिन्नो होती” ति ।

३. “समग्रं पन, भन्ते, सङ्घं भिन्नित्वा” कि सो पसवती” ति ?
“कप्पटिकं”, आनन्द, किञ्चित्सं पसवती” ति ।
“कि पन, भन्ते, कप्पटिकं किञ्चित्सं” ति ?
“कप्पं, आनन्द, निरयम्हि पञ्चती ति –

“आपायिको नेरयिको, कप्पटुो सङ्घभेदको ।
वगारतो अवम्मटुो, -योगक्खेमा॑ पर्वंसति॑ ।
सङ्घं समग्रं भिन्नित्वा”, कप्प निरयम्हि पञ्चती” ति ॥

१०. दुतियआनन्दसुत्तं

१. “भङ्गमामग्गी सङ्घमामग्गी” ति, भन्ते, वुच्चति ।
कित्तावता नु खो, भन्ते, सङ्घो समग्गो होती” ति ?

१. नेचा-गी०, स्या०, रो० । २ नप्पटिय-गी०, स्या०, रो० । ३-३ योगस्तेन्द्रं
पद्मत्रि-गी०, स्या०, रो० । ४ नेचान-गी०, स्या०, रो० ।

२. “इधानन्द, भिक्खु अधम्मं अधम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, अविनयं अविनयो ति दीपेन्ति, विनयं विनयो ति दीपेन्ति, अभासितं अलपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिष्णं तथागतेन अनाचिष्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिष्णं तथागतेन ५ आचिष्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जत्तं तथागतेन अपञ्जत्तं तथा-गतेना ति दीपेन्ति, पञ्जत्तं तथागतेन पञ्जत्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । ते इमेहि दसहि वत्थूहि न अवकस्सन्ति न अपकस्सन्ति न आवेनि कम्मानि करोन्ति न आवेनि पातिमोक्षं उद्दिसन्ति । एत्तावता खो, आनन्द, सङ्घो समग्रो होती” ति । १०

३. “भिन्नं पन, भन्ते, सङ्घं समग्रं कत्वा किं सो पसवती” ति ?

“ब्रह्मं, आनन्द, पुञ्जं पसवती” ति ।

“किं पन, भन्ते, ब्रह्मं पुञ्जं” ति ?

“कप्पं, आनन्द, समग्रम्हि मोदती ति –

“सुखा सङ्घस्सा सामग्री, समग्रानं च अनुग्रहो ।

समग्ररतो धम्मटो, योगक्षेमा न धंसति ।

सङ्घं समग्रं कत्वान, कप्पं समग्रम्हि मोदती” ति ॥

उपालिवग्नो चतुर्त्यो ।

तस्तुदानं

उपालि उपना^१ उब्बाहो, उपसम्पदनिस्सया^२ ।

सामणेरो च द्वे भेदा, आनन्देहि^३ परेऽद्वये ति^४ ॥

५. अक्कोसवग्गो

१. विवादसुतं

१. अथ खो श्रायस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उप- २० सङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो श्रायस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच –

B. 317

१. उपन – सी०, रो०; पन – स्पा० । २. ० निस्सयेन च – सी०, स्पा०, रो० ।

३. मानन्देन – सी० । ४-४. अपरेद्वेति – सी०, रो०; भापरेद्वे – स्पा० ।

२. “को नु खो, भन्ते, हेतु को पञ्चयो, येन सहृद्दे भण्डनकलहं-
विग्नहविवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती” ति ?

३. “इधुपालि, भिक्खू अवम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अवम्मो
ति दीपेन्ति, अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति,
५ अभासितं अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति,
भासितं लपितं तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति,
अनाचिण्णं तथागतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथा-
गतेन अनाचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जन्तं तथागतेन पञ्जन्तं
१० तथागतेना ति दीपेन्ति, पञ्जन्तं तथागतेन अपञ्जन्तं तथागतेना ति
दीपेन्ति । अयं खो, उपालि, हेतु अयं पञ्चयो, येन सहृद्दे भण्डनकलहं-
विग्नहविवादा उप्पज्जन्ति, भिक्खू च न फासु विहरन्ती” ति ।

२. पठमविवादमूलसुत्तं

१. “कति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी” ति ?

२. “दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ?

इधुपालि, भिक्खू अवम्मं धम्मो ति दीपेन्ति, धम्मं अवम्मो ति दीपेन्ति,
१५ अविनयं विनयो ति दीपेन्ति, विनयं अविनयो ति दीपेन्ति, अभासितं
अलपितं तथागतेन भासितं लपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, भासितं लपितं
तथागतेन अभासितं अलपितं तथागतेना ति दीपेन्ति, अनाचिण्णं तथा-
गतेन आचिण्णं तथागतेना ति दीपेन्ति, आचिण्णं तथागतेन अनाचिण्णं
२० तथागतेना ति दीपेन्ति, अपञ्जन्तं तथागतेन पञ्जन्तं तथागतेना ति
दीपेन्ति, पञ्जन्तं तथागतेन अपञ्जन्तं तथागतेना ति दीपेन्ति । इमानि
खो, उपालि, दस विवादमूलानी” ति ।

३. द्वितियविवादमूलसुत्तं

१. “वति नु खो, भन्ते, विवादमूलानी” ति ?

२. “दस खो, उपालि, विवादमूलानि । कतमानि दस ?

इधुपालि, भिक्खू अनापत्ति आपत्ती ति दीपेन्ति, आपत्ति अनापत्ती
२. ३१८ २३ ति दीपेन्ति, लट्टुकं आपत्ति गद्दापत्ती ति दीपेन्ति, गरुकं आपत्ति
लट्टुकापत्ती ति दीपेन्ति, दुट्टुलं आपत्ति अदुट्टुलापत्ती ति दीपेन्ति,

अदुद्धुलं आपत्ति दुद्धुलापत्ती ति दीपेन्ति, सावसेसं आपत्ति अनव-
सेसापत्ती ति दीपेन्ति, अनवसेसं आपत्ति सावसेसापत्ती ति दीपेन्ति,
सप्टिकम्मं आपत्ति अप्पिकम्मापत्ती ति दीपेन्ति, अप्पिकम्मं आपत्ति
सप्टिकम्मापत्ती ति दीपेन्ति । इमानि खो, उपालि, दस विवाद-
मूलानी” ति ।

5

४. कुसिनारसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कुसिनारायं विहरति बलिहरणे वनसप्ते ।
तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते
भिक्खू भगवतो पञ्चस्तोसुं । भगवा एतदबोच –

२. “चोदकेन, भिक्खवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन पञ्च धम्मे
अज्ञातं पञ्चवेक्षितत्वा पञ्च धम्मे अज्ञातं उपट्टापेत्वा परो चोदेतब्बो । १०
केतमे पञ्च धम्मा अज्ञातं पञ्चवेक्षिततत्वा ? चोदकेन, भिक्खवे,
भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पञ्चवेक्षिततत्वं – ‘परिसुद्धकायसमाचारो
नु खोम्हि, परिसुद्धेनम्हि कायसमाचारेन समन्नागतो अच्छिद्देन अप्पिटि-
मंसेन । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ ति ? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्धकायसमाचारो होति परिसुद्धेन कायसमाचारेन १५
समन्नागतो अच्छिद्देन अप्पिटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो – ‘इहु ताव
आयस्मा कायिकं सिक्खस्सू’ ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन
एवं पञ्चवेक्षिततत्वं – ‘परिसुद्धवचीसमाचारो नु खोम्हि, परिसुद्धेनम्हि
वचीसमाचारेन समन्नागतो अच्छिद्देन अप्पिटिमंसेन । संविज्जति नु २०
खो मे एसो धम्मो उदाहु नो’ ति ? नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसुद्ध-
वचीसमाचारो होति परिसुद्धेन वचीसमाचारेन समन्नागतो अच्छिद्देन
अप्पिटिमंसेन, तस्स भवन्ति वत्तारो – ‘इहु ताव आयस्मा वाचसिकं
सिक्खस्सू’ ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन २५ R. १०
एवं पञ्चवेक्षिततत्वं – ‘मेत्तं नु सो मे चित्तं पञ्चुपट्टितं सग्रहाचारीमु
अनाधातं । संविज्जति नु सो मे एनो धम्मो उदाहु नो’ ति ? नो चे,
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं नित्तं पञ्चुपट्टितं होति गग्रहाचारीनु अना-

१-१. गेतानितं - स्ता० ।

धातं, तस्य भवन्ति वत्तारो - 'इच्छा ताव आयस्मा सव्रह्माचारीसु मेत्तं चित्तं उपट्टापेही' ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

५. "पुन च परं, भिक्षवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पञ्चवेक्षितव्यं - 'वहुस्मुतो नु खोम्हि सुतवरो सुतसन्निदयो, ये ५ ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्यं सव्यञ्जनं केवलपरिपूण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं ग्रभिवदन्ति, तथाह्या' मे धम्मा वहुस्मुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता दिहिया सुप्पटिविद्वा । सविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहू नो' ति ? तो चे, भिक्षवे, भिक्खु वहुस्मुतो होति सुतधरो सुतसन्निदयो, ये ते धम्मा १० आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्यं^३ सव्यञ्जनं केवलपरिपूण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं ग्रभिवदन्ति, तथाह्यास्स धम्मा वहु- १५ स्मुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता दिहिया सुप्पटि- विद्वा, तस्य भवन्ति वत्तारो - 'इच्छा ताव आयस्मा आगमं परियापुणस्त्वं ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो ।

१५. "पुन च परं, भिक्षवे, चोदकेन भिक्खुना परं चोदेतुकामेन एवं पञ्चवेक्षितव्यं - 'उभयानि दो^४ पन^५ मे पातिमोक्षानि वित्यारेत स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुतसो अनुव्यञ्जनसो । संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहू नो' ति ? नो चे, भिक्षवे, भिक्खुनो उभयानि पातिमोक्षानि वित्यारेत स्वागतानि २० होन्ति भुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छितानि सुतसो अनुव्यञ्जनसो, 'इदं पनायस्मा, कल्य वुत्त भगवता' ति, इति पुट्टो न सम्पायिस्ति^६ । तस्य भवन्ति वत्तारो - 'इच्छा ताव आयस्मा विनय सिक्खस्त्वं ति, इतिस्स भवन्ति वत्तारो । इमे पञ्च धम्मा अज्ञातं पञ्चवेक्षितव्या ।

२५. "कतमे पञ्च धम्मा अज्ञातं उपट्टापेतव्या ? 'कालेन यक्षमामि, नो अक्षालेन, भूतेन वक्षामि, नो अभूतेन; सङ्घेन वक्षामि, नो फळेन, अत्यन्हितेन वक्षामि, नो अनत्यसहितेन; मेत्तचित्तो वक्षामि, नो दोन्नतरो' ति - इमे पञ्च धम्मा अज्ञातं उपट्टापेतव्या । चोदरेन, भिक्षवे, भिक्खुना परं चोदेतुकामेन इमे पञ्च धम्मे

^३ उपराग्य - म्या० । ^४ गात्रा - गी० । ^५-३ तुगो - मी०, रो०; गो - रो० । ^६ गणार्थ - गी०, म्या०, चो० ।

अज्ञातं पञ्चवेक्षित्वा इमे पञ्च धम्मे अज्ञातं उपद्वापेत्वा' परो चोदेत्व्यो" ति ।

५. राजन्तेपुरप्पवेसनसुतं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, आदीनवा राजन्तेपुरप्पवेसने । कतमे दस? इध, भिक्खवे, राजा महेसिया सर्द्धि निस्तिन्नो होति । तत्र भिक्खु पविसति । महेसी वा भिक्खुं दिस्वा सितं पातुकरोति, भिक्खुं ५ वा महेसि दिस्वा सितं पातुकरोति । तत्थ रञ्जो एवं होति - 'अद्वा इमेसं कतं वा करिस्सन्ति वा' ति! अयं, भिक्खवे, पठमो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

२. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा बहुकिञ्च्चो बहुकरणीयो अञ्जनं तरं इत्थं गन्त्वा न सरति - 'सा तेन शब्दं गण्हाति' । तत्थ रञ्जो एवं १० होति - 'न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जनात्र पव्वजितेन । सिया नु खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, द्वितियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

३. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे अञ्जनतरं रतनं नस्सति । तत्थ रञ्जो एवं होति - 'न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, १५ अञ्जनात्र पव्वजितेन । सिया नु खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, ततियो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

४. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे अवभन्तरा गुणमन्ता वहिद्वा सम्भेदं गच्छन्ति । तत्थ रञ्जो एवं होति - 'न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जनात्र पव्वजितेन । सिया नु खो पव्वजितस्स कम्म' २० ति । अयं, भिक्खवे, चतुत्यो आदीनवो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

५. "पुन च परं, भिक्खवे, रञ्जो अन्तेपुरे पिता वा पुत्रं पत्येति पुतो वा पितरं पत्येति । तेसं एवं होति - 'न खो इध अञ्जो कोचि पविसति, अञ्जनात्र पव्वजितेन । सिया नु खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, पञ्चमो आदीनयो राजन्तेपुरप्पवेसने ।

६. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा नीचद्वानियं उच्चे ठाने ठपेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा नो पव्वजितेन संगटो । सिया

१. उपार्ण्या - भी०, रो० ।

नु खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, द्वंद्वो आदीनवो राजन्ते-
पुरर्पवेसने ।

७. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा उच्चद्वानियं नीचे ठाने ठपेति ।

येसं तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा खो पव्वजितेन संसद्वो । सिया
५ नु खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो आदीनवो राजन्ते-
पुरर्पवेसने ।

८. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा अकाले सेनं उद्योजेति । येसं
तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा खो पव्वजितेन संसद्वो । सिया नु
खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं, भिक्खवे, द्वंद्वो आदीनवो राजन्ते-
१० पुरर्पवेसने ।

९. "पुन च परं, भिक्खवे, राजा काले सेनं उद्योजेत्वा अन्तर्ग-
१३ मण्डतो निवत्तापेति । येसं तं अमनापं तेसं एवं होति - 'राजा खो
पव्वजितेन संसद्वो । सिया नु खो पव्वजितस्स कम्म' ति । अयं,
भिक्खवे, नवमो आदीनवो राजन्ते पुरर्पवेसने ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, रब्द्वो अन्तेपुरं हत्यिसम्हृं
अस्त्वसम्हृं रथसम्हृं" रजनीयानि रूपसद्गन्धरसफोटुव्वानि, यानि न
पव्वजितस्स' नाशपानि । अयं, भिक्खवे, दस्मो आदीनवो राजन्ते-
पुरर्पवेसने । इमे खो, भिक्खवे, दस्म आदीनवा राजन्ते पुरर्पवेसने" ति ।

६. सबकसुतं

१. एकं समयं भगवा सबकेसु विहरति कपिलवत्युस्मि
२० निग्रोधारमे । यद खो मम्बहुला सबका^३ उपासका^३ तद्वपोसये येन
भगवा तेनुपमद्वूमिषु; उपमद्वूमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निर्दिष्टिमु । एकमन्तं निर्दिष्टे खो सबके उपासके भगवा एतदवोत्त -

२. "अपि नु तुम्हे, मवना, अष्टुन्तसमग्रागत उपोसयं उपवसया"
नि ?

२५ "शर्मेवा मय, भन्ते, अष्टुन्तसमग्रागतं उपोसय उपवसाम,
शर्मेवा न उपवसामा" नि ।

१-१ ईश्वरद ऋषिर ऋषिद - सी०, रो०, हरिगमयान शर्मा -
२-२ शशिरुदामदानि - हो०, म्या०, रो० । ३-३ शर्मद्वंद्वा -
कौ० ।

“तेसं वो, सबका, अलाभा तेसं दुल्लद्धं, ये तुम्हे एवं सोकराभये जीविते मरणसभये जीविते अपेकदा अद्वज्ञसमन्नागतं उपोसथं उपवसथ, अपेकदा न उपवसथ ।

“तं कि मञ्जाथ, सबका, इधं पुरिसो येन केनचिं कम्मट्टानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं अङ्गुकहापणं^१ निव्विसेय । दक्खो पुरिसो ५ च उद्वानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“तं कि मञ्जाथ, सबका, इधं पुरिसो येन केनचिं कम्मट्टानेन अनापज्ज^२ अकुसलं दिवसं कहापणं निव्विसेय । दक्खो पुरिसो उद्वान-^३ सम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ? १०

“एवं, भन्ते” ।

“तं कि, मञ्जाथ, सबका, इधं पुरिसो येन केनचिं कम्मट्टानेन अनापज्ज अकुसलं दिवसं हे कहापणे निव्विसेय ... तयो कहापणे निव्विसेय ... चत्तारो कहापणे निव्विसेय ... पञ्च कहापणे निव्विसेय ... छ कहापणे निव्विसेय ... सत्त कहापणे निव्विसेय ... अद्व कहापणे १५ निव्विसेय ... नव कहापणे निव्विसेय ... दस कहापणे निव्विसेय ... वीस^४ कहापणे निव्विसेय ... तिस^५ कहापणे निव्विसेय ... चत्तारीस^६ कहापणे निव्विसेय ... पञ्चासं कहापणे निव्विसेय ... कहापणसतं निव्विसेय । दक्खो पुरिसो उद्वानसम्पन्नो ति अलं वचनाया” ति ?

“एवं, भन्ते” । २०

“तं कि मञ्जाथ, सबका, अपि नु सो पुरिसो दिवसे^७ दिवसे^८ कहापणसतं कहापणसहस्रं निव्विसमानो लद्धं लद्धं निव्विषपन्तो वस्त्र-सतायुको^९ वस्त्रसतजीवी महत्तं भोगक्षवन्धं अधिगच्छेया” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“तं कि मञ्जाथ, सबका, अपि नु सो पुरिसो भोगहेतु भोगनिदानं^{१०} भोगाधिकरणं एकं वा रक्तं एकं वा दिवसं उपद्वृं वा रक्तं उपद्वृं वा दिवसं एकन्तमुखप्पटिसंवेदीं विहरेया” ति ?

१. स्याऽ पोत्पके नत्यि । २. अद्वकहापणे – सी० । ३. अनापज्ज – गी० ।
४. भीमति – सी०; यीस – स्याऽ । ५. तिस – स्याऽ । ६. चत्तारीस – सी०, स्याऽ । ..
७-९. दिवते – स्याऽ । १०. स्याऽ पोत्पके नत्यि । ११. एवन्नामुग्धदिविरीयी – सी०,
स्याऽ, रो० ।

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किस्स हेतु” ?

“कामा हि भन्ते, अनिन्चा तुच्छा मुसा मोसवम्मा” ति ।

३. “इव पन वो, सक्का, मम सावको दस वस्सानि अप्पमत्तो

५ आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटिपञ्जमानो सतं
पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि^१ एकन्तसुखप्पटि-
संवेदी विहरेय्य । सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपणकं
वा सोतापन्नो । तिद्वन्तु, सक्का, दस वस्सानि । इव मम सावको नव
वस्सानि ... अद्व वस्सानि ... सतं वस्सानि ... छ वस्सानि ... पञ्च वस्सानि

१० चत्तारि वस्सानि ... तीणि वस्सानि ... द्वे वस्सानि ... एकं वसं अप्पमत्तो
आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटिपञ्जमानो सतं
पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्तसुखप्पटि-
संवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपणकं
वा सोतापन्नो । तिद्वन्तु, सक्का, एकं वसं । इव मम सावको दस

१५ मासे अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटि-
पञ्जमानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि
एकन्तसुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी
वा अपणकं वा सोतापन्नो । तिद्वन्तु, सक्का, दस मासा । इव मम
सावको नव मासे ... अद्व मासे ... सतं मासे ... छ मासे ... पञ्च मासे

२० चत्तारी मासे ... तयो मासे ... द्वे मासे ... एकं मासं ... अद्वमासं अप्पमत्तो
आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं तथा पटिपञ्जमानो सतं
पि वस्सानि सतं पि वस्ससतानि सतं पि वस्ससहस्सानि एकन्त-
गुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा
अपणकं सोतापन्नो । तिद्वन्तु, मक्का, अद्वमासो । इव मम सावको

२५ दस रत्तिन्दिवे अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धं
तथा पटिपञ्जमानो सतं पि वस्सानि मतं पि वस्ससतानि सतं पि
वस्समहस्सानि एकन्तसुखप्पटिसंवेदी विहरेय्य, सो च ख्वास्स
सकदागामी वा अनागामी वा अपणकं वा सोतापन्नो । तिद्वन्तु,
ममा, दम रत्तिन्दिवा । इव मम सावको नव रत्तिन्दिवे ... अद्व

३० रत्तिन्दिवे ... सतं रत्तिन्दिवे ... छ रत्तिन्दिवे ... पञ्च रत्तिन्दिवे ...

१. एकूणि वस्ससहस्रहस्सानि - मी०, रो० ।

चत्तारो रत्तिन्दिवे ... तथो रत्तिन्दिवे ... द्व रत्तिन्दिवे ... एकं रत्तिन्दिवं अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो यथा मयानुसिद्धुं तथा पटिपञ्ज-मानो सतं पि वस्सानि सतं पि वस्ससत्तानि सतं पि वस्ससहस्तानि एकन्त-सुखप्पिटिसंवेदी विहरेय, सो च ख्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा अपण्णकं वा सोतापन्नो । तेसं वो, सकका, अलाभा तेसं दुल्लद्धं, ये तुम्हे ५ एवं सोकसभये जीविते मरणसभये जीविते अप्पेकदा अटुङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसथ, अप्पेकदा न उपवसथा” ति ।

“एते भयं, भन्ते, अज्जतग्मे अटुङ्गसमन्नागतं उपोसथं उपवसिस्सामा” ति ।

७. महालिसुत्तं

१. एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागार- 10 B. 324 सालायं । अथ खो महालि लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घ-मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो महालि लिच्छवि भगवन्तं एतदबोच -

२. “को नु खो, भन्ते हेतु, को पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ? 15

“लोभो खो, महालि, हेतु, लोभो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । दोसो खो, महालि, हेतु, दोसो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । मोहो खो, महालि, हेतु, मोहो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । अयोनिसो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, अयोनिसो 20 मनसिकारो पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया । मिच्छापणिहितं खो, महालि, चित्तं हेतु, मिच्छापणिहितं चित्तं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया 25 ति । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पच्चयो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ।

३. “को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“ग्रलोभो खो, महालि, हेतु, ग्रलोभो पच्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स नमगस्ता पवत्तिया । शदोसो खो, महालि, हेतु,

अदोसो पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अमोहो खो, महालि, हेतु, अमोहो पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । योनिसो मनसिकारो खो, महालि, हेतु, योनिसो मनसिकारो पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स ५ किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । सम्मापणिहिं खो, महालि, चित्तं हेतु, सम्मापणिहिं चित्तं पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । अयं खो, महालि, हेतु, अयं पञ्चयो कल्याणस्स कम्मस्स किरियाय कल्याणस्स कम्मस्स पवत्तिया । इमे १० चे, महालि, दस घम्मा लोके न संविज्ञेयम्, नयिदं पञ्जायेय अघम्मचरिया विसमचरिया ति वा घम्मचरिया समचरिया ति वा । यस्मा ३23 च खो, महालि, इमे दस घम्मा लोके संविज्ञन्ति, तस्मा पञ्जायति अघम्मचरिया विसमचरिया ति वा घम्मचरिया समचरिया ति वा” ति ।

८. पव्वजितयभिष्ठसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्ट-
१५ तत्त्वा । कतमे दस ? ‘वेवण्णियम्ह अज्ञापगतो’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘परपटिवद्धा मे जीविका’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘अब्दो मे आकप्तो करणीयो’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘कच्च नु खो मे अत्ता सीलतो न उपवदती’ ति पव्व-
२० जितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘कच्च नु खो मं अनुविच्छ विच्छू समद्वाचारो सीलतो न उपवदती’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्ट-
२५ तत्त्वं; ‘भव्येहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘कम्मस्सकोम्ह कम्मदायादो कम्मयोनि कम्म- वन्धु कम्मपटिसरणो, य कम्मं करिस्तामि कल्याणं वा पापकं वा तस्त दायादो भविस्मामी’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘वथंमूरत्स्म मे रत्तन्दिवा वीतिवत्तन्ती’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ३० ‘कच्च नु यो अहं भुज्जागारे अभिरमामी’ ति पव्वजितेन अभिष्ठं पञ्चवेविष्टतत्त्वं; ‘अत्यि नु यो मे उत्तरिमनुसाधम्मो’ अलमरियनाण-

दस्सनविसेसो अधिगतो, योहं^१ पच्छामे काले सब्रह्मचारीहि पुटो न
मद्कु भविस्सामी^२ ति पव्वजितेन अभिष्णुं पच्चवेक्षितव्वं । इमे खो,
भिक्खवे, दस घम्मा पव्वजितेन अभिष्णुं पच्चवेक्षितव्वा” ति ।

६. सरीरदुधम्मसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा सरीरद्वा । कतमे दस ? सीतं,
उण्हं, जिधच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो, कायसंवरो, वचीसंवरो,
आजीवसंवरो, पोनोभविको^३ भवसङ्खारो – इमे खो, भिक्खवे, दस
घम्मा सरीरद्वा” ति ।

१०. भण्डनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । तेत्त खो पन समयेन सम्बहुला भिवसू पच्छाभत्तं
पिण्डपातपटिककन्ता उपट्टानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता भण्डनजाता
कलहजाता^४ विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येन
उपट्टानसाला तेनुपसङ्खमि; उपसङ्खमित्वा पञ्जते आसने निसीदि ।
निसञ्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “काय नुत्य, भिक्खवे, एतरहि
कथाय सन्निसिन्ना सन्निपतिता, का च पन वो अन्तराकथा
विष्पकता” ति ?

३. “इध मयं, भन्ते, पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिककन्ता उपट्टान-
सालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना
अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरमा” ति ।

४. “न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुत्तानं सद्वाय^५
अगारस्मा अनगारियं पव्वजितानं, यं तुम्हे भण्डनजाता कलहजाता
विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरम्याथ ।

५. “दसयिमे, भिक्खवे, घम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा
सञ्ज्ञाय अविवादाय सामग्निया एकीभावाय संवत्तन्ति । कतमे दस ?

१. शोर्द – शी०, स्पा०, रो० । २. पोनोभविको – शी०, रो० । ३. घम्मा पोत्पने
नरिय । ४. राजा – शी०, स्पा०, रो० ।

इव, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्षसंवरसंवुतो विहरति आचारणोचरसम्पन्नो अणुमतेसु वज्जेसु भयदस्तावी, समादाय सिवखति सिक्खापदेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति ... पे०... समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो^१ पियकरणो गृहकरणो ५ सङ्घाय अविवादाय सामग्निया एकीभावाय संवत्तति ।

६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु वहुस्सुतो होति सुतघरे सुतसन्निचयो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसान- कल्याणा सात्यं सव्यञ्जनं केवलपरिपूष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथाह्यपात्स धम्मा वहुस्सुता होन्ति धाता बचसा परिचिता १० मनसानुपेक्षिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्वा । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु वहुस्सुतो होति ... पे०... दिट्ठिया सुप्पटिविद्वा, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गृहकरणो सङ्घाय अविवादाय सामग्निया एकीभावाय संवत्तति ।

७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमितो होति कल्याण- सहायो कल्याणसम्पवद्धो । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमितो होति १५ कल्याणनहायो कल्याणसम्पवद्धो, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गृहकरणो नङ्घाय अविवादाय सामग्निया एकीभावाय संवत्तति ।

८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्वागतो खमो पदकिञ्चणगाही अनुसासनि । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्वागतो खमो २० पदकिञ्चणगाही अनुसासनि, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गृहकरणो नङ्घाय अविवादाय सामग्निया एकीभावाय संवत्तति ।

९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीनं उच्चावचानि किङ्करणीयानि – तत्य दक्षो होति अनलसो, तनुपायाय वीममाय समन्वागतो अल कातु अल सविधातु । य पि, भिक्खवे, भिक्खु २५ यानि तानि भ्रह्मचारीन उच्चावचानि किङ्करणीयानि – तत्य दक्षो होति अनन्मो तनुपायाय वीममाय समन्वागतो अलं कातुं अल भविधानु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गृहकरणो नङ्घाय अविवादाय सामग्निया एकीभावाय भवत्तति ।

१०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पिय-

१. शारणीयो – मृ०, स्ता० रो० ।

समुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो^१ । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो, अभिधम्मे अभिविनये उल्लारपामोज्जो, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सञ्जहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

११. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति ५
अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्बपरवकमो अनिविक्षतधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्बपरवकमो अनिविक्षतधुरो कुसलेसु धम्मेसु, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सञ्जहाय १० अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तति ।

१२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुद्वो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवक्षारेन । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सन्तुद्वो होति इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवक्षारेन, अयं पि धम्मो सारणीयो ... पे०... १५ संवत्तति ।

१३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सतिनेपक्केन समन्वागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति, परमेन सतिनेपक्केन समन्वागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता, अयं पि धम्मो २० सारणीयो ... पे०... संवत्तति ।

१४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति, उदयत्यगामिनिया पञ्जाय समन्वागतो अस्त्रियाय निव्वेधिकाय सम्मा दुव्वखक्खयगामिनिया २५ पञ्जाय समन्वागतो अस्त्रियाय निव्वेधिकाय सम्मा दुव्वखक्खयगामिनिया, अयं पि धम्मो सारणीयो ... पे०... संवत्तति । इमे स्तो, भिक्खवे, दस धम्मा सारणीया पियकरणा गरुकरणा सञ्जहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय संवत्तत्त्वा” ति ।

अपकोरावग्गो पञ्जमो ।

तस्मुदानं

विवादा' द्वे च मूलानि', कुसिनारपवेसने^३ ।
 सक्को^३ महाति अभिष्ठं^३, सरीरद्वा च भण्डना ति ॥
 पठमो^१ पण्णासको समतो^४ ।

---

६. सचित्तवग्गो

१. सचित्तसुतं

१. एकं समयं भगवा सावत्त्यिं विहरति जेतवने अनाय-
 पिण्डिकस्स आरामे । तत्र स्तो भगवा भिक्खु आमन्तेसि – “भिक्खवो”
 ५ ति । “भदत्ते” ति ते भिक्खु भगवतो पञ्चस्सोमुं । भगवा एतदवोच –
 २. “नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परचित्तपरियायकुसलो होति,
 अथ ‘सचित्तपरियायकुसलो’ भविस्सामी” ति – एवं हि वो, भिक्खवे,
 सिक्खितव्वं ।

३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सचित्तपरियायकुसलो होति ?
 १० सेव्यथापि, भिक्खवे, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिकों
 आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदकपत्ते^१ सकं मुखनिमित्तं
 पञ्चवेक्खमानो सचे तत्य पस्सति रजं वा अङ्गणं वा, तस्सेव रजस्त
 वा अङ्गणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्य पस्सति रजं वा
 १५ अङ्गणं वा, तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसद्व्यो – ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं
 वत मे’ ति । एवमेव स्तो, भिक्खवे, भिक्खुनो पञ्चवेक्खणा वहुकारा
 होति कुम्लेसु घम्मेसु – ‘अभिज्ञालु नु स्तो वहुल विहरामि, अनभि-
 ज्ञालु नु स्तो वहुल विहरामि, व्यापन्नचित्तो नु स्तो वहुलं विहरामि,
 २० अव्यापन्नचित्तो नु स्तो वहुल विहरामि, थीनमिद्वपरियुद्धितो नु स्तो
 वहुलं विहरामि, विगतथीनमिद्धो नु स्तो वहुलं विहरामि, उद्धतो नु
 स्तो वहुलं विहरामि, अनुद्धतो नु स्तो वहुल विहरामि, विचिकिच्छो नु
 स्तो वहुल विहरामि, तिणविचिकिच्छो^२ नु स्तो वहुलं विहरामि, कोधनो

१-१ विवादश्चय मूलानि – मी० । २ कुसिनारापवेसने – मी०, स्या०, रो० ।
 ३-३ मवदा महार्तिपमा च – मी०, स्या०, रो० । ४-५. आनिमुद्धगासबो पठमो – मी०,
 स्या०, रा० । ५-५ ० कुम्ला भविज्ञाना – स्या० । ६ मण्डणवातियो – मी०,
 माडणवातिया – रा० । ७ उद्धतो – मी०, रा० । ८ ० वेचिकिच्छो – स्या० ।

नु खो वहुलं विहरामि, अक्कोधनो नु खो वहुलं विहरामि, सङ्क्लिष्ट-
चित्तो नु खो वहुलं विहरामि, असङ्क्लिष्टचित्तो नु खो वहुलं विह-
रामि, सारद्धकायो नु खो वहुलं विहरामि, असारद्धकायो नु खो वहुलं
विहरामि, कुसीतो नु खो वहुलं विहरामि, आरद्धविरियो नु खो वहुलं
विहरामि, असमाहितो नु खो वहुलं विहरामि, समाहितो नु खो वहुलं ५
विहरामी' ति ।

४. "सचे, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चवेक्खमानो एवं जानाति –
'अभिज्ञालु वहुलं विहरामि, व्यापन्नचित्तो वहुलं विहरामि, थीनमिद्ध-
परियुद्धितो वहुलं विहरामि, उद्धतो वहुलं विहरामि, विचिकिच्छो वहुलं
विहरामि, कोधनो वहुलं विहरामि, सङ्क्लिष्टचित्तो वहुलं विहरामि, १०
सारद्धकायो वहुलं विहरामि, कुसीतो वहुलं विहरामि, असमाहितो
वहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं
धम्मानं पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी
च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जां च करणीयं । सेव्यथापि,
भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्त वा सीसस्त १५
वा निष्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धं च
अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जां च करेय । एवमेव खो तेन,
भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय
अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी
च सति च सम्पजञ्जां च करणीयं । २०

५. "सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चवेक्खमानो एवं जानाति –
'अनभिज्ञालु वहुलं विहरामि, अव्यापन्नचित्तो वहुलं विहरामि, विगत-
थीनमिद्धो वहुल विहरामि, अनुद्धतो वहुल विहरामि, तिण्णविचिकिच्छो
वहुलं विहरामि, अक्कोधनो वहुल विहरामि, असङ्क्लिष्टचित्तो वहुलं
विहरामि, असारद्धकायो वहुल विहरामि, आरद्धविरियो वहुलं २५
विहरामि, समाहितो वहुलं विहरामी' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना
तेसुयेव कुसलेसु धम्मेतु पतिष्ठाय उत्तरि' आसवानं स्याय योगो
करणीयो" ति ।

४. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेकरमानो एवं जानाति – ‘लाभीम्हि’ अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्ञत्तं चेतो-समयस्ता’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय पतिद्वाय ग्रज्ञत्तं चेतोसमये योगो करणीयो । सो अपरेन समयेन लाभी ५ चेव होति अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय लाभी च अज्ञत्तं चेतोसमयस्स ।

५. “सचे, पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेकरमानो एवं जानाति – ‘न लाभी अज्ञत्तं चेतोसमयस्स, न लाभी अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो व वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च ग्रप्पटिवानी च सति १० च सम्पजञ्जं च करणीयं । सेयथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तसेव चेतस्त वा सीसस्त वा निव्वापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च उस्साहं च उस्सोब्धं च ग्रप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्जं च करेय । एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसंयेव कुसलानं धम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो व उस्साहो १५ च उस्सोब्धी च ग्रप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं । सो अपरेन समयेन लाभी चेव होति अज्ञत्तं चेतोसमयस्स लाभी च अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाय ।

६. “सचे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेकरमानो एवं जानाति – ‘लाभीम्हि अज्ञत्तं चेतोसमयस्स, लाभी अधिपञ्चाधम्मविपस्सनाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेमुयेव कुशलेशु धम्मेशु पतिद्वाय उत्तरि २० आसवानं खयाय योगो करणीयो ।

७. “चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पि । पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पि । सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं २५ पि असेवितव्यं पि । गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पि । जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पि । पुण्गलं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पि ।

८. “चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितव्यं

१. लाभीम्हि – स्था०, सो० ।

पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं । तत्थ यं जञ्जा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं । ५ 'चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. "पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला १० धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा पिण्डपातं – 'इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती' ति, एवरूपो पिण्डपातो सेवितब्बो । 'पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं, पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं । १५

१०. "सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा सेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं न सेवितब्बं । तत्थ यं जञ्जा सेनासनं – 'इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला २० धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती' ति, एवरूपं सेनासनं सेवितब्बं । 'सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

११. "गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं – 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्जा गामनिगमं – 'इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती' ति, एवरूपो

पि ग्रसेवितब्बं पी' ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ज्ञा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति, एवरूपं चीवरं न सेवितब्बं । तत्थ यं जञ्ज्ञा चीवरं – 'इदं खो मे चीवरं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती' ति, एवरूपं चीवरं सेवितब्बं । ५ 'चीवरं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि ग्रसेवितब्बं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

६. “‘पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ज्ञा पिण्डपातं – ‘इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला १० धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो पिण्डपातो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्ज्ञा पिण्डपातं – ‘इमं खो मे पिण्डपातं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती’ ति, एवरूपो पिण्डपातो सेवितब्बो । ‘पिण्डपातं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं, पि असेवितब्बं पी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं । १५

१०. “‘सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ज्ञा सेनासनं – ‘इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपं सेनासनं न सेवितब्बं । तत्थ यं जञ्ज्ञा सेनासनं – ‘इदं खो मे सेनासनं सेवतो अकुसला २० धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती’ ति, एवरूपं सेनासनं सेवितब्बं । ‘सेनासनं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

११. “‘गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविधेन वदामि – सेवितब्बं पि असेवितब्बं पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? तत्थ यं जञ्ज्ञा गामनिगमं – ‘इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवहुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवरूपो गामनिगमो न सेवितब्बो । तत्थ यं जञ्ज्ञा गामनिगमं – ‘इमं खो मे गामनिगमं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवहुन्ती’ ति, एवरूपो २५

गामनिगमो सेवितव्यो । 'गामनिगमं पाहं, भिक्खवे, दुविवेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पी' ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्छ वुत्तं ।

१२. “जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविवेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पी” ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्छ
 ५ वुत्तं ? तत्य यं जञ्जा जनपदपदेसं – ‘इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा अभिवद्वन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति’ ति, एवत्थ्यो
 B. 337;
 R. 102. जनपदपदेसो न सेवितव्यो । तत्य यं जञ्जा जनपदपदेसं – ‘इमं खो मे जनपदपदेसं सेवतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभि-
 10 वद्वन्ती’ ति, एवत्थ्यो जनपदपदेसो सेवितव्यो । ‘जनपदपदेसं पाहं, भिक्खवे, दुविवेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्छ वुत्तं ।

१३. “‘पुगलं पाहं, भिक्खवे, दुविवेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पी’ ति, इति खो पनेतं वुत्तं । किञ्चेतं पटिच्छ वुत्तं ? तत्य यं जञ्जा पुगलं – ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा अभि-
 15 वद्वन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्तो’ ति, एवत्थ्यो पुगलो न सेवितव्यो । तत्य यं जञ्जा पुगलं – ‘इमं खो मे पुगलं सेवतो अकुसला धम्मा परि-
 हायन्ति, कुपना धम्मा अभिवद्वन्ती’ ति, एवत्थ्यो पुगलो सेवितव्यो । ‘पुगलं पाहं, भिक्खवे, दुविवेन वदामि – सेवितव्यं पि असेवितव्यं पी’ ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्छ वुत्तं” ति ।

५. परिहानसुत्तं

- २० १. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खु आमन्तेसि – “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो सारिपुत्तस्य पञ्चस्तोमुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच –
- २५ २. “परिहानधम्मो पुगलो, परिहानधम्मो पुगलो” ति, आवुसो, वुच्चति । ‘आपरिहानधम्मो पुगलो, अपरिहानधम्मो पुगलो’ ति, आवुसो, वुच्चति । कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता, कित्तावता च पन अपरिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता” ति ?

“दूरतो वि खो मयं, आवुसो, आगच्छाम् आयस्मतो सारिपुत्रस्स सन्ति के एतस्स भासितस्स अत्यमञ्जातुं । साधु वतायस्मन्तं येव सारिपुत्रं पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । आयस्मतो सारिपुत्रस्स सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

३. “तेनहावुसो; सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्रस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्रो एतदवोच –

४. “कित्तावता नु खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता ? इधावुसो, भिक्खू अस्सुतं चेव धम्मं न सुणांति, सुता चस्स धम्मा सम्मोसं^३ गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्वे चेतसो असम्फुट्टपुब्वा ते १० चस्स न समुदाचरन्ति, अविज्ञातं चेव न विजानाति । एत्तावता खो, आवुसो, परिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता ।

५. “कित्तावता च पनावुसो, अपरिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता ? इधावुसो, भिक्खू अस्सुतं चेव धम्मं सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोसं गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्वे चेतसो असम्फुट्टपुब्वा ते १५ चस्स समुदाचरन्ति, अविज्ञातं चेव विजानांति । एत्तावता खो, आवुसो, अपरिहानधम्मो पुगलो वुत्तो भगवता ।

६. “नो चे, आवुसो, भिक्खू परचित्परियायकुसलो होति, अथ ‘सचित्परियायकुसलो भविस्सामी’ ति – एवं हि वो, आवुसो, सिक्षितव्यं ।

७. “कथं चावुसो, भिक्खू सचित्परियायकुसलो होति ? सेष्यथापि, आवुसो, इथी वा पुरिसो वा दहरो युवा मण्डनकजातिको आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदपत्ते सकं मुखनिमित्तं पच्चवेक्खमानो सचे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गृणं वा, तस्सेव रजस्ता वा अङ्गृणस्स वा पहानाय वायमति । नो चे तत्थ पस्सति रजं वा अङ्गृणं वा, २५ तेनेवत्तमनो होति परिपुण्णसङ्क्लिप्पो – ‘लाभा वत मे, परिसुद्धं वत मे’ ति । एवमेव खो, आवुसो, भिक्खुनो पच्चवेक्खणा वहुकारा होति कुसलेसु धम्मेसु – ‘अनभिज्ञातु नु खो वहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो धम्मो उदाहृतो, अव्यापनचित्तो नु खो वहुलं विहरामि, संविज्जति

१. आगच्छेयाम – सी०, स्था०, रो० । २. गन्तिकं – री० । ३. रामोहृ – सी०, स्था०, रो० ।

नु खो मे एमो घम्मो उदाहु नो, विगतथीनमिद्दो नु खो वहुलं विहरामि,
संविज्जति नु खो मे एसो घम्मो उदाहु नो, अनुद्वतो नु खो वहुलं विहरामि,
संविज्जति नु खो मे एसो घम्मो उदाहु नो, तिष्णविनिकिच्छो नु खो
वहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो घम्मो उदाहु नो, अक्कोघनो
B. 339 ५ नु खो वहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो घम्मो उदाहु नो,
असद्गुलिहुचितो नु खो वहुलं विहरामि, संविज्जति नु खो मे एसो घम्मो
उदाहु नो, लाभी नु खोम्हि अज्ञत्तं घम्मपामोज्जस्स, संविज्जति नु खो
मे एसो घम्मो उदाहु नो, लाभी नु खोम्हि अज्ञत्तं चेतोसमयस्स, संवि-
ज्जति नु खो मे एसो घम्मो उदाहु नो, लाभी नु खोम्हि अधिपञ्चाधम्म-
१० विपस्सनाय, संविज्जति नु खो मे एसो घम्मो उदाहु नो' ति ।

८. "सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्षमानो सब्बे पिमे
कुसले घम्मे अत्तनि न समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुनो सब्बेसंयेव इमेसं
कुसलानं घम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो द्यन्दो च वायामो च उस्साहो
च उस्तोऽही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।
१५ सेय्यथापि, आवुसो, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा । तस्सेव चेलस्स
वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्तं द्यन्दं च वायामं च उस्साहं च
उस्तोऽहिं च अप्पटिवानि च सर्ति च सम्पजञ्जं च करेय । एवमेव
खो, आवुसो, तेन भिक्खुना नव्वेसंयेव कुसलानं घम्मानं पटिलाभाय
अधिमत्तो द्यन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्तोऽही च अप्पटिवानी
२० च सति च सम्पजञ्जं च करणीयं ।

९. "सचे पन, आवुसो, भिक्खु पच्चवेक्षमानो एकच्चे कुसले
R. 105 घम्मे अत्तनि समनुपस्सति, एकच्चे कुसले घम्मे अत्तनि न समनुपस्सति,
तेनावुसो, भिक्खुना ये कुसले घम्मे अत्तनि समनुपस्सति तेसु कुसलेसु
घम्मेसु पतिद्वाय, ये कुसले घम्मे अत्तनि न नमनुपस्सति तेसं कुसलानं
२५ घम्मानं पटिलाभाय अधिमत्तो द्यन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्तोऽही
च अप्पटिवानी च नर्ति च सम्पजञ्जं च करणीयं । नेय्यथापि, आवुसो,
आदित्तचेलो वा आदित्तसीमो वा । तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वा-
पनाय अधिमत्तं द्यन्दं च वायाम च उस्साहं च उस्तोऽहिं च अप्पटिवानि
३० च नर्ति च सम्पजञ्जं च करेय । एवमेव खो, आवुसो, तेन भिक्खुना
ये कुसले घम्मे अत्तनि नमनुपस्सति तेसु कुसलेसु घम्मेसु पतिद्वाय, ये
कुसले घम्मे अत्तनि न समनुपस्सति तेसं कुसलानं घम्मानं पटिलाभाय

अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्ही च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जनं च करणीयं ।

१०. “सचे पनावुसो, भिक्खु पच्चवेक्खमानो सब्वे पिमे कुसले धम्मे ग्रहनि समनुपस्सति, तेनावुसो, भिक्खुना सब्वेस्वेव इमेसु कुसलेसु धम्मेसु पतिट्ठाय, उत्तरि ग्रासवानं खयाय योगो करणीयो” ति । ५

६. पठमसञ्ज्ञासुत्तं

१. “दसयिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता वहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा दस ? असुभ-
सञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्वलोके अनभिरति-
सञ्ज्ञा^१, अनिच्छसञ्ज्ञा, अनिच्छे दुवखसञ्ज्ञा, दुवखे अनत्तसञ्ज्ञा,
पहानसञ्ज्ञा, विरागसञ्ज्ञा, निरोधसञ्ज्ञा — इमा खो, भिक्खवे, दस १०
सञ्ज्ञा भाविता वहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा
अमतपरियोसाना” ति ।

७. द्रुतियसञ्ज्ञासुत्तं

१. “दसयिमा, भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता वहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरियोसाना । कतमा दस ? अनिच्छसञ्ज्ञा, अनत्तसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, १५
सब्वलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा, अट्टिकसञ्ज्ञा, पुळुवकसञ्ज्ञा^२, विनीलक-
सञ्ज्ञा, विच्छिद्दकसञ्ज्ञा, उद्धुमातकसञ्ज्ञा — इमा खो, भिक्खवे,
दस सञ्ज्ञा भाविता वहुलीकता महप्फला होन्ति महानिसंसा अमतोगधा
अमतपरियोसाना” ति ।

८. मूलकसुत्तं

१. “सचे, भिक्खवे, अञ्जतितिथ्या परिव्वाजका एवं पुच्छेष्युं — २०
‘किमूलका, आवुसो, सब्वे धम्मा, किसम्भवा सब्वे धम्मा, किसमुदया
सब्वे धम्मा, किसमोसरणा सब्वे धम्मा, किपमुखा सब्वे धम्मा, किअधि-

१. अनभिरतसञ्ज्ञा — सी०, स्या०, रो० । २. पुलवप्सञ्ज्ञा — सी०, पुळवक-
सञ्ज्ञा — रो० ।

पतेया सब्वे धम्मा, किउत्तरा सब्वे धम्मा, किसारा सब्वे धम्मा, विशेषधा सब्वे धम्मा, किपरियोसाना सब्वे धम्मा' ति, एवं पुट्टा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्यियानं परिव्वाजकानं किन्ति व्याकरेयाथा" ति ?

"भगवमूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेतिका भगवम्पटि-
५ सरणा । साधु वत्, भन्ते, भगवन्तयेवं पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्यो । भगवतो मुत्वा भिक्खू धारेस्तन्ती" ति ।

B. 311

"तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोय; भासि-
स्सामी" ति ।

"एवं, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चसोसुं । भगवा
१० एतद्वोच —

R. 107 २. "सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्यिया परिव्वाजका एवं पुच्छेयं—
‘किमूलका, आवुसो, सब्वे धम्मा, किसम्भवा सब्वे धम्मा, किसमुदया
सब्वे धम्मा, किसमोसरणा सब्वे धम्मा ... किपरियोसाना सब्वे धम्मा'
ति, एवं पुट्टा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्जतित्यियानं परिव्वाजकान एवं
१५ व्याकरेयाथ — ‘छन्दमूलका, आवुसो, सब्वे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सब्वे धम्मा, फस्ससमुदया सब्वे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्वे धम्मा,
समाधिप्पमुखा’ सब्वे धम्मा, सताविपतेया सब्वे धम्मा, पञ्चुत्तरा
सब्वे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्वे धम्मा, अमतोगधा सब्वे धम्मा, निव्वान-
२० परियोसाना सब्वे धम्मा' ति । एवं पुट्टा तुम्हे, भिक्खवे, तेसं अञ्ज-
तित्यियानं परिव्वाजकान एवं व्याकरेयाथा" ति ।

६. पव्वज्जामुत्तं

१. "तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्षितव्वं — ‘यथापव्वज्जापरि-
चितं च नो चित्तं भविस्सति, न चुण्डा पापका अकुसला धम्मा
चित्तं परियादाय ठस्ति, अनिच्छसञ्ज्ञापरिचितं च नो चित्तं भवि-
२५ स्सति, अनत्तसञ्ज्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, असुभसञ्ज्ञापरि-
चितं च नो चित्तं भविस्सति, आदीनवसञ्ज्ञापरिचितं च नो चित्तं
भविस्सति, लोकस्स सम च विसमं च अत्वा तंसञ्ज्ञापरिचितं च नो
चित्तं भविस्सति, लोकस्स भवं^३ च विमवं च अत्वा तंसञ्ज्ञापरिचितं

१. समाधिप्पमुखा — सी०, स्या०, रा० । २. गम्भव — सी०, स्या०, रा० ।

च नो चित्तं भविस्सति, लोकस्स समुदयं च अत्यङ्गमं च ज्ञात्वा तं सञ्ज्ञा-परिचितं च नो चित्तं भविस्सति, पहानसञ्ज्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, विरागसञ्ज्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सति, निरोध-सञ्ज्ञापरिचितं च नो चित्तं भविस्सती’ ति – एवं हि खो, भिक्खुवे, सिक्षितव्वं ।

२. “यतो खो, भिक्खुवे, भिक्खुनो यथापब्बज्ञापरिचितं च चित्तं होति न चुप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिद्वन्ति, अनिच्छसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, अनत्तेसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, असुभसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, आदीनवसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, लोकस्स समं च विसमं च ज्ञात्वा तं सञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, लोकस्स भवं च विभवं च ज्ञात्वा तं सञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, लोकस्स समुदयं च अत्यङ्गमं च ज्ञात्वा तं सञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, पहानसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, विरागसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, निरोधसञ्ज्ञापरिचितं च चित्तं होति, तस्स द्विन्नं कलानं अञ्जतरं फलं पाटिकङ्गं – दिद्वेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे १० अनागामिता” ति ।

१०. गिरिमानन्दसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डि-कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा गिरिमानन्दो आवाधिको होति दुक्षितो वाङ्गिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्घमिति; उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । २० एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

२. “आयस्मा, भन्ते, गिरिमानन्दो आवाधिको होति दुक्षितो वाङ्गिलानो । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुप-सङ्घमतु अनुकम्प्य उपादाया” ति ।

“सचे खो त्वं, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो” दस सञ्ज्ञा भासेय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो दस सञ्ज्ञा सुत्वा सो आवाधो ठानसो पटिष्पस्सम्भेय्य ।

१. भिक्खुनो उपसङ्घमित्वा – सी०, स्पा०, रो० ।

३. “कतमा दस ? अनिच्चसञ्ज्ञा, अनत्सञ्ज्ञा, असुभ-
सञ्ज्ञा, आदीनवसञ्ज्ञा, पहानसञ्ज्ञा, विरागसञ्ज्ञा, निरोधसञ्ज्ञा,
सब्लोके अनभिरतिसञ्ज्ञा, सब्वसह्वारेसु अनिच्छासञ्ज्ञा’ आना-
पानस्ति ।

५ ४. “कतमा चानन्द, अनिच्चसञ्ज्ञा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुखमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिं-
क्षति – ‘रूपं अनिच्चं, वेदना अनिच्चा, सञ्ज्ञा अनिच्चा, सह्वारा
अनिच्चा, विज्ञाणं अनिच्चं’ ति । इति इमेसु पञ्चसु उपादानक्षयेसु
अनिच्चानुपस्ती विहरति । अयं वुच्चतानन्द, अनिच्चसञ्ज्ञा ।

१० ५. “कतमा चानन्द, अनत्सञ्ज्ञा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुखमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिं-
क्षति – ‘चक्रु’ अनत्ता, रूपा अनत्ता, सोतं अनत्ता, सहा अनत्ता, धानं
अनत्ता, गन्धा अनत्ता, जिन्हा अनत्ता, रसा अनत्ता, काया^३ अनत्ता,
फोटुव्वा अनत्ता, मनो अनत्ता, वम्मा अनत्ता’ ति । इति इमेसु छसु
१५ अज्ञातिकवाहिरेसु आयतनेसु अनत्तानुपस्ती विहरति । अयं वुच्चता-
नन्द, अनत्सञ्ज्ञा ।

६. “कतमा चानन्द, असुभसञ्ज्ञा ? इधानन्द, भिक्खु इममेव
कायं उद्धं पादतला अयो केसमत्यका तचपरियन्तं पूरं नानाप्यकारस्स
असुचिनो पञ्चवेक्षति – ‘अत्यि इमस्मि काये केसा लोमा नखा दन्ता
२० तथो मसं न्हार अट्टु अट्टिमिङ्जं’ वकं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं
पफ्कासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पितं सेम्हं पुव्वो लोहितं सेदो
मेदो अस्तु वसा खेळा सिङ्गाणिका लसिका मुत्तं’ ति । इति इमस्मि
काये असुभानुपस्ती विहरति । अयं वुच्चतानन्द, असुभसञ्ज्ञा ।

७. “कतमा चानन्द, आदीनवसञ्ज्ञा ? इधानन्द, भिक्खु
२५ अरञ्जगतो वा रुखमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिं-
क्षति – ‘धहुदुक्सो खो अयं कायो वहुआदीनवो ? इति इमस्मि काये
विविधा आवाधा उपज्जन्ति, सेव्ययीदं – चक्खुरोगो सोतरोगो धान-
रोगो जिन्हारोगो कायरोगो सीसरोगो कण्णरोगो मुखरोगो दन्तरोगो

१. अनिच्चयञ्ज्ञा मानापानमृति – ची०, स्था०, रो० । २. चक्रु – सी०, स्था०,
रो० । ३. नाया – मी०, स्था०, रा० । ४. अट्टिमिङ्जा – सी० ।

ओदुरोगो^१ कासो सासो पिनासो डाहो^२ जरो कुच्छिरोगो मुच्छा पक्ख-
न्दिका सूला विसूचिका कुहुं गण्डो किलासो सोसो अपमारो दद्दु कण्डु
कच्छु नखसा^३ वितच्छिका लोहित^४ पित्त^५ मधुमेहो अंसा पिळका भगन्दला
पित्तसमुद्वाना आवाधा सेम्हसमुद्वाना आवाधा वातसमुद्वाना आवाधा ५
ओपक्कमिका आवाधा उतुपरिणामजा आवाधा विसमपरिहारजा आवाधा
पिपासा उच्चारो पस्सावो^६ ति । इति इमस्मि काये आदीनवानुपस्सी
विहरति । अयं वुच्चतानन्द, आदीनवसञ्जा ।

८. “कतमा चानन्द, पहानसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु उपन्नं
कामवितकं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं १०
गमेति । उपन्नं व्यापादवितकं नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति,
व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उपन्नं विहिसावितकं नाधिवासेति,
पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । उपन्नुपन्ने पापके
अकुसले धर्मे नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं
गमेति । अयं वुच्चतानन्द, पहानसञ्जा । १५

९. “कतमा चानन्द, विरागसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिच-
क्खति – ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्घारसमथो सब्बूपधिष्ठिटि-
निस्सग्गो तण्हाक्खयो विरागो निब्बानं’ ति । अयं वुच्चतानन्द, विराग-
सञ्जा । २०

१०. “कतमा चानन्द, निरोधसञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिच-
क्खति – ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्घारसमथो सब्बूपधिष्ठिटि-
निस्सग्गो तण्हाक्खयो निरोधो निब्बानं’ ति । अयं वुच्चतानन्द, निरोध-
सञ्जा । २५

११. “कतमा चानन्द, सब्बलोके अनभिरतिसञ्जा ? इधा-
नन्द, भिक्खु ये लोके उपादाना” चेतसो अधिद्वानाभिनिवेसानुसया, ते
पजहन्तो विहरति^७ अनुपादिवन्तो^८ । अयं वुच्चतानन्द, सब्बलोके
अनभिरतिसञ्जा ।

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेतु नत्यि । २. डहो – सी०, स्या०, रो० । ३. रससा –
सी०, स्या०, रो० । ४-५. लोहितपित्त – सी०, रो० । ५. उपामुदाना – सी०, स्या०, रो० ।
६-७. विरमति न उपादिवन्तो – सी०, स्या०, रो० ।

१२ “कतमा वानन्द, सव्वसद्भारेसु अनिच्छासञ्जा ? इधानन्द, भिक्खु सव्वसद्भारेसु^१ अद्वीयति हरायति जिगुच्छति । अय वुच्चतानन्द, सव्वसद्भारेसु अनिच्छासञ्जा ।

- १३ “कतमा चानन्द, आनापानस्ति ? इधानन्द, भिक्खु
- ५ अरञ्जगतो वा स्त्रव्यमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्घ आभुजित्वा उजु काय पणिवाय परिमुख सर्ति उपहृपेत्वा । सो सतो व अस्तमति सतो व पत्ससति । दीघ वा अस्तसन्तो ‘दीघ अस्तसामी’ ति पजानाति । दीघ वा पत्ससन्तो ‘दीघ पत्ससामी’ ति पजानाति । रस्स वा अस्तसन्तो ‘रस्स अस्तसामी’ ति पजानाति । रस्स वा पत्ससन्तो ‘रस्स पत्ससामी’ ति पजानाति । ‘सव्वकायपटिसवेदी अस्तसिस्त्वामी’ ति भिक्खुति । ‘सव्वकायपटिसवेदी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘पत्सम्भय कायसद्भार अस्तसिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘पत्सम्भय कायसद्भार पत्ससिस्त्वामी’ ति भिक्खुति । ‘पीतिपटिसवेदी अस्तसिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘सुखपटिसवेदी अस्तसिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘सुखपटिसवेदी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘चित्तसद्भारपटिसवेदी अस्तसिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘चित्तसद्भारपटिसवेदी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘पत्सम्भय चित्तसद्भार अस्तमिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘पत्सम्भय चित्तनद्भार पत्सनिस्त्वामी’ ति सिक्खति । ‘चित्तपटिसवेदी अस्तसिस्त्वामी’ ति सिक्खति ।
- R 315 १० ‘चित्तपटिसवेदी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । अभिष्पमोदय चित्त
- १५ पे० समादह चित्त पे० विमोचय चित्त पे० अनिच्छानुपत्सी पे० विरागानुपत्सी पे० निरोधानुपत्सी पे० ‘पटिनिस्त्वामानुपत्सी अस्तसिस्त्वामी’ ति भिक्खुति । ‘पटिनिस्त्वामानुपत्सी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । अय वुच्चतानन्द, आनापानस्ति ।
- R 112 २० ‘चित्तपटिसवेदी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । अभिष्पमोदय चित्त
- पे० समादह चित्त पे० विमोचय चित्त पे० अनिच्छानुपत्सी पे० विरागानुपत्सी पे० निरोधानुपत्सी पे० ‘पटिनिस्त्वामानुपत्सी अस्तसिस्त्वामी’ ति भिक्खुति । ‘पटिनिस्त्वामानुपत्सी पत्ससिस्त्वामी’ ति सिक्खति । अय वुच्चतानन्द, आनापानस्ति ।
- २५ १८ “सचे नो त्व, आनन्द, गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस नन्जा भासेव्यासि, ठान सो पनेत विज्जति य गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस सन्जा नुत्वा सो आवायो ठानसो पटिष्पस्मभेव्या” ति ।
- १९ अय सो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमा दस नन्जा उग्गहेत्वा येनावस्मा गिरिमानन्दो तेनुपसङ्घमि, उपसङ्घमित्व

^१ उभयद्वारपदि-की०, स्था०, रा० ।

आयस्मतो गिरिमानन्दस्स इमा दस सञ्जा अभासि । अथ खो आयस्मतो गिरिमानन्दस्स दस सञ्जा सुत्वा सो आवाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भि । वुद्धहि चायस्मा गिरिमानन्दो तम्हा आवाधा । तथा पहीनो च पनायस्मतो गिरिमानन्दस्स सो आवाधो अहोसी” ति ।

सचित्तवग्गो छहो ।

तत्सुद्धानं

सचित्तं च सारिपुत्तं, ठिति॒ च समयेन च॑ ।
परिहानो॑ च॑ द्वे सञ्जा, मूला॑ पब्बजितं गिरी ति॑ ॥

७. यमकवग्गो

१. अविज्ञासुतं

१. “पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्जायति अविज्ञाय – ‘इतो पुब्वे अविज्ञा नाहोसि, अथ पञ्चा सम्भवी’ ति । एवञ्चेत्॑, भिक्खवे, वुच्चति, अथ च पन पञ्जायति – ‘इदप्पञ्चया अविज्ञा’ ति ।

२. “अविज्ञं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अविज्ञाय ? ‘पञ्च नीवरणा’ तिस्स वचनीयं । पञ्च पाहुं, भिक्खवे, नीवरणे साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चनं नीवरणानं ? ‘तीणि दुच्चरितानी’ तिस्स वचनीयं । तीणि पाहुं, भिक्खवे, दुच्चरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णं दुच्चरितानं ? ‘इन्द्रियशसंवरो’ तिस्स वचनीयं । इन्द्रिय-शसंवरं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियशसंवरस्स ? ‘असतासम्पजञ्जं’ तिस्स वचनीयं । असतासम्प-जञ्जं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असता-सम्पजञ्जस्स ? ‘अयोनिसो मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं । अयोनिसो मनसिकारं पाहुं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो

१-१. सचित्त-सारिपुत्ता च – सी०, स्या०, रो० । २-२. ठिति च समयेन च – सी० । ३-३. परिहाना च – सी०, रो०; परिहाना – स्या० । ४-४. मूला पब्बजिता गिरो ति – सी०; मूला पब्बजितावधो – स्या०; ० पब्बजिता० – रो० । ५. समभवी – म० । ६. एवमेत्वं – सी० ।

- अयोनिसो मनसिकारस्त ? 'अस्तद्वियं' तिस्त वचनीयं । अस्तद्वियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्तद्वियस्त ? 'असद्भमस्तवनं' तिस्त वचनीयं । असद्भमस्तवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असद्भमस्तवनस्त ? 'असप्तुरिससंसेवो' तिस्त वचनीयं ।

३. "इति खो, भिक्खवे, असप्तुरिससंसेवो परिष्ठूरो असद्भमस्तवनं परिष्ठूरेति, असद्भमस्तवनं परिष्ठूरं अस्तद्वियं परिष्ठूरेति, अस्तद्वियं परिष्ठूरं अयोनिसो मनसिकारं परिष्ठूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिष्ठूरो

॥ ११४

- १० असतासम्पजञ्जं परिष्ठूरेति, असतासम्पजञ्जं परिष्ठूरं इन्द्रियअसंवरं १० परिष्ठूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिष्ठूरो तीणि दुच्चरितानि परिष्ठूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिष्ठूरानि पञ्च नीवरणे परिष्ठूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिष्ठूरा अविज्ञं परिष्ठूरेन्ति । एवमेतिस्ता अविज्ञाय आहारो होति, एवं च पारिष्ठूरि ।

B. 347

- ४. "सेयथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते युल्लफुसितके देवे १५ वस्तन्ते' तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पव्वतकन्दरपदरसाखा परिष्ठूरेति, पव्वतकन्दरपदरसाखा परिष्ठूरा कुसोब्द्धे' परिष्ठूरेन्ति । कुसोब्द्धा परिष्ठूरा महासोब्द्धे परिष्ठूरेन्ति, महासोब्द्धा परिष्ठूरा कुन्नदियो परिष्ठूरेन्ति, कुन्नदियो परिष्ठूरा महानदियो परिष्ठूरेन्ति, महानदियो परिष्ठूरा महासमुद्दं सागरं परिष्ठूरेन्ति; एवमेतस्त महासमुद्दस्त सागरस्त आहारो २० होति, एवं च पारिष्ठूरि ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, असप्तुरिससंसेवो परिष्ठूरो असद्भमस्तवनं परिष्ठूरेति, असद्भमस्तवनं परिष्ठूरं अस्तद्वियं परिष्ठूरेति, अस्तद्वियं परिष्ठूरं अयोनिसो मनसिकारं परिष्ठूरेति, अयोनिसो मनसिकारो परिष्ठूरो असतासम्पजञ्जं परिष्ठूरेति, असतासम्पजञ्जं परिष्ठूरं इन्द्रियअसंवरं २५ परिष्ठूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिष्ठूरो तीणि दुच्चरितानि परिष्ठूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिष्ठूरानि पञ्च नीवरणे परिष्ठूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिष्ठूरा अविज्ञं परिष्ठूरेन्ति, एवमेतिस्ता अविज्ञाय आहारो होति, एवं च पारिष्ठूरि ।

१. ० देवगतगतायन्ते - मी०, रा०, ० देवगतगतायन्ते - स्या० । २. कुसुब्द्धे - दी०, दी०; कुन्नुब्द्धे - स्या० ।

५. “विज्ञाविमुक्ति पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो विज्ञाविमुक्तिया ? ‘सत्त बोज्ज्ञङ्गा’ तिस्स वचनीयं। सत्त पाहं, भिक्खवे, बोज्ज्ञङ्गे साहारे वदामि, नो अनाहारे। को चाहारो सत्तनं बोज्ज्ञङ्गानं ? ‘चत्तारो सतिपट्टाना’ तिस्स वचनीयं। चत्तारो पाहं, भिक्खवे, सतिपट्टाने साहारे वेदामि, नो अनाहारे। को चाहारो चतुन्नं सतिपट्टानानं ? ‘तीणि सुचरितानी’ तिस्स वचनीयं। तीणि पाहं, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि। को चाहारो तिणि सुचरितानं ? ‘इन्द्रियसंवरो’ तिस्स वचनीयं। इन्द्रियसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो इन्द्रियसंवरस्स ? ‘सतिसम्पजञ्जां’ तिस्स वचनीयं। सतिसम्पजञ्जां पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सतिसम्पजञ्जांस्स ? ‘योनिसो मनसिकारो’ तिस्स वचनीयं। योनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो योनिसो मनसिकारस्स ? ‘सद्धा’ तिस्स वचनीयं। सद्धं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सद्धाय ? ‘सद्धमस्सवनं’ तिस्स वचनीयं। सद्धमस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं। को चाहारो सद्धमस्सवनस्स ? ‘सप्तुरिससंसेवो’ तिस्स वचनीयं।

६. “इति खो, भिक्खवे, सप्तुरिससंसेवो परिपूरो सद्धमस्सवनं परिपूरेति, सद्धमस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिसो मनसिकारं परिपूरेति, योनिसो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पजञ्जां परिपूरेति, सतिसम्पजञ्जां परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरणि चत्तारो सतिपट्टाने परिपूरेति, चत्तारो सतिपट्टाना परिपूरा सत्त बोज्ज्ञङ्गे परिपूरेति, सत्त बोज्ज्ञङ्गा परिपूरा विज्ञाविमुक्ति परिपूरेति; एवमेतिस्सा विज्ञाविमुक्तिया आहारो होति, एवं च^३ परिपूरि।

७. “सेव्यथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते युल्लक्षितके देवे वस्तान्ते तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पव्वतकन्दरपदरसासा परिपूरेति, पव्वतकन्दरपदरसासा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेति, कुसोब्भा परिपूरा महासोब्भे परिपूरेति, महासोब्भा परिपूरा कुम्बदियो परिपूरेति,

R. 116 कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्रं सागरं परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्रस्स सागरस्स आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, सप्तुरिससंसेवो परिपूरो सद्धम्मस्सवनं

- ५ परिपूरेति, सद्धम्मस्सवनं परिपूरं सद्धं परिपूरेति, सद्धा परिपूरा योनिसो मनसिकारं परिपूरेति, योनिसो मनसिकारो परिपूरो सतिसम्पज्जनं परिपूरेति, सतिसम्पज्जनं परिपूरं इन्द्रियसंवरं परिपूरेति, इन्द्रियसंवरो परिपूरो तीणि सुचरितानि परिपूरेति, तीणि सुचरितानि परिपूरानि चत्तारो सतिपद्माने परिपूरेन्ति, चत्तारो सतिपद्माना परिपूरा सत्त वोज्जङ्गे
  - १० १० परिपूरेन्ति, सत्त वोज्जङ्गा परिपूरा विज्ञाविमुक्ति परिपूरेन्ति; एवमेतिसा विज्ञाविमुक्तिया आहारो होति, एवं च पारिपूरी” ति ।
-

२. तथ्यासुतं

१. “पुरिमा, भिक्खवे, कोटि न पञ्चायति भवतण्हाय – ‘इतो पुव्वे भवतण्हा नाहोसि, अय पञ्चा सम्भवी’ ति । एवञ्चेतं, भिक्खवे, वुच्चति, अय च पन पञ्चायति – ‘इदप्पञ्चया भवतण्हा’ ति ।

- B. 349 १५ २. “भवतण्हं पाहं”, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो भवतण्हाय ? ‘अविज्ञा’ तिस्स वचनीयं । अविज्ञं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अविज्ञाय ? ‘पञ्च नीवरणा’ तिस्स व्रचनीयं । पञ्च नीवरणे पाहं, भिक्खवे, साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो पञ्चनं नीवरणानं ? ‘तीणि दुच्चरितानी’ तिस्स वचनीयं । तीणि पाह, भिक्खवे, दुच्चरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिष्णनं दुच्चरितानं ? ‘इन्द्रियशसंवरो’ तिस्स वचनीय । इन्द्रियशसंवरं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियशसंवरस्स ? ‘असत्तासम्पज्जनं’ तिस्स वचनीय । असत्तासम्पज्जनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो असत्तासम्पज्जनस्स ? ‘अयोनिसो मनसिकारो’ तिस्स वचनीय । अयोनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अयोनिसो मनसिकारस्स ?
- R. 117 २३

‘अस्सद्वियं’ तिस्स वचनीयं । अस्सद्वियं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्वियस्स ? ‘अस्सद्वमस्सवनं’ तिस्स वचनीयं । अस्सद्वमस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो अस्सद्वमस्सवनस्स ? ‘असप्पुरिससंसेवो’ तिस्स वचनीयं ।

३. “इति खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्वम-
स्सवनं परिपूरेति, अस्सद्वमस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति,
अस्सद्वियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो
मनसिकारो परिपूरो असतासम्पजञ्जां परिपूरेति, असतासम्पजञ्जां
परिपूरं इन्द्रियअसवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि
दुच्चरितानि परिपूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे
परिपूरेन्ति, पञ्च नीवरणा परिपूरा अविज्ञं परिपूरेन्ति, अविज्ञा
परिपूरा भवतण्हं परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति,
एवं च पारिपूरि ।

४. “सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते थुल्लफुसितके देवे वस्तन्ते
तं उदकं यथानिन्नं पवत्तमानं पवत्तकन्दरपदरसाखा परिपूरेति, पवत्त-
कन्दरपदरसाखा परिपूरा कुसोब्भे परिपूरेन्ति, कुसोब्भा परिपूरा महा-
सोब्भे परिपूरेन्ति, महासोब्भा परिपूरा कुञ्जदियो परिपूरेन्ति, कुञ्जदियो
परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा महासमुद्दं सागरं
परिपूरेन्ति; एवमेतस्स महासमुद्दस्स सागरस्स आहारो होति, एवं
च पारिपूरि ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, असप्पुरिससंसेवो परिपूरो अस्सद्वम-
स्सवनं परिपूरेति, अस्सद्वमस्सवनं परिपूरं अस्सद्वियं परिपूरेति,
अस्सद्वियं परिपूरं अयोनिसो मनसिकारं परिपूरेति, अयोनिसो मनसिकारो
परिपूरो असतासम्पजञ्जां परिपूरेति, असतासम्पजञ्जां परिपूरं इन्द्रिय-
असंवरं परिपूरेति, इन्द्रियअसंवरो परिपूरो तीणि दुच्चरितानि परि-
पूरेति, तीणि दुच्चरितानि परिपूरानि पञ्च नीवरणे परिपूरेन्ति, पञ्च
नीवरणा परिपूरा अविज्ञं परिपूरेन्ति, अविज्ञा परिपूरा भवतण्हं
परिपूरेति; एवमेतिस्सा भवतण्हाय आहारो होति, एवं च पारिपूरि ।

५. “विज्ञाविमुक्ति पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो
अनाहारं । को चाहारो विज्ञाविमुक्तिया ? ‘रत्त वोज्जङ्घा’ तिस्स
म०४-२५

- वचनीयं । सत्त पाहं, भिक्खवे, वोज्ज्ञाने साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो सत्तन्नं वोज्ज्ञानं ? 'चत्तारो सतिपट्टाना' तिस्स वचनीयं । चत्तारो पाह, भिक्खवे, सतिपट्टाने साहारे वदामि, नो अनाहारे । को चाहारो चतुन्नं सतिपट्टानानं ? 'तीणि सुचरितानी' तिस्स वचनीयं !
- ५ तीणि पाह, भिक्खवे, सुचरितानि साहारानि वदामि, नो अनाहारानि । को चाहारो तिण्णन् 'सुचरितानं ? 'इन्द्रियसंवरो' तिस्स वचनीयं । इन्द्रियसंवर पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो इन्द्रियसंवरस्स ? 'सतिसम्पञ्जन्नं' तिस्स वचनीयं । सतिसम्पञ्जन्नं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो
- १० सतिसम्पञ्जन्नस्स ? 'योनिसो मनसिकारो' तिस्स वचनीयं । योनिसो मनसिकारं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो योनिसो मनसिकारस्स ? 'सद्वा' तिस्स वचनीयं । सद्वं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो सद्वाय ? 'सद्वम्मस्सवन्' तिस्स वचनीयं । सद्वम्मस्सवनं पाहं, भिक्खवे, साहारं वदामि, नो अनाहारं । को चाहारो सद्वम्मस्सवनस्स ? 'सप्तुरिसंसेवो' तिस्स वचनीयं ।

६. "इति खो, भिक्खवे, सप्तुरिसंसेवो परिषूरो सद्वम्मस्सवनं परिषूरेति, सद्वम्मस्सवनं परिषूरं सद्व परिषूरेति, सद्वा परिषूरा योनिसो मनमिकारं परिषूरेति, योनिसो मनसिकारो परिषूरो सतिसम्पञ्जन्नं
- ७ ३१ २० परिषूरेति, सतिसम्पञ्जन्नं परिषूरं इन्द्रियसंवरं परिषूरेति, इन्द्रिय-सवरो परिषूरो तीणि सुचरितानि परिषूरेति, तीणि सुचरितानि परिषूरानि चत्तारो सतिपट्टाने परिषूरेन्ति, चत्तारो सतिपट्टाना परिषूरा सत्त वोज्ज्ञाने परिषूरेन्ति, सत्त वोज्ज्ञाना परिषूरा विज्ञाविमुक्ति परिषूरेन्ति; एवमेतिस्ता विज्ञाविमुक्तिया आहारो होति, एव च पारिषूरि ।

८. "सेव्यापि, भिक्खवे, उपरिपव्रते युलफुसितके देवे वस्तन्ते त उदक यवानिन्न पवत्तमान .पे० एवमेतस्स महासमुद्दस्स भागरस्न आहारो होति, एव च पारिषूरि । एवमेव खो, भिक्खवे, सप्तुरिममभेवो परिषूरो सद्वम्मस्सवन परिषूरेति .पे० . एवमेतिस्ता विज्ञाविमुक्तिया आहारो होति, एवं च पारिषूरो" ति ।

३. निरुद्धज्ञतसुत्तं

१. “ये केचि, भिक्खवे, मयि निरुद्धं गता सब्बे ते दिद्विसम्पन्ना । तेसं दिद्विसम्पन्नानं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा, पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा । कतमेसं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा ? सत्तक्खत्तुपरमस्स, कोलङ्घोलस्स, एकवीजिस्स, सकदागामिस्स, यो च दिद्वेव धम्मे अरहा — इमेसं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा । कतमेसं पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा ? अन्तरापरिनिव्वायिस्स, उपहच्चपरिनिव्वायिस्स, असङ्घारपरिनिव्वायिस्स, ससङ्घारपरिनिव्वायिस्स; उद्धंसोतस्स अकनिरुद्धगामिनो — इमेसं पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा । ये केचि, भिक्खवे, मयि निरुद्धं गता, सब्बे ते दिद्विसम्पन्ना । तेसं दिद्विसम्पन्नानं इमेसं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा, इमेसं पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा” ति ।

४. अवेच्चेष्पसन्नेसुत्तं

१. “ये केचि, भिक्खवे, मयि अवेच्चेष्पसन्ना, सब्बे ते सोतापन्ना । तेसं सोतापन्नानं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा, पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा । कतमेसं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा ? सत्तक्खत्तुपरमस्स^१, कोलङ्घोलस्स, एकवीजिस्स^२, सकदागामिस्स, यो च दिद्वेव धम्मे अरहा — इमेसं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा । कतमेसं पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा ? अन्तरापरिनिव्वायिस्स, उपहच्चपरिनिव्वायिस्स, असङ्घारपरिनिव्वायिस्स, ससङ्घारपरिनिव्वायिस्स, उद्धंसोतस्स अकनिरुद्धगामिनो — इमेसं पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा । ये केचि, भिक्खवे, मयि अवेच्चेष्पसन्ना सब्बे ते सोतापन्ना । तेसं सोतापन्नानं इमेसं पञ्चन्नं इधं निरुद्धा, इमेसं पञ्चन्नं इधं विहाय निरुद्धा” ति ।

५. पठमसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्तो भगवेसु विहरति नालक- २०
गामके । अर्थे खौ सामण्डकानि परिव्वाजको येनोयस्मा सारिपुत्तो तेनुपेशङ्कमिः; उपसङ्घमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्वि सम्मोदि । सम्मोदेनीर्थं कथं सारणीयं वीतिसोरेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निर्सिंश्चो खौ सामण्डकानि परिव्वाजको आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदेवोच —

१. सत्तक्खत्तुपरमस्स — स्था० । २. एकवीजिस्स — सी० ।

२. “कि नु खो, आवुसो सारिपुत्र, सुखं, कि दुखं” ति ?

“अभिनिव्वत्ति खो, आवुसो, दुखा, अनभिनिव्वत्ति सुखा ।

अभिनिव्वत्तिया, आवुसो, सति इदं दुखं पाटिकद्वं – सीतं उण्हं जिघच्छा पिपासा उच्चारो पत्सावो अग्निसम्फस्तो दण्डसम्फस्तो सत्यसम्फस्तो

३ जाती पि मिता पि सङ्गम्म समागम्म रोसेन्ति । अभिनिव्वत्तिया, आवुसो, सति इदं दुखं पाटिकद्वं । अनभिनिव्वत्तिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकद्वं – न सीतं न उण्हं न जिघच्छा न पिपासा न उच्चारो न पत्सावो न अग्निसम्फस्तो न दण्डसम्फस्तो न सत्यसम्फस्तो जाती पि मिता पि सङ्गम्म समागम्म न रोसेन्ति । अनभिनिव्वत्तिया, आवुसो,

१० सति इदं सुखं पाटिकद्वं” ति ।

६. दुत्तियसुखसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा सारिपुत्रो मगधेषु विहरति नालक-गामके । अथ खो सामण्डकानि परिवाजको येनायस्मा सारिपुत्रो तेनुपसङ्गम्मि; उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्वि सम्मोदि ।

सम्मोदनीयं क्यं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमत्तं निसीदि । एकमत्तं

११. १५ निसिन्नो खो सामण्डकानि परिवाजको आयस्मत्तं सारिपुत्तं एतदवोच –

२. “कि नु खो, आवुसो, सारिपुत्र, इमस्मि धम्मविनये सुखं, कि दुखं” ति ?

“अनभिरति खो, आवुसो, इमस्मि धम्मविनये दुखा, अभिरति सुखा । अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुखं पाटिकद्वं – गच्छन्तो पि

१२. २० सुखं सातं नाविगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ... गामगतो पि ... अरज्जनगतो पि ... स्वत्ममूलगतो पि ... सुञ्जागारणतो पि ... अद्भोकासगतो पि ... भिक्षुमञ्जसगतो पि सुखं सातं नाविगच्छति । अनभिरतिया, आवुसो, सति इदं दुखं पाटिकद्वं ।

३. “यभिरतिया, आवुसो, सति इदं सुखं पाटिकद्वं – गच्छन्तो

२३ पि सुखं सातं अविगच्छति, ठितो पि ... निसिन्नो पि ... सयानो पि ... गामगतो पि ... अरज्जनगतो पि ... स्वत्ममूलगतो पि ... सुञ्जागारणतो पि ... अद्भोकासगतो पि ... भिक्षुमञ्जसगतो पि सुखं सातं अविगच्छति । अनभिरतिया, आवुसो, नति इदं नुस्त पाटिकद्वं” ति ।

७. पठमनव्यक्तिपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिं चरमानो महता भिक्खु-
सञ्ज्ञेन सद्धि येन नव्यक्तिपानं नाम कोसलानं निगमो तदवसरि । तत्र
सुदं भगवा नव्यक्तिपाने विहरति पलासवने । तेन खो पन समयेन भगवा
तदव्यपोसथे भिक्खुसञ्ज्ञपरिवृतो निसिन्नो होति । अथ खो भगवा वहुदेव
रत्ति भिक्खून्^१ धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा
सम्प्रहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसञ्ज्ञं अनुविलोकेत्वा आयस्मन्तं
सारिपुत्रं आमन्तेसि —

२. “विगतथीनमिद्धो^२ खो, सारिपुत्र, भिक्खुसञ्ज्ञो । पटिभातु
तं, सारिपुत्र, भिक्खून् धम्मी कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तमहं
आयमिस्तामी^३” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सारिपुत्रो भगवतो
पच्चस्सोसि ।

३. अथ खो भगवा चतुर्गुणं^४ सञ्ज्ञाटि पञ्जापेत्वा दक्षिणेन
पस्सेन सीहसेयं कप्पेसि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पजानो
उद्वानसञ्ज्ञं मनसि करित्वा । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्रो भिक्खू
आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू
आयस्मतो सारिपुत्रस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्रो एतदबोच —

४. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सञ्ज्ञा नत्यि कुसलेसु धम्मेसु,
हिरी^५ नत्यि ... ओत्तप्पं नत्यि ... विरियं^६ नत्यि ... पञ्जा नत्यि कुसलेसु
धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव^७ पाटिकञ्चा
कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि । सेयथापि, आवुसो, काळपक्ष्वे चन्दस्स या
रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति
आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि
सञ्ज्ञा नत्यि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्यि ... ओत्तप्पं नत्यि ... विरियं
नत्यि ... पञ्जा नत्यि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा
आगच्छति, हानियेव पाटिकञ्चा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

५. “‘अस्सद्वो पुरिसपुगलो’ ति, आवुसो, परिहानमेतं; ‘अहि-
रिको पुरिसपुगलो’ ति, आवुसो, परिहानमेतं; ‘अनोत्तप्पी पुरिसपुगलो’

१. भिक्खू – सी०, स्या०, रो० । २. विगतथीनमिद्धो – म० । ३. आगिस्तामी
– यी० । ४. चतुर्गुणं – स्या०, रो० । ५. दिरि – ती०, स्या०, रो० । ६. वीरियं – म० ।
७. पारिहानियेव – स्या० ।

ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कुसीतो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'टुप्पञ्चो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'कोवनो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'उपनाही पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापिच्छो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'पापमितो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं; 'मिच्छादिट्ठिको पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, परिहानमेतं ।

६. "यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्वा अत्यि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्यि ... ओत्तप्पं अत्यि ... विरियं अत्यि ... पञ्चा अत्यि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकह्वा

१० कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । सेव्यथापि, आवुसो, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति; वहुतेव वण्णेन वहुतिं मण्डलेन वहुति आभोयं वहुतिं आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्वा अत्यि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्यि ... ओत्तप्पं अत्यि... विरियं अत्यि ... पञ्चा अत्यि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या' रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि ।

B. ३५५ ७. "सद्वो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'हिरीमो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'ओत्तप्पी पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'आरद्धविरियो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'पञ्चावा पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अक्कोधनो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अनुपनाही पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'अपिच्छो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'कल्याणमितो पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं; 'सम्मादिट्ठिको पुरिसपुगलो' ति, आवुसो, अपरिहानमेतं" ति ।

८. अब खो भगवा पञ्चद्वाय आयस्मत्तं सारिपुत्रं आमन्तेसि ।

२५ ९. "सावु साधु, सारिपुत्र ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्र, सद्वा नत्यि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी नत्यि ... ओत्तप्पं नत्यि ... विरियं नत्यि ... पञ्चां नत्यि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकह्वा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि । सेव्यथापि, सारिपुत्र, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेवं वण्णेन हायतिं ३० मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो,

सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्वा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु ... पे०... पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा ... पे०... नो वुद्धि ।

६. “‘अस्सद्वो पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, परिहानमेतं; अहिरिको ... ओत्तप्पी ... कुसीतो ... दुप्पञ्चो ... कोधनो ... उपनाही ... पापिच्छो... पापमित्तो ... ‘मिच्छादिट्टिको पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, परिहानमेतं ।

१०. “यस्स कस्सचि, सारिपुत्त, सद्वा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । सेव्यथापि, सारिपुत्त, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वङ्गतेव वण्णेन वङ्गति मण्डलेन वङ्गति आभायं वङ्गति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्त, यस्स कस्सचि सद्वा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि ।

११. “‘सद्वो पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं; हिरीमा ... ओत्तप्पी ... आरब्दविरियो ... पञ्जवा ... अकोधनो ... अनुपनाही ... अपिच्छो ... कल्याणमित्तो ... ‘सम्मादिट्टिको पुरिसपुग्गलो’ ति, सारिपुत्त, अपरिहानमेतं” ति ।

८. दुतियनळकपानसुत्तं

१. एकं समयं भगवा नळकपाने विहरति पलासवने । तेन खो २० पन् समयेन भगवा तदहुपोसये भिक्खुसङ्घपरिवुतो निसिन्नो होति । अय खो भगवा वहुदेव रत्ति भिक्खूनं धम्मिया कथाय सन्दस्तेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनुविलोकेत्वा आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसि —

२. “विगतयीनमिद्वो खो, सारिपुत्त, भिक्खुसङ्घो ! पटिभानु २५, तं, सारिपुत्त, भिक्खूनं धम्मी कथा । पिट्ठि मे आगिलायति; तस्महं आयमित्तामो” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो पञ्चस्सोसि ।

३. श्रव खो भगवा चतुर्गुणं सङ्घार्ट पञ्जापेत्वा दक्षिणेन
पसेन सीहसेयं कप्पेसि पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पानो उडान-
सञ्जं मनसि करित्वा । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्रो भिक्खु आमन्त्रेसि -
“आवुसो, भिक्खवे” ति ! “आवुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो
५ सारिपुत्रस्स पञ्चस्तोसुं । आयस्मा सारिपुत्रो एतदबोच -

४. “यस्त कस्सचि, आवुसो, सद्वा नत्य कुसलेसु धम्मेसु, हिरी
नत्य ... ओत्तर्प्य नत्य ... विरियं नत्य ... पञ्जा नत्य ... सोतावधानं
नत्य ... धम्मधारणा नत्य ... अत्यूपपरिक्षा नत्य ... धम्मानुधम्म-
पटिपत्ति नत्य ... अप्पमादो नत्य कुसलेसु धम्मेसु, तस्य या रत्ति वा
१० दिवसो वा आगच्छ्रति, हानियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु तो बुद्धि ।
सेव्ययापि, आवुसो, कालपक्षे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छ्रति,
हृष्टतेव वण्णेन हृष्टति मण्डसेन हृष्टति आभाय हृष्टति आरोहपरि-
णाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्वा नत्य कुसलेसु धम्मेसु,
हिरी नत्य ... ओत्तर्प्य नत्य ... विरियं नत्य ... पञ्जा नत्य ... सोता-
१५ वधानं नत्य ... धम्मधारणा नत्य ... अत्यूपपरिक्षा नत्य ... धम्मा-
नुधम्मपटिपत्ति नत्य ... अप्पमादो नत्य कुसलेसु धम्मेसु, तस्य या
२० रत्ति वा दिवसो वा आगच्छ्रति, हानियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु
तो बुद्धि ।

B. 357

५. “यस्स कस्सचि, आवुसो, सद्वा अत्य कुसलेसु धम्मेसु, हिरी
अत्य ... ओत्तर्प्य अत्य ... विरियं अत्य ... पञ्जा अत्य ... सोतावधानं
अत्य ... धम्मधारणा’ अत्य ... अत्यूपपरिक्षा अत्य ... धम्मानुधम्म-
पटिपत्ति अत्य ... अप्पमादो अत्य कुसलेसु धम्मेसु, तस्य या रत्ति वा
२५ दिवसो वा आगच्छ्रति, बुद्धियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु तो परि-
हृणि । सेव्ययापि, आवुसो, चुण्डपक्षे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
वा आगच्छ्रति, बडुतेव वण्णेन बडुति मण्डसेन बडुति आभाय बडुति
आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, आवुसो, यस्स कस्सचि सद्वा अत्य
कुसलेसु धम्मेसु ... पे०... अप्पमादो अत्य कुसलेसु धम्मेसु, तस्य या रत्ति
२० वा दिवसो वा आगच्छ्रति, बुद्धियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु ने-
परिहानो’ ति ।

R. 127

६. अथ खो भगवा पञ्चद्वाय आयस्मन्तं सारिपुत्रं आमन्तेसि — “साधु साधु, सारिपुत्र ! यस्स कस्सचि, सारिपुत्र, सद्वा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु हिरी नत्थि ... ओत्तप्पं नत्थि ... पञ्जा नत्थि ... विरियं नत्थि ... सोतावधानं नत्थि ... धम्मधारणा नत्थि ... अत्थूपपरिक्षा नत्थि ... धम्मानुधम्मप्पिटिप्ति नत्थि ... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु तस्स ५ या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि । सेय्यथापि, सारिपुत्र, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन हायति मण्डलेन हायति आभाय हायति आरोहपरिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्र, यस्स कस्सचि सद्वा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु ... पे०... अप्पमादो नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या १० रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु नो वुद्धि ।

७. “यस्स कस्सचि, सारिपुत्र, सद्वा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु हिरी अत्थि ... ओत्तप्पं अत्थि ... विरियं अत्थि ... पञ्जा अत्थि ... सोतावधानं अत्थि ... धम्मधारणा अत्थि ... अत्थूपपरिक्षा अत्थि ... धम्मानुधम्म-प्पिटिप्ति अत्थि ... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानि । सेय्यथापि, सारिपुत्र, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वडुतेव वण्णेन वडुति मण्डलेन वडुति आभाय वडुति आरोह-परिणाहेन; एवमेव खो, सारिपुत्र, यस्स कस्सचि सद्वा अत्थि कुसलेसु २० धम्मेसु ... पे०... अप्पमादो अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्गा कुसलेसु धम्मेसु नो परिहानी” ति । १

८. पठमकथावत्युसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाय-पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पञ्चाभर्तं पिण्डपातपटिकन्ता उपद्वानसालायं सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकविहितं तिरच्छानकयं अनुयुता विहरन्ति, सेय्यथीदं — राजकयं चोरकयं महा-मत्तकयं सेनाकयं भयकयं युद्धकयं अज्ञकयं पानकयं वत्यकयं सयनकयं मालाकयं गन्धकयं ज्ञातिकयं यानकयं गामकयं निगमकयं नगरकयं

जनपदकर्य इत्यिकर्यं सूरकर्यं विसिखाकर्यं कुम्भट्टानकर्यं पुव्वपेतकर्यं नानत्तकर्यं लोकक्षायिकं समुद्रक्षायिकं इतिभवाभवकर्यं इति वा ति ।

२. अथ खो भगवा सायन्हसमयं पटिसल्लाना बुद्धितो येते

उपट्टानसाला तेनुपसङ्घमिः उपसङ्घमित्वा पञ्चते ग्रासने निसीदि ।

५ निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “काय नुत्य, भिक्खवे, एतरहि कथाय सन्निसिद्धा सन्निपतिता, का च पन वो ग्रन्तराकथा, विष्पकता” ति ?

“इव मयं, भन्ते, पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकक्ता उपट्टानसालायं सन्निसिद्धा सन्निपतिता अनेकविहितं तिरच्छानकर्यं अनुयुत्ता विहरणम्, सेष्ययीदं - राजकर्यं चोरकर्यं ... पे०... इतिभवाभवकर्यं इति वा” ति ।

॥ १२३ १० ३. “न खो पनेतं, भिक्खवे, तुम्हाकं पतिष्ठपं कुलपुत्तानं सद्वाय अगारस्मा अनगारियं पव्वजितानं, यं तुम्हे अनेकविहितं तिरच्छानकर्यं अनुयुत्ता विहरेष्याय, सेष्ययीदं - राजकर्यं चोरकर्यं महामत्तकर्यं सेनाकर्यं भयकर्यं युद्धकर्यं अन्नकर्यं पानकर्यं वत्यकर्यं सयनकर्यं मालाकर्यं गन्धकर्यं जातिकर्यं यानकर्यं गामकर्यं निगमकर्यं नगरकर्यं जनपदकर्यं १५ इत्यिकर्यं सूरकर्यं विसिखाकर्यं कुम्भट्टानकर्यं पुव्वपेतकर्यं नानत्तकर्यं लोकक्षायिकं समुद्रक्षायिकं इतिभवाभवकर्यं इति वा ति ।

॥ ३५९ ४. “दसयिमानि, भिक्खवे, कथावत्यूनि । कतमानि दस ? अप्यिच्छकथा, सल्लुडिकथा, पविवेककथा, असंसगकथा, विरियारम्भकथा, सौलकथा, समाधिकथा, पञ्चाकथा, विमुत्तिकथा, विमुत्तिश्राण-२० दस्सनकथा ति - इमानि खो, भिक्खवे, दस कथावत्यूनि ।

“इमेसं चे तुम्हे, भिक्खवे, दसभ्यं कथावत्यूनं उपादायुपादाय कर्यं कर्येष्याय, इमेसं पि चन्द्रिमसुरियानं एवंमहिद्विकान एवंमहानुभावानं तेजसा तेजं परियादियेष्याय, को पन वादो अञ्जतितिव्यानं परिव्वाज-कानं” ति !

१०. दुतियकथावत्युमुक्तं

२३ १. एकं समर्य भगवा त्तावत्यियं विहरति जेतवने अनाय-पिण्डकृस्त आरामे । तेन सो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिकक्ता उपट्टानसालायं सन्निसिद्धा सन्निपतिता अनेकविहितं

तिरच्छानकथं अनुयुत्ता विहरन्ति, सेय्यथीदं – राजकथं चोरकथं महा-
मत्तकथं ... पे०... इतिभवाभवकथं इति वा ति ।

२. “दसयिमानि, भिक्खवे, पासंसानि ठानानि । कतमानि
दस ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अत्तना च अप्पिच्छो होति, अप्पिच्छकथं
च भिक्खूनं कत्ता होति । ‘अप्पिच्छो भिक्खु अप्पिच्छकथं च भिक्खूनं ५
कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

३. “अत्तना च सन्तुद्वो होति, सन्तुट्टिकथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘सन्तुद्वो भिक्खु सन्तुट्टिकथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंस-
मेतं ठानं ।

४. “अत्तना च पविवित्तो होति, पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता १०
होति । ‘पविवित्तो भिक्खु पविवेककथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं
ठानं ।

५. “अत्तना च असंसद्वो होति, असंसद्वकथं च भिक्खूनं कत्ता
होति । ‘असंसद्वो भिक्खु असंसद्वकथं च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं
ठानं । १५

६. “अत्तना च आरद्धविरियो होति, विरियारम्भकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘आरद्धविरियो भिक्खु विरियारम्भकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

७. “अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं
कत्ता होति । ‘सीलसम्पन्नो भिक्खु सीलसम्पदाकथं च भिक्खूनं कत्ता’ २०
ति पासंसमेतं ठानं ।

८. “अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, समाधिसम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘समाधिसम्पन्नो भिक्खु समाधिसम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

९. “अत्तना च पञ्जासम्पन्नो होति, पञ्जासम्पदाकथं च २५
भिक्खूनं कत्ता होति । ‘पञ्जासम्पन्नो भिक्खु पञ्जासम्पदाकथं च
भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं ।

१०. “अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, विमुत्तिसम्पदाकथं
च भिक्खूनं कत्ता होति । ‘विमुत्तिसम्पन्नो भिक्खु विमुत्तिसम्पदाकथं
च भिक्खूनं कत्ता’ ति पासंसमेतं ठानं । ३०

११. “अत्तना च विमुक्तिज्ञाणदस्सनसम्पन्नो होति, विमुक्ति-
ज्ञाणदस्सनसम्पदाकर्यं च भिक्खूनं कर्ता होति । ‘विमुक्तिज्ञाणदस्सन-
सम्पन्नो भिक्खु विमुक्तिज्ञाणदस्सनसम्पदाकर्यं च भिक्खूनं कर्ता’ ति
पासंसमेतं ठानं । इमानि खो, भिक्खवे, दस पासंसानि ठानानी” ति ।
यमकवग्गो सत्तमो ।

तस्मुद्दानं

131 ५ अविज्ञा तण्हा निट्टा च, अवेच्च द्वे सुखानि च ।
नळकपाने’ द्वे वुत्ता, कथावत्यूपरे दुवे ति’ ॥

---

८. आकृत्वग्गो

१. आकृत्वसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्त्वियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच –

B 361 10 २. “सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरय सम्पन्नपातिमोक्षा,
पातिमोक्षसंवरसंवुत्ता विहरय आचारगोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु
भयदस्साविनो, समादाय सिक्खय सिक्खापदेसु ।

15 ३. “आकृत्वेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘सत्रह्वाचारीनं पियो चस्तं
मनापो च गह च भावनीयो चा’ ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्जत्तं
चेतोसमयमनुयुत्तो अनिराकतज्ञानो विपत्सनाय सम्प्रागतो ब्रूहेता
सुञ्जागारानं ।

४. “आकृत्वेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु ‘लाभी असं चीवर-
पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्षारानं’ ति, सीलेस्वेवस्स
परिपूरकारी अज्जत्तं चेतोसमयमनुयुत्तो अनिराकतज्ञानो विपत्सनाय
२० सम्प्रागतो ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

५. “आकृत्वेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु येसाहं परिभुञ्जामि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्षारानं तेसं ते कारा

३-१ नळकपाने द्वे च वत्पृक्षा प्रपरे द्वे – स्याऽ ।

महप्फला अस्तु महानिसंसा' ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

६. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'ये मे पेता ज्ञाती सालोहिता कालज्ञाता' पसन्नचित्ता अनुस्सरन्ति तेसं तं महप्फलं अस्स महानिसंसा' ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

७. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'सन्तुद्वो अस्सं इतरी-तरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेना' ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

८. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'खमो अस्सं सीतस्सं उण्हस्सं जिघच्छाय पिपासाय ढंसमक्सवातातपसिरिसपसम्फस्सानं, दुरुत्तानं दुरागतानं वचनपथानं उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनानं दुक्खानं तिव्वानं^३ खरानं^४ कटुकानं असातानं^५ अमनापानं पाणहरानं अधिवासक-जातिको अस्सं' ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

९. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'अरतिरतिसहो अस्सं, न च मं अरतिरति सहेय्य, उप्पन्नं अरतिरति अभिभुय्य अभिभुय्य विह-रेय्य' ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१०. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'भयभेरवसहो'^६ अस्सं, न च मं भयभेरवो सहेय्य, उप्पन्नं भयभेरवं अभिभुय्य^७ अभिभुय्य^८ विह-रेय्य^९ ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

११. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'चतुन्नं ज्ञानानं आभि-चेतसिकानं^{१०} दिदुधम्मसुखविहारानं निकामलाभी अस्सं अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी' ति, सीलेस्वेवस्स ... पे०... ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१२. "आकर्षणेय्य चे, भिक्खवे, भिक्खु 'आसवानं खया अनासवं चेतोविमुक्ति पञ्जाविमुक्ति दिद्वेव धम्मे सम्यं अभिज्ञा सच्चिक्त्वा उपसम्पद्ज विहरेय्य' ति, सीलेस्वेवस्स परिपूरकारी अज्ञातं चेतोसमय-मनुयुतो ग्रनिराकरणानो विपस्सनाय समन्वागतो ब्रूहेता सुञ्जागारानं ।

१३. "सम्पन्नसीला, भिक्खवे, विहरय सम्पन्नपातिमोक्षा, पातिमोक्षसंवरसंवृता विहरय आचारणोचरसम्पन्ना अणुमत्तेसु वज्जेसु

१. कालकाता - सी०, स्था०, रो० । २. तिप्पान - सी०, स्था०, रो० । ३-४. कटकानं सातानं - स्था० । ५. भयभेरवं बहो - स्था० । ५-६. अभिभुय्य - स्था० ।

भयदस्माविनो, समादाय सिक्षय मिक्खापदेसू' ति, इति य त वुत्, इदमेत पटिच्छ वुत्" ति ।

२ कण्टकसुत्तं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-

सालाय सम्बहुलेहि अभिज्ञातेहि अभिज्ञातेहि येरेहि सावकेहि सर्दि-

५ आयस्मता च चालेन^१, आयस्मता च उपचालेन^२, आयस्मता च कुकुटेन^३,
आयस्मता च कळिम्भेन^४, आयस्मता च निकटेन^५, आयस्मता च कटि-
स्सहेन, अञ्चेहि च अभिज्ञातेहि अभिज्ञातेहि येरेहि सावकेहि
सर्दि ।

२ तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिज्ञाता अभिज्ञाता

१० लिङ्घद्वी भद्रेहि^६ भद्रेहि^७ यानेहि परपुराय^८ उच्चासदा महासदा महावन
अज्ञोगाहन्ति भगवन्त दस्सनाय । अय खो तेस आयस्मन्तान एतदहोसि
— “इमे खो सम्बहुला अभिज्ञाता अभिज्ञाता लिङ्घद्वी भद्रेहि भद्रेहि
यानेहि परपुराय उच्चासदा महासदा महावन अज्ञोगाहन्ति भगवन्त
दस्सनाय । ‘सद्कण्टका खो पन ज्ञाना’ वुत्ता भगवता । यन्नून मय

१. 363 १५ येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्केय्याम । तत्य मय अप्पसदा
अप्पाकिण्णा^९ फानु^{१०} मिहरेय्यामा” ति । अय खो ते आयस्मन्तो येन
गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्केय्याम, तत्य ते आयस्मन्तो अप्पसदा
अप्पाकिण्णा फानु विहरन्ति ।

३ अय खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — “कहु नु खो, भिक्षवे,
२० चालो, कह उपचालो, वह कुकुटो, कह कळिम्भो, कह निकटो, कह
कटिस्सहो, वह नु खो ते, भिक्षवे, येरा सावका गता” ति ?

४ “इय, भन्ते, तेम आयस्मन्तान एतदहोसि — ‘इमे खो
मम्बहुला अभिज्ञाता अभिज्ञाता लिङ्घद्वी भद्रेहि भद्रेहि यानेहि
परपुराय उच्चासदा महासदा महावन अज्ञोगाहन्ति भगवन्त दस्सनाय
२५ . अप्पसदा अप्पाकिण्णा फानु मिहरेय्यामा’ ति । अय खो ते, भन्ते,

१ पालेन-स्या० । २ शालेन-स्या० । ३ कण्टकेन-सी०, स्या० रा० ।

४ कळिम्भेन-सी० । ५ कण्टेन-सा० । ६-६ नदी-सी० । ७ चरपुराय-सी०,
ये०, पर्दपर्य-स्या० । ८ अप्पकिण्णा-सी०, स्या०, रा० । ९. फानु-स्या०, रो० ।

आयस्मन्तो येन गोसिङ्गसालवनदायो तेनुपसङ्किमिसु । तत्थ ते आयस्मन्तो अप्पसदा अप्पाकिणा फासुं विहरन्ती” ति ।

५. “साधु साधु, भिक्खवे, यथा ते महासावका सम्मा व्याकरणाना व्याकरेयुं, ‘सद्गुणकांडका हि, भिक्खवे, ज्ञाना’ वुत्ता मया ।

६. “दसयिमे, भिक्खवे, कण्टका । कतमे दस ? पविवेकारामस्स सञ्ज्ञणिकारामता कण्टको, असुभन्निमित्तानुयोगं भ्रन्त्युत्तस्स सुभन्निमित्तानुयोगो कण्टको, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारस्स विसूकदस्सनं कण्टको, ब्रह्मचरियस्स मातुगामूपचारो^१ कण्टको, पठमस्स ज्ञानस्स सद्गुणकण्टको, दुतियस्स ज्ञानस्स वितक्कविचारा कण्टका, ततियस्स ज्ञानस्स पीति कण्टको, चतुर्थस्स ज्ञानस्स अस्सासपस्सासो कण्टको, सञ्ज्ञावेदयितनिरोधसमापत्तिया सञ्ज्ञा च वेदना च कण्टको रागो कण्टको दोसो कण्टको मोहो कण्टको ।

७. “अकण्टका, भिक्खवे, विहरथ । निवकण्टका, भिक्खवे, विहरथ । अकण्टकनिवकण्टका, भिक्खवे, विहरथ । अकण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो; निवकण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो; अकण्टकनिवकण्टका, भिक्खवे, अरहन्तो” ति ।

३. इट्टुघम्मसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा इट्टा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि । कतमे दस ? भोगा इट्टा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; वण्णो इट्टो कन्तो मनापो दुल्लभो लोकस्मि; आरोग्यं इट्टुं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; सीलं^२ इट्टुं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; ब्रह्मचरियं इट्टुं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; मित्ता इट्टा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; वाहुसञ्चं इट्टुं कन्तं मनापं दुल्लभं लोकस्मि; पञ्ज्ञा इट्टा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; धम्मा इट्टा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि; सग्गा इट्टा कन्ता मनापा दुल्लभा लोकस्मि ।

२. “इमेसं^३ खो, भिक्खवे, दसतं धम्मानं इट्टानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं लोकस्मि दस धम्मा परिपन्था – आलस्यं^४ ग्रन्तिट्टानं

१. मातुभामोपविचारो – चौ०, रो०; मातुगामूपचारो – स्पा० । २. सीतानि – रो० । ३. इमे – सी०, रो० । ४. आलस्य – सी०, स्पा०, रो० ।

भोगानं परिपन्थो, ग्रमण्डना अविभूसना वण्णस्स परिपन्थो, असप्पाय-
किरिया आरोग्यस्स परिपन्थो, पापमित्तता सीलानं परिपन्थो, इन्द्रिय-
असंवरो व्रह्मचरियस्स परिपन्थो, विसंवादना मित्तानं परिपन्थो, असज्जाय-
किरिया वाहुसञ्चस्त परिपन्थो, असुसूसा अपरिपुच्छा पञ्जाय परि-
5 पन्थो, अननुयोगो अपञ्चवेक्खणा धम्मानं परिपन्थो, मिच्छापटिपत्ति
सग्गानं परिपन्थो । इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्न इद्वानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकर्स्मि इमे दस धम्मा परिपन्था ।

३. “इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्न धम्मानं इद्वानं कन्तानं मनापानं
दुल्लभानं लोकर्स्मि दस धम्मा आहारा – उद्वानं अनातस्यं भोगानं
10 आहारो, मण्डना विभूसना वण्णस्स आहारो, सप्पायकिरिया आरो-
ग्यस्स आहारो, कल्याणमित्तता सीलानं आहारो, इन्द्रियसंवरो व्रह्म-
चरियस्स आहारो, अविसंवादना मित्तानं आहारो, सज्जायकिरिया
वाहुसञ्चस्त आहारो, सुसूसा’ परिपुच्छा पञ्जाय आहारो, अनुयोगो
B. 365 15 पञ्चवेक्खना धम्मानं आहारो, सम्मापटिपत्ति सग्गानं आहारो ।
15 इमेसं खो, भिक्खवे, दसन्न धम्मानं इद्वानं कन्तानं मनापानं दुल्लभानं
लोकर्स्मि इमे दस धम्मा आहारा” ति ।

४. वड्डिसुत्त

१. “दसहि, भिक्खवे, वड्डीहि वद्वानो अरियसावको अरि-
याय वड्डिया वड्डिति, सारादायी च होतिं वरादायी’ कायस्स । कतमेहि
दसहि ? खेत्तवत्यूहि वड्डिति, धनयन्द्वेन वड्डिति, पुत्तदारेहि वड्डिति,
20 दासकम्मकरपोस्तिसेहि वड्डिति, चतुप्पदेहि वड्डिति, सद्वाय वड्डिति, सीलेन
वड्डिति, सुतेन वड्डिति, चागेन वड्डिति, पञ्जाय वड्डिति – इमेहि खो, भिक्खवे,
दसहि वड्डीहि वद्वानो अरियसावको अरियाय वड्डिया वड्डिति, सारा-
दायी च होतिं वरादायी कायस्ता ति ।

“धनेन धन्देन च योध वड्डिति ,
पुत्तेहि दारेहि चतुप्पदेहि च ।
स भोगवा होति यसस्ति पूजितो ,
वातीहि मित्तेहि अयो पि राजुभि ॥

“सद्वाय सीलेन च योध वहुति ,
पञ्जाय चागेन सुतेन चूभयं ।
सो तादिसो सप्तुरिसो विचक्खणो ,
दिदुव धम्मे उभयेन वहुती” ति ॥

५. मिगसालासुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ- 5
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्घमि;
उपसङ्घमित्वा पञ्जते आसने निसीदि । अथ खो मिगसाला उपासिका
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्ना खो मिगसाला 10
उपासिका आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच -

२. “कथं कथं” नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्परायं । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी होति^३
आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्घतो भगवता व्याकतो -
‘सकदागामिपत्तो’ तुसितं कायं उपपन्नो’ ति । पितामहो^४ मे, भन्ते,
इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुष्टो । सो पि कालङ्घतो भगवता
व्याकतो - ‘सकदागामिपत्तो तुसितं कायं उपपन्नो’ ति । 15

“कथं कथं नामायं, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका
भविस्सन्ति अभिसम्परायं” ति ? 20

“एवं खो पनेतं, भगिनि, भगवता व्याकतं” ति ।

३. अथ खो आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय निवेसने
पिण्डपातं गहेत्वा उद्वायासना पक्कामि । अथ खो आयस्मा आनन्दो
पञ्चाभन्तं पिण्डपातपटिककन्तो येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

१. कर्यकर्या - स्याऽ, रो० । २. अहोसि - सो०, स्याऽ, रो० । ३. सकदागामी सत्तो -
सी०, स्याऽ, रो० । ४. पेत्ता पियो - सो०, रो०; पितु पियो - स्याऽ ।

४. "इवाहं, भन्ते, पुब्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरभादाय
येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमित्वा
पञ्जते आसने निसीदि । अथ सो, भन्ते, मिगसाला उपासिका येनाहं
तेनुपसङ्कमित्वा, उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
५ निसित्ता खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका म एतदवोच - 'कथं कथं
नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेयो, यत्र हि
नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्त्सन्ति
अभिसम्पराय । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराधारी
विरतो मेयुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो
१० सकदागामिपत्तो तुसित काय उपपन्नो ति । पितामहो मे, भन्ते, इसिदत्तो
अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुष्टो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो
B 367 - सकदागामिपत्तो तुसित काय उपपन्नो ति । कथं कथं नामाय, भन्ते
आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेयो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च
अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्त्सन्ति अभिसम्पराय' ति ?
१५ एव वुत्ते अह, भन्ते, मिगसाल उपासिक एतदवोच - 'एवं खो पनेत,
भगिनि, भगवता व्याकृत'" ति ।

५. "का चानन्द, मिगसाला उपासिका वाला अव्यत्ता अम्मका'
अम्मकपञ्जा', के च पुरिसपुगलपरोपरिये जाणे ?

- "दसयिमे, आनन्द, पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकस्त्वम् ।
२० कतमे दस ? इथानन्द, एकच्चो पुगलो^१ दुसीलो होति । तं च चेतो-
विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूत नप्यजानाति, यत्थस्त त दुसील्य^२
अपरिसेस निष्ज्ञति । तस्स सवनेन पि अकृत होति, वाहुसञ्चेन पि
अकृत होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्व होति, सामायिक पि विमुत्ति न
लभति । सो कायस्स भेदा पर भरणा हानाय परेति, तो विसेसाय;
२५ हानगामीयेव होति, तो विसेसगामी ।

६. "इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो दुसीलो होति । तं
३ 140 च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति यथाभूत पजानाति यत्थस्त त दुसील्य
अपरिसेस निष्ज्ञति । तस्स सवनेन पि कत होति, वाहुसञ्चेन पि

१-३ अग्नवा अन्वकाङ्जना - सी०, रो०, धन्वका अन्वकाङ्जना - स्या० । २ म०
पात्यके नत्यि । ३ दुसिल्य - म० ।

कतं होति, दिद्विया पि पटिविद्धं^१ होति, सामायिकं पि विमुर्त्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामी येव होति, नो हानगामी ।

“तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति – ‘इमस्स’ पि तेव धम्मा, अपरस्स^३ पि तेव धम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो’ ति ? ५ तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरत्तं अहिताय दुख्खाय ।

“तत्रानन्द, य्वायं^४ पुगलो दुस्सीलो होति । तं च चेतो-विमुर्त्ति पञ्जाविमुर्त्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं दुस्सील्यं अपरिसेसं निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिद्विया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुर्त्ति लभति । अयं, आनन्द, १० पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन अभिककन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ? इमं हानन्द, पुगलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय, अञ्जन्त्र तथागतेन ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुवत्थ, मा पुगलेसु पमाणं गण्हत्थ । खञ्जन्ति^५ हानन्द, पुगलेसु^६ पमाणं गण्हत्तो । अहं^७ वा, आनन्द^८, पुगलेसु पमाणं गण्हेयं १५ यो वा पनस्स मादिसो ।

७. “इधं पनानन्द, एकच्चो पुगलो सीलवा होति । तं च चेतोविमुर्त्ति पञ्जाविमुर्त्ति यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं सीलं अपरिसेसं निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिद्विया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुर्त्ति न २० लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

८. “इधं पनानन्द, एकच्चो पुगलो सीलवा होति । तं च चेतोविमुर्त्ति पञ्जाविमुर्त्ति यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं सीलं अपरि-सेसं निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिद्विया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुर्त्ति लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

१. सुपटिविद्धं – स्या०, रो० । २. इमिस्सा – सी०; इमस्सा – स्या०, रो० ।
३. अपरस्सा – सी०; अपरस्सा – स्या०, रो० । ४. स्यायं – सी० । ५. कहञ्चित् – सी०;
मञ्जन्ति – स्या० । ६. पुगलो पुगलेसु – सी०, स्या०, रो० । ७-८. भद्रञ्जन्तरः – सी०,
स्या०, रो० ।

“तनानन्द, पमाणिका पमिणन्ति पे० अह वा, आनन्द, पुगलेसु पमाण गण्हेय्य यो वा पनस्स मादिसो ।

६ “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो तिव्वरागो होति । त च चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति यथाभूत नप्जानाति यत्यस्स सो ५ रागो अपरिसेसो निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि अकत होति, वाहुसच्चेन पि अकत होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुर्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय, हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१० “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो तिव्वरागो होति । १० त च चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति यथाभूत पजानाति यत्यस्स सो रागो अपरिसेसो निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि कत होति, वाहुसच्चेन पि कत होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुर्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय, विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

B 369 १५ “तनानन्द, पमाणिका पमिणन्ति पे० अह वा, आनन्द, पुगलेसु पमाण गण्हेय्य यो वा पनस्स मादिसो ।

११ “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो कोघनो होति । त च चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति यथाभूत नप्जानाति यत्यस्स सो कोघो अपरिसेसो निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि अकत होति, वाहुसच्चेन पि २० अकत होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुर्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय, हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१२ “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो कोघनो होति । त च चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति यथाभूत पजानाति यत्यस्स सो कोघो २५ अपरिसेसो निरुज्ज्ञति । तस्म सवनेन पि कत होति, वाहुसच्चेन पि कत होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुर्ति लभति । सो कायस्स नेदा पर मरणा विसेमाय परेति, नो हानाय, विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी ।

३० “तनानन्द, पमाणिका पमिणन्ति पे० अह वा, आनन्द, पुगलेसु पमाण गण्हेय्य यो वा पनस्स मादिनो ।

१३. “इधं पनानन्दं, एकच्चो पुगलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि अकतं होति, बाहुसच्चेन पि अकतं होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं न लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा हानाय परेति, नो विसेसाय; ५ हानगामीयेव होति, नो विसेसगामी ।

१४. “इधं पनानन्दं, एकच्चो पुगलो उद्धतो होति । तं च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्ज्ञति । तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । सो कायस्स भेदा परं मरणा विसेसाय परेति, नो हानाय; विसेसगामीयेव होति, नो हानगामी । १०

“तत्रानन्दं, पमाणिका पमिणन्ति – ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा नेसं एको हीनो एको पणीतो’ ति ? तं हि तेसं, आनन्द, होति दीघरतं अहिताय दुक्खाय । १५

“तत्रानन्दं, व्यायं पुगलो उद्धतो होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं यथाभूतं पजानाति यत्थस्स तं उद्धच्चं अपरिसेसं निरुज्ज्ञति, तस्स सवनेन पि कतं होति, बाहुसच्चेन पि कतं होति, दिट्ठिया पि पटिविद्धं होति, सामायिकं पि विमुत्तिं लभति । अयं, आनन्द, पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन अभिवक्त्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स २० हेतु ? इमं हानन्दं, पुगलं धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तरं को जानेय अञ्जन्त्र तथागतेन ! तस्मातिह, आनन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुवत्थ; मा पुगलेसु पमाणं गण्हत्थ । खञ्जति हानन्दं, पुगलेसु पमाणं गण्हन्तो । अहं वा, आनन्द, पुगलेसु पमाणं गण्हेयं यो वा पनस्स मादिसो । २५

“का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अव्यत्ता अम्मका अम्मकपञ्जा, के च पुरिसपुगलपरोपरिये जाणे ! इने खो, आनन्द, दस पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

१५. “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि तथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स, नयिधं पुराणो इसि- ३०

दत्तस्स गर्ति पि अञ्जनस्स । यथा रूपाय चानन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्वागतो अहोसि तथा रूपाय पञ्जाय पुराणो समन्वागतो अभविस्स, नयिव इसिदत्तो पुराणस्स गर्ति पि अञ्जनस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुगला उभो' एकज्ञहीना" ति ।

६. तयोधम्मसुत्तं

- ५ १. "तयोमे^३, भिक्खवे, धम्मा लोके न संविज्जेय्युं, न तथागतो लोके उप्पज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिव्वेत्य^४ । कतमे तयो ? जाति च, जरा च, मरणं च – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा लोके न संविज्जेय्युं, न तथागतो लोके उप्पज्जेय्य अरहं सम्मासम्बुद्धो, न तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिव्वेत्य ।
- १० १० यस्मा च खो, भिक्खवे, इमे तयो धम्मा लोके संविज्जन्ति तस्मा तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो, तस्मा तथागतप्पवेदितो धम्मविनयो लोके दिव्वति" ।

३. 371 २. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो जार्ति पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातु । कतमे तयो ? रागं अप्पहाय, दोसं अप्पहाय, मोहं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो जार्ति पहातुं जरं पहातुं मरणं पहातुं ।

१५ ३. "तयोमे भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं । कतमे तयो ? सक्कायदिर्द्विं अप्पहाय, विचिकिच्छं अप्पहाय, सीलव्वतपरामासं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो रागं पहातुं दोसं पहातुं मोहं पहातुं ।

R. 145 ४. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो सक्कायदिर्द्विं पहातु विचिकिच्छं पहातुं सीलव्वतपरामासं पहातुं । कतमे तयो ? अयोनिसो मनसिकारं अप्पहाय, कुम्मग्गसेवनं अप्पहाय, चेतसो लीनत्तं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो सक्कायदिर्द्विं पहातु विचिकिच्छं पहातुं सीलव्वतपरामासं पहातुं ।

२५ ५. "तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मग्गसेवनं पहातु चेतसो लीनत्तं पहातु । कतमे तयो ?

३. उभदो – ची०, स्या०, रा० । २ एकन्तहीना – स्या० । ३ तयो – ची०, रो० । ४. दिष्टेत्य – ची०, रो०; दीष्टेत्य – स्या० । ५. दिष्टति – ची०, स्या०, रो० ।

मुद्गुसच्चं अप्पहाय, असम्पजञ्जनं अप्पहाय, चेतसो विक्खेपं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो अयोनिसो मनसिकारं पहातुं कुम्मगगसेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।

६. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो मुद्गुसच्चं पहातुं असम्पजञ्जनं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । कतमे तयो ? अरियानं ५ अदस्सनकम्यतं अप्पहाय, अरियधम्मस्तु^१ असोतुकम्यतं अप्पहाय, उपारम्भचित्ततं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो मुद्गुसच्चं पहातुं असम्पजञ्जनं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं ।

७. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो अरियानं अदस्सन-कम्यतं^२ पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? उद्धच्चं अप्पहाय, असंवरं अप्पहाय, दुस्सीलयं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं ।

८. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सीलयं पहातुं । कतमे तयो ? अस्सद्वियं अप्पहाय, अवदञ्जुतं अप्पहाय, कोसज्जं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सीलयं पहातुं ।

९. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो अस्सद्वियं पहातुं अवदञ्जुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं । कतमे तयो ? अनादरियं अप्पहाय, दोवचस्सतं अप्पहाय, पापमित्ततं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो अस्सद्वियं पहातुं अवदञ्जुतं पहातुं कोसज्जं पहातुं ।

१०. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? अहिरिकं^३ अप्पहाय, अनोत्तप्पं अप्पहाय, पमादं अप्पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे अप्पहाय अभव्वो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं ।

११. “अहिरिकोयं, भिक्खवे, अनोत्तापी^४ पमत्तो होति । सो पमत्तो समानो अभव्वो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं

१. अरियधम्मं – स्या०, यो० । २. अदस्सनकम्यतं – रो० । ३. अनोत्तप्पी – सी०, स्या०, यो० ।

पहातुं । सो पापमित्तो समानो अभव्यो अस्तद्वियं पहातुं ग्रबदञ्जुतं
पहातुं कोसज्जं पहातु । सो कुसीतो समानो अभव्यो उद्वच्चं पहातु
असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातु । सो दुस्सीलो समानो अभव्यो अरियानं
ग्रदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं

५ पहातुं । सो उपारम्भचित्तो समानो अभव्यो मुद्दुसच्चं पहातुं असम्पजञ्जो
पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । सो विक्खित्तचित्तो समानो अभव्यो
अयोनिसो मनसिकारं पहातु कुम्मगग्सेवनं पहातुं चेतसो लीनत्तं पहातुं ।
सो लीनचित्तो समानो अभव्यो सक्कायदिट्टि पहातुं विचिकिच्छं पहातुं
सीलव्वतपरामासं पहातुं । सो विचिकिच्छो^१ समानो अभव्यो रागं
B. 373 10 पहातुं दोसं पहातु मोहं पहातुं । सो रागं अप्पहाय दोसं अप्पहाय मोहं
अप्पहाय अभव्यो जार्ति पहातु जरं पहातुं मरणं पहातु ।

१२. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्यो जार्ति पहातुं जरं
पहातु मरणं पहातु । कतमे तयो ? रागं पहाय, दोसं पहाय, मोहं
पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्यो जार्ति पहातुं जरं
१५ पहातु मरणं पहातु ।

१३. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्यो रागं पहातुं दोसं
पहातुं मोहं पहातु । कतमे तयो ? सक्कायदिट्टि पहाय, विचिकिच्छं
पहाय, सीलव्वतपरामासं पहाय – इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय
भव्यो रागं पहातु दोसं पहातु मोहं पहातु ।

२० १४. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्यो सक्कायदिट्टि पहातु
विचिकिच्छं पहातु सीलव्वतपरामासं पहातु । कतमे तयो ? अयोनिसो
मनसिकारं पहाय, कुम्मगग्सेवनं पहाय, चेतसो लीनत्तं पहाय – इमे खो,
भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्यो सक्कायदिट्टि पहातु विचिकिच्छं पहातु
सीलव्वतपरामासं पहातु ।

२५ १५ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्यो अयोनिसो मनसिकारं
पहातु कुम्मगग्सेवनं पहातु चेतसो लीनत्तं पहातु । कतमे तयो ?
मुद्दुसच्चं पहाय, असम्पजञ्जं पहाय, चेतसो विक्खेपं पहाय – इमे खो,
भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्यो अयोनिसो मनसिकारं पहातु कुम्मगग्सेवनं
पहातु चेतसो लीनत्तं पहातु ।

^१ वेचिनिच्छो – स्या० ।

१६. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो मुट्टुसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं । कतमे तयो ? अरियानं अदस्सनकम्यतं पहाय, अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहाय, उपारम्भचित्ततं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो मुट्टुसच्चं पहातुं असम्पजञ्जं पहातुं चेतसो विक्खेपं पहातुं ।

१७. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? उद्धच्चं पहाय, असंवरं पहाय, दुस्सील्यं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातुं उपारम्भचित्ततं पहातुं ।

१८. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । कतमे तयो ? अस्सद्वियं पहाय, अवदञ्जुं पहाय, कोसज्जं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं ।

१९. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अस्सद्वियं पहातुं अवदञ्जुं पहातुं कोसज्जं पहातुं । कतमे तयो ? अनादरियं पहाय, दोवचस्सतं पहाय, पापमित्ततं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो अस्सद्वियं पहातुं अवदञ्जुं पहातुं कोसज्जं पहातुं ।

२०. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । कतमे तयो ? अहिरिकं पहाय, अनोत्तर्यं पहाय, पमादं पहाय — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मे पहाय भव्वो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं ।

२१. “हिरीमाय^{१०}, भिक्खवे, ओत्तापी अप्पमत्तो होति । सो अप्पमत्तो समानो भव्वो अनादरियं पहातुं दोवचस्सतं पहातुं पापमित्ततं पहातुं । सो कल्याणमित्तो समानो भव्वो अस्सद्वियं पहातुं अवदञ्जुं पहातुं कोसज्जं पहातु । सो आरद्धविरियो समानो भव्वो उद्धच्चं पहातुं असंवरं पहातुं दुस्सील्यं पहातुं । सो सीलिका समानो भव्वो अरियानं अदस्सनकम्यतं पहातुं अरियधम्मस्स असोतुकम्यतं पहातु उपारम्भचित्ततं पहातुं । सो अनुपारम्भचित्तो समानो भव्वो मुट्टुसच्चं पहातुं

१०. हिरीमाय — सी०, स्या०, रो० ।

असम्बज्ज्ञ पहातु चेतसो विक्षेप पहातु । सो अविवित्तचित्तो
समानो भव्यो अयोनिसो मनसिकार पहातु कुम्मगग्सेवन पहातु चेतसो
लीनत्त पहातु । सो अलीनचित्तो समानो भव्यो सक्कायदिट्टि पहातु
विविक्किच्छ पहातु सीलव्वतपरामास पहातु । सो अविविक्किच्छो समानो
७३ ५ भव्यो राग पहातु दोस पहातु मोह पहातु । सो राग पहाय दोस पहाय
मोह पहाय भव्यो जार्ति पहातु जर पहातु मरण पहातु” ति ।

---

३. याक्षमुत्तं

१ “दसहि, भिक्खवे, असद्भमेहि समन्वागतो काको । कतमेहि
दसहि ? वसी च, पगब्बो च, तिन्तिणो^१ च, महघसो च, लुद्दो च,
अकारणिको च, दुव्वलो च, ओरविता^२ च, मुट्टस्ति च, नेचयिको^३ च –
१० इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्भमेहि समन्वागतो काको । एवमेव
खो, भिक्खवे, दसहि असद्भमेहि समन्वागतो पापभिक्खु । कतमेहि
दसहि ? वसी च, पगब्बो च, तिन्तिणो च, महघसो च, लुद्दो च,
अकारणिको^४ च, दुव्वलो च, ओरविता च, मुट्टस्ति च, नेचयिको च –
इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि असद्भमेहि समन्वागतो पापभिक्खु” ति ।

---

४. निगण्ठमुत्तं

R. 150 १५ १ “दसहि, भिक्खवे, असद्भमेहि समन्वागता निगण्ठा ।
कतमेहि दसहि ? असद्भा, भिक्खवे, निगण्ठा, दुस्सीला, भिक्खवे,
निगण्ठा, अहिरिका, भिक्खवे, निगण्ठा, अनोत्तप्पिनो, भिक्खवे, निगण्ठा,
असप्पुरिमसम्भित्तिनो, भिक्खवे, निगण्ठा, अत्तुवक्सकपरवम्भका,
भिक्खवे, निगण्ठा, सन्चिट्टिपरामासा^५ आधानगाही^६ दुष्टिनिस्त्रिगिनो,
२० भिक्खवे, निगण्ठा, कुहका, भिक्खवे, निगण्ठा, पापिच्छा, भिक्खवे,
निगण्ठा, पापमिता^७, भिक्खवे, निगण्ठा – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
असद्भमेहि समन्वागता निगण्ठा” ति ।

---

^१ तिन्तिणा – उा० । ^२ आरवा – स्था० । ^३ नरयिका – या० । ^४ अदा
अकारणिका – मा० । ^५ पर्याप्ति – स्था० । ^६ अवानगाहि – स्था०, आधानगाहि –
रा० । ^७ मिच्छादिट्टिका – यी०, स्था० रा० ।

६. आधातवत्थुसुत्तं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, आधातवत्थूनि । कतमानि दस ? ‘अनत्यं मे अचरी’ ति आधातं वन्धति; ‘अनत्यं मे चरती’ ति आधातं वन्धति; ‘अनत्यं मे चरिस्सती’ ति आधातं वन्धति; ‘पियस्स मे मनापस्स अनत्यं अचरी’ ति ...पे०... अनत्यं चरती ति ...पे०... अनत्यं चरिस्सती ति आधातं वन्धति, ‘अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरी’ ति ...पे०... अत्थं चरती ति ... पे०... अत्थं चरिस्सती ति आधातं वन्धति; अट्टाने च कुप्पति – इमानि खो, भिक्खवे, दस आधातवत्थूनी” ति ।

---

१०. आधातपटिविनयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, आधातपटिविनया । कतमे दस ? ‘अनत्यं मे अचरि, तं कुतेत्य लब्भा’ ति आधातं पटिविनेति, ‘अनत्यं मे चरति, तं कुतेत्य लब्भा’ ति आधातं पटिविनेति, ‘अनत्यं मे चरिस्सति, तं कुतेत्य लब्भा’ ति आधातं पटिविनेति, पियस्स मे मनापस्स अनत्यं अचरि ...पे०... चरति ...पे०... चरिस्सति, तं कुतेत्य लब्भा ति आधातं पटिविनेति, अप्पियस्स मे अमनापस्स अत्थं अचरि ... पे०... अत्थं चरति ...पे०... अत्थं चरिस्सति, तं कुतेत्य लब्भा ति आधातं पटिविनेति, अट्टाने च न कुप्पति – इमे खो, भिक्खवे, दस आधातपटिविनया” ति ।

आकृत्त्वग्नो अट्टमो ।

तस्युद्धानं

आकृत्त्वो कण्टको इट्टा, वट्टि च मिगसालाय^१ ।
तथो^२ धम्मा च^३ काको च, निगण्ठा^४ द्वे च आधाता ति^५ ॥

---

६. थेरवग्नो

१. वाहनसुत्तं

१. एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गगराय पोक्खरणिया तीरे । अथ खो आयस्मा वाहनो^६ येन भगवा तेनुपसङ्कृमि; उपसङ्कृ-

^{१.} मिगसालाय – री०; मिगसालय – स्पा०, रो० । ^{२-३.} मनव्यो चेष – री०, स्पा०, रो० । ^{४.} देवत्युनी ति – री०, निगत्या दस वत्युनि – स्पा०; ^{५.} द्वे च यत्युनी ति – रो० । ^{६.} वाहना – री०, रो०; वाहनो – स्पा० ।

मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वाहनो भगवन्तं एतदवोच —

२. “कर्तीहि नु खो, भन्ते, घम्मेहि तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विष्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरती” ति ?

३. “दसहि खो, वाहन, घम्मेहि तथागतो निस्सटो^३ विसंयुत्तो विष्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । कर्तमेहि दसहि ? रूपेन खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विष्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति, वेदनाय खो, वाहन ... पे० ... सञ्जाय खो, वाहन, ... सह्वारेहि खो, वाहन ... विज्ञाणेन खो, वाहन ... जातिया खो, वाहन ... जराय खो, वाहन ... मरणेन खो, वाहन ... दुखेहि खो, वाहन ... किलेसेहि खो, वाहन, तथागतो निस्सटो विसंयुत्तो विष्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरति । सेव्यथापि, वाहन, उप्पलं वा पदुर्म वा पुण्डरीकं वा उदके जातं उदके संवद्धु उदका पञ्चुगमाम्म^४ छित्र^५ अनुप-
लित्तं उदकेन; एवमेव खो, वाहन, इमेहि दसहि घम्मेहि तथागतो
१५ निस्सटो विसंयुत्तो विष्पमुत्तो विमरियादीकतेन चेतसा विहरती” ति ।

२. आनन्दसुत्तं

१. श्रव्य खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घ-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नैं
खो आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच —

२. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अस्सद्वो समानो इमर्स्म घम्मविनये
२० वुर्द्धि विर्लिंह वेपुल आपज्जिस्सतो’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

३. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘दुस्सीलो समानो इमर्स्म घम्म-
विनये वुर्द्धि विर्लिंह वेपुलं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

४. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अप्पस्सुतो समानो इमर्स्म घम्म-
विनये वुर्द्धि विर्लिंह वेपुलं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

५. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘दुव्वचो” समानो इमर्स्म घम्मविनये
२५ वुर्द्धि विर्लिंह वेपुलं आपज्जिस्सतीं ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

१. विमरियादीकतेन — सी०, स्था०, रो० । २. निल्लटो — शी० । ३-४ ग्रच्छ-
माम्म तिट्टति — सी०, स्था०, रो० । ४ निचिन्नो — रो० । ५ दुव्वचो — स्था०, रो० ।

६. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘पापमित्तो समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धं ह वेपुलं आपज्जस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

७. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘कुसीतो समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिं वेपुलं आपज्जस्सती’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

८. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘मुद्रुस्सति समानो इमस्मि धर्मविनये ५
वुद्धि विरुद्धिं वेपुलं आपज्जस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

६. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘असन्तुष्टो समानो इमर्स्म धर्म-विनये वृद्धि विरुद्धि वेपुलं आपज्जस्ती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

१०. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘पापिच्छो समानो इमस्मि धर्म-
विनये वृद्धि विरुद्धं वेपुलं आपज्जिसस्ती’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

११. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘मिच्छादिट्को समानो इमर्स्मि धर्मविनये बुद्धि विरुद्ध वेपुल्लं आपजिससती’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

“सो वतानन्द, भिक्खु ‘इमेहि दसहि धम्मेहि समन्वागतो इमस्मि धम्मविनये वुद्धि विरुद्धि वेपुलं आपज्जिस्सती’ ति नेतं ठानं विजज्ञति ।

१२. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सद्बो समानो इमस्मि धर्मविनये १५
वुद्धि विरुद्धिंह वेपुलं आपञ्जिस्ती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१३. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सीलवा समानो इमर्स्म धम्मविनये वुङ्घ्व विरुद्धिंह वेपुलं आपज्जस्ती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१४. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘वहुस्सुतो सुतवरो समानो इमस्मि धर्मविनये वृद्धि विरुद्धिं वेपुलं आपज्जिस्ती’ ति ठानमेतं विज्जति । २०

१५. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सुवचो समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिं वेपुलं आपज्जिस्ती’ ति ठानमेतं विज्ञति ।

१६. “सो वतानन्द, भिक्खु ‘कल्याणमित्तो समानो इमस्मि धर्मविनये वृद्धि विरुद्धं वेपुलं आपज्जिसस्ती’ ति ठानमेतं विज्जति ।

१७. “सा वतानन्द, भिक्खु ‘आरद्धविश्यो समानो इमस्मि 25
धर्मविनये वुद्धि विलङ्घ्य केपुल्लं आपजिस्ती’ ति ठानमेतं विज्ञति ।

१८. 'सा वतानन्द, भिक्खु 'उपाद्वितस्सति' समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिंह वेपुल्लं ग्रापज्जस्ती' ति ठानमेतं विज्ञति ।

---

१. उपद्वितीयता - सी०, स्या०, रो० ।

१६ “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सन्तुद्वो समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिंह वेपुल्ल आपज्जिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति ।

२० “सो वतानन्द, भिक्खु ‘अप्पिच्छो समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिंह वेपुल्ल आपज्जिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति ।

३७९ ५ २१ “सो वतानन्द, भिक्खु ‘सम्मादिट्टिको समानो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिंह वेपुल्ल आपज्जिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति ।

“सो वतानन्द, भिक्खु ‘इमेहि दमहि धर्मेहि समन्वागतो इमस्मि धर्मविनये वुद्धि विरुद्धिंह वेपुल्ल आपज्जिस्सती’ ति ठानमेत विज्जती” ति ।

---

३. पुण्णियसुत्तं

१० १ अय खो आयस्मा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कृमि, उपसङ्कृमित्वा भगवन्त ग्रभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा पुण्णियो भगवन्त एतदबोच –

२ “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन अप्पेकदा तथागत धर्मदेसना पटिभाति अप्पेकदा नपटिभाती” ति ?

१५ ३ “सद्वो च, पुण्णिय, भिक्खु होति, नो च उपसङ्कृमिता, नेव ताव तथागत धर्मदेसना पटिभाति । यतो च खो, पुण्णिय, भिक्खु सद्वो च होति उपसङ्कृमिता च, एव तथागत धर्मदेसना पटिभाति ।

४ “सद्वो च, पुण्णिय, भिक्खु होति उपसङ्कृमिता च, नो च पयिश्पामिता पे० पयिश्पानिता च, नो च परियुच्चिता परि-

२० पुच्छिता च, नो च ओहितसोतो धर्म सुणाति . ओहितसोतो’ च धर्म सुणाति, नो च सुत्वा धर्म धारेति सुत्वा च धर्म धारेति, नो च धातान धर्मान ग्रत्य उपपरिक्षति धातान च धर्मान ग्रत्य उपपरिक्षति नो च ग्रत्यमञ्जाय धर्ममञ्जाय धर्मानुवधमप्पटिपन्नो होति ग्रत्यमञ्जाय धर्ममञ्जाय धर्मानुवधमप्पटिपन्नो च होति, नो च

२५ कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्वागतो विस्तुद्वाय अनेत्वगढाय^१ ग्रत्यस्त्व विज्ञापनिया कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्वागतो विस्तुद्वाय

^१ प्रहितवाता – दी०, ८० । २ अनेत्वगढाय – दा० ।

अनेलगळाय अत्थस्स विज्ञापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको राव्रहृचारीनं, नेव ताव तथागतं धम्मदेसना पटिभाति ।

५. “यतो च खो, पुण्यय, भिक्खु सद्धो च होति, उपसङ्गमिता च, परिष्पासिता च, परिपूच्छिता च, ओहितसोतो च धम्मं सुणाति, ५ सुत्वा च धम्मं धारेति, धातानं च धम्मानं अत्थं उपरिखिति, अत्थ-मञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाकरणो पोरिया वाचाय समन्वागतो विस्सद्वाय अनेलगळाय अत्थस्स विज्ञापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रहृचारीनं – एवं तथागतं धम्मदेसना पटि- १० भाति । इमेहि खो, पुण्यय, दसहि धम्मेहि समन्वागता एकन्तपटिभाना^१ तथागतं धम्मदेसना होती” ति ।

४. व्याकरणसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भिक्खु आमन्तेसि – “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पञ्चस्तोसुं । आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच्च – १५

२. “इवावुसो, भिक्खु अञ्जनं व्याकरोति – ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्त-कुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्त-कुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जयमानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीण^२ आपज्जति विचिनं^३ आपज्जति अन्यं आप-ज्जति व्यसनं^४ आपज्जति अनयव्यसनं^५ आपज्जति । २०

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्च मनसि करोति – ‘किं नु खो अयमायस्मा अञ्जनं व्याकरोति – खीणा

१. एकन्तपटिभान – सी०; एवन्त – स्पा०; एवन्त पटिभान – रो० ।

२. पटिभाती – स्पा० । ३. इरीण – सी०; इरण – इया०; इरिण – रो० । ४. विचिन – सी०, रो० । ५. व्यसन – यी०, रो० । ६. अनयव्यसन – सी०, रो० ।

जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कर्तं करणीयं, नापरं इत्यत्ताया ति पजानामो' ति ?

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी सभापति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियुक्तुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
३३१ ५ पजानाति - ‘कोधनो खो अयमायस्मा’; कोधपरियुक्तिने चेतसा
वहुलं विहरति । कोधपरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

‘उपनाहो खो पन अयमायस्मा; उपनाहपरियुक्तिने चेतसा
वहुलं विहरति । उपनाहपरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
१० परिहानमेतं ।

‘मक्ष्वो खो पन अयमायस्मा; मक्ष्वपरियुक्तिने चेतसा वहुलं
विहरति । मक्ष्वपरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

‘पळासी खो पन अयमायस्मा; पळासपरियुक्तिने चेतसा वहुलं
१५ विहरति । पळासपरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

‘इस्मुकी खो पन अयमायस्मा; इस्मापरियुक्तिने चेतसा वहुलं
विहरति । इस्मापरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

२० ‘मच्छरी खो पन अयमायस्मा; मच्छरपरियुक्तिने चेतसा
२. १७ वहुलं विहरति । मच्छरपरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-
विनये परिहानमेतं ।

‘सठो खो पन अयमायस्मा, साठेव्यपरियुक्तिने चेतसा वहुलं
विहरति । साठेव्यपरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
२५ परिहानमेतं ।

‘मायावी खो पन अयमायस्मा; मायापरियुक्तिने चेतसा वहुलं
विहरति । मायापरियुक्तानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परि-
हानमेतं ।

‘पापिच्छो खो पन अयमायस्मा; इच्छापरियुक्तिने चेतसा

१ पनापमायस्मा - मां०, स्थां०; पनाय मायस्मा - रा०

बहुलं विहरति । इच्छापरियुद्गुनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सति’ खो पन आयस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा वोसानं आपन्नो । अन्तरा वोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

५. “सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे अप्पहाय इमर्स्म धम्मविनये वुद्धि विरुद्धिं वेपुलं आपज्जिज्जस्ती’ ति नेतं ठानं विज्जति । सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे पहाय इमर्स्म धम्मविनये वुद्धि विरुद्धिं वेपुलं आपज्जिज्जस्ती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

५०. कत्थीसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाचुन्दो चेतीसु विहरति सहजातियं । १० तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खु आमन्तेसि – “आवुसो भिवखवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो महाचुन्दस्स पञ्चस्सोसुं । आयस्मा महाचुन्दो एतदवोच –

२. “इधावुसो, भिक्खु कत्थी होति विकत्थी अधिगमेसु – ‘अहं १५ पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं दुतियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं ततियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं चतुर्थं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं विज्ञाणञ्चायतनं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं नेवतञ्चानासञ्चायतनं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं २० सञ्चावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुद्धामि पी’ ति ।

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनु-ग्गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जय- २५ मानो समनुग्गाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विच्चिन्ते आपज्जति ग्रन्थं आपज्जति व्यग्ननं आपज्जति ग्रन्थव्यग्ननं आपज्जति ।

१. मुद्रस्तति – सी०, स्या०, रो० । २. यिक्षिनं – ती० रो० ।

३४३

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
मनसि करोति – ‘कि नु खो ग्रयमायस्मा कल्यी होति विकल्यी अधि-
गमेसु – अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि ... पे०... अहं
५ सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुद्धामि पी’ ति ।

५. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
पजानाति – ‘दीघरत्तं खो अयमायस्मा खण्डकारी छिद्रकारी सबलकारी
कम्मासकारी न सन्ततकारी’ न सन्ततवृत्ति सीलेसु । दुस्सीलो खो
१० अयमायस्मा । दुस्सील्यं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहान-
मेतं ।

‘अस्तस्थो खो पन अयमायस्मा; अस्तद्वियं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- R. 159 १५ ‘अप्पस्मुतो खो पन अयमायस्मा अनाचारो; अप्पसच्चं खो
पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘दुव्वचो’ खो पन अयमायस्मा; दोवचस्ता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘पापमित्तो खो पन अयमायस्मा; पापमित्ता खो पन तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- २० ‘कुसीतो खो पन अयमायस्मा; कोसज्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘मुदुस्तति खो पन अयमायस्मा; मुदुसच्चं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- २५ ‘कुहको खो पन अयमायस्मा; कोहञ्जं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘दुव्वभरो खो पन ग्रयमायस्मा; दुव्वभरता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- ‘दुपञ्चो खो पन अयमायस्मा; दुपञ्चता खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

- ३० ६. “सेष्ययापि, आवुसो, सहायको सहायकं एवं वदय्य – ‘धदा

१. यवत्तारी – स्या० । २. दुव्वच्चो – स्या० ।

ते, सम्म, धनेन धनकरणीयं अस्स, याचेय्यासि^१ मं धनं । दस्सामि ते धनं' ति । सो किञ्चिदेव^२ धनकरणीये समुप्पन्ने सहायको सहायकं एवं वदेय्य — 'अत्थो मे, सम्म, धनेन । देहि मे धनं' ति । सो एवं वदेय्य — 'तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — 'अलिकं मं, सम्म, अवच; तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य — 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवच, तुच्छकं^३ अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र पि खनन्तो नाधि-गच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — 'अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य — 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । तेन हि, सम्म, इध खनाही' ति । सो तत्र १० पि खनन्तो नाधिगच्छेय्य । सो एवं वदेय्य — 'अलिकं मं, सम्म, अवच, तुच्छकं मं, सम्म, अवच — इध खनाही' ति । सो एवं वदेय्य — 'नाहं तं, सम्म, अलिकं अवचं, तुच्छकं अवचं । अपि च अहमेव उम्मादं पापुणि चेतसो विपरियायं' ति ।

"एवमेव खो, आवुसो, भिक्खु कल्पी होति विकल्पी अधिगमेसु— १५
 'अहं पठमं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं दुतियं ज्ञानं समा-
 पज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं ततियं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि,
 अहं चतुर्थं ज्ञानं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं आकासानञ्चायतनं
 समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं विज्ञाणञ्चायतनं समापज्जामि
 पि वुद्धामि पि, अहं आकिञ्चञ्चायतनं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, २०
 अहं नेव सञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं समापज्जामि पि वुद्धामि पि, अहं सञ्ज्ञा-
 वेदयितनिरोधं समापज्जामि पि वुद्धामि पी' ति ।

७. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
 कुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनु-
 गाहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना २५
 समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जय-
 मानो समनुगमाहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपञ्जति विचित्रं
 आपञ्जति अनयं आपञ्जति व्यसनं आपञ्जति अनयव्यसनं आपञ्जति ।

८. "तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो

१. याचिस्मनि — सी०, रो०; परेदेम्याति — स्या० । २. किस्मिन्दिदेय — मी०,
 स्या०, रो० । ३. न तुच्छः — सी० । ४. पितिन — सी०; विजिन — रो० ।

परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ मनसि करोति - 'किं नु खो ग्रयमायस्मा कथी होति विकथी अधिगमेसु - ग्रह पठम ज्ञान समाप्जजामि पि .पे० .. अहं सञ्ज्ञावेदयित्तिरोध समाप्जजामि पि वृद्धामि पी' ति ।

५. ६ "तमेन तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायो समापत्ति-
७. १६। कुसलो परचित्तपरियायकुसलो चेतसा चेतो परिच्छ पजानाति - 'दीघरत खो ग्रयमायस्मा खण्डकारी छिद्धकारी सबलकारी कम्मासकारी, न सन्ततकारी न सन्ततवृत्ति सीलेसु । दुस्तीलो खो ग्रयमायस्मा; दुस्तीलं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

१०. ७ 'अस्सद्व खो पन ग्रयमायस्मा; अस्सद्विष खो पन तथागत-
८. प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

'अपस्सुतो खो पन ग्रयमायस्मा अनाचारो, अप्पत्तचं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

१३. ९ 'दुव्वचो खो पन ग्रयमायस्मा, दोवचस्सता खो पन तथागत-
१५. प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

'पापमितो खो पन ग्रयमायस्मा, पापमितता खो पन तथा-
१८. गतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

'कुसीतो खो पन ग्रयमायस्मा, कोसज्ज खो पन तथागत-
२०. प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

'कुहको खो पन ग्रयमायस्मा, कोहच्छ खो पन तथागत-
२२. प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

'दुव्वमरो खो पन ग्रयमायस्मा, दुव्वभरता खो पन तथागत-
२५. प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत ।

'दुपञ्चो खो पन ग्रयमायस्मा, दुपञ्जता खो पन तथागत-
२८. प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेत' ।

१०. "सो वतावुसो, भिक्षु 'इमे दस धम्मे अप्पहाय इमर्स्म धम्मविनये वुँद्विविरुद्धवेपुल्ल आपजिजस्ती' ति नेत ठान विजज्ञति ।

३०. सो वतावुसो, भिक्षु 'इमे दस धम्मे पहाय इमर्स्म धम्मविनये वुँद्विविरुद्धवेपुल्ल आपजिजस्ती' ति ठानमेत विजज्ञती' ति ।

६. अधिगतसुत्तं

१. एकं समयं आयस्मा महाकस्सपो राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । तत्र खो आयस्मा महाकस्सपो भिक्खूं आमन्तेसि – “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खूं आयस्मतो महाकस्सपत्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा महाकस्सपो एतदवोच –

२. “इधावुसो, भिक्खुं अञ्जनं व्याकरोति – ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्त-कुसलो परचित्तपरियायकुसलो समनुयुञ्जति समनुग्माहति समनुभासति । सो तथागतेन वा तथागतसावकेन वा ज्ञायिना समापत्तिकुसलेन परचित्तकुसलेन परचित्तपरियायकुसलेन समनुयुञ्जियमानो समनुग्माहियमानो समनुभासियमानो इरीणं आपज्जति विचिनं आपज्जति अनयं आपज्जति व्यसनं आपज्जति अनयव्यसनं आपज्जति ।

३. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ मनसि करोति – ‘किं नु खो अयमायस्मा अञ्जनं व्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

४. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ पजानाति – ‘अधिमानिको खो अयमायस्मा अधिमानसञ्चो, अप्पते पत्तसञ्ची, अकते कतसञ्ची, अनधिगते अधिगतसञ्ची । अधिमानेन अञ्जनं व्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

५. “तमेनं तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्तिकुसलो परचित्तकुसलो परचित्तपरियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ मनसि करोति – ‘किं नु खो अयमायस्मा निस्साय अधिमानिको अधिमानसञ्चो, अप्पते पत्तसञ्ची, अकते कतसञ्ची, अनधिगते अधिगतसञ्ची । अधिमानेन अञ्जनं व्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ।

६. “तमेन तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्कुसलो परचित्परियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
पजानाति ~ ‘वहुसुतो खो पन अयमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो, ये ते
धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सारथं सद्य-
५ अन्जनं केवलपरिषुणं परित्युद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति, तथा रूपास्स धम्मा
वहुसुतो’ होन्ति धाता’ वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता दिङ्गिया
सुपर्दिविद्वा । तस्मा अयमायस्मा अधिमानिको अविमानसञ्चो, अप्सते
पत्तसञ्ची, ग्रक्ते कतसञ्ची, अनधिगते अधिगतसञ्ची । अधिमानेन
ग्रञ्जनं व्याकरोति – खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं,
१० नापरं इत्यत्ताया ति पजानामी’ ति ।

७. “तमेन तथागतो वा तथागतसावको वा ज्ञायी समापत्ति-
कुसलो परचित्कुसलो परचित्परियायकुसलो एवं चेतसा चेतो परिच्छ
पजानाति ~ ‘अभिज्ञालु खो पन अयमायस्मा; अभिज्ञापरियुद्धितेन
चेतसा वहुलं विहरति । अभिज्ञापरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते
१५ धम्मविनये परिहानमेतं ।

B. 328

‘व्यापनो’ खो पन अयमायस्मा; व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
वहुलं विहरति । व्यापादपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

२० ‘थीनमिद्धो’ खो पन अयमायस्मा; थीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा
वहुलं विहरति । थीनमिद्धपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्म-
विनये परिहानमेतं ।

२५ ‘उद्धतो खो पन अयमायस्मा; उद्धच्छपरियुद्धितेन चेतसा वहुलं
विहरति । उद्धच्छपरियुद्धानं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये
परिहानमेतं ।

३० ‘विचिकिच्छो खो पन अयमायस्मा; विचिकिच्छापरियुद्धितेन
चेतसा वहुलं विहरति । विचिकिच्छापरियुद्धानं खो पन तथागत-
प्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘कम्मारामो खो पन अयमायस्मा कम्मरतो कम्मारामतं अनुयुत्तो ।
कम्मारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

१-३. वहुसुता धता – दी०, स्वा०, रो० । २. व्यापादो – दी०, रो० । ३. विन-
किदो – म० ।

R. 164

‘भस्सारामो खो पन अयमायस्मा भस्सरतो भस्सारामतं अनुयुत्तो । भस्सारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘निदारामो खो पन अयमायस्मा निदारतो निदारामतं अनुयुत्तो । निदारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सङ्घणिकारामो खो प्रन अयमायस्मा सङ्घणिकरतो’ सङ्घणिकारामतं अनुयुत्तो । सङ्घणिकारामता खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं ।

‘सति’ खो पन अयमायस्मा उत्तरि करणीये ओरमत्तकेन विसेसाधिगमेन अन्तरा वोसानं आपन्नो । अन्तरा वोसानगमनं खो पन तथागतप्पवेदिते धम्मविनये परिहानमेतं’ ।

इ. “सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे अप्पहाय इमर्स्म धम्मविनये वुद्धि विलङ्घि वेपुल्लं आपज्जिज्जस्ती’ ति नेतं ठानं विज्जति । सो वतावुसो, भिक्खु ‘इमे दस धम्मे पहाय इमर्स्म धम्मविनये वुद्धि विलङ्घि वेपुल्लं आपज्जिज्जस्ती’ ति ठानमेतं विज्जती” ति ।

७. नप्पियसुत्तं

१. तत्र खो भगवा कालङ्कृतं^३ भिक्खु^३ आरब्ध भिक्खु आमन्त्तेसि – १५
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खु भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. “इध, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति, अधिकरण-समयस्स न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अधिकरणिको होति अधिकरणसमयस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय^४ २० न भावनाय न सामञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति, सिक्खाकामस्स^५ न वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न सिक्खाकामो होति सिक्खाकामस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

४. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पापिच्छो होति, इच्छाविनयस्स

१. सङ्घणिकारतो – स्याऽ, रो० । २. मुद्रस्त्वति – री०, स्याऽ, रो० । ३-३. कलन्दकं० – सी०; पालकं० – स्याऽ; पालकं० – रो० । ४. गरुताय – सी०, रो० । ५. तिरता-सामादानस्य – सी०, स्याऽ, रो० ।

न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु पापिच्छो होति इच्छाविनयस्ता
न वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न
सामञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

५. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु कोवनो होति, कोधविनयस्ता
न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु कोधनो होति कोधविनयस्ता न
वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ज्ञाय
न एकीभावाय संवत्तति ।

६. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु मक्खी होति, मक्खविनयस्ता
न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु मक्खी होति मक्खविनयस्ता
१० न वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न साम-
ञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

B. 390

७. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु सठो होति, साठेयविनयस्ता
न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु सठो होति साठेयविनयस्ता
न वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न
१५ सामञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

८. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु मायावी होति, मायाविनयस्ता
न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु मायावी होति मायाविनयस्ता न
वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ज्ञाय
न एकीभावाय संवत्तति ।

R. 166 २०

९. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु धम्मानं न निसामकजातिको
होति, धम्मनिसन्तिया न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु धम्मानं
न निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया न वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो
न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

१०. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु न पटिसल्लानो होति,
२५ पटिसल्लानस्त्वा न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे, भिक्खु न पटिसल्लानो
होति पटिसल्लानस्त्वा न वर्णवादी, ग्रथं पि धम्मो न पियताय न गरुताय
न भावनाय न सामञ्ज्ञाय न एकीभावाय संवत्तति ।

११. “पुन च परं, भिक्खुवे, भिक्खु सप्रहृच्छारीनं न पटि-
सल्लाक्षको होति, पटिसल्लानस्त्वा न वर्णवादी । यं पि, भिक्खुवे,

भिक्खु सब्रह्मचारीनं न पटिसन्थारको होति पटिसन्थारकस्स न वण्णवादी, अयं पि धम्मो न पियताय न गरुताय न भावनाय न सामञ्जाय न एकी-भावाय संवत्तति ।

१२. “एवरूपस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उपज्जेय्य — ‘अहो वत मं सब्रह्मचारी सकरेय्युं गरुं’ करेय्युं मानेयुं ५ पूजेय्युं” ति, अथ खो नं सब्रह्मचारी न चेव सकरोन्ति न गरुं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विज्ञु सब्रह्मचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति ।

१३. “सेयथापि, भिक्खवे, अस्सखलुङ्कस्स” किञ्चा पि एवं १० इच्छा उपज्जेय्य — ‘अहो वत मं मनुस्सा आजानीयद्वाने ठपेय्युं, आजानीय-भोजनं च भोजेय्युं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेय्युं’ ति, अथ खो नं मनुस्सा न चेव आजानीयद्वाने ठपेन्ति न च आजानीयभोजनं भोजेन्ति न च आजानीयपरिमज्जनं परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विज्ञु मनुस्सा तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हे-य्यानि वच्छेय्यानि अप्पहीनानि समनुपस्सन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, १५ एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि एवं इच्छा उपज्जेय्य — ‘अहो वत मं सब्रह्मचारी सकरेय्युं गरुं करेय्युं मानेयुं पूजेय्युं’ ति, अथ खो नं सब्रह्म-चारी न चेव सकरोन्ति न गरुं करोन्ति न मानेन्ति न पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विज्ञु सब्रह्मचारी ते पापके अकुसले धम्मे अप्पहीने समनुपस्सन्ति । २०

१४. “इधं पन, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति, अधिकरणसमथस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु न अधिकरणिको होति अधिकरणसमथस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

१५. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति, सिक्खा- २५ कामस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु सिक्खाकामो होति सिक्खा-कामस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गरुताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

१. गरु—गी०, स्या०, रो० । २. अस्मरलुङ्कस्सा — सी०, रो०, यस्ममूङ्कहस्स — स्या० ।

१६. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो होति, इच्छा-विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अप्पिच्छो होति इच्छाविनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

५ १७. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोघनो होति, कोध-विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोघनो होति कोध-विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

१८. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति, मवख-विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमक्खी होति मवख-विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

R. 153 १९. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति, साठेय-विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु असठो होति साठेय-विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

B. 322 २०. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति, माया-विनयस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु अमायावी होति माया-विनयस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय संवत्तति ।

२१. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं निसामकजातिको होति, धम्मनिसन्तिया वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु धम्मानं निसामकजातिको होति धम्मनिसन्तिया वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे०... एकीभावाय सुवत्तति ।

२२. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति. पटि-सल्लानस्स वण्णवादी । यं पि, भिक्खवे, भिक्खु पटिसल्लानो होति पटिसल्लानस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो ... पे० .. एकीभावाय संवत्तति ।

२३. “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु सद्रहुचारीनं पटिसन्यारको होति, पटिसन्यारकस्स वण्णवादी । य पि, भिक्खवे, भिक्खु सद्रहुचारीनं पटिसन्यारको होति पटिसन्यारकस्स वण्णवादी, अयं पि धम्मो पियताय गृहताय भावनाय सामञ्ज्ञाय एकीभावाय संवत्तति ।

२४. “एवत्पस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं इच्छा उपजजेय - ‘अहो वत मं सद्रहुचारी सक्करेयु गरं करेयु मानेयुं गूजेयु’ ति, अयं खो नं सद्रहुचारी सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानोन्ति

पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विज्ञु सब्रह्मचारी तै पापके अकुसले धर्मे पहीने समनुपस्सन्ति ।

२५. “सेयथापि, भिक्खवे, भद्रस्स अस्साजानीयस्स किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय - ‘अहो वत मं मनुस्सा आजानीयद्वाने ठपेयुं, आजानीयभोजनं च भोजेयुं, आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जेयुं’ ति, अथ खो नं मनुस्सा आजानीयद्वाने च ठपेन्ति आजानीयभोजनं च भोजेन्ति आजानीयपरिमज्जनं च परिमज्जन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विज्ञु मनुस्सा तानि साठेयानि कूटेयानि जिम्हेयानि वङ्गेयानि पहीनानि समनुपस्सन्ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपस्स भिक्खुनो किञ्चा पि न एवं इच्छा उप्पज्जेय - ‘ग्रहो वत मं सब्रह्मचारी सक्करेयुं गरुं करेयुं मानेयुं पूजेयुं’ ति, अथ खो नं सब्रह्मचारी सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति । तं किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, विज्ञु सब्रह्मचारी तै पापके अकुसले धर्मे पहीने समनुपस्सन्ती” ति ।

८. अक्कोसकमुत्तं

१. “यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अवकोसकपरिभासको अरियूप-वादी^१ सब्रह्मचारीनं ठानमेतं^२ अवकासो^३ यं सो दसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं निगच्छेय^४ । कतमेसं दसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, सद्ब्रह्मस्स न वोदायन्ति^५, सद्ब्रह्मसु वा अधिमानिको होति अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्क्लिदुं आपत्ति आपज्जति, गाव्हं वा रोगातङ्कं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तव्येषं, सम्भूष्णो कालं करोति, कायस्स भेदा परं भरणा अपायं दुगर्ति विनिपातं निरयं उपपज्जति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु ग्रक्कोसकपरिभासको अरियूपवादी सब्रह्मचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं दसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं निगच्छेया” ति ।

१. मरियुपवादी - सी०, स्या०, रो० । २-२. ग्रद्वानमेतं घनवकासो - सी०, स्या०, रो० । ३. न निगच्छेय - सी०, स्या०, रो० । ४. वोदानन्ति - सी०; वोदायति - स्या० ।

६. कोकालिकासुतं

१०. अथ खो कोकालिको भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्घमि;
उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसीनो खो कोकालिको भिक्खु भगवन्त एतदवोच -

२. “पापिच्छा, भन्ते, सारिपुत्तमोगल्लाना, पापिकानं इच्छान
५ वसं गता” ति ।

“मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोगल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोगल्लाना” ति ।

३. दुतियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -

“किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्वायिको पञ्चयिको, अथ खो पापिच्छा व
१० सारिपुत्तमोगल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गता” ति ।

“मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-
लिक, सारिपुत्तमोगल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोगल्लाना” ति ।

४. ततियं पि खो कोकालिको भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -

“किञ्चा पि मे, भन्ते, भगवा सद्वायिको पञ्चयिको, अथ खो पापिच्छा व
१५ सारिपुत्तमोगल्लाना, पापिकान इच्छानं वसं गता” ति ।

“मा हेवं, कोकालिक, मा हेवं, कोकालिक ! पसादेहि, कोका-

लिक, सारिपुत्तमोगल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्तमोगल्लाना” ति ।

५. अथ खो कोकालिको भिक्खु उट्टायासना भगवन्तं अभि-
वादेत्वा पदक्षिणं कर्त्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तस्स च कोकालिकस्स

२० भिक्खुनो मासप्रमत्तीहि^१ पीळकाहि^२ मव्वो कायो फुटो^३ अहेसि । सासप-
मत्तियो हुत्वा मुगमत्तियो अहेसु, मुगमत्तियो हुत्वा कलायमत्तियो
अहेसु, कलायमत्तियो हुत्वा कोलढिमत्तियो अहेसुं, कोलढिमत्तियो हुत्वा
कोलमत्तियो अहेसु, कोलमत्तियो हुत्वा आमलकमत्तियो अहेसु, आमलक-
मत्तियो हुत्वा तिष्ठुकमत्तियो^४ अहेसु, तिष्ठुकमत्तियो हुत्वा, वेळुवसला-

२५ टुकमत्तियो अहेसु, वेळुवसलाटुकमत्तियो हुत्वा विल्लमत्तियो^५ अहेसुं,
विल्लमत्तियो हुत्वा पभिज्जिमु, पुब्वं च लोहितं च पर्वरिसु । सो^६
सुदु^७ कदलिपत्तेसु^८ सेति मच्छ्रो व विसगिलितो^९ ।

१. चायप्रमत्ताहि - यां० । २. पीळकाहि - सी०; पिळाहि - स्यां०, रो० ।

३. फुटो - स्यां० । ४. यी०, स्यां०, यो० पात्वकेनु नत्यि । ५. विल्लमत्तियो - स्यां० ।

६-७ स्वासुद - सी०, स्यां०, रो० । ८. बदलिपत्तेसु - स्यां० । ९. विसगिलितो - स्यां० ।

६. अथ खो तुरु पञ्चेकब्रह्मा^१येन कोकालिको भिक्खु तेनुप-
सङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा वेहासे ठत्वा कोकालिकं भिक्खुं एतदवोच –
“पसादेहि, कोकालिक, सारिपुत्तमोगल्लानेसु चित्तं । पेसला सारिपुत्त-
मोगल्लाना” ति ।

“कोसि त्वं, आवुसो” ति ?

“अहं तुरु पञ्चेकब्रह्मा” ति ।

“ननु त्वं, आवुसो, भगवता अनागामी व्याकतो, अथ किञ्चरहि
इधागतो? पस्स यावं च ते इदं अपरद्धं” ति ।

७. अथ खो तुरु पञ्चेकब्रह्मा कोकालिकं भिक्खुं गाथाहि
अज्जमासि –

“पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी^२ जायते मुखे ।

याय छिन्दति अत्तानं, वालो दुष्मासितं भणं ॥

“यो निन्दियं पसंसति,
तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
विचिनाति मुखेन सो कर्लि,
कलिना तेन सुखं न विन्दति ॥

“अप्पमत्तको^३ अयं कलि,
यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सब्बस्सा पि सहा पि अत्तना,
अयमेव महत्तरो कलि ।

यो सुगतेमु मनं पद्मसये^४ ॥
“सतं सहस्सानं निरब्बुदानं,
छांत्तिसति पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही निरयं उपेति,
वाचं मनं च पणिधाय पापकं” ति ॥

८. अथ खो कोकालिको भिक्खु तेनेव आवाधेन कालमकासि ।
कालङ्कुतो च कोकालिको भिक्खु पदुमं^५ निरयं^६ उपपज्जति सारिपुत्त-
मोगल्लानेसु चित्तं आधातेत्वा ।

१-१. तुदुपञ्चेकब्रह्मा – सी०, रो०; तुदिपञ्चेकब्रह्मा – स्या० । २. कुथारी – स्या० ।

३. अप्पमत्तो – सी०, स्या०, रो० । ४. पदोमये – सी०, स्या०, रो० । ५. पदुमनिरयं – सी०,
स्या० ।

६. अथ खो व्रहा सहम्पति अभिकन्ताय रत्तिया अभिकन्त-
वण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घ-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो खो
व्रहा सहम्पति भगवन्तं एतदवोच - “कोकालिको, भन्ते, भिक्खु
५ कालङ्घतो । कालङ्घतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पदुमं निर्यं
उपपन्नो सारिपुत्तमोगल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा” ति । इदमवोच व्रहा
सहम्पति । इदं वत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कर्त्वा तत्येव-
न्तरधायि ।

१०. अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खु आमन्तेसि -
१० “इमं, भिक्खवे, रर्ति व्रहा सहम्पति अभिकन्ताय रत्तिया अभिकन्त-
वण्णो केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा
मं अभिवादेत्वा एकमन्तं अद्वासि । एकमन्तं ठितो खो, भिक्खवे, व्रहा
सहम्पति मं एतदवोच - ‘कोकालिको, भन्ते, भिक्खु कालङ्घतो; काल-
ङ्घतो च, भन्ते, कोकालिको भिक्खु पदुमं निर्यं उपपन्नो सारिपुत्त-
१५ मोगल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, व्रहा सहम्पति ।
इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कर्त्वा तत्येवन्तरधायी” ति ।

११. एवं वुते अञ्जनातरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच - “कीव
दीघं तु खो, भन्ते, पदुमे निर्ये आयुष्माणं” ति ?

“दीघं खो, भिक्खु, पदुमे निर्ये आयुष्माणं । न तं सुकरं
१73 २० सङ्घातुं - ‘एत्कानि वस्सानी ति वा एत्कानि वस्ससत्तानी ति वा
एत्कानि वस्ससहस्सानी ति वा एत्कानि वस्ससत्सहस्सानी ति वा’” ति ।
“सक्का पन, भन्ते, उपमं कातु” ति ?

“सक्का, भिक्खु,” ति भगवा ग्रवोच - “सेव्ययापि, भिक्खु,
वीसतिसारिको कोसलको तिलवाहो ततो पुरिसो वस्ससत्स वस्ससत्स
१. ३९६ २५ अच्चयेन एकमेकं तिलं उद्धरेय । खिष्पतरं खो सो, भिक्खु, वीस-
तिसारिको कोसलको तिलवाहो इमिना उपकरमेन परिक्षयं परियादानं
गच्छेय, न त्वेव एको अब्दुदो निर्यो । सेव्ययापि, भिक्खु, वीसति
प्रब्लुदा निर्या, एवमेको निरव्युदो निर्यो । सेव्ययापि, भिक्खु, वीसति
निरव्युदा निर्या, एवमेको ग्रववो निर्यो । सेव्ययापि, भिक्खु, वीसति

अववा निरया, एवमेको अटटो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति अटटा निरया, एवमेको अहहो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति अहहा निरया, एवमेको कुमुदो निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति कुमुदा निरया, एवमेको सोगन्धिको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति सोगन्धिका निरया, एवमेको उप्पलको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, ५ वीसति^१ उप्पलका निरया, एवमेको पुण्डरीको निरयो । सेय्यथापि, भिक्खु, वीसति पुण्डरीका निरया, एवमेको पदुमो निरयो । पदुमं खो पन, भिक्खु, नियं कोकालिको भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्रमोगल्लानेसु चित्तं आधातेत्वा” ति ।

इदमवोच भगवा । इदं वत्वान्^२ सुगतो अथापरं एतदवोच १० सत्था —

० “पुरिसस्स हि जातस्स, कुठारी जायते मुखे ।
याय छिन्दति अत्तानं, बालो दुभासितं भणं ॥

“यो निन्दियं पसंसति,
तं वा निन्दति यो पसंसियो ।
विचिनाति मुखेन सो कर्लि,
कलिना तेन चुखं न विन्दति ॥

“अप्पमत्तको अयं कर्लि,
यो अक्खेसु धनपराजयो ।
सव्वस्सा पि सहा पि अत्तना,
अयमेव महत्तरो कर्लि ।
यो सुगतेसु मनं पद्मसये ॥

“सतं सहस्रानं निरब्बुदानं,
छाँत्तिसति पञ्च च अब्बुदानि ।
यमरियगरही नियं उपेति,
वाचं मनं च पणिघाय पापकं” ति ।

१०. खीणासवबलमुत्तं

१. व्रथ खो आयस्मा सारिपुत्रो येन भगवा तेनपसङ्घमि;
उपसङ्घमित्या भगवन्तं ग्रभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसित्रं
खो आयस्मन्तं सारिपुत्रं भगवा एतदवोच —

१. स्या०, रो० पांत्येसु नहिं । २. पत्वा — यां० ।

७

२. “कति नु खो, सारिपुत, खीणासवस्स भिक्खुनो वलानि, येहि वलेहि समन्वागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

३. “दस, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो वलानि, येहि वलेहि
- ५ समन्वागतो खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति । कतमानि दस ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो
- . १७५ १. अनिच्छतो सब्वे सह्वारा यथाभूतं सम्पर्पञ्चाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्छतो सब्वे सह्वारा यथाभूतं सम्पर्पञ्चाय सुदिट्ठा होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो वलं १० होति, यं वलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्पर्पञ्चाय सुदिट्ठा होन्ति । यं पि, भन्ते, खीणा-सवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूतं सम्पर्पञ्चाय सुदिट्ठा १५ होन्ति, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो वलं होति, यं वलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

५. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्दं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपव्यारं विवेकटुं नेक्खम्माभिरतं व्यन्तीभूतं सब्वसो आसवट्टानियेहि घम्मेहि । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो २० विवेकनिन्दं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपव्यारं विवेकटुं नेक्खम्माभिरतं व्यन्तीभूतं सब्वसो आसवट्टानियेहि घम्मेहि, इदं पि, भन्ते, खीणा-सवस्स भिक्खुनो वलं होति, यं वलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

६. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्टाना २५ भाविता होन्ति सुभाविता । यं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्टाना भाविता होन्ति सुभाविता, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो वलं होति, यं वलं आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

७. “पुन च परं, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सम्पर्प- ३० यथाना भाविता होन्ति नुभाविता ... पे०... चत्तारो इद्विपादा भाविता

होन्ति सुभाविता ... पे०... पञ्चन्द्रियानि ... पञ्च बलानि भावितानि होन्ति सुभावितानि ... सत्त बोज्ज्ञा भाविता होन्ति सुभाविता ... अरियो अटुज्ज्ञिको मग्गो भावितो होति सुभावितो । यं पि, भन्ते, खीणा-सवस्स भिक्खुनो अरियो अटुज्ज्ञिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो वलं होति, यं वलं आगम्म खीणासवो ५ भिक्खु आसवानं खयं पठिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

“इमानि खो, भन्ते, दस खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि वलेहि समन्नागतोँ खीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पठिजानाति – ‘खीणा मे आसवा’” ति ।

येरवग्गो नवमो ।

तस्युदानं

वाहनानन्दो^१ पुण्णियो^२, व्याकरं^३ कत्थिमानिको^४ ।
नप्पियको सकोकालि^५, खीणासवबलेन^६ चा ति^७ ॥

10

८-

१०. उपालिवग्गो

१. कामभोगीसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सावत्त्वियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स ग्रारामे । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कुमिति; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनं खो अनाथपिण्डिकं गहपतिं भगवा एतदवोच –

15

२. “दसयिमे, गहपति, कामभोगी सन्तो संविज्जमाना लोकर्स्मि । कतमे दस ? इध, गहपति, एकच्चो कामभोगी अवमेन भोगे परियेस्ति साहसेन; अधमेन भोगे परियेस्ति साहसेन न अत्तानं सुखेति न “पीणेति” न संविभजति न पुञ्जानि करोति ।

९-

१-१. याहुनो आनन्दा च – सी०; याहुनो चानन्दा च – स्या०; याहुनो चानन्दो च – रो० । २-२. पुण्णियो च व्याकरण – सी०; पुण्णियो च व्याकरण – स्या०; पुण्णियो च व्याकरण – रो० । ३. कत्थि भञ्जापिकरण – सी०; यस्यी भञ्जापिकरण – स्या० रो० । ४-४. कोलालिको च बलानि चा – सी०, रो०; कोलालिको च बलानि च – स्या० । ५-५. पीणेति – स्या०, रो० ।

२९

३. “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन; अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न सविभजति न पुञ्जानि करोति ।

४ “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन, अधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति सविभजति पुञ्जानि करोति ।

५ “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि; धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न सविभजति न पुञ्जानि करोति ।

६ “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति, न सविभजति न पुञ्जानि करोति ।

१५ ७. “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन पि असाहसेन पि अत्तानं सुखेति पीणेति सविभजति पुञ्जानि करोति ।

२० ८. “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न सविभजति न पुञ्जानि करोति ।

R. 173 ९. “इदं पन, गहृपति, एकच्चो कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति, न सविभजति न पुञ्जानि करोति ।

१०. “इदं पन, गहृपति, एकच्चो वामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति सविभजति पुञ्जानि करोति । ते च भोगे गवितो^१ मुच्छितो अञ्जशोपमो^२ अनादीनवदस्सावी अनित्सरणपञ्चो परिभुञ्जति ।

१ गविता - सं० । २ प्रतारां - सं०, स्वा०, रा० ।

११. “इथ^१ पन, गहपति, एकच्चो कामभोगी धर्ममेन भोगे परियेसति असाहसेन; धर्ममेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति । ते च भोगे अगधितो अमुच्छितोऽनन्दज्ञोपन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति ।

१२. “तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी अधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेन, अधर्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्जानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि गारख्हो । ‘अधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारख्हो । ‘न अत्तानं सुखेति न पीणेती’ ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारख्हो । ‘न संविभजति न पुञ्जानि करोती’ ति, इमिना तत्तियेन १० ठानेन गारख्हो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि गारख्हो ।

१३. “तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी अधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेन, अधर्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्जानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि गारख्हो एकेन ठानेन पासंसो । ‘अधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारख्हो । ‘अत्तानं सुखेति पीणेती’ ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । ‘न संविभजति न पुञ्जानि करोती’ ति इमिना दुतियेन ठानेन गारख्हो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि गारख्हो इमिना एकेन ठानेन पासंसो ।

१४. “तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी अधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेन, अधर्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी एकेन ठानेन गारख्हो द्वीहि ठानेहि पासंसो । ‘अधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना एकेन ठानेन गारख्हो । ‘अत्तानं सुखेति पीणेती’ ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । ‘संविभजति पुञ्जानि करोती’ ति, इमिना २५ दुतियेन ठानेन पासंसो । अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन गारख्हो, इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो ।

१५. “तत्र, गहपति, य्वायं कामभोगी धर्माधर्ममेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धर्माधर्ममेन भोगे परियेसित्वा साहसेन, पि असाहसेन पि न अत्तानं सुखेति न पीणेति न संविभजति न पुञ्जानि ३०

करोति, अय, गहपति, कामभोगी एकेन ठानेन पासंसो तीहि ठानेहि गारख्हो । ‘धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना’ ति, इमिना एकेन ठानेन पाससो । ‘अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारख्हो । ‘न अत्तान सुखेति न पीणेती’ ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारख्हो । ‘न सविभजति न पुञ्जानि करोती’ ति, इमिना ततियेन ठानेन गारख्हो । अय, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पाससो इमेहि तीहि ठानेहि गारख्यो ।

१६. “तन, गहपति, व्वाय कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन १० पि असाहसेन पि अत्तान सुखेति पीणेति न सविभजति न पुञ्जानि करोति, अय, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि पाससो द्वीहि ठानेहि गारख्हो । ‘धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन पाससो । ‘अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन गारख्हो । ‘अत्तान सुखेति पीणेती’ ति, इमिना दुतियेन ठानेन पाससो । ‘न सविभजति न पुञ्जानि करोती’ ति, इमिना दुतियेन १५ ठानेन गारख्हो । अय गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारख्हो ।

१७ “तन, गहपति, व्वायं कामभोगी धम्माधम्मेन भोगे परियेसति साहसेन पि असाहसेन पि, धम्माधम्मेन भोगे परियेसित्वा साहसेन २० पि असाहसेन पि अत्तान सुखेति पीणेति सविभजति पुञ्जानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि पाससो एकेन ठानेन गारख्हो । ‘धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना’ ति, इमिना पठमेन ठानेन पाससो । ‘अधम्मेन भोगे परियेसति साहसेना’ ति, इमिना एकेन ठानेन गारख्हो । ‘अत्तान सुखेति पीणेती’ ति, इमिना दुतियेन ठानेन पाससो । ‘सविभजति पुञ्जानि करोती’ ति, इमिना ततियेन ठानेन पाससो । अय, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि पाससो इमिना एकेन ठानेन गारख्हो ।

१८ “तन, गहपति, व्वाय कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन न अत्तान सुखेति न पीणेति न सविभजति न पुञ्जानि करोति, अय, गहपति, कामभोगी एकेन ठानेन पाससो द्वीहि ठानेहि गारख्हो । धम्मेन भोगे परियेसति

असाहसेना' ति, इमिना एकेन ठानेन पासंसो । 'न अत्तानं सुखेति न पीणेती' ति, इमिना पठमेन ठानेन गारथ्यहो । 'न संविभजति न पुञ्जानि करोती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन गारथ्यहो । अयं, गहपति, कामभोगी इमिना एकेन ठानेन पासंसो इमेहि द्वीहि ठानेहि गारथ्यहो ।

१६. "तत्र, गहपति, यवायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति न संविभजति न पुञ्जानि करोति, अयं, गहपति, कामभोगी द्वीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारथ्यहो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो । 'न संविभजति न पुञ्जानि करोती' ति इमिना एकेन ठानेन गारथ्यहो । अयं गहपति, कामभोगी इमेहि द्वीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारथ्यहो ।

२० "तत्र, गहपति यवायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, ते च भोगे गधितो मुच्छितो अज्ञोपन्नो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं, गहपति, कामभोगी तीहि ठानेहि पासंसो एकेन ठानेन गारथ्यहो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति पुञ्जानि करोती' ति, इमिना ततियेन ठानेन पासंसो । 'ते च भोगे गधितो मुच्छितो अज्ञोपन्नो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो परिभुञ्जती' ति, इमिना एकेन ठानेन गारथ्यहो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि तीहि ठानेहि पासंसो इमिना एकेन ठानेन गारथ्यहो ।

२१. "तत्र, गहपति, यवायं कामभोगी धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धम्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, ते च भोगे अगधितो अमुच्छितो अनज्ञो-पन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं, गहपति, कामभोगी चतूहि ठानेहि पासंसो । 'धम्मेन भोगे परियेसति असाहसेना' ति, इमिना पठमेन ठानेन पासंसो । 'अत्तानं सुखेति पीणेती' ति, इमिना दुतियेन ठानेन पासंसो । 'संविभजति पुञ्जानि करोती' ति, इमिना ३०

ततियेन ठानेन पासंसो । 'ते च भोगे अगवितो अमुच्छितो अनज्ञोपक्षो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जतो' ति, इमिना चतुर्थेन ठानेन पासंसो । अयं, गहपति, कामभोगी इमेहि चतूर्थ ठानेहि पासंसो ।

- ५ २२. "इमे स्त्रो, गहपति, दस कामभोगी सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । इमेसं स्त्रो, गहपति, दसन्नं कामभोगीनं च्वायं कामभोगी वर्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धर्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, ते च भोगे अगवितो अमुच्छितो अनज्ञोपक्षो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति,
- १० अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अग्नो च सेद्गो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, गहपति, गवा खीरं, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्य अग्नमक्खायति; एवमेव स्त्रो, गहपति, इमेसं दसानं कामभोगीनं च्वायं कामभोगी वर्मेन भोगे परियेसति असाहसेन, धर्मेन भोगे परियेसित्वा असाहसेन अत्तानं
- ०१ १५ सुखेति पीणेति संविभजति पुञ्जानि करोति, ते च भोगे अगवितो अमुच्छितो अनज्ञोपक्षो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति, अयं इमेसं दसन्नं कामभोगीनं अग्नो च सेद्गो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो चा" ति ।

२. भयसुत्तं

१. यद्य स्त्रो अनायपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
- २० उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नं स्त्रो अनायपिण्डिकं गहपति भगवा एतद्वोच -

२. "यतो, स्त्रो, गहपति, अरियसादकस्त पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूर्थ च" सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति, अरियो चूस्त जायो पञ्चाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्वो, सो^३ आकृष्णभानो अत्तना व अत्तानं च्वाकरेय - 'खीणनिरयेन्हि खीणतिरच्छानयोनि सोन्पेत्तिविक्षयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो । सोतापन्नोहमस्मि यविनिपातपन्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति ।

१. मी०, स्त्रा०, ये० पात्तमेनु नत्य । २. मी० पात्तरकं नत्य ।

३. “कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ? यं, गहपति, पाणातिपाती पाणातिपातपञ्चया दिट्ठधन्मिकं पि भयं वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, पाणातिपाता पटिविरतो नेव दिट्ठधन्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि^१ दुखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । पाणातिपाता पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति ।

“यं, गहपति, अदिनादायी ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी ... मुसावादी ... सुरामेरयमज्जपमादद्वायी सुरामेरयमज्जपमादद्वानपञ्चया दिट्ठधन्मिकं पि भयं वेरं पसवति सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, सुरामेरयमज्जपमादद्वाना पटिविरतो नेव दिट्ठधन्मिकं पि भयं वेरं पसवति न सम्परायिकं पि भयं वेरं पसवति न चेतसिकं पि दुखं दोमनस्सं पटिसंवेदेति । सुरामेरय-मज्जपमादद्वाना पटिविरतस्स एवं तं भयं वेरं वूपसन्तं होति । इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

४. “कतमेहि चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति ? इध, गहपति, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – ‘इति पि सो भगवा ... पे०... बुद्धो भगवा’ ति; धम्मे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – ‘स्वाक्षातो भगवता धम्मो सन्दिद्विको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेयिको पच्चतं वेदितब्बो विज्ञूही’ ति; सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, बायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अटु पुरिसपुगला, एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्षेत्रं लोकस्सा’ ति; २० अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति ‘अखण्डेहि अच्छिद्देहि असवलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि^२ विज्ञुप्पसत्येहि अपरामट्टेहि समाधिसंवत्तनिकेहि’। इमेहि चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति ।

५. “कतमो चस्स अरियो ज्ञायो पञ्चाय सुदिद्वो होति सुप्पटि-

१. सी०, स्पा०, रो० पोत्योग्नु नहिय । २. भुजिस्सेहि – सी०; भुजिस्संहि – स्पा० ।

- विद्वो ? इव, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिकवस्ति ~ ‘इति इमस्मि सति इद होति; इमस्मुप्यादा इदं उपज्ञति; इमस्मि ग्रसति इदं न होति; इमस्स निरोधा इदं निरुज्ञति, यदिदं ~ अविज्ञापच्चया सह्वारा, सह्वारपच्चया विज्ञाणं, विज्ञाणपच्चया नामस्त्व, नामस्त्व-
 ५ पच्चया सळायतनं’, सळायतनपच्चया फस्तो, फस्तपच्चया वेदना, वेदना-
 पच्चया तण्हा, तप्हापच्चया उपादानं, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सीकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति, एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवस्त्वन्वस्त्व समुदयो होति,
 १० अविज्ञाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सह्वारनिरोधो ...पे०... एवमेतस्स केवलस्स दुक्खवस्त्वन्वस्त्व निरोधो होती’ ति । अयं चस्स अरियो जायो पञ्जाय सुविद्वो होति सुप्पटिविद्वो ।

“यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि वेरानि चूपसन्तानि होन्ति, इमेहि च चतूहि सोतापत्तियज्ञेहि समन्नागतो होति,
 ३. ४०६
 १५ अयं चस्स अरियो जायो पञ्जाय सुविद्वो होति सुप्पटिविद्वो, सो आकह्मानो अत्तना व अत्तानं व्याकरेय - ‘खीणनिरयोम्हि खीण-
 तिरञ्चानयोनि३ खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोग-
 पन्नोहमस्मि अविनिपातवम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति ।

३. किदिहुकसुतं

- R. 103 १. एकं समयं भगवा सावत्तिय विहरति जेतवने अनाय-
 पिण्डिकस्स आरामे । अयं खो अनायपिण्डिको गहपति दिवा दिवस्स
 २० सावत्तिया निक्खमि भगवत्तं दस्सनाय । अयं खो अनायपिण्डिकस्स गहपतिस्स एतदहोसि - “अकालो खो ताव भगवत्तं दस्सनाय । पटि-
 सल्लीनो भगवा । मनोभावनीयानं पि मिक्खूनं अकालो दस्सनाय ।
 पटिसल्लीना मनोभावनीया भिक्खू । यन्नाह येन अञ्जतितियानं परिव्वाजकान आरामो तेनुपसङ्घेय” ति ।
- २५ २. अय, खो अनायपिण्डिको गहपति येन अञ्जतितियानं परिव्वाजकान आरामो तेनुपसङ्घेय । तेन खो पन समयेन अञ्ज-

१. चत्तायवन - चौ० । २-२ अपमत्त्व - चौ० । ३ खीणतिरञ्चानयोनियो - चौ० ।

तित्थिया परिब्बाजका सञ्जन्मम् समागम्म उन्नादिनो उच्चासद्विमहासद्वा^१ अनेकविहितं तिरच्छानकथं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अहसंसु खो ते अञ्जतितिथिया परिब्बाजका अनाथपिण्डकं गहपति दूरतो व आगच्छत्तं । दिस्वान अञ्जनमञ्जनं सण्ठापेसु^२ – “अप्पसद्वा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सद्वमकथ । अयं अनाथपिण्डको गहपति आराम^३ आगच्छति समणस्स ५ गोतमस्स सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही ओदातवसना सावत्थियं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जनतरो अनाथपिण्डको गहपति । अप्पसद्वकामा खो पन ते आयसमन्तो अप्पसद्विनीता अप्प-सद्वस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसद्वं परिसं विदित्वा उपसङ्कमितब्बं मञ्जेया” ति । अथ खो ते अञ्जतितिथिया^४ परिब्बाजका १० तुष्णी अहेसुं ।

३. अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन ते अञ्जतितिथिया परिब्बाजका तेनुपसङ्कमित्वा उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतितिथियेहि परिब्बाजकेहि सर्विं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीय^५ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अनाथपिण्डकं गहपति ते १५ अञ्जतितिथिया परिब्बाजका एतदवोचुं –

४. “वदेहि, गहपति, किंदिट्टिको समजो गोतमो” ति ?

“न खो अहुं, भन्ते, भगवतो सब्बं दिर्द्वि जानामी” ति ।

“इति^६ किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिर्द्वि जानासि; वदेहि, गहपति, किंदिट्टिका भिक्खू” ति ? २०

“भिक्खूनं पि खो अहुं, भन्ते, न सब्बं दिर्द्वि जानामी” ति ।

“इति किर त्वं, गहपति, न समणस्स गोतमस्स सब्बं दिर्द्वि जानासि न पि भिक्खूनं सब्बं दिर्द्वि जानासि; वदेहि, गहपति, किंदिट्टिकोसि तुवं” ति ?

“एतं खो, भन्ते, अम्हेहि न दुक्करं व्याकातुं यंदिट्टिका मयं” २५ । इहु ताव आयसमन्तो यथासकानि दिट्टिगतानि व्याकरोन्तु, पञ्चापेतं अम्हेहि न दुक्करं भविस्सति व्याकातुं यंदिट्टिका मयं” ति ।

५. एवं वुत्ते अञ्जनतरो परिब्बाजको अनाथपिण्डकं गहपति

१. उच्चासद्वा महासद्वा – सी०, स्या०, रो० । २. सण्ठपेसु – सी०, स्या० । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेमु नतिय । ४. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेमु नतिय । ५. साराणीय – सी०, स्या०, रो० । ६. इदानि – स्या० । ७. मयं ति – सी०, स्या०, रो० ।

एतदवोच - “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवं-
दिट्ठिको अहं, गहपती” ति ।

अञ्जनतरा पि खो परिव्वाजको अनाथपिण्डिकं गहपति एतद-
वोच - “असस्तो लोका, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठिको
अहं, गहपती” ति ।

अञ्जनतरो पि खो परिव्वाजको अनाथपिण्डिकं गहपति एतद-
वोच - “अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ...
अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति
तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव
१० होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति -
एवंदिट्ठिको अहं, गहपती” ति ।

६. एवं वृत्ते अनाथपिण्डिको गहपति ते परिव्वाजके एतदवोच -
“व्यायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह - ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं
१. 187 मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठिको अहं, गहपती’ ति, इमस्सा अयमायस्मतो
१५ दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना परतोधोसपच्चया’
वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्घृता चेतयिता पटिच्चसमुप्पन्ना ।
यं खो पन किञ्चित् भूतं सङ्घृतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं तदनिञ्चं ।
यदनिञ्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो’ आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो
आयस्मा अज्ञापुणगतो ।

B. 403 २० “यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह - ‘असस्तो लोको, इदमेव
सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठिको अहं, गहपती’ ति, इमस्सा पि
अयमायस्मतो दिट्ठि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना
परतोधोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्ठि भूता सङ्घृता चेतयिता
पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्चित् भूतं सङ्घृतं चेतयितं पटिच्च-
२५. समुप्पन्नं^३ तदनिञ्चं । यदनिञ्चं त दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा
अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अज्ञापुणगतो ।

“यो पायं, भन्ते, आयस्मा एवमाह - ‘अन्तवा लोको ... पे०...
अनन्तवा लोको ... त जीवं तं सरीर । अञ्जन जीवं अञ्जं सरीरं ...
होति तथागतो परं मरणा .. न होति तथागतो परं मरणा ... होति

१० परयासपच्चया - सी०, स्या०, रो० । २, तदेवसो - सी०, स्या०, रो० ।
३. पटिच्चसमुप्पन्ना - सी० ।

च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जनं ति – एवंदिट्टिको अहं, गहपती' ति, इमस्सा पि अयमायस्मतो दिट्टि अत्तनो वा अयोनिसोमनसिकारहेतु उप्पन्ना परतोघोसपच्चया वा । सा खो पनेसा दिट्टि भूता सङ्घ्रता चेतयिता पटिच्चसमुप्पन्ना । यं खो पन किञ्च भूतं सङ्घ्रतं चेतयितं पटिच्च- 5 समुप्पन्नं तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेवेसो आयस्मा अल्लीनो, तदेवेसो आयस्मा अज्ञुपगतो” ति ।

७. एवं बुत्ते ते परिव्वाजका अनाथपिण्डिकं गहपतिं एतद-
वोचुं – “व्याकतानि खो, गहपति, अस्मेहि सब्बेहेव यथासकानि दिट्टि-
गतानि । वदेहि, गहपति, किदिट्टिकोसि तुवं” ति ? 10

“यं खो, भन्ते, किञ्च भूतं सङ्घ्रतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं
तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । ‘यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि, न
मेसो अत्ता’ ति – एवंदिट्टिको अहं, भन्ते” ति ।

“यं खो, गहपति, किञ्च भूतं सङ्घ्रतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं
तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । यं दुक्खं तदेव त्वं, गहपति, अल्लीनो,
तदेव त्वं, गहपति, अज्ञुपगतो” ति । 15

“यं खो, भन्ते, किञ्च भूतं सङ्घ्रतं चेतयितं पटिच्चसमुप्पन्नं
तदनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं । ‘यं दुक्खं तं नेतं मम, नेसोहमस्मि,
न मेसो अत्ता’ ति – एवमेतं यथाभूतं सम्पर्पञ्जाय सुदिष्टुं । तस्स च
उत्तरि निस्सरणं यथाभूतं पजानामी” ति । 20

८. एवं बुत्ते ते परिव्वाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्तवखन्धा
अधोमुखा पज्जायन्ता अप्पटिभाना निसीदिसु । अथ खो अनाथपिण्डिको
गहपति ते परिव्वाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तवखन्धे अधोमुखे पज्जायन्ते
अप्पटिभाने विदित्वा उद्वायासना येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अनाथ-
पिण्डिको गहपति यावत्को ग्रहोसि तेहि अञ्जतित्यियेहि परिव्वाजकेहि
सद्दि कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि । 25

“साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, मोघपुरिसा कालेन
कालं सहघम्भेन सुनिरगहितं निगगहेतव्वा” ति ।

९. अथ खो भगवा अनाथपिण्डिकं गहपति धम्मिया कथाय 30
सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेनि सम्पहंसेसि । अथ खो अनाथपिण्डिको

गहपति भगवता घम्मिया कथाय सन्दस्तिं समादपितो समुत्तेजितो
सम्पर्हितो उद्गायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कर्त्वा पवकामि ।

१०. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते अनाथपिण्डके गहपतिम्हि
भिक्खु आमतेसि - “यो पि सो, भिक्खवे, भिक्खु वस्ससतुपसम्पत्तो”
५ इमस्मि घम्मविनये, सो पि एवमेव अञ्जतितिये परिव्वाजके सह-
धम्मेनं सुनिगहितं निगण्हेत्य^३ यथा तं अनाथपिण्डकेन गहपतिना
निगहिता” ति ।

४. वज्जियमाहितसुतं

१. एकं समयं भगवा चम्मायं विहरति गग्नराय पोक्खरणिया
तीरे । अथ खो वज्जियमाहितो गहपति दिवा दिवस्स चम्माय निक्खमि
१० भगवन्तं दस्सनाय । अथ खो वज्जियमाहितस्त गहपतिस्स एतदहोसि -
“अकालो खो ताव भगवन्तं दस्सनाय । पटिसल्लीनो भगवा । मनो-
भावनीयानं पि भिक्खुनं अकालो दस्सनाय । पटिसल्लीना मनोभावनीया
पि भिक्खु । यन्नाहं येन अञ्जतितियानं परिव्वाजकानं आरामो
तेनुपसङ्क्षेप्यं” ति ।

१०. १५ २. अथ खो वज्जियमाहितो गहपति येन अञ्जतितियानं
परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्क्षमि । तेन खो पन समयेन ते अञ्ज-
तितिया परिव्वाजका सङ्गम समागम्य उद्धादिनो उच्चासद्महासहा
अनेकविहितं तिरल्लानकर्यं कथेन्ता निसिन्ना होन्ति । अद्यसंसु खो ते
अञ्जतितिया परिव्वाजका वज्जियमाहितं गहपति दूरतो व आगच्छत्तं ।
२० दिस्वान^३ अञ्जमञ्चां सणापेसु - “अप्पसहा भोक्तो होन्तु । मा भोक्तो
सद्मकर्य । अयं वज्जियमाहितो गहपति आगच्छति समणस्स गोतमस्स
१०. १५ सावको । यावता खो पन समणस्स गोतमस्स सावका गिही
ओदातवसना चम्मायं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो वज्जियमाहितो
गहपति । अप्पसहाकामा खो एन ते आवस्मन्तो अप्पसद्विनीता अप्प-
२५ सहस्स वण्णवादिनो । अप्पेव नाम अप्पसहृं परिसं विदित्वा उपसङ्क्ष-
मितव्यं भज्येत्या” ति । अथ खो ते अञ्जतितिया परिव्वाजका
तुष्टी अहेसुं ।

१. दीपरत्नं शब्दियं पम्मा - स्याऽ । २. निगण्हेत्य - स्याऽ । ३. दिस्वा - स्त्री० ।

३. अथ खो वज्जियमाहितो गहपति येन ते अञ्जनतित्थिया परिब्वाजका तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा तेहि अञ्जनतित्थियेहि परिब्वाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो वज्जियमाहितं गहपति ते अञ्जनतित्थिया परिब्वाजका एतदवोचुं - “सच्चं किर, गहपति, समणो^५ गोतमो सब्वं तपं गरहति, सब्वं तपस्सि लूखाजीर्वि एकसेन उपवकोसति उपवदती” ति ?

“न खो, भन्ते, भगवा सब्वं तपं गरहति न पि सब्वं तपस्सि लूखाजीर्वि एकसेन उपवकोसति उपवदति । गारुहं खो, भन्ते, भगवा गरहति, पसंसितव्वं^६ पसंसति । गारुहं खो पन, भन्ते, भगवा गरहन्तो^{१०} पसंसितव्वं पसंसन्तो विभज्जवादो^७ भगवा । न सो भगवा एत्थ एकंस-वादो^८” ति ।

४. एवं वुत्ते अञ्जनतरो परिब्वाजको वज्जियमाहितं गहपतिं एतदवोच - “आगमेहि त्वं, गहपति, यस्स त्वं समणस्स गोतमस्स वण्णं भासति, समणो^९ गोतमो वेनयिको अप्पञ्जनतिको” ति ?^{१५}

“एत्य पाहं, भन्ते, आयस्मन्ते वक्खामि सहधम्मेन - ‘इदं कुसलं’ ति, भन्ते, भगवता पञ्जत्तं; ‘इदं अकुसलं’ ति, भन्ते, भगवता पञ्जत्तं । इति कुसलाकुसले भगवा पञ्जापयमानो सपञ्जनतिको भगवा; न सो भगवा वेनयिको अप्पञ्जनतिको” ति ।

५. एवं वुत्ते ते^{१०} परिब्वाजका तुण्हीभूता मङ्कुभूता पत्त-क्खन्धा अधोमुखा पञ्जायन्ता अप्पटिभाना^{११} निसीदिसु । अथ खो वज्जियमाहितो गहपति ते परिब्वाजके तुण्हीभूते मङ्कुभूते पत्तवखन्धे अधोमुखे पञ्जायन्ते अप्पटिभाने विदित्वा उद्यायासना येन भगवा तेनुप-सङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वज्जियमाहितो गहपति यावतको अहोसि तेहि^{२५} अञ्जनतित्थियेहि परिब्वाजकेहि सद्धि कथासल्लापो तं सब्वं भगवतो आरोचेसि ।

६. “साधु साधु, गहपति ! एवं खो ते, गहपति, मोघपुरिसा कालेन कालं सहधम्मेन सुनिगगहितं निगगहेत्वा । नाहं, गहपति, सब्वं

१. पत्तिवं - सी०, स्पा०, रो० । २. विभज्जवादी - स्पा० । ३. एकंयवादी - स्पा० ।
४. सो समणो - सी०, स्पा०, रो० । ५. स्पा० पांत्यके नतिय । ६. अप्पटिभाना - स्पा०; अप्पटिभाने - रो० ।

तपं तपितव्वं ति वदामि; न च पनाहं, गहपति, सब्वं तपं न तपितव्वं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्वं समादानं समादितव्वं ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्वं समादानं न समादितव्वं ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्वं पदानं पदहितव्वं ति वदामि, न पनाहं, गहपति, सब्वं पदानं न ५ पदहितव्वं ति वदामि, नाहं, गहपति, सब्वो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितव्वो ति वदामि । न पनाहं, गहपति, सब्वो पटिनिस्सग्गो न पटिनिस्सज्जितव्वो ति वदामि; नाहं, गहपति, सब्वा^३ विमुत्ति^३ विमुच्चतव्वा ति वदामि; न पनाहं, गहपति, सब्वा विमुत्ति न विमुच्चतव्वा ति वदामि ।

१० “य हि, गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं तपं न तपितव्वं ति वदामि । यं च स्वास्स १९२ गहपति, तपं तपतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, एवरूपं तपं तपितव्वं ति वदामि ।

“यं हि, गहपति, समादानं समादियतो अकुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं समादान न समादितव्वं ति वदामि । यं च स्वास्स, गहपति, समादान समादियतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, एवरूपं समादान समादितव्वं ति वदामि ।

“यं हि, गहपति, पदानं पदहतो अकुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, २० कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपं पदान न पदहितव्वं ति वदामि । य च स्वास्स, गहपति, पदान पदहतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, एवरूपं पदान पदहितव्वं ति वदामि ।

“य हि, गहपति, पटिनिस्सग्गे पटिनिस्सज्जतो^३ अकुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो २५ न पटिनिस्सज्जितव्वो ति वदामि । य च स्वास्स, गहपति, पटिनिस्सग्गे पटिनिस्सज्जतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, एवरूपो पटिनिस्सग्गो पटिनिस्सज्जितव्वो ति वदामि ।

“य हि, गहपति, विमुत्ति विमुच्चतो^४ अकुसला धम्मा अभिवद्वुन्ति, कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरूपा विमुत्ति न विमुच्चतव्वा

१. दी०, स्या०, या० पात्रस्मु नति । २-२ चत्र विमूत्ति - स्या० । ३ पटिनिस्सज्जता - दी० । ४ विमुच्चता - दी० ।

ति वदामि । यं च ख्वास्स, गहपति, विमुक्ति विमुच्चतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवृन्ति, एवरूपा विमुक्ति विमुच्चतव्वा ति वदामी” ति ।

अथ खो वज्जयमाहिते गहपति भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उद्वायासना भगवन्तं ५ अभिवादेत्वा पदकिलणं कर्त्वा पक्कामि ।

७. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते वज्जयमाहिते गहपतिम्हि भिक्खु आमन्तेसि – “यो पि सोै, भिक्खवे, भिक्खुै दीघरत्तं अप्प-रजक्खोै इमस्म धम्मविनये, सो पि एवमेव^३ अञ्जनतित्थिये परिब्वाजके सहधम्मेन सुनिग्महितं निगणहेत्य यथा तं वज्जयमाहितेन गहपतिना १० निग्महिता” ति ।

५. उत्तियसुतं

१. अथ खो उत्तियो परिब्वाजको येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो उत्तियो परिब्वाजको भगवन्तं एतदवोच –

15

२. “किं नु खो, भो गोतम, सस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ?

“अब्याकतं खो एतं^१, उत्तिय, मया – ‘सस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति ।

“किं पन, भो गोतम, असस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघ- 20 मञ्जं” ति ?

“एतं पि खो, उत्तिय, अब्याकतं मया – ‘असस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति ।

“किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथा- 25 गतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति

१-१. खो भिक्खु – स्पा०; सो भिक्खु – रो० । २. अप्परजनक्खो – स्पा० । ३. एवमेव – स्पा०, रो० । ४. एव – जी० ।

तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति ?

“एतं पि खो, उत्तिय, अव्याकृतं मया – ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति ।

५ “कि नु खो, भो गोतम, सस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति, इति पुट्ठो समानो ‘अव्याकृतं सो एतं, उत्तिय, मया – सस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“कि पन, भो गोतम, असस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति, इति पुट्ठो समानो – ‘एतं पि खो, उत्तिय, अव्याकृतं १० मया ग्रसस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“कि नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको ... पे०... अन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव

R. 194

१५ सच्चं मोघमञ्जं ति, इति पुट्ठो समानो – ‘एतं पि खो, उत्तिय, अव्याकृतं मया – ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि । ग्रथ किञ्चरहि भोता गोतमेन व्याकृत” ति ?

“अभिज्ञाय^१ खो अह, उत्तिय, सावकानं घम्मं देसेमि सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुखदोमनस्सानं अत्यज्ञमाय २० ज्ञायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाया” ति ।

“यं पनेतं भवं गोतमो अभिज्ञाय^२ सावकानं घम्मं देसेसि^३ रत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुखदोमनस्सानं अत्यज्ञमाय ज्ञायस्स अधिगमाय निव्वानस्स सच्छिकिरियाय, सब्बो वा^४ तेन लोको नीयति^५ उपट्ठो वा तिभागो वा” ति ? एवं वुत्ते भगवा तुष्टी २५ अहोसि ।

३. ग्रथ खो ज्ञायस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – “मा हेवं खो उत्तियो परिव्वाजको पापकं दिट्ठिगतं पटिलभिः – ‘सब्बसामुवक्सिकं^६ वत मे समणो गोतमो पञ्चं पुट्ठो ससादेति, नो विस्सज्जेति, न॒ नून॑

^१ अभिज्ञा – स्या० । ^२ अभिज्ञाय अभिज्ञाय – सी० । ^३ देसेति – सी० । ^४ च – रो० । ^५ नीयस्ति – सी०, निव्वास्ति – स्या०, निव्विस्ति – रो० । ^६ पटि-लभति – सी०, रो० । ^७ सब्बा सामूक्क्षिक – सी०; सब्ब सामूक्क्षिक – स्या० ।

ति' ति । तदस्स उत्तियस्स परिच्वाजकस्स दीघरत्तं अहिताय
ग" ति ।

४. अथ खो आयस्मा आनन्दो उत्तियं परिच्वाजकं एतदवोच –
आवुसो उत्तिय, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय मिथेकच्चे
पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति । सेव्यथापि, आवुसो ५
, रङ्गो पच्चन्तिमं नगरं दब्बुद्धापं^३ दब्बपाकारतोरणं एक-
तत्रस्स दोवारिको पण्डितो व्यत्तो^४ भेधावी अञ्जातात्तानं निवारेता
नं पवेसेता । सो तस्स नगरस्स समन्ता अनुपरियायपथं^५
भति^६ । अनुपरियायपथं अनुवकममानो न पस्सेय पाकारसन्धि
कारविवरं वा, अन्तमसो विलारनिक्खमनमत्ता^७ पि । नो च १०
एवं जाणं होति – 'एत्तका पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा
मन्ति वा' ति । अथ ख्वास्स एवमेत्य होति – 'ये खो केचि ओळा-
पाणा इमं नगरं पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा, सब्बे ते इमिना
पविसन्ति वा निक्खमन्ति वा' ति ।

"एवमेव खो, आवुसो उत्तिय, न^८ तथागतस्स एवं उस्सुवकं^९
– 'सब्बो वा तेन लोको नीयति, उपड्डो वा, तिभागो वा' ति ।
तो एवमेत्य तथागतस्स होति – 'ये खो केचि लोकम्हा नीयिसु वा
त वा नीयिसन्ति वा, सब्बे ते पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उप-
से पञ्चाय दुब्बलीकरणे, चतूर्सु सतिपट्टानेसु सुप्पतिद्वितचित्ता, सत्त
ज्ञे यथाभूतं भावेत्वा । एवमेते लोकम्हा नीयिसु वा नीयन्ति वा^{१०}
सन्ति वा' ति । यदेव खो त्वं, आवुसो उत्तिय, भगवन्तं पञ्चं^{११}
छं^{१२} तदेवेतं पञ्चं भगवन्तं अञ्जेन परियायेन अपुच्छ । तस्मा
गवा न व्याकासी" ति ।

६. कोकनुदस्त्रं

१. "एकं समयं आयस्मा आनन्दो राजगहे^{१३} विहरति तपोदा-
। अथ खो आयस्मा आनन्दो^{१४} रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुद्धाय येन^{१५}
। तेनुपसङ्क्षमि गतानि परिसिङ्गितुं । तपोदे^{१६} गतानि परि-

१. मि मिथेकच्चे – सी० । २. दब्बुद्धापं – सी०, रो०; तं दब्बद्धालं – स्या० ।
तो – सी० । ४-५. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्यि । ५. विलारनिस्सकनमत्तं –
विलारनिस्सकनमत्तं – स्या०; विलारनिस्सकनमत्तं – रो० । ६. त – सी० । ७. इमं
स्या० । ८. आपुच्छ – सी० । ९-१०. स्या० पोत्यके नत्यि । १०. तपोदाय – स्या०, रो० ।

सिद्धित्वा पञ्चुतरित्वा एकचीवरो अद्वासि गत्तानि पुष्पापयमानो ।
कोकनुदो पि खो परिवाजको रत्तिया पञ्चूससमयं पञ्चुद्वाय मेन तपोदा
तेनुपसङ्कुमि गत्तानि परिसिद्धितुं । अद्वासा खो कोकनुदो परिवाजको
आयस्मत्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छत्तं । दिस्वान आयस्मत्तं आनन्दं

५. एतदोच -

२. “क्वेत्य, आवुसो” ति ?

“अहमावुसो, भिक्खू” ति ।

“कतमेसं, आवुसो, भिक्खून्” ति ?

“समणानं, आवुसो, सक्यपुत्तियानं” ति ।

१० “पुञ्चेष्याम मयं आयस्मत्तं किञ्चिदेव देसं, सचे आयस्मा
ओकासं करोति पञ्चूसस वेष्याकरणाया” ति ।

“पुञ्चावुसो, सुत्वा वेदिस्सामा” ति ।

“कि नु खो, भो, ‘सस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’
ति - एवंदिट्ठि भवं” ति ?

१५ “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि - ‘सस्तो लोको, इदमेव सच्चं
मोघमञ्जं’ ति ।

“कि पन, भो, ‘असस्तो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’
ति - एवंदिट्ठि भवं” ति ?

२० “न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि - ‘असस्तो लोको, इदमेव
सच्चं मोघमञ्जं’ ति ।

२५ “कि नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ...
तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो

. १३७ परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति
तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा,

२५ इदमेव भज्जं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं” ति ?

“न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि - ‘नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति ।

३. ११० “तेन हि भवं न जानाति, न पस्सती” ति ?

१. का तत्त्व - गी०; क्वत्त्व - रो० । २. एवंदिट्ठि - मी०; एवंदिट्ठिको -
स्वा० ।

“न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पत्सामि । जानामहं, आवुसो, पत्सामी” ति ।

३. “किं नु खो, भो, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति – एवंदिट्ठि भवं” ति, इति पुट्ठो समानो – ‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“किं पन, भो, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति – एवंदिट्ठि भवं” ति, इति पुट्ठो समानो – ‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“किं नु खो, भो, अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा १० ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति – एवंदिट्ठि भवं ति, इति पुट्ठो समानो – ‘न खो अहं, आवुसो, एवंदिट्ठि – नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि ।

“तेन हि भवं न जानाति न पत्सती” ति, इति पुट्ठो समानो – ‘न खो अहं, आवुसो, न जानामि न पत्सामि । जानामहं, आवुसो, पत्सामी’ ति वदेसि । यथा कथं पनावुसो, इमस्स भासितस्स अत्थो दट्टब्बो” ति ?

४. “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं” ति खो, २० आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं । अन्तवा लोको ... पे०... अनन्तवा लोको ... तं जीवं तं सरीरं ... अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ... होति तथागतो परं मरणा ... न होति तथागतो परं मरणा ... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ... ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव २५ सच्चं मोघमञ्जं’ ति खो, आवुसो, दिट्ठिगतमेतं ।

“यावता, आवुसो, दिट्ठिगता यावता दिट्ठिद्वानं” दिट्ठिअधिद्वानं दिट्ठिपरियुद्धानं दिट्ठिसमुद्धानं दिट्ठिसमुग्धातो”, तमहं जानामि तमहं

१-१. दिट्ठिद्वाना अधिद्वानं परियुद्धानं समुद्धानं समुग्धातो – सी०; दिट्ठिद्वाना अधिद्वानं परियुद्धानं समुग्धातो – स्या०; दिट्ठिद्वान-अधिद्वान-परियुद्धान-समुद्धान-समुग्धातो – रो० ।

पस्तामि । तमहं जानन्तो तमहं पस्सन्तो क्याहं वक्खामि – ‘न जानामि न पस्तामी’ ति ? जानामहं, आवुसो, पस्तामी” ति ।

“को नामो आयस्मा, कर्यं च पनायस्मन्तं सव्रहृचारी जानन्ती” ति ?

५ “आनन्दो” ति खो मे, आवुसो, नामं । ‘आनन्दो’ ति च पन मं सव्रहृचारी जानन्ती” ति ।

“महाचरियेन वत किर, भो”, सद्विमन्तयमाना न जानिष्ठः – ‘आयस्मा आनन्दो’ ति । सचे हि मयं जानेय्यामः – ‘अय आयस्मा आनन्दो’ ति, एत्क पि तो नप्पटिभासेय्य । समतु च मे आयस्मा १० आनन्दो” ति ।

७. आहुनेयसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समझागतो भिक्खु आहुनेयो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जवत्तेत लोकस्स । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्तसंबरसवुतो विहरति आचारागोचरसम्पन्नो अणुभत्तेसु वज्जेतु १५ मयदस्सावी, समादाय निक्खति सिक्खापदेसु ।

R. 190 २. “वहुसुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धन्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्य” सव्यञ्जन केवलपरिपुण परिसुद्ध अत्युचरिय अभिवदन्ति, तथाह्यास्त धन्मा वहुसुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया २० मुप्पटिविदा ।

३. “कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो ।

४. सम्मादिट्ठिको होति सम्मादस्सनेन समझागतो ।

५. “अनेकविहित इद्विविष पच्चनुभोति – एको पि हुत्वा वहुधा होति; वहुधा पि हुत्वा एको होति, आविभाव, तिरोभाव; तिरोकुहु^१ ११३ २५ निरोपाकार तिरोपव्वत अमञ्जमानो गच्छति, सेव्यापि आकासे; पविया पि उम्मुजनिमुज्ज करोति, सेव्यापि उदके; उदके पि

१. अन्नामन्ती – स्था० । २. नाता – सी०, रा० । ३. जानिष्ठा – स्था० ।

४. पञ्चानेष्याम – सी०, स्था०, रा० । ५. भर्त्य – सी० । ६. तिरोकुहु – भ्र० ।

अभिज्जमाने गच्छति, सेयथापि पथवियं; आकासे पि पल्लङ्घेन कमति, सेयथापि पक्खी सकुणो; इसे पि चन्द्रिमसुरिये एवं महिंद्रिके एवं महानुभावे पाणिना^१ परिमसति^२ परिमज्जति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेति ।

६. “दिव्वाय सौतधातुया विसुद्धाय अतिकक्ष्टमानुसिकाय उभो ५
सद्वे सुणाति दिव्वे च मानुसे च ये दूरे सन्ति के च ।

७. “परसत्तानं परपुगलानं चेतसा चेतो परिच्च पजानाति । सरागं वा चित्तं ‘सरागं चित्तं’ ति पजानाति; वीतरागं वा चित्तं ‘वीतरागं चित्तं’ ति पजानाति; सदोसं वा चित्तं ... पे०... वीतदोसं वा चित्तं ... पे०... समोहं वा चित्तं ... वीतमोहं वा चित्तं ... सस्त्रित्तं वा चित्तं ... १० विक्षित्तं वा चित्तं ... महगतं वा चित्तं ... अमहगतं वा चित्तं ... सउत्तरं वा चित्तं ... अनुत्तरं वा चित्तं ... समाहितं वा चित्तं ... असमाहितं वा चित्तं ... विमुत्तं वा चित्तं ... अविमुत्तं वा चित्तं ‘अविमुत्तं चित्तं’ ति पजानाति ।

८. “अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, सेयथीदं – एकं १५ पि जाति द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं^३ पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्रं पि जातिसहस्रं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे – ‘अमुत्रासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुखपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि^४; तत्रापासि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुखपटि-संवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो^५ ति, इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति ।

९. “दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिकक्ष्टमानुसकेन सत्ते पस्सति २५ चक्खाने उपपञ्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुगते यथा-कम्मपूगे सत्ते पजानाति – ‘इमे वत् खो भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्वागता वचीदुच्चरितेन समन्वागता मनोदुच्चरितेन समन्वागता अरि-

१-२. पाणिना परिमसति – सी० । २. चतारीस – सी०; चत्तालीस – स्पा० ।
३. उद्यादि – सी० । ४. इधूपपन्नो – सी०, रो०; इधुपपन्नो – स्पा० ।

यानं उपवादका मिच्छादिट्टिका मिच्छादिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्सा भेदा परं मरणा अपायं दुर्गति विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्वागता वचीसुचरितेन समन्वागता मनो-
सुचरितेन समन्वागता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्टि-
५ कम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सगं लोकं उपपन्ना' ति । इति दिव्वेन चक्रवृना विसुद्धेन अतिकर्त्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपञ्जमाने हीने पणीते सुवर्णे दुव्वर्णे, सुगते दुर्गते यथा-
कम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

१०. “आसवानं खया अनासवं चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति

६. 201 १० दिट्टेव घम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पञ्ज विहरति । इमेहि
स्तो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्वागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
पाहुनेय्यो दक्षिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जखेत
लोकस्ता” ति ।

८. येरसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्वागतो येरो भिक्खु यस्तं

१५ यस्तं दिमायं विहरति, फासुयेव विहरति । कतमेहि दसहि? येरो
होति रत्तञ्जु चिरपव्वजितो, सीलवा होति ... पे० .. समादाय सिक्खति
सिक्खापदेसु, वहुस्तुतो होति .. पे० .. दिट्टिया सुप्पटिविद्वो^१, उभयानि
स्तो पनस्स पातिमोक्षानि वित्वारेन स्वागतानि होन्ति सुविमत्तानि
सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, अधिकरण-
२० समुप्पादवूपसम्मुच्छलो होति, घम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिघम्मे
अभिविनये उल्लारपामोज्जो^२, चन्तुद्वो होति इतरीतरचीवरपिण्डपात-
सेनामनगिलानप्पञ्चयभेसज्जपरिक्षदारेन, पातादिको होति अभिकर्त-
पटिकर्त्ते^३ सुसवुतो अन्तरघरे^४ निसज्जाय, चतुष्व ज्ञानान् अभि-
चेतनिकानं दिट्टघम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्चित्ताभी
२५ अकसिरलाभी, आसवानं च खया अनासवं चेतोविमुर्ति पञ्जाविमुर्ति
दिट्टेव घम्मे सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पञ्ज विहरति । इमेहि

^१ सुप्पटिविदा - सी०, स्या०, ये० । ^२ उल्लारपामोज्जो - मी०, स्या०, रो० ।

^३ प्रनिकर्त्ते पटिकर्त्ते - मी० । ^४ अन्तरघरे यि - सी०, स्या०, रो० ।

खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्नागतो थेरो भिक्खु यस्सं यस्सं दिसायं विहरति, फासुयेव विहरती” ति ।

६. उपालिसुत्तं

१. अथ खो आयस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घ-मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उपालि भगवन्तं एतदवोच - “इच्छामहं, भन्ते, अरञ्जवनपत्थानि” पन्तानि सेनासनानि पटिसेवितुं” ति ।

२. “दुरभिसम्भवानि हि^३ खो, उपालि, अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । दुबकरं पविवेकं दुरभिरमं । एकत्ते हरन्ति मञ्चे मनो वनानि समाधिं अलभमानस्स भिक्खुनो । यो खो, उपालि, एवं वदेय्य - ‘अहं समाधिं अलभमानो अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेना- १० सनानि पटिसेविस्सामी’ ति, तस्सेतं पाटिकह्यं - ‘संसीदिस्सति वा उप्लविस्सति^३ वा’ ति^३ ।

३. “सेयथापि, उपालि, महाउदकरहदो । अथ आगच्छेय्य हत्थिनागो सत्तरतनो वा अड्डुरतनो^४ वा । तस्स एवमस्स - ‘यन्नूनाहं इमं उदकरहदं ओगाहेत्वा कण्णसंधोविकं पि खिडुं कीछेय्यं पिट्ठुसंधोविकं १५ पि खिडुं कीछेय्यं । कण्णसंधोविकं पि खिडुं कीछित्वा पिट्ठुसंधोविकं पि खिडुं कीछित्वा न्हात्वा” च पिवित्वा च पञ्चुतरित्वा येन कामं पक्क-मेय्यं” ति । सो तं उदकरहदं ओगाहेत्वा कण्णसंधोविकं पि खिडुं कीछेय्य पिट्ठुसंधोविकं पि खिडुं कीछेय्य; कण्णसंधोविकं पि खिडुं कीछित्वा पिट्ठुसंधोविकं पि खिडुं कीछित्वा न्हात्वा च पिवित्वा च पञ्चुतरित्वा २० येन कामं पक्कमेय्य । तं किस्स हेतु ? महा^५, उपालि^६, अत्तभावो गम्भीरे गाधं विन्दति ।

“अथ आगच्छेय्य ससो वा विलारो वा । तस्स एवमस्स - ‘को चाहं, को च हत्थिनागो ! यन्नूनाहं इमं उदकरहदं ओगाहेत्वा कण्ण-संधोविकं पि खिडुं कीछेय्यं पिट्ठुसंधोविकं पि खिडुं कीछेय्यं; कण्ण- २५ संधोविकं पि खिडुं कीछित्वा पिट्ठुसंधोविकं पि खिडुं कीछित्वा न्हात्वा

१. ग्रन्ते पनात्वानि - सी०, रो० । २. सी०, रो० पोत्येनु नत्य । २-३. उपिलविस्सति वा - सी०, स्या०, रो० । ४. अद्वरतनो - सी०, रो० । ५. न्हात्वा - सी०, रो० । ६-६. महाहुपानि - सी०, रो० ।

B. 421

- च पिवित्वा च पञ्चुत्तरित्वा येन कामं पक्षमेव्यं ति । सो तं उदक-
रहं सहसा अप्पिटिसङ्घ्रा^१ पक्षवन्देव्यं । तस्सेतं पाटिकहङ्गं - 'संसी-
दिस्सति वा उप्लविस्सति वा' ति । तं किस्स हेतु ? परित्तो, उपालि,
अत्तभावो गम्भीरे गाधं न विन्दति । एवमेव खो, उपालि, यो एवं
५ वदेय - 'अहं समाधिं अलभमानो अरञ्जनवनपत्यानि पन्तानि सेना-
सनानि पटिसेविस्मामी' ति, तस्सेतं पाटिकहङ्गं - 'संसीदिस्सति वा उप्ल-
विस्सति वा' ति ।

४. "सेय्यथापि, उपालि, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको
सकेन मुत्तकरीसेन कीछति । तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वाय केवला
१० परिपूरा वालखिहु" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

- "स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेन समयेन वुद्धिमन्वाय इन्द्रि-
यानं परिपाकमन्वाय यानि कानिचि कुमारकानं कीछापनकानि भवन्ति,
सेय्यथीदं - वङ्कुक^२ घटिकं मोक्षचिकं चिङ्गुलक^३ पत्ताङ्कुकं रथकं
१५ धनुकं, तेहि कीछति । तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वाय खिहु पुरिमाप^४
अभिककन्ततरा च पणीततरा चा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

- "स खो सो, उपालि, कुमारो अपरेन समयेन वुद्धिमन्वाय
इन्द्रियानं परिपाकमन्वाय पञ्चहि कामगुणेहि समप्तितो समझीभूतो
२० परिचारेति चक्षुविज्ञेयेहि रूपेहि इड्डेहि कन्तेहि मनापेहि पियरपेहि
कामृपसहितेहि रजनीयेहि, सोतविज्ञेयेहि सहेहि .. धानविज्ञे-
येहि गन्वेहि ... जित्वाविज्ञेयेहि रसेहि कायविज्ञेयेहि फोट्ट-
वेहि" इड्डेहि कन्तेहि मनापेहि पियरपेहि कामृपसहितेहि रजनीयेहि ।
तं किं मञ्जसि, उपालि, नन्वाय खिहु पुरिमाहि खिहुहि अभिककन्ततरा
२५ च पणीततरा चा" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

- ५ "इव खो पन चो^५, उपालि, तथागतो लोके उप्पज्जति अर्ह
तम्मासम्बुद्धो विजाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्म-

१-१. अप्पिटिसङ्घ्राप यक्षवन्देव्य - यो०, रो० । २ वङ्क - सी०, रा० ।

३. मिङ्गुतिक - स्या० । ४. पुरिमाप लिहाय - भी०, स्या०, रा० । ५. पाटुब्बेहि -
सी० । ६. स्या० पात्यक नविय ।

सारथि सत्या देवमनुस्सानं वुद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं स्समणन्नाहर्णि पजं सदेवमनुस्सं सयं श्रभिज्ञा सच्छक्त्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान-कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति ।

६. “तं धम्मं सुणाति गहपतिं वा गहपतिपुत्तो वा अञ्जतरस्मि ५ वा कुले पच्चाजातो । सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति । सो तेन सद्वापटिलाभेन समज्ञागतो इति पटिसन्धिकवति – ‘सम्बाधो घरावासो रजापथो, अवधोकासो पव्वज्जा’ । नयिदं सुकरं अगारं यज्ञावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खलिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं । यन्मूनाहं केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा १० अगारस्मा अनगारियं पव्वजेयं’ ति ।

७. “सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोगकवन्धं पहाय महन्तं वा भोगकवन्धं पहाय अप्पं वा ज्ञातिपरिवद्वं पहाय महन्तं वा ज्ञातिपरिवद्वं पहाय केसमस्तुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजति । १५

८. “सो एवं पव्वजितो समानो भिक्खूनं सिक्खासजीवसमा-पन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्यो लज्जी दयापन्नो सव्वपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

“अदिनादानं पहाय अदिनादाना पटिविरतो होति दिनादायी दिनपाटिक्खी; अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति । २०

“ग्रब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी विरतो मेयुना गामधम्मा । ११.

“मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्च-सन्धो येतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स ।

“पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, इतो २५ मुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अव्वाता अमूर्सं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदात्, समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी; समग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

“फरसं वाचं पहाय फरसाय वाचाय पटिविरतो होति । या

१. पव्वजा - स्याऽ ।

सा वाचा नेला' कण्णसुखा पेमनीया हृदयज्ञमा पोरी वहुजनकन्ता वहुजनमनापा, तथारूपि वाच भासिता होति ।

"सम्फप्पलाप पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवर्ति वाच भासितः ५ होति^३ कालेन सापदेस परियन्तवर्ति अत्थसहित ।

“सो वीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति । एक-भक्तिको होति रत्नपूरतो, विरतो विकालभोजना । नच्चगीतवादित-विसूकदस्सना पटिविरतो होति, मालागन्वविलेपनधारणमण्डनविमूसन-द्वाना पटिविरतो होति, उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति, १० जातरूपरजतपटिगहणा पटिविरतो होति, आमकवञ्चनपटिगहणा पटि-विरतो होति, आमकमसपटिगहणा पटिविरतो होति, इत्थिकुमारिक-पटिगहणा पटिविरतो होति, दासिदासपटिगहणा पटिविरतो होति, अजेळरूपपटिगहणा पटिविरतो होति, कुक्कुटसूक्रपटिगहणा पटिविरतो होति, हृत्थिगवस्सवळवपटिगहणा^४ पटिविरतो होति^५, खेत्तवत्युपटि- १५ गहणा पटिविरतो होति, दूतेय्यपहिणगमनानुयोगा पटिविरतो होति, कथविक्कया पटिविरतो होति, तुलाकूटकसकूटमानकूटा पटिविरतो होति, उक्कोटनवञ्चननिकतिसाचियोगा^६ पटिविरतो होति, छेदन-वधवन्धनविपरामोसआलोपसहराकारा^७ पटिविरतो होति ।

६ “सो सन्तुद्वो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि- २० हारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति, सेय्ययापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति सपत्तभारो व डेति । एवमेव भिक्षु सन्तुद्वो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरिहारिकेन पिण्डपातेन । येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति । सो इमिना अतियेन सीलक्षण्येन समन्वागतो अञ्जक्त अनवज्जसुख पटिसवेदेति । २५ १० “सो चक्रद्वना स्य दिस्वा न निमित्तगमाही होति नानुव्यञ्जनगमाही । यत्वाधिकरणमेन चक्रद्वन्द्रिय असवृत विहरन्त अभिज्ञादोभनस्मा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्वेष्यु, तस्मा सवराय पटिपञ्जति, रक्षति चक्रद्वन्द्रिय, चक्रद्वन्द्रिये सवर आपञ्जति । सोतेन

१ श्या० पात्यव नत्यि । २ म० पात्यव नत्यि । ३-३ स्या० पात्यवे नत्यि ।

४ • मारियागा - या०, उक्काटनवञ्चननिकतिसाचियोगा - स्या० । ५ छेदनपर्यं-
वर्गसिरामामध्यानामगाहणा - स्या० ।

सद्गुत्त्वा ... धानेन गन्धं धायित्वा ... जिन्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुवं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विञ्ज्ञाय न निमित्तगाही होति नानुव्यञ्जनगाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्ञादोमनस्ता पापका अकुसला धम्मा अन्वाससवेयं, तस्स संवराय पटिपञ्जति; रखति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं ग्रापञ्जति । सो ५ इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्वागतो अज्ञत्तं अव्यासेकसुखं पटि- संवेदेति ।

११. “सो अभिकवन्ते पटिकवन्ते सम्पज्ञानकारी होति, आलो- किते विलोकिते सम्पज्ञानकारी होति, सम्मित्तिते पसारिते सम्पज्ञानकारी होति, सञ्चाटिपत्तचीवरधारणे सम्पज्ञानकारी होति, असिते पीते स्थायिते १० सायिते सम्पज्ञानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पज्ञानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुते जागरिते भासिते तुष्णीभावे सम्पज्ञानकारी होति ।

१२. “सो इमिना च अरियेन सीलकस्वन्धेन समन्वागतो, इमिना च अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्वागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्प- जञ्जेन समन्वागतो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पवृत्तं १५ कन्दरं गिरिशुहं सुसानं वनपत्यं अब्दोकासं पलालपुञ्जं । सो अरञ्ज- गतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लञ्जं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपटुपेत्वा ।

१३. “सो अभिज्ञं लोके पहाय विगताभिज्ञेन चेतसा विहरति, अभिज्ञाय चित्तं परिसोधेति । व्यापादपदोसं पहाय अव्यापन्नचित्तो २० विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति । थीनमिद्दं पहाय विगतथीनमिद्वो विहरति आलोकसञ्जी सतो सम्प- जानो, थीनमिद्वा चित्तं परिसोधेति । उद्धच्चकुकुच्चं पहाय अनुद्रुतो विहरति अज्ञत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुकुच्चा चित्तं परिसोधेति । विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथञ्ज्ञधी कुसलेसु २५ धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

१४. “सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपविकलेसे पञ्चाय दुव्वलीकरणे, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितवकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं कि मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिवकन्ततरो ३० च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धर्मं सम्पत्समाना अरञ्जवनपत्यानि पत्तानि सेनामनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्तत्सदत्या विहरन्ति ।

१५. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु वित्तवक्विचारानं वृपसमा ... पे०... द्वुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिकल्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

१० १८. “इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धर्मं सम्पत्समाना अरञ्जवनपत्यानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्तत्सदत्या विहरन्ति ।

१५. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु पीतिया च विरागा ... पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिकल्ततरो च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धर्मं सम्पत्समाना अरञ्जवनपत्यानि पत्तानि सेनामनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्तत्सदत्या विहरन्ति ।

२० २७. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु सुखस्त्रा च पहाना ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं ... पे०... पुन च परं, उपालि, भिक्खु सव्वसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्रमा पटिप्रसञ्ज्ञानं अत्यज्ञमा नानत्सञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, ‘नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिकल्ततरो २३ च पणीततरो चा’” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“इमं पि खो, उपालि, मम सावका अत्तनि धर्मं सम्पत्समाना अरञ्जवनपत्यानि पत्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्तत्सदत्या विहरन्ति ।

२५ २८. “पुन च परं, उपालि, भिक्खु सव्वसो आकाश-

नञ्चायतनं समतिकक्षम् 'ग्रन्तं विज्ञाणं' ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... ।

"सब्वसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिवक्षम् 'नत्थ किञ्ची' ति ग्राकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति ... पे०... ।

"सब्वसो ग्राकिञ्चञ्जायतनं समतिकक्षम् 'सन्तमेतं पणीतमेतं' ५ ति नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । तं किं मञ्जसि, उपालि, 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिकक्षतरो च पणीततरो चा' ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, मग सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना १० अरञ्जावनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, नो च खो ताव अनुप्त्तसदत्था विहरन्ति ।

१६. "पुन च परं, उपालि, भिक्खु सब्वसो नेवसञ्जानासञ्जायतनं समतिकक्षम् सञ्जावेदपितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति; पञ्जाय चस्स दिस्वा आसवा परिखीणा होन्ति । तं किं मञ्जसि, उपालि, १५ 'नन्वायं विहारो पुरिमेहि विहारेहि अभिकक्षतरो च पणीततरो चा'" ति ?

"एवं, भन्ते" ।

"इमं पि खो, उपालि, मग सावका अत्तनि धम्मं सम्पस्समाना अरञ्जावनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति, अनुप्त्तसदत्था' २० च विहरन्ति । इच्छ त्वं, उपालि, सञ्ज्ञे विहराहि । सञ्ज्ञे ते विहरतो फासु भविस्सती" ति ।

१०. अभव्वसुत्तं

१. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभव्वो अरहत्तं सच्चिकातुं । कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोधं, उपनाहं, मवखं, पल्लास^१, इसं, मच्छरियं, मानं – इमे खो भिक्खवे, दस धम्मे अप्पहाय अभव्वो २५ अरहत्तं सच्चिकातुं ।

२. "दसयिमे, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्वो अरहत्तं सच्चिकातुं । कतमे दस ? रागं, दोसं, मोहं, कोधं, उपनाहं, मवखं, पल्लासं, इसं,

१-१. नो च रो ताय अनुप्त्तसदत्था – धी०, स्या०, रो० । २. पतात – धी० ।

मच्छरियं, मानं - इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मे पहाय भव्वो अरहतं
सच्छिकातुं” ति ।

उपालिवग्गो^१ दसमो ।

तस्सुदानं

कामभोगी भयं^२ दिट्ठि, वज्जयमाहितुत्तिया^३ ।
कोकनुदो आहुनेय्यो^४, येरो उपालि अभव्वो^५ ति” ॥
दुतियो पण्णासको समतो ।

—○—

११. समणसञ्चावग्गो

१. समणसञ्चासुतं

B. 427 ५ १. “तिस्सो^६ इमा, भिक्खवे^७, समणसञ्चा भाविता वहुलीकता
सत्त धम्मे परिपूरेन्ति । कतमा तिस्सो ? वेवण्णियम्हि अज्ञुपगतो,
परपटिवदा मे जीविका, अब्बो मे आकप्पो करणीयो ति - इमा खो,
भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्चा भाविता वहुलीकता सत्त धम्मे परिपूरेन्ति ।

२. “कतमे सत्त ? सन्ततकारी^८ होति सन्ततवुत्ति सीलेसु,

१० अनभिज्ञालु होति, अव्यापज्जो होति, अनतिमानी होति, सिक्खाकामो
R. 211 होति, इदमत्यतिस्स होति जीवितपरिक्षारेसु, आरद्धविरियो^९ च
विहरति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो समणसञ्चा भाविता वहुलीकता
इमे सत्त धम्मे परिपूरेन्ती” ति ।

२. वोज्जन्नसुतं

१. “सत्तिमे, भिक्खवे, वोज्जन्ना भाविता वहुलीकता तिस्सो
१५ विज्जा परिपूरेन्ति । कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्जन्नो, धम्मविचय-
सम्बोज्जन्नो, विचयसम्बोज्जन्नो, पीतिसम्बोज्जन्नो, पस्सद्विसम्बो-

१. उपागरवग्गो - स्था०, रो० । २. वेर - नी०, स्था०, रो० । ३. वज्जउत्तिया उनो
- गो०; वज्जउत्तिया उनो - स्था०, रो० । ४. आहुनियो - सी०, स्था०; आहुनियो -
रो० । ५-६. प्रामाणं - स्था०; प्रामाणं ति - नी० । ६-६. तिसं० निच्चये - स्था०, रो० ।
७. निच्चयकर्त्रकारी - स्था०, रो०; निच्चयकर्त्रकारी - सी० । ८. वीरियो - नी० ।
९. स्था० पांत्येन नतिय ।

ज्ञाज्ञो, समाधिसम्बोज्जाज्ञो, उपेक्खासम्बोज्जाज्ञो – इमे खो, भिक्खवे, सत्त वोज्जाज्ञा भाविता वहुलीकता तिस्सो विज्ञा परिपूरेन्ति ।

२. कतमा तिस्सो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अनेकविहितं पुब्वे-निवासं अनुस्सरति, सेयथीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्रेसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनु-⁵ स्सरति । दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिकक्षतमानुसकेन ... पे०... यथा-कम्भूपगे सत्ते पजानाति । आसवानं खया ... पे०... सच्छक्त्वा उप-सम्पज्ज विहरति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त वोज्जाज्ञा भाविता वहुलीकता इमा तिस्सो विज्ञा परिपूरेन्ती” ति ।

३. मिच्छतसुतं

१. “मिच्छतं, भिक्खवे, आगम्म विराधना होति, नो आरा-¹⁰ धना । कथं च, भिक्खवे, मिच्छतं आगम्म विराधना होति, नो आरा-धना ? मिच्छादिट्टिकस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्क्लिप्पो पहोति, मिच्छा-सङ्क्लिप्पस्स मिच्छावाचा पहोति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो पहोति, मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो पहोति, मिच्छाआजीवस्स मिच्छा-वायामो पहोति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति पहोति, मिच्छा-¹⁵ सतिस्स मिच्छासमाधि पहोति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाज्ञाणं पहोति, मिच्छाज्ञाणिस्स^१ मिच्छाविमुत्ति पहोति । एवं खो, भिक्खवे, मिच्छतं आगम्म विराधना होति, नो आराधना ।

२. “सम्मतं, भिक्खवे, आगम्म आराधना होति, नो विराधना । कथं च, भिक्खवे, सम्मतं आगम्म आराधना होति, नो विराधना ? सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, सम्मासङ्क्लिप्पो पहोति, सम्मासङ्क्लिप्पस्स सम्मा-वाचा पहोति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो पहोति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो पहोति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो पहोति, सम्मा-वायामस्स सम्मासति पहोति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि पहोति, सम्मा-समाधिस्स सम्माज्ञाणं पहोति, सम्माज्ञाणिस्स सम्माविमुत्ति पहोति । ²⁵ एवं खो, भिक्खवे, सम्मतं आगम्म आराधना होति, नो विराधना” ति ।

१. मिच्छाज्ञाणस्स – रो० ।

४. वीजसुत्तं

१. “मिच्छादिट्टिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुगलस्स मिच्छासङ्क-
प्स्स मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावाया-
मस्स मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाजाणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स
यं च कायकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं^१ यं च वचीकम्मं ... यं च
५ मनोकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च
पणिधि ये च सह्वारा, सब्बे ते घम्मा अनिद्वाय अकन्ताय अभनापाय अहिताय
दुक्खाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्टि हिस्स^२, भिक्खवे, पापिका ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, निम्बवीजं वा कोसातकिवीजं^३ वा^४

- R. 213   तित्तकलावुवीजं वा अल्लाय पथविया निक्षितं यं चेव पथविरसं
B. 429 १० उपादियति यं च आपोरसं उपादियति, सब्बं तं तित्तकत्ताय कटुकत्ताय
असातत्ताय संवत्तति । तं किस्स हेतु ? वीजं हि, भिक्खवे, पापकं ।
एवमेव खो, भिक्खवे, मिच्छादिट्टिकस्स पुरिसपुगलस्स मिच्छासङ्कप्स्स
मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामस्स
मिच्छासतिस्स मिच्छासमाधिस्स मिच्छाजाणिस्स मिच्छाविमुत्तिस्स यं
१५ चेव कायकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं यं च वचीकम्मं ... यं च मनो-
कम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि
ये च सह्वारा, सब्बे ते घम्मा अनिद्वाय अकन्ताय अभनापाय अहिताय
दुक्खाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्टि हिस्स, भिक्खवे, पापिका ।

२. “सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुगलस्स सम्मासङ्कप्स्स

- २० सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवस्स सम्मावायामस्स सम्मा-
सतिस्स सम्मासमाधिस्स सम्माजाणिस्स सम्माविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं
यथादिट्टि समतं समादिन्नं यं च वचीकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं
यं च मनोकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना
गो च पणिधि ये च सह्वारा, सब्बे ते घम्मा इद्वाय कन्ताय मनापाय हिताय
२५ गुणाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्टि हिस्स, भिक्खवे, भट्टिका ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छ्रुवीजं वा सालिवीजं वा मुद्दिकावीजं
या अल्लाय पथविया निविसत्तं यं च^५ पथविरस उपादियति यं च आपो-

^१ यथादिन्न - १० । ^२ हि - गी०, म्या०, रा० । ^{३-५} कोसातकिवीज
या - खी०, ख०; काषाटकिवीज य - स्या० । ^४ नेव - सी०, रा० ।

रसं उपादियति सब्वं तं सातत्ताय मधुरत्ताय असेचनकत्ताय संवत्तति । तं किस्स हेतु ? वीजं हि भिक्खवे, भद्रकं । एवमेव खो, भिक्खवे, सम्मादिट्टिकस्स ... पे०... सम्माविमुत्तिस्स यं चेव कायकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं यं च वचीकम्मं ... यं च मनोकम्मं यथादिट्टि समतं समादिन्नं या च चेतना या च पत्थना यो च पणिधि ये च सङ्घारा, सब्वे ५ ते धम्मा इट्टाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्टि हिस्स, भिक्खवे, भद्रिका” ति ।

---

५. विज्जासुतं

१. “अविज्ञा, भिक्खवे, पुब्वज्ञमा अकुसलानं धम्मानं समाप्तिया, अन्वदेव अहिरिकं अनोत्तर्पं । अविज्ञागतस्स, भिक्खवे, अविद्यासुनो मिच्छादिट्टि पहोति, मिच्छादिट्टिकस्स मिच्छासङ्कप्पो पहोति, १० मिच्छासङ्कप्पस्स मिच्छावाचा पहोति, मिच्छावाचस्स मिच्छाकम्मन्तो पहोति, मिच्छाकम्मन्तस्स मिच्छाआजीवो पहोति, मिच्छाआजीवस्स मिच्छावायामो पहोति, मिच्छावायामस्स मिच्छासति पहोति, मिच्छा- १५ सतिस्स मिच्छासमाधि पहोति, मिच्छासमाधिस्स मिच्छाआजाणं पहोति, मिच्छाआजिस्स मिच्छाविमुत्ति पहोति ।

२. “विज्ञा, भिक्खवे, पुब्वज्ञमा कुसलानं धम्मानं समाप्तिया, अन्वदेव हिरोत्तर्पं । विज्ञागतस्स, भिक्खवे, विद्यासुनो सम्मादिट्टि पहोति, सम्मादिट्टिकस्स सम्मासङ्कप्पो पहोति, सम्मासङ्कप्पस्स सम्मा- वाचा पहोति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो पहोति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो पहोति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो पहोति, सम्मा- २० वायामस्स सम्मासति पहोति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि पहोति, सम्मा- समाधिस्स सम्माआजाणं पहोति, सम्माआजिस्स सम्माविमुत्ति पहोती” ति ।

---

६. निज्जरसुतं

१. “दसयिमानि, भिक्खवे, निज्जरवत्थूनि । कतमानि दस ? सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्टि निज्जणा होति; ये च मिच्छा- २५ दिट्टिपच्चया अनेको पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निज्जणा

होति; सम्मादित्पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

२. “सम्मासङ्कृप्तस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कृप्तो निजिण्णो होति; ये च मिच्छासङ्कृप्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा ३ सम्भवन्ति ते चस्स निजिण्णा होन्ति; सम्मासङ्कृप्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

३. “सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा निजिण्णा होति; ये च मिच्छावाचापच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निजिण्णा होन्ति; सम्मावाचापच्चया च अनेके कुसला धम्मा १० भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

४. “सम्माकम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निजिण्णो होति; ये च मिच्छाकम्मन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निजिण्णा होन्ति, सम्माकम्मन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

B. 431 १५ ५. “सम्माग्राजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाग्राजीवो निजिण्णो होति; ये च मिच्छाग्राजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निजिण्णा होन्ति, सम्माग्राजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

६. “सम्मावायामस्म, भिक्खवे, मिच्छावायामो निजिण्णो २० होति; ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निजिण्णा होन्ति, सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

७. “सम्मासतिस्म, भिक्खवे, मिच्छासति निजिण्णा होति; ये च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते २५ चस्म निजिण्णा होन्ति, सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

८. “सम्मासमाधिस्म, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निजिण्णो होति; ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्म निजिण्णा होन्ति; सम्मासमाधिपच्चया च अनेके ३० कुसला धम्मा भावनापारिषूरि गच्छन्ति ।

९. “सम्माञ्जाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाज्ञाणं निजिजणं होति; ये च मिच्छाज्ञाणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निजिजणा होन्ति; सम्माञ्जाणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति ।

१०. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निजिजणा ५ होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निजिजणा होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्णि गच्छन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, दस निज्जरवत्थूनी” ति ।

७. धोवनसुत्तं

१. “अत्थि, भिक्खवे, दक्षिणेसु जनपदेसु धोवनं नाम । तत्थ १० होति अन्नं पि पानं पि खज्जं पि भोज्जं पि लेयं पि पेयं पि नच्चं पि गीतं पि वादितं पि । अत्थेतं, भिक्खवे, धोवनं; ‘नेतं नथी’ ति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, धोवनं हीनं गम्मं पोथुञ्जनिकं अनरियं अनत्थ-संहितं न निव्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिज्ञाय न सम्बोधाय न निव्वानाय संवत्तति ।

२. “अहं च खो, भिक्खवे, अरियं धोवनं देसेस्सामि, यं धोवनं एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव- २० दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोय; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खु भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदबोच –

३. “कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं धोवनं, यं धोवनं” एकन्त-निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय २५ १०. निव्वानाय संवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन

परिमुच्चनिति, सोकपरिदेवदुक्षदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
दुक्षदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चनिति ?

४. "सम्मादिद्विकस्ता, भिक्खवे, मिच्छादिद्वि निद्रोता होति;
ये च मिच्छादिद्विपच्चया अनेके पापका ग्रकुमला धम्मा सम्भवन्ति ते
५ चस्त निद्रोता होन्ति; सम्मादिद्विपच्चया च अनेके कुसला धम्मा
भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति ।

५. "सम्मामङ्कप्रस्ता, भिक्खवे, मिच्छासङ्क्लिप्तो निद्रोतो होति
... पे०.. सम्मावाचस्त, भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्रोता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्त, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्रोतो होति ... सम्माआजीवस्त,
१० भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्रोतो होति ... सम्मावायामस्त, भिक्खवे,
मिच्छावायामो निद्रोतो होति ... सम्मासतिस्त, भिक्खवे, मिच्छासति
निद्रोता होति .. सम्माममाधिस्त, भिक्खवे, मिच्छासमाधि निद्रोतो
होति सम्माजाणिस्त, भिक्खवे, मिच्छाज्ञाण निद्रोत होति ... पे० .. ।

B. 433

६. "सम्माविमुत्तिस्त, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्रोता होति;
१५ ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका ग्रकुसला धम्मा सम्भवन्ति
ते चस्त निद्रोता होन्ति, सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा
भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति । इदं स्तो त, भिक्खवे, अरियं धोवनं एकत्त-
निविदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय ग्रभिज्ञाय सम्बोधाय निवा-
नाय सवत्तति, यं धोवनं आगम्म जातियम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चनिति,
२० जराघम्मा सत्ता जराय परिमुच्चनिति, मरणघम्मा सत्ता मरणेन परि-
मुच्चनिति, सोकपरिदेवदुक्षदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
दुक्षदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती" ति ।

८. तिकिच्छकसुत्तं

B. 218

१. "तिकिच्छका, भिक्खवे, विरेचन देन्ति पित्तसमुद्गानान पि
आवाधान पटिधाताय, सेहसमुद्गानान पि आवाधान पटिधाताय, वात-
२५ समुद्गानान पि आवाधान पटिधाताय । यत्वेत, भिक्खवे, विरेचनं;
'नेत नत्वी' ति वदामि । त च स्तो एत, भिक्खवे, विरेचन सम्पज्जति
पि विपज्जति पि ।

२. "अहं च स्तो, भिक्खवे, अरिय विरेचन देसेस्तामि, यं विरेचन

सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्मा जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुखदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेवदुखदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाथ, साधुकं मनसि करोय; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते”ति खो ते ५ गिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

३. “कतमं च तं, भिक्खवे, अरियं विरेचनं, यं विरेचनं सम्प-
ज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्मा जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति, जराधम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुखदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक-
परिदेवदुखदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ? १०

४. “सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्टि विरित्ता होति;
ये च मिच्छादिट्टिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते
चस्स विरित्ता होन्ति; सम्मादिट्टिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पास्पुरि गच्छन्ति । १५

५. “सम्मासङ्कृप्यस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्कृप्तो विरित्तो होति
... पे०... सम्मावाचस्स, भिक्खवे, मिच्छावाचा विरित्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्स, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो विरित्तो होति ... सम्माआजीवस्स,
भिक्खवे, मिच्छाआजीवो विरित्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो विरित्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति २०
विरित्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, भिक्खवे, मिच्छासमाधि विरित्तो
होति ... सम्माआणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाआणं विरित्तं होति ... पे०... । १५

६. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति विरित्ता होति;
ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
ते चस्स विरित्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा
भावनापास्पुरि गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं विरेचनं यं
विरेचनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं विरेचनं आगम्मा जातिधम्मा
सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुखदोमनस्सुपायासेहि
परिमुच्चन्ती” ति ।

६. वमनसुतं

१ “तिकिच्छाता, भिक्खवे, वमनं देत्ति पित्तसमुद्गानानं पि आवाधानं पटिधाताय, नेहमगमुद्गानानं पि आवाधानं पटिधाताय, वात-
समुद्गानानं पि आवाधानं पटिधाताय । अत्येतं, भिक्खवे, वमनं; ‘नेतं
नत्यी’ ति वदामि । त च सो एतं, भिक्खवे, वमनं सम्पज्जति पि
५ विपज्जति पि ।

२. “अहं च सो, भिक्खवे, अरियं वमनं देसेसामि, यं वमनं
सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, य वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया
परिमुच्चन्ति, जरायम्मा सत्ता जराय परिमुच्चन्ति, मरणधम्मा सत्ता
मरणेन परिमुच्चन्ति, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोक-
१० परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति । तं सुणाय .. पे० ..
एतदबोच-

३. “कतम च तं, भिक्खवे, अरियं वमनं, य वमनं सम्पज्जतियेव
नो विपज्जति, य वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति
पे० सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासधम्मा सत्ता सोकपरिदेव-
१५ दुक्खदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ति ?

R 220

B 435

४. “सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्टि वन्ता होति;
ये च मिच्छादिट्टिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते
चस्म वन्ता होन्ति, सम्मादिट्टिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूर्ण गच्छन्ति ।

२० ५. “सम्मामद्वृप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्क्षिप्तो वन्तो होति
.पे० . सम्मावाचस्म, भिक्खवे, मिच्छावाचा वन्ता होति ... सम्मा-
कम्मन्तस्म, भिक्खवे, मिच्छाकम्मन्तो वन्तो होति . सम्माग्राजीवस्स
भिक्खवे, मिच्छाग्राजीवो वन्तो होति . सम्मावायामस्स, भिक्खवे,
मिच्छावायामो वन्तो होति सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति वन्ता
२५ होति . सम्मासमाविस्म, भिक्खवे, मिच्छासमाधि वन्तो होति
सम्माज्ञाणिस्म, भिक्खवे, मिच्छाज्ञाण वन्त होति .पे० ।

६ “सम्मानिमुत्तिस्म, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति वन्ता होति;
ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
ते चस्म वन्ता होन्ति, सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा

भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति । इदं खो तं, भिक्खवे, अरियं वमनं यं वमनं सम्पज्जतियेव नो विपज्जति, यं वमनं आगम्म जातिधम्मा सत्ता जातिया परिमुच्चन्ति ... पे०... सोकपरिदेवदुखदोमनस्सुपायासेहि परिमुच्चन्ती” ति ।

१०. निद्वमनीयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, निद्वमनीया धम्मा । कतमे दस ? ५ सम्मादिट्टिकस्स, भिक्खवे, मिच्छादिट्टि निद्वन्ता होति; ये च मिच्छादिट्टिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निद्वन्ता होन्ति; सम्मादिट्टिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति ।

२. “सम्मासङ्क्लप्पस्स, भिक्खवे, मिच्छासङ्क्लप्पो निद्वन्तो होति १० ... पे०... सम्मावाचस्स भिक्खवे, मिच्छावाचा निद्वन्ता होति ... सम्माकम्मन्तस्ता, गिवखवे, मिच्छाकम्मन्तो निद्वन्तो होति ... सम्माआजीवस्स, भिक्खवे, मिच्छाआजीवो निद्वन्तो होति ... सम्मावायामस्स, भिक्खवे, मिच्छावायामो निद्वन्तो होति ... सम्मासतिस्स, भिक्खवे, मिच्छासति निद्वन्ता होति ... सम्मासमाधिस्स, गिवखवे, मिच्छासमाधि निद्वन्तो १५ होति ... सम्माज्ञाणिस्स, भिक्खवे, मिच्छाज्ञाणं निद्वन्तं होति ... ।

३. “सम्माविमुत्तिस्स, भिक्खवे, मिच्छाविमुत्ति निद्वन्ता होति; ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुला धम्मा सम्भवन्ति ते चस्स निद्वन्ता होन्ति; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति । इमे खो, भिक्खवे, दस निद्वमनीया २० धम्मा” ति ।

११. पठमअसेखसुत्तं

१. अथ खो अञ्जनतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्क्षिप्तमि; उपराङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निरीदि । एकमन्तं निरिन्नो खो मो भिक्खु भगवन्तं एतदबोच -

२. “असेदो ग्रसेदो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु’ सो’, २५ भन्ते, भिक्खु ग्रसेदो होतो” ति ?

“इधं भिक्खुं भिक्खुं असेषाय सम्मादिट्टिया समन्वागतो होति, असेषेन सम्मातङ्कृप्पेन समन्वागतो होति, असेषाय सम्मावाचाय समन्वा-
गतो होति, असेषेन सम्माकम्मन्तेन समन्वागतो होति, असेषेन सम्मा-
आजीवेन समन्वागतो होति, असेषेन सम्मावायामेन समन्वागतो होति,
५ असेषाय सम्मासतिया समन्वागतो होति, असेषेन सम्मासमाधिना समन्वा-
गतो होति, असेषेन सम्माज्ञाणेन समन्वागतो होति, असेषाय सम्मा-
विमुत्तिया समन्वागतो होति । एवं खों, भिक्खुं भिक्खुं असेषो होती”
ति ।

१२. द्रुतिप्रसेषसुत्तं

B. 222

१. “दसयिमे, भिक्खवे, असेखिया धम्मा । कतमे दस ?
१० असेखा सम्मादिट्टि, ग्रसेखो सम्मासङ्कृप्पो, असेखा सम्मावाचा, असेखो
सम्माकम्मन्तो, असेखो सम्माआजीवो, असेखो सम्मावायामो, असेखा
सम्मासति, असेखो सम्मासमाधि, असेखं सम्माज्ञाण, असेखा सम्मा-
विमुत्ति – इमे खों, भिक्खवे, दस असेखिया धम्मा” ति ।

समणसञ्जावग्मो एकादसमो ।

तसुद्वानं

१५ सञ्जा^१ वोज्जनञ्जा मिच्छतं, वीज^२ विज्ञाय निजरं^३ ।
धोवनं^४ तिकिच्छा वमनं^५ निद्रमनं^६ द्वे असेखा^७ ति ॥

१२. पञ्चोरोहणिवरयो

१. पठमश्रथममसुत्तं

B. 437

१. “पथमो च, भिक्खवे, वेदितव्यो अनत्यो च; धम्मो
च वेदितव्यो ग्रत्यो च । पथमं च विदित्वा अनत्य च, धम्मं च विदित्वा
ग्रत्यं च यथा धम्मो यथा ग्रत्यो तथा पटिपञ्जितव्य ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अथमो च अनत्यो च ? मिच्छादिट्ट-

^१. भिन्नगुञ्जा - स्था० । २-२. निजरा - सी०, रो०, उपविजरम - स्था० ।

३-३. वामतञ्च निकिच्छा च - गी०, रा०, विज्ञान धोवनतिरिच्छा - स्था० ।
४-८. धोवा - गी०; निद्रमन द्वे चा - स्था० ;

मिच्छासङ्कृप्तो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्भन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाज्ञाणं, मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो च अनत्थो च ।

३. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ? सम्मादिट्टि, सम्मासङ्कृप्तो, सम्मावाचा, सम्माकम्भन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, ५ सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माज्ञाणं, सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो च अत्थो च ।

४. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो अनत्थो च; धम्मो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितव्वं” ति, इति यं तं वुत्तं, १० इदमेतत् पटिच्च वुत्तं” ति ।

२. दुर्तियअधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्थो च वेदितव्वो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितव्वं । कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?” १५

२. “मिच्छादिट्टि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्टि धम्मो; ये च मिच्छादिट्टिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्मादिट्टिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

३. “मिच्छासङ्कृप्तो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासङ्कृप्तो धम्मो; ये च मिच्छासङ्कृप्तिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं २० अनत्थो; सम्मासङ्कृप्तिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

४. “मिच्छावाचा, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो; ये च मिच्छावाचापञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं २५ R. 2 अनत्थो; सम्मावाचापञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

५. “मिच्छाकम्भन्तो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माकम्भन्तो धम्मो;

ये च मिच्छाकामन्तपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो, सम्माकमन्तपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

६. “मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो;
५ ये च मिच्छाआजीवपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो, सम्माआजीवपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

७. “मिच्छावायामो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो;
ये च मिच्छावायामपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
१० अयं अनत्यो; सम्मावायामपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

८. “मिच्छासति, भिक्खवे, अधम्मो, सम्मासति धम्मो, ये च मिच्छासतिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; सम्मासतिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

९. “मिच्छासमाधि, भिक्खवे, अधम्मो, सम्मासमाधि धम्मो;
ये च मिच्छासमाधिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो, सम्मासमाधिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

२० १०. “मिच्छाज्ञाणं, भिक्खवे, अधम्मो, सम्माज्ञाण धम्मो;
ये च मिच्छाज्ञाणपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
२५ अयं अनत्यो, सम्माज्ञाणपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

P. 439 ११. “मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अधम्मो, सम्माविमुत्ति धम्मो,
ये च मिच्छाविमुत्तिपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; सम्माविमुत्तिपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

१२. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्यो धम्मो च; अनत्यो च
वेदितव्यो अत्यो च। अधम्म च विदित्वा धम्म च, अनत्य च विदित्वा

अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं” ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

३. ततियग्रधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं” ति । इदमवोचं ५ भगवा । इदं वत्वान् सुगतो उद्गायासना विहारं पाविसि ।

२. अथ खो तेसं भिक्खूनं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि – “इदं खो नो, आवुसो, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविद्वो – ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च १० विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या” ति ?

३. अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि – “अयं खो आयस्मा १५ आनन्दो सत्यु चेव संवर्णितो सम्भावितो च विज्ञूनं सन्नाह्यचारीनं । पहोति चायस्मा’ आनन्दो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यज्ञून मयं येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्केयेयाम्; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम्” । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरिस्ति २० तथा नं धारेस्तामा” ति ।

४. अयं खो ते भिक्खू येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कर्मिसु; उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सर्द्धि सम्भोदिसु । सम्भोदनीयं कर्यं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीर्दिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोचुं – २५

५. “इदं खो नो, आवुसो आनन्द, भगवा सहित्तेन उद्देसं

१. प्रायस्मा – स्या० । २. पुञ्जेय्याम – शी०, स्या०, रो० ।

उद्दिसित्वा वित्यारेन ग्रत्यं अविभजित्वा उद्यायासना विहारं पविट्ठो
— 'अधम्मो च ... पे०... तथा पटिपञ्जितव्य' ति ।

"तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-
होसि — 'इदं खो नो, आवुसो, भगवा' सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा

^{R. 226} ५ वित्यारेन ग्रत्यं अविभजित्वा उद्यायासना विहारं पविट्ठो — अधम्मो च
...पे०... तथा पटिपञ्जितव्यं ति । को नु खो इमस्स भगवता सहित्तेन
उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्यारेन ग्रत्यं अविभत्तस्स वित्यारेन ग्रत्यं
विभजेया' ति ?

"तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि — 'ग्रयं खो आयस्मा

१० आनन्दो सत्यु चेव संवण्णितो सम्भावितो च विज्ञूनं सब्रह्मचारीनं ।
पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिष्टस्स
वित्यारेन ग्रत्यं अविभत्तस्स वित्यारेन ग्रत्यं विभजितु । यन्नून मयं
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम^३; उपसङ्कमित्वा आयस्मत्त
आनन्दं एतमत्यं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरि-
१५ सति तथा नं धारेस्सामा^३" ति । विभजतु आयस्मा आनन्दो" ति ।

६. "सेय्यथापि, आवुसो, पुरिसो सारत्यिको सारगवेसी सार-
परियेसनं चरमानो महतो रक्खस्स तिटुतो सारवतो अतिकक्ममेव मूलं
अतिकक्मम लन्ध साखापलासे सारं परियेसितव्यं मञ्जेय; एवं सम्पद-
मिदं आयस्मन्तानं सत्यरि सम्मुखीभूते तं भगवन्तं अतिसित्वा अम्हे
२० एतमत्यं पटिपुच्छतव्य मञ्जय^४ । सो हावुसो, भगवा जानं जानाति
पस्स पस्सति, चक्खुभूतो जाणभूतो घम्मभूतो व्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता
ग्रत्यस्स निनेता अमतस्स दाता घम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स
कालो अहोसि य तुम्हे भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्यं पटिपुच्छे-
य्याय । यथा वो' भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याया" ति ।

२५ ७. "अद्वावुसो आनन्द, भगवा जानं जानाति पस्स पस्सति
चक्खुभूतो जाणभूतो घम्मभूतो व्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता ग्रत्यस्स निनेता
अमतस्स दाता घम्मस्सामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि
य मयं भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्यं पटिपुच्छेय्याम, यथा नो
भगवा व्याकरेय्य तथा नं धारेय्याम । अपि चायस्मा आनन्दो सत्यु

^३ भगवता — म० । ^२. तेनुपसङ्कमित्साम — स्या० । ^३. धारेय्याम — सी०
स्या० । ^४. मञ्जेय — सी०, रा० । ^५. नो — सी०, स्या० ।

चेव संवर्णितो सम्भावितो च विज्ञूनं सत्रहाचारीनं । पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देस्स उद्दिष्टस्स वित्थारेन अत्थं अविभज्यत्वास्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । विभजतायस्मा आनन्दो अग्रहं^१ कर्त्वा” ति ।

६. “तेन हावुसो, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ५ ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पञ्चस्सोसुं । अथायस्मा आनन्दो एतदवोच-

७. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविष्टो – ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । १० अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं’ ति । कतमो चावुसो, अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. “मिच्छादिष्टि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिष्टि धम्मो; ये च मिच्छादिष्टिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं १५ अनत्थो; सम्मादिष्टिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिष्पूर्व गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

११. “मिच्छासङ्क्लप्तो, आवुसो, अधम्मो; सम्मासङ्क्लप्तो धम्मो ... मिच्छावाचा, आवुसो, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो, आवुसो, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो ... मिच्छाश्राजीवो, आवुसो, २० अधम्मो; सम्माश्राजीवो धम्मो ... मिच्छावायामो, आवुसो, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो ... मिच्छासति, आवुसो, अधम्मो; सम्मासति धम्मो ... मिच्छासमाधि, आवुसो, अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो ... मिच्छाज्ञाणं, आवुसो, अधम्मो; सम्माज्ञाणं धम्मो ... मिच्छाविमुत्ति, २५ आवुसो, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; सम्माविमुत्ति-पञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिष्पूर्व गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दि-सित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविष्टो –

१-१. भगवकरित्वा—सी०, रो०; भगव०—स्या० । २. यं—म० ।

‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च .पे० . तथा पटिपञ्जितब्ब’
ति, इमस्स खो अहं, आवुसो, भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिद्दुस्स
वित्यारेन अत्यं अविभत्तस्स एवं’ वित्यारेन अत्यं आजानामि । आकह्य-
माना च पन तुम्हे, आवुसो, भगवन्तयेव उपसङ्कमित्वा एतमत्यं पटि-
५ पुच्छेय्याथ । यथा वो नं भगवा व्याकरोति^२ तथा नं धारेय्याथा” ति ।

१३ “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स
भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्दायासना येन भगवा तेनुप-
सङ्कमित्सु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु ।
एकमन्तं निसिद्धा खो ते भिक्खू भगवन्तं एतद्वोचु —

१४ “यं खो नो भगवा^३ सहित्तेन उद्देस उद्दिसित्वा वित्यारेन
अत्यं अविभजित्वा उद्दायासना विहार पविद्वो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे,
वेदितव्वो .पे० तथा पटिपञ्जितब्ब’ ति । तेसं नो, भन्ते, अम्हाक अविर-
पक्कन्तस्स भगवतो एतदहोसि — ‘इद खो नो, आवुसो, भगवा सहित्तेन
उद्देस उद्दिसित्वा वित्यारेन अत्यं अविभजित्वा उद्दायासना विहार
१५ पविद्वो — अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो .पे० .. तथा पटिपञ्जि-
तब्ब ति । को नु खो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिद्दुस्स
वित्यारेन अत्यं अविभत्तस्स वित्यारेन अत्यं विभजेय्या’ ति ?

R 229

B 443

“तेस नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अय खो आयस्मा
आनन्दो सत्यु चेव सवण्णितो सम्भावितो च विच्छून सब्रह्मावारीन ।
२० पहोति चायस्मा आनन्दो इमस्म भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिद्दुस्स
वित्यारेन अत्यं अविभत्तस्स वित्यारेन अत्यं विभजितु । यन्नून मय
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्याम, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त आनन्द
एतमत्यं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा आनन्दो व्याकरिस्तस्ति
तथा न धारेस्सामा” ति ।

२५ “अय खो मय, भन्ते, येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमित्स्महा^४;
उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त आनन्द एतमत्यं ग्रपुच्छिम्हा” । तेसं नो, भन्ते,
आयस्मता आनन्देन इमेहि आकारेहि इमेहि पदेहि इमेहि व्यञ्जनेहि
अत्यो सुविभत्तो” ति ।

१. सी० पात्यर नत्यि । २. व्याकरेय - स्या० । ३. मन्त भगवा - सी०, न्या०, रो० ।

४. वेनुपसङ्कमित्स्मह - सी० । ५. ग्रपुच्छिम्ह - सी० ।

१५. “साधु साधु, भिक्खवे ! पण्डितो, भिक्खवे, आनन्दो । महापञ्चो, भिक्खवे, आनन्दो । मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्ख्यमित्वा एतमत्यं पटिपुच्छेयाथ, अहं पि चे तं एवमेव व्याकरेयं यथा तं आनन्देन व्याकतं । एसो चेव तस्स अत्यो एवं च नं धारेय्याथा” ति ।

४. अजितसुत्तं

१. अथ खो अजितो^१ परिब्वाजको येन भगवा तेनुपसङ्ख्यमि ; ५ उपसङ्ख्यमित्वा भगवता सद्दि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो अजितो परिब्वाजको भगवन्तं एतदवोच —

२. “अम्हाकं, भो गोतम, पण्डितो नाम सब्रह्मचारी । तेन पञ्चमत्तानि चित्तद्वानसत्तानि चिन्तितानि^२, येहि अञ्जतित्यिया १० उपारद्धा व^३ जानन्ति^४ उपारद्धस्मा”^५ ति ।

३. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “धारेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, पण्डितवत्थूनी” ति ?

“एतस्स, भगवा, कालो एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा भासेय, भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति । १५

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

४. “इध, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन अधम्मिकं वादं अभिनिगणहाति अभिनिष्पीछेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । २० तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्भासद्वा” होति — ‘पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो’ ति ।

५. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन धम्मिकं वादं अभिनिगणहाति अभिनिष्पीछेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । २५ तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्भासद्वा होति — ‘पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो’ ति ।

१. भाजिनो — स्याऽ । २. स्याऽ पांत्यके नविः । ३-४. पानन्ति — सी० ।

५. उपारद्धा — सी०, रो० । ५. उच्चासद्वा भद्रासदा — सी०, स्याऽ, रो० ।

६. “इय पन, भिक्खवे, एकच्चो अधम्मिकेन वादेन धम्मिकं च वादं अधम्मिकं च वादं अभिनिगण्हाति अभिनिष्पीलेति, तेन च अधम्मिकं परिसं रञ्जेति । तेन सा अधम्मिका परिसा उच्चासद्-महासदा होति – ‘पण्डितो वत, भो, पण्डितो वत, भो’ ति* ।

R. 231 ५ ७. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्यो च वेदितव्वो अत्यो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्यं च विदित्वा अत्यं च यथा धम्मो यथा अत्यो तथा पटिपञ्जितव्वं ।

८. “कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो, कतमो च धम्मो, कतमो च अनत्यो, कतमो च अत्यो? मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मादिट्ठि १० धम्मो; ये च मिच्छादिट्ठिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; सम्मादिट्ठिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

B. 445 ९. “मिच्छासङ्क्लप्पो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासङ्क्लप्पो धम्मो ... मिच्छावाचा, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावाचा धम्मो ... मिच्छाकम्मन्तो, १५ भिक्खवे, अधम्मो; सम्माकम्मन्तो धम्मो ... मिच्छाआजीवो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआजीवो धम्मो ... मिच्छावायामो, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मावायामो धम्मो ... मिच्छासति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्मासति धम्मो ... मिच्छासमाधि, भिक्खवे अधम्मो; सम्मासमाधि धम्मो ... मिच्छाआणं, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माआणं धम्मो ।

२० १०. “मिच्छाविमुत्ति, भिक्खवे, अधम्मो; सम्माविमुत्ति धम्मो; ये च मिच्छाविमुत्तिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो, सम्माविमुत्तिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्ण गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

R. 232 २५ ११. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्यो च वेदितव्वो अत्यो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्यं च विदित्वा अत्यं च यथा धम्मो यथा अत्यो तथा पटिपञ्जितव्वं” ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेत पटिच्च वुत्तं” ति ।

* ‘इय पन भिक्खवे एवच्चो पम्मिकेन वादेन अधम्मिकं धादं ... वत नो वी’
ति यी०, स्था०, ऐ० पोत्यवेसु प्रधिको पाठो दिससति ।

५. सङ्गारवसुत्तं

१. अथ खो सङ्गारवो^१ व्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सङ्गारवो
व्राह्मणो भगवन्तं एतद्वोच – “किं नु खो, भो गोतम, ओरिमं तीरं, किं
पारिमं तीरं” ति ?

२. “मिच्छादिट्ठि खो, व्राह्मण, ओरिमं तीरं, सम्मादिट्ठि पारिमं
तीरं; मिच्छासङ्कप्पो ओरिमं तीरं, सम्मासङ्कप्पो पारिमं तीरं; मिच्छा-
वाचा ओरिमं तीरं, सम्मावाचा पारिमं तीरं; मिच्छाकम्मन्तो ओरिमं
तीरं, सम्माकम्मन्तो पारिमं तीरं; मिच्छाआजीवो ओरिमं तीरं, सम्मा-
आजीवो पारिमं तीरं; मिच्छावायामो ओरिमं तीरं, सम्मावायामो
पारिमं तीरं; मिच्छासति ओरिमं तीरं, सम्मासति पारिमं तीरं; मिच्छा-
समाधि ओरिमं तीरं, सम्मासमाधि पारिमं तीरं; मिच्छाआणं ओरिमं
तीरं, सम्माज्ञाणं पारिमं तीरं; मिच्छाविमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्मा-
विमुत्ति पारिमं तीरं ति। इदं खो, व्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं
तीरं ति।

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥

“ये च खो सम्मदक्षाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेयं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धम्मं विष्पहाय, सुक्कं भावेथ पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म^२, विवेके यत्थ दूरमं ॥

“तनाभिरतिमिच्छेष्य, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेष्य अत्तानं, चित्तकलेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधियज्ज्ञेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।
आदानपटिनिस्तमगे, अनुपादाय ये रता ।
खीणासवा जुतिमन्तो”, ते लोके परिनिवृत्ता” ति ॥

१. सगारवो – स्याऽ । २. अनांतरमागम्म – स्याऽ । ३. जुतीमन्तो – र्हाऽ

६. ओरिमतीरसुतं

१. “ओरिमं च, भिक्खवे”, तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं । तं सुणाय, साधुं भनसि करोय; भासिस्त्वामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खु भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच –

२. “कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं तीरं ?

५ मिच्छादिद्विः ओरिमं तीरं, सम्मादिद्विः पारिमं तीरं ... पे०... मिच्छाविमुत्ति ओरिमं तीरं, सम्माविमुत्ति पारिमं तीरं । इदं खो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

“अप्पका ते मनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुवावति ॥

१० “ये च खो सम्मदक्खाते, धर्मे धन्मानुवत्तिनो ।
ते जना पारमेस्सन्ति, मच्चुधेय्यं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धर्मं विष्पहाय, सुक्क भावेय पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्य दूरमं ॥

१५ “तत्राभिरतिमिच्छेय, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदपेय अत्तानं, चित्तकलेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधियज्ञेसु, सम्मा चित्तं सुभावित ।
आदानपटिनिस्सग्म, अनुपादाय ये रता ।
खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिवृता” ति ॥

७. पठमपञ्चोरोहणीसुतं

B. 447

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि^३ ब्राह्मणो तदहुपोसये
२. २० सोसन्हातो^४ नव खोमयुग निवत्यो अल्लकुसमुद्धिः आदाय भगवतो
१२३४ श्रविद्वै एकमन्त ठितो होति । ग्रहसा खो भगवा जाणुस्सोणि ब्राह्मणं
तदहुपोसये सीसन्हातं नव खोमयुगं निवत्यं अल्लकुसमुद्धिः आदाय एकमन्त^५
ठित । दिस्वान० जाणुस्सोणि ब्राह्मण एतदवोच –

२ “किं नु त्व, ब्राह्मण, तदहुपोसये सीसन्हातो नवं खोमयुगं

१. या निक्खवे – ची०, स्या०, रा० । २ मिच्छादिद्विः निक्खव – ची०, स्या०,
रा० । ३ जाणुस्सानि – ची० । ४ योगब्रह्मा – ची०, रा०, चीसन्हाता – स्या० । ५ श्रवत्
शुष्मुद्धिः – ची०, रा० । ६ श्रविद्वै एकमन्त – ची०, स्या०, रा० । ७ दिस्वा – ची०, रा० ।

निवत्थो अल्लकुसमुद्धि आदाय एकमन्तं ठितो ? किं त्वज्ज ब्राह्मण-
कुलस्सा” ति ?

“पञ्चोरोहणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा” ति ।

“यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ?

“इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसंन्हाता नवं खोमयुगं ५

निवत्था अल्लेन गोमयेन पथविं श्रोपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पत्थरित्वा
अन्तरा च वेलं अन्तरा च अग्यागारं सेय्यं कप्पेन्ति । ते तं रक्तं तिक्ष्णतुं
पञ्चुट्टाय पञ्जलिका अर्गिंग नमस्सन्ति – ‘पञ्चोरोहाम भवन्तं, पञ्चो-
रोहाम भवन्तं’ ति । वहुकेन च सप्पितेलनवनीतेन अर्गिंग सन्तप्पेन्ति ।
तस्सा च रक्तिया अच्चयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे १०
सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“अञ्जनाथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती”,
अञ्जनाथा च पन अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी
होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये १५
पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि;
भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो
पञ्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

३. “इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चिकखति – २० R.
‘मिच्छादिद्विया खो पापको विपाको दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’
ति । सो इति पटिसङ्घाय मिच्छादिर्द्धि पजहति; मिच्छादिद्विया पञ्चो-
रोहति ।

... मिच्छासङ्कप्पस्स खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय मिच्छासङ्कप्पं पजहति; २५
मिच्छासङ्कप्पा पञ्चोरोहति ।

... मिच्छावाचाय खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे
अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय मिच्छावाचं पजहति;
मिच्छावाचाय पञ्चोरोहति ।

१. सी०, स्पा०, रो० गोत्यनेतु नरिय ।

... मिच्छाकम्मन्तस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छाकम्मन्तं पजहर्ति; मिच्छाकम्मन्ता पञ्चोरोहति ।

५ ... मिच्छाआजीवस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छाआजीवं पजहर्ति; मिच्छाआजीवा पञ्चोरोहति ।

... मिच्छावायामस्त्त खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छावायामं पजहर्ति; मिच्छावायामा पञ्चोरोहति ।

१० ... मिच्छासतिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छासति पजहर्ति; मिच्छासतिया पञ्चोरोहति ।

१५ ... मिच्छासमाविस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छासमाविं पजहर्ति; मिच्छासमाविम्हा पञ्चोरोहति ।

१८. ४७ ... मिच्छाजाणस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छाजाणं पजहर्ति; मिच्छाजाणम्हा पञ्चोरोहति ।

२० “इय, ब्राह्मण, ... पटिसञ्चक्षति – ‘मिच्छाविमुत्तिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धर्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसह्याय मिच्छाविमुत्ति पजहर्ति; मिच्छाविमुत्तिया पञ्चोरोहति । एवं खो, ब्राह्मण, अस्तियस्स विनये पञ्चोरोहणी होती” ति ।

२३ ४. “अञ्जनया, भो गोतम, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी, अञ्जनया च पन अस्तियस्स विनये पञ्चोरोहणी होति । इमिस्सा च, भो गोतम, अस्तियस्स विनये पञ्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी कलं नाश्वर्ति सोऽस्मि । अभिकल्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अञ्जनतांगे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

८. दुतियपच्चोरोहणीसुत्तं

१. “अरियं वो भिक्खवे, पच्चोरोहणि देसेसामि । तं सुणाथ... कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चक्षति – ‘मिच्छादिट्या खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्घाय मिच्छादिट्ट पजहति; मिच्छादिट्या पच्चोरोहति । मिच्छासङ्घप्पस्स खो पापको विपाको ... मिच्छावाचाय खो ... मिच्छाकम्मन्तस्स खो ... मिच्छाआजीवस्स खो ... मिच्छावायामस्स खो ... मिच्छासतिया खो ... मिल्ल्लासमाधिस्स खो ... मिच्छाआणस्स खो ... मिच्छाविमुत्तिया खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय मिच्छाविमुत्ति पजहति; मिच्छाविमुत्तिया पच्चोरोहति । अथं वुच्चति, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी” ति ।

९. पुब्वज्ञमसुत्तं

१. “सुरियस्स”, भिक्खवे, उदयतो एतं पुब्वज्ञमं एतं पुब्वनिमित्तं, यदिदं – अरुणुगं^१ । एवमेव खो, भिक्खवे, कुसलानं धम्मानं एतं पुब्वज्ञमं एतं पुब्वनिमित्तं, यदिदं – सम्मादिट्टु । सम्मादिट्टुक्स्स^२, भिक्खवे, सम्मासङ्घप्पो पहोति, सम्मासङ्घप्पस्स सम्मावाचा पहोति, सम्मावाचस्स सम्माकम्मन्तो पहोति, सम्माकम्मन्तस्स सम्माआजीवो पहोति, सम्माआजीवस्स सम्मावायामो पहोति, सम्मावायामस्स सम्मासति पहोति, सम्मासतिस्स सम्मासमाधि पहोति, सम्मासमाधिस्स सम्माआणं पहोति, सम्माआणिस्स सम्माविमुत्ति पहोती” ति ।

१०. आसवक्षयसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्माभाविता वहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ति । कतमे दस ? सम्मादिट्टु, सम्मासङ्घप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माआणं, सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता वहुलीकता आसवानं खयाय संवत्तन्ती” ति ।

पच्चोरोहणिवग्नो वारसमो ।

१. सूरियस्त्व – म० । २. अरुणगं – सी०, रो०; अरुणूतं – स्या० । ३. ० दिट्टुस्त्व – सी०, रो० ।

तस्मुद्वानं

तयो ग्रधम्मा^१ अजितो, सङ्घारवो च औरिम ।
द्वे चेव पञ्चोरोहणी, पुल्वङ्गम आसवक्षयो^२ ति ॥

१३. परिसुद्धवर्णगो'

१. पठमसुत्तं

१ “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, नाञ्जन
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्घप्पो, सम्मावाचा,
५ सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि,
सम्माज्ञाण, सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा परिसुद्धा
परियोदाता, नाञ्जन सुगतविनया” ति ।

२ द्वितियसुत्तं

R 238 १ “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा अनुप्पत्ता उप्पज्जन्ति, नाञ्जन
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि पे० सम्माविमुत्ति –
१० इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा अनुप्पत्ता उप्पज्जन्ति, नाञ्जन सुगत-
विनया” ति ।

३. तृतियसुत्तं

B 451 १ “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा महफला महानिससा, नाञ्जन
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि पे० सम्माविमुत्ति –
१५ इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा महफला महानिससा, नाञ्जन
सुगतविनया” ति ।

४. चतुर्तियसुत्तं

१ “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति
दीसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जन

^१ धम्मम् – सी० । ^२ भाष्वा चा – चा०, रा० । ^३ परिसुद्धिवर्णो – स्या० ।

सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – इमे
खो, भिक्खवे, दस धम्मा रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियो-
साना होन्ति मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाज्ञात्र सुगतविनया” ति ।

---

५. पञ्चमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरो-
धाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तन्ति, नाज्ञात्र ५
सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – इमे
खो, भिक्खवे, दस धम्मा एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय
अभिज्ञाय सम्बोधाय निव्वानाय संवत्तन्ति, नाज्ञात्र सुगतविनया”
ति ।

---

६. षष्ठ्यसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता वहुलीकता अनुप्पन्ना १०
उपज्जन्ति, नाज्ञात्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि ... पे०...
सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता वहुलीकता
अनुप्पन्ना उपज्जन्ति, नाज्ञात्र सुगतविनया” ति ।

---

७. सत्तमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता वहुलीकता महप्ला
होन्ति महानिसंसा, नाज्ञात्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि १५
... पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता
वहुलीकता महप्ला होन्ति महानिसंसा, नाज्ञात्र सुगतविनया” ति ।

---

८. अट्टमसुत्तं

१. “दसयिमे, भिक्खवे, धम्मा भाविता वहुलीकता राग-
विनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति मोहविनय-
परियोसाना होन्ति, नाज्ञात्र सुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि २०
... पे०... सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस धम्मा भाविता

वहुलीकता रागविनयपरियोसाना होन्ति दोसविनयपरियोसाना होन्ति
मोहविनयपरियोसाना होन्ति, नाञ्जन शुगतविनया” ति ।

६. नवमसुत्तं

१ “दसयिमे, भिक्खवे, वम्मा भाविता वहुलीकता एकन्त-
निव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय सम्बोधाय
५ निव्वानाय सवत्तन्ति, नाञ्जन मुगतविनया । कतमे दस ? सम्मादिटि
पे० सम्माविमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस वम्मा भाविता वहुली-
कता एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्ञाय
मम्बोधाय निव्वानाय सवत्तन्ति, नाञ्जन मुगतविनया” ति ।

१०. दसमसुत्तं

R. 240 १ “दसयिमे, भिक्खवे, मिच्छता । कतमे दस ? मिच्छा-
१० दिटि, मिच्छामङ्गुष्ठो, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्तो, मिच्छाआजीवो,
मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाज्ञाण, मिच्छा-
विमुत्ति – इमे खो, भिक्खवे, दस मिच्छता” ति ।

११. एकादसमसुत्तं

१ “दसयिमे, भिक्खवे, सम्मता । कतमे दस ? सम्मादिटि,
१५ सम्मामङ्गुष्ठो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मा-
वायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माज्ञाण, सम्माविमुत्ति – इमे
खो, भिक्खवे, दस सम्मता” ति ।

परिसुद्धवग्नो रेतसमो ।

१२. साधुवग्गो

१. साधुसुत्तं

१ “साधु च वो, भिक्खवे, देसेस्त्वामि” अमाधु च । त
सुणाय, साधुक मनसि करोय, भानिस्त्वामी” ति । “एव, भन्ते” ति
वो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्तोमु । भगवा एतदवोच –

१ दमित्पामि – ५०, स्पा०, रा० ।

२. “कतम् च, भिक्खवे, असाधु? मिच्छादिट्ठि, मिच्छासङ्कल्पो, मिच्छावाचा, मिच्छाकमन्तो, मिच्छाआजीवो, मिच्छावायामो, मिच्छासति, मिच्छासमाधि, मिच्छाज्ञाणं, मिच्छाविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु। कतमं च, भिक्खवे, साधु^३? सम्मादिट्ठि, सम्मा-सङ्कल्पो, सम्मावाचा सम्माकमन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माज्ञाणं, सम्माविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, साधु” ति ।

२. अरियधर्मसुत्तं

१. “अरियधर्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियधर्मं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो धर्मो? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो धर्मो। कतमो च, भिक्खवे, अरियो धर्मो? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो धर्मो” ति ।

३. अकुसलसुत्तं

१. “अकुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि कुसलं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसलं। कतमं च, भिक्खवे, कुसलं? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसलं” ति ।

४. अत्यसुत्तं

२. “अत्यं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्यं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनत्यो? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्यो। कतमो च, भिक्खवे, अत्यो? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्यो” ति ।

५. धर्मसुत्तं

१. “धर्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधर्मं च। तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अधर्मो? मिच्छादिट्ठि .. पे०... मिच्छा-

१. पठनो—सी० । २. प्रसाधु—री०, स्या०, रो० । ३. शार्पु—सी०, स्या०, रो० ।

विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो । कतमो च, भिक्खवे, धम्मो? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो” ति ।

६. सासवसुत्तं

१. “सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ५ ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो धम्मो” ति ।

७. सावज्जसुत्तं

१. “सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि १० ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो” ति ।

८. तपनीयसुत्तं

R. 243 १. “तपनीयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? मिच्छा- १५ दिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्मा-विमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो” ति ।

९. आचयगामिसुत्तं

१. “आचयगामिं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अपचयगार्मि च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धम्मो ? २० मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-

गामी धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो ? सम्मादिद्वि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी धम्मो” ति ।

१०. दुक्खुद्रयसुत्तं

१. “दुक्खुद्रयं” च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखुद्रयं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुक्खुद्रयो धम्मो ? मिच्छादिद्वि ५ ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खुद्रयो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सुखुद्रयो धम्मो ? सम्मादिद्वि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखुद्रयो धम्मो” ति ।

११. दुखविपाकसुत्तं

१. “दुखविपाकं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि सुखविपाकं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुखविपाको धम्मो ? मिच्छादिद्वि १० ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुखविपाको धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो ? सम्मादिद्वि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविपाको धम्मो” ति ।

साधुवग्गो चुहसमो ।

१५. अरियवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. “अरियमग्गं च वो, भिक्खवे, धम्मं” देसेस्सामि अनरिय- १५ मग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ? मिच्छादिद्वि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो मग्गो । कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो ? सम्मादिद्वि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो” ति ।

१. दुक्खुद्रय – सी० । २. सी० पोत्यके न दिसति ।

२. कण्हमगसुत्तं

१. “कण्हमगं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्ताभि सुक्कमगं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हमगो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हमगो । कतमो च, भिक्खवे, सुक्कमगो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं ५ वुच्चति, भिक्खवे, सुक्कमगो” ति ।

---

३. सद्धम्मसुत्तं

१. “सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्ताभि असद्धम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो ? भिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छा-विमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सद्धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, १० सद्धम्मो” ति ।

---

४. सप्तुरिसधम्मसुत्तं

१. “सप्तुरिसधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्ताभि असप्तुरिसधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्तुरिसधम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असप्तुरिसधम्मो । कतमो च, भिक्खवे, सप्तुरिसधम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... १५ सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सप्तुरिसधम्मो” ति ।

---

५. उप्पादेतव्यसुत्तं

१. “उप्पादेतव्यं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्ताभि न उप्पादेतव्यं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतव्यो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न उप्पादेतव्यो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतव्यो धम्मो ? २० सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतव्यो धम्मो” ति ।

---

६. आसेवितब्बसुतं

१. “आसेवितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न आसेवितब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न आसेवितब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न आसेवितब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, ५ आसेवितब्बो धम्मो” ति ।

७. भावेतब्बसुतं

१. “भावेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... १० सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो” ति ।

८. बहुलीकातब्बसुतं

१. “बहुलीकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न बहुलीकातब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... १५ सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो” ति ।

९. अनुस्सरितब्बसुतं

१. “अनुस्सरितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न अनुस्सरितब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न अनुस्सरितब्बो धम्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०... मिच्छाविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, २० न अनुस्सरितब्बो धम्मो । कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो ? सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो” ति ।

१०. सच्चिदकातव्यसुतं

१. “सच्चिदकातव्यं च वो, भिक्खवे, धर्मं देसेस्सामि न सच्चिद-
कातव्यं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्चिदकातव्यो
धर्मो ? मिच्छादिट्ठि ... पे०.. मिच्छाविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे,
न सच्चिदकातव्यो धर्मो । कतमो च, भिक्खवे, सच्चिदकातव्यो धर्मो ?
५ सम्मादिट्ठि ... पे०... सम्माविमुत्ति – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सच्चिद-
कातव्यो धर्मो” ति ।

अस्तियवगां पञ्चरसमो ।
ततियो पण्णासको समतो ।

१६. पुगलवग्गो

१. सेवितव्यसुतं

B. 453

R. 248

१. “दसहि भिक्खवे, धर्मेहि समन्वागतो पुगलो न सेवितव्यो ।
कतमेहि दसहि ? मिच्छादिट्ठिको होति, मिच्छासङ्क्षेपो होति, मिच्छा-
वाचो होति, मिच्छाकम्भन्तो होति, मिच्छाआजीवो होति, मिच्छा-
१० वायामो होति, मिच्छासति होति, मिच्छासमाधि होति, मिच्छाआणी
होति, मिच्छाविमुत्ति होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धर्मेहि
समन्वागतो पुगलो न सेवितव्यो ।

२. “दसहि, भिक्खवे, धर्मेहि समन्वागतो पुगलो सेवितव्यो ।
कतमेहि दसहि ? सम्मादिट्ठिको होति, सम्मासङ्क्षेपो होति, सम्मावाचो
१५ होति, सम्माकम्भन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति,
सम्मासति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माआणी होति, सम्माविमुत्ति
होति – इसेहि खो, भिक्खवे, दसहि धर्मेहि समन्वागतो पुगलो
सेवितव्यो” ति ।

२-१२. भजितव्यादिसुतानि

१. “दसहि, भिक्खवे, धर्मेहि समन्वागतो पुगलो न भजितव्यो
२० ... पे०... भजितव्यो ... पे०... न पथिशासितव्यो ... पथिशासितव्यो
... पे०... न पुज्जो होति ... पुज्जो होति ... पे०... न पासंसो होति ...

पासंसो होति ... पे०... अगारवो होति ... सगारवो होति ... पे०... अप्प-
तिस्सो^१ होति ... सप्पतिस्सो^२ होति ... पे०... न आराधको होति ...
आराधको होति ... पे०... न विसुज्ज्ञति ... विसुज्ज्ञति ... पे०... मानं
नाधिभोति ... मानं अधिभोति ... पे०... पञ्जाय न वद्वति ... पञ्जाय
वद्वति ... पे०... ।

२. “वहुं अपुञ्जनं पसवति ... वहुं पुञ्जनं पसवति । कतमेहि
दसहि ? सम्मादिट्टिको होति, सम्मासङ्क्लप्पो होति, सम्मावाचो होति,
सम्माकम्मन्तो होति, सम्माआजीवो होति, सम्मावायामो होति, सम्मा-
सति होति, सम्मासमाधि होति, सम्माज्ञाणी होति, सम्माविमुत्ति होति
— इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्नागतो पुगलो वहुं पुञ्जनं^{१०}
पसवती” ति ।

पुगलवग्गो सोऽसमो ।

————○————

१७. जाणुस्सोणिवग्गो

१. ब्राह्मणपञ्चोरोहणीसुत्तं

१. तेन खो पन समयेन जाणुस्सोणि ब्राह्मणो तदहुपोसथे
सीसंन्हातो नवं खोमयुगं निवत्थो अल्लकुसमुर्द्धि आदाय भगवतो
अविद्वरे एकमन्तं ठितो होति । अह्वा खो भगवा जाणुस्सोणि ब्राह्मणं
तदहुपोसथे सीसंन्हातं नवं खोमयुगं निवत्थं अल्लकुसमुर्द्धि आदाय एकमन्तं^{१५}
ठितं । दिस्वान जाणुस्सोणि ब्राह्मणं एतदवोच —

२. “कि नु त्वं, ब्राह्मण, तदहुपोसथे सीसंन्हातो नवं खोमयुगं
निवत्थो अल्लकुसमुर्द्धि आदाय एकमन्तं ठितो ? कि त्वज्ज ब्राह्मण-
कुलस्सा” ति^३ ?

“पञ्चोरोहणी, भो गोतम, अज्ज ब्राह्मणकुलस्सा” ति ।

“यथा कथं पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ?

“इध, भो गोतम, ब्राह्मणा तदहुपोसथे सीसंन्हाता नवं खोमयुगं
निवत्था अल्लेन गोमयेन^४ पथर्वि ओपुञ्जित्वा हरितेहि कुसेहि पत्थरित्वा

१. ग्रन्तिखो — सी०, स्या०, रो० । २. सप्पतिखो — सी०, स्या०, रो० । ३. ति पुञ्चि
— सी० । ४. गोमेन — सी० ।

अन्तरा च वेलं अन्तरा च अग्न्यागारं सेव्यं कप्पेन्ति । ते तं रक्तं तिकखतुं पच्चुट्टाय पञ्जलिका अर्मिंग नमस्सन्ति – ‘पञ्चोरोहाम भवन्तं, पञ्चोरोहाम भवन्तं’ ति । वहुकेन च सप्पितेलनवनीतेन अर्मिंग सन्तप्पेन्ति । तस्या च रक्तिया अच्छयेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन ब्राह्मणे ५ सन्तप्पेन्ति । एवं, भो गोतम, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“अञ्जन्या खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणानं पञ्चोरोहणी होति, अञ्जन्या च पन अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी होती” ति ।

B. 460

“यथा कथं पन, भो गोतम, अरियस्स विनये पञ्चोरोहणी होति ? साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये १० पञ्चोरोहणी होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो पञ्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

३. “इध, ब्राह्मण, अरियसावको इति पटिसञ्चक्षति – १५ ‘पाणातिपातस्स खो पापको विपाको दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति” पटिसङ्घाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पञ्चोरोहति ।

... अदिनादानस्स खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय अदिनादानं पजहति; २० अदिनादाना पञ्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स-खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय कामेसुमिच्छाचारं पजहति; कामेसुमिच्छाचारा पञ्चोरोहति ।

R. 251 २५ ... मुसावादस्स खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्प- रायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय मुसावादं पजहति; मुसावादा पञ्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको – दिट्टे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय पिसुणं वाचं पजहति; पिसुणाय वाचाय पञ्चोरोहति ।

... फरसाय वाचाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय फरसं वाचं पजहति; फरसाय वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्फप्पलापस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय सम्फप्पलापं पजहति; ५ सम्फप्पलापा पच्चोरोहति ।

... अभिज्ञाय खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । सो इति पटिसङ्घाय अभिज्ञं पजहति; अभिज्ञाय पच्चोरोहति ।

... व्यापादस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं १० चा ति । सो इति पटिसङ्घाय व्यापादं पजहति; व्यापादा पच्चोरोहति ।

“इध, ब्राह्मण ... पटिसङ्घक्खति – ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्घाय मिच्छादिट्ठिं पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । एवं खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होती” ति । १५

पृ. ४. “अञ्जनथा खो, भो गोतम, ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी होति, अञ्जनथा च पन अरियस्स विनये पच्चोरोहणी होति । इमिस्सा^१, भो गोतम, अरियस्स विनये पच्चोरोहणिया ब्राह्मणानं पच्चोरोहणी कलं नारघति सोळसि । अभिकक्तं, भो गोतम ... ऐ०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अञ्जतग्ने पाणुपेतं सरणं गतं” ति । २०

२. अरियपच्चोरोहणीसुतं

१. “अरियं वो, भिक्खवे, पच्चोरोहणि देसेस्तामि । तं सुणाथ, साधुक मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्तोसुं । भगवा एतदवोच –

२. “कतमा च, भिक्खवे, अरिया पच्चोरोहणी ? इध, २५ वा भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसङ्घक्खति – ‘पाणातिपातस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । सो इति पटिसङ्घाय पाणातिपातं पजहति; पाणातिपाता पच्चोरोहति ।

१. इमिस्स च – सी०, स्पा०, रो० ।

... अदिनादानस्स खो पापको विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा ति । यो इति पटिसङ्घाय अदिनादानं पजहति; अदिनादाना पच्चोरोहति ।

... कामेसुमिच्छाचारस्स खो पापको विपाको ... पे०... कामेसु-
५ मिच्छाचारा पच्चोरोहति ।

B. 452 ... मुसावादस्स खो पापको विपाको ... पे०... मुसावादा
पच्चोरोहति ।

... पिसुणाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... पिसुणाय
वाचाय पच्चोरोहति ।

10 ... फरसाय वाचाय खो पापको विपाको ... पे०... फरसाय
वाचाय पच्चोरोहति ।

... सम्पत्तलापस्स खो पापको विपाको ... पे०... सम्पत्तलापा
पच्चोरोहति ।

... अभिज्ञाय खो पापको विपाको ... पे०... अभिज्ञाय
15 पच्चोरोहति ।

... व्यापादस्स खो पापको विपाको ... पे०... व्यापादा पच्चो-
रोहति ।

“इधं भिक्खुवे पटिसङ्घकलति – ‘मिच्छादिट्ठिया खो पापको
विपाको – दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्परायं चा’ ति । यो इति पटिसङ्घाय
20 मिच्छादिट्ठि पजहति; मिच्छादिट्ठिया पच्चोरोहति । अयं चुञ्चति,
भिक्खुवे, ग्रसिया पच्चोरोहणी” ति ।

३. सङ्घारथसुतं

१. यथ खो सङ्घारखो ग्राहणो येन भगवा तेनुपसङ्ख्यिः
उपमङ्कमित्वा भगवता संष्ठि सम्बोदि । सम्बोदनीय कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्त्र निसीदि । एकमन्त्रं निसिद्धो खो सङ्घारखो
25 ग्राहणो भगवत्त एतदवोच –

२. “किं न चो, भो गोतम, श्रोरिम तीरं, कि पारिमं तीरं” ति ?

“पाणातिपातो यो, ग्राहण, श्रोरिम तीरं, पाणातिपाता वेसमणी
पारिमं तीरं । अदिनादानं यो, ग्राहण, श्रोरिमं तीरं, अदिनादाना

वेरमणी पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसु-
मिच्छाचारा वेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा ,
वेरमणी पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय
वेरमणी पारिमं तीरं । फरसा वाचा ओरिमं तीरं, फरसाय वाचाय वेरमणी
पारिमं तीरं । सम्फप्तलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्तलापा वेरमणी पारिमं
तीरं । अभिज्ञा ओरिमं तीरं, अनभिज्ञा पारिमं तीरं । व्यापादो ओरिमं
तीरं, अव्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिद्वि ओरिमं तीरं, सम्मादिद्वि
पारिमं तीरं । इदं खो, ब्राह्मण, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

“अप्पका ते भनुस्सेसु, ये जना पारगामिनो ।

अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥ 10

“ये च खो सम्मदकखाते, धम्मे धम्मानुवत्तिनो ।

ते जना पारमेस्सान्ति, मच्चुधेयं सुदुत्तरं ॥

“कण्हं धम्मं विष्पहाय, सुक्कं भावेय पण्डितो ।

ओका अनोकमागम्म, विवेके यथ दूरमं ॥

“तत्राभिरतिमिच्छेय, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।

परियोदपेय ग्रत्तानं, चित्तक्लेसेहि पण्डितो ॥

“येसं सम्बोधियज्जेसु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।

आदानपटिनिस्सम्मे, अनुपादाय ते रता ।

लीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिवृता” ति ॥

४. ओरिमसुत्तं

१. “ओरिमं च, भिक्खवे, तीरं देसेस्सामि पारिमं च तीरं । 20

तं सुणाय ... पे०... कतमं च, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, कतमं च पारिमं
तीरं ? पाणातिपातो, भिक्खवे, ओरिमं तीरं, पाणातिपाता वेरमणी
पारिमं तीरं । अदिन्नादानं ओरिमं तीरं, अदिन्नादाना वेरमणी
पारिमं तीरं । कामेसुमिच्छाचारो ओरिमं तीरं, कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणी पारिमं तीरं । मुसावादो ओरिमं तीरं, मुसावादा वेरमणी
पारिमं तीरं । पिसुणा वाचा ओरिमं तीरं, पिसुणाय वाचाय वेरमणी
पारिमं तीरं । फरसा वाचा ओरिमं तीरं, फरसाय वाचाय वेरमणी
पारिमं तीरं । सम्फप्तलापो ओरिमं तीरं, सम्फप्तलापा वेरगणी पारिमं

तीरं । अभिज्ञा ओरिमं तीरं, अनभिज्ञा पारिमं तीरं । व्यापादो ओरिमं तीरं, अव्यापादो पारिमं तीरं । मिच्छादिटि ओरिमं तीरं, सम्मादिटि पारिमं तीरं । इदं त्वा, भिक्षवे, ओरिमं तीरं, इदं पारिमं तीरं ति ।

- R. 24 ५ "अप्पका ते मनुस्सेतु, ये जना पारणामितो ।
अथायं इतरा पजा, तीरमेवानुधावति ॥
- "ये च दो सम्मदक्षताते, धम्मे धम्मानुवत्तितो ।
ते जना पारमेस्तन्ति, मञ्चुवेयं सुदुत्तरं ॥
- B. 464 १० "कण्हं धम्मं विप्पहाय, सुकं भावेय पण्डितो ।
ओका अनोकमागम्म, विवेके यत्थ दूरमं ॥
- "तनाभिरतिमिच्छेय, हित्वा कामे अकिञ्चनो ।
परियोदयेय अत्तानं, चित्तकलेसेहि पण्डितो ॥
- "येसं सम्बोधियज्ज्ञेतु, सम्मा चित्तं सुभावितं ।
आदानपटिनिस्तगे, अनुपादाय ये रता ।
खीणासवा जुतिमन्तो, ते लोके परिनिवृता" ति ॥

५. पठमश्रधम्मसुतं

१. "अवम्मो च, भिक्षवे, वेदितव्वो अनत्यो च, धम्मो च वेदितव्वो अत्यो च । अवम्म च विदित्वा अनत्यं च, धम्मं च विदित्वा अत्यं च यवा धम्मो यवा अत्यो तया पटिपञ्जितव्वं ।

२. "कतमो च, भिक्षवे, अवम्मो च अनत्यो च ? पाणाति-
पातो, अदित्तादान, कामेसुमिच्छाचारो, मुनावादो, पिसुणा वाचा, कर्त्ता वाचा, मम्पत्पत्तापो, अभिज्ञा, व्यापादो, मिच्छादिटि — अय वुच्चति, भिक्षवे, अवम्मो च अनत्यो च ।

३. "कतमो च, भिक्षवे, धम्मो च अत्यो च ? पाणातिपाता वेरमणी, अदित्तादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, कर्त्ताय वाचाय वेरमणी, सम्पत्ताया वेरमणी, अभिज्ञा, अव्यापादो, धम्मादिटि — अय वुच्चति, भिक्षवे, धम्मो च अत्यो च ।

४. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो अनत्थो च; धम्मो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा अनत्थं च, धम्मं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं” ति, इति यं तं वुत्तं, इदमेतं पटिच्च वुत्तं” ति ।

६. द्रुतियाधम्मसुत्तं

१. “अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं” ति । इदमवोच भगवा । इदं वत्वान् सुगतो उद्गायासना विहारं पाविसि ।

२. अथ खो तेसं भिक्खूनं ग्रन्तिरपकर्त्तस्स भगवतो एतदहोसि — “इदं खो नो, आवुसो, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविट्ठो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो धम्मो च; अनत्थो च वेदितब्बो अत्थो च । अधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्थं च विदित्वा अत्थं च यथा धम्मो यथा अत्थो तथा पटिपञ्जितब्बं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिदुस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेय्या” ति ?

३. अथ खो तेसं भिक्खूनं एतदहोसि — “अयं खो आयस्मा महाकच्चानो सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विज्ञूनं सज्ज्ञाचारीनं । पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिदुस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यन्नून मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्केष्याम; उपसङ्केष्याम; आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो व्याकरिस्सति तथा नं घारेस्सामा” ति ।

४. अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्केष्याम; उपसङ्केष्याम; आयस्मता महाकच्चानेन सर्द्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीयं कवं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसीद्वा २५ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदबोचुं —

५. “इदं खो नो, आवुसो कच्चान, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविट्ठो

२५६

— 'अवम्मो च, भिन्नख्वे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्यो च वेदितव्वो अत्यो च। अवम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्यं च विदित्वा अत्यं च यथा धम्मो यथा ग्रत्यो तथा पटिपञ्जितव्व' ति ।

४६०

“तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं अचिरपक्कल्तस्स भगवतो एतदहोसि ५ — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सद्वित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्यारेन अत्यं अविभजित्वा उद्यायासना विहारं पविष्टो — अधम्मो च, भिन्नख्वे ... पै०... तथा पटिपञ्जितव्वं ति । को तु खो इमस्स भगवता सद्वित्तेन उद्देसस्स उद्दित्वारेन अत्यं अविभक्तस्स वित्यारेन अत्यं विभजेया’ ति ?

१० “तेसं नो, आवुसो, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा महाकच्चानो मत्यु चेव सवण्णितो, सम्भावितो च विज्ञानं सब्रह्माचारीनं। पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सद्वित्तेन उद्देसस्स उद्दित्वारेन अत्यं अविभक्तस्स वित्यारेन अत्यं विभजितु । यन्नान् मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्गमेयाम, उपराङ्गमित्वा आयस्मत्व १५ महाकच्चानं एतमत्यं पटिपुच्छेयाम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो व्याकरित्सति तथा नं धारेस्तामा’ ति । विभजतु आयस्मा महाकच्चानो” ति ।

२० ६. “सेव्ययापि, आवुसो, पुरिसो सारत्यिको सारगवेसी सार- परियेसं चरमानो महतो स्तवत्स्स तिटुतो सारवतो अतिकम्भेव मूल ग्रत्यिकम्भम् खन्वं सारापलासे सार परियेमितव्वं मन्त्रेय । एव सम्पदमिदं आयस्मन्तानं सत्वरि सम्मुखीभूते तं भगवन्त अतिसित्वा अन्वे एतमत्यं पटिपुच्छितव्वं मन्त्रय । सो हावुसो, भगवा जानं जानाति पस्त पस्तति चम्मुभूतो जाणभूतो धम्मभूतो व्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्यस्य निन्नेता अमतस्म दाता धम्मस्मामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स २५ २५ कालो अहोसि य तुम्हे भगवन्तयेव उपराङ्गमित्वा एतमत्यं पटिपुच्छे- याय । यथा वो भगवा व्याकरेय तथा न धारेयाया” ति ।

७ “अदा, आवुसो कच्चान, भगवा जानं जानाति पस्तं पस्तति चम्मुभूतो जाणभूतो धम्मभूतो व्रह्मभूतो वत्ता पवत्ता अत्यस्य निन्नेता अमतस्म दाता धम्मस्मामी तथागतो । सो चेव पनेतस्स कालो अहोसि ९० य मयं भगवन्तयेव उपराङ्गमित्वा एतमत्यं पटिपुच्छेयाम । यथा नो भगवा व्याकरेय तथा न धारेयाम । अपि चायस्मा मनाच्चानो

सत्थु चेव संवर्णितो, सम्भावितो च विज्ञानं सब्रह्मचारीनं । पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सहितेन उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । विभजतायस्मा महाकच्चानो अग्रहं करित्वा” ति ।

८. “तेन हावुसो, सुणाय, साधुकं मनसि करोथ; भासि- ५ स्सामी” ति । “एवं, आवुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो महाकच्चा- नस्स पच्चस्सोसुं । अथायस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

९. “यं खो नो, आवुसो, भगवा सहितेन उद्देसं उद्दिष्टित्वा वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविष्टो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो ... पे०... तथा पटिपञ्जितव्वं’ ति । कतमो चावुसो, १० अधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो च अनत्थो, कतमो च अत्थो ?

१०. “पाणातिपातो, आवुसो, अधम्मो; पाणातिपाता वेरमणी धम्मो; ये च पाणातिपातपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; पाणातिपाता वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिष्पूर्वि गच्छन्ति, अयं अत्थो । १५

११. “अदिन्नादानं, आवुसो, अधम्मो; अदिन्नादाना वेरमणी धम्मो; ये च अदिन्नादानपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा प्रभवन्ति, अयं अनत्थो; अदिन्नादाना वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिष्पूर्वि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१२. “कामेसुमिच्छाचारो, आवुसो, अधम्मो; कामेसुमिच्छा- २० चारा वेरमणी धम्मो; ये च कामेसुमिच्छाचारपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्थो; कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी- पच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिष्पूर्वि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१३. “मुसावादो, आवुसो, अधम्मो; मुसावादा वेरमणी धम्मो; ये च मुसावादपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं २५ अनत्थो; मुसावादा वेरमणीपच्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना- पारिष्पूर्वि गच्छन्ति, अयं अत्थो ।

१४. “पिसुणा वाचा, आवुसो, अधम्मो; पिसुणाय वाचाय वेरमणी धम्मो; ये च पिसुणवाचापच्चया अनेके पापका अकुसला

धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; पिसुणाय वाचाय वेरमणीपञ्चया च
अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्व गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

408

१५. “फहसा वाचा, आवुसो, अधम्मो; फहसाय वाचाय
वेरमणी धम्मो; ये च फहसावाचापञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा
५ सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; फहसाय वाचाय वेरमणीपञ्चया च अनेके
कुसला धम्मा भावनापारिपूर्व गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

१६. “सम्फप्लापो, आवुसो, अधम्मो; सम्फप्लापा वेरमणी
धम्मो; ये च सम्फप्लापञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा
सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; सम्फप्लापा वेरमणीपञ्चया च अनेके कुसला
१० धम्मा भावनापारिपूर्व गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

१७. “अभिज्ञा, आवुसो, अधम्मो; अनभिज्ञा धम्मो; ये च
च अभिज्ञापञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्यो; अनभिज्ञापञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्व
गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

१८. “व्यापादो, आवुसो, अधम्मो; अव्यापादो धम्मो; ये च
व्यापादपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो;
अव्यापादपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिपूर्व गच्छन्ति,
अयं अत्यो ।

१९. “मिच्छादिटि, आवुसो, अधम्मो; सम्मादिटि धम्मो;
२० ये च मिच्छादिटिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति,
अयं अनत्यो; सम्मादिटिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावना-
पारिपूर्व गच्छन्ति, अयं अत्यो ।

२०. “‘यं खो नो, आवुसो, भगवा सद्गुत्तेन उद्देसं उद्दिसित्या
१. २१२ वित्यारेन अत्यं अविभजित्वा उद्यायासना विहारं पविष्टो — अधम्मो
२३ च, भिक्षुवे, वेदितव्यो ... पे०... तया पटिपञ्जितव्यं’ ति । इमस्स खों
भर्ह, आवुसो, भगवता मद्गुत्तेन उद्देसस्स उद्दिष्टस्स वित्यारेन अत्यं
अपिनतस्मै एवं वित्यारेन अत्यं आजानामि । आकृद्धामाना च पन
तुन्हे, आवुसो, भगवन्तयेव उपमद्धमित्वा एतमत्यं पटिपुच्छेय्याय ।
पया नो भगवा व्याकरोति तया नं धारेय्याया’ ति ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खुं आयस्मतो महाकच्चानस्स भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्गायासना येन भगवा तेनुप-सङ्कर्मितुं; उपसङ्कर्मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खु भगवन्तं एतदवोचुं —

२१. “यं खो नो, भन्ते, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा ५ वित्थारेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविठो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपञ्जितब्बं’ ति ।

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं अचिरपक्कन्तस्स भगवतो एतद-होसि — ‘इदं खो नो, आवुसो, भगवा सहित्तेन उद्देसं उद्दिसित्वा वित्था-रेन अत्थं अविभजित्वा उद्गायासना विहारं पविठो — ‘अधम्मो च, भिक्खवे, वेदितब्बो ... पे०... तथा पटिपञ्जितब्बं’ ति । को नु खो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिदुस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजेया’ ति ?

“तेसं नो, भन्ते, अम्हाकं एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा महा-कच्चानो सत्थु चेव संवण्णितो, सम्भावितो च विज्ञानं सन्नाहाचारीनं । १५ पहोति चायस्मा महाकच्चानो इमस्स भगवता सहित्तेन उद्देसस्स उद्दिदुस्स वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं विभजितुं । यन्नात् मयं येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्करेय्याम; उपसङ्कर्मित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं पटिपुच्छेय्याम । यथा नो आयस्मा महाकच्चानो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामा’ ति । २०

“अथ खो मयं, भन्ते, येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्कर्मित्वा; उपसङ्कर्मित्वा आयस्मन्तं महाकच्चानं एतमत्थं अपुच्छम्हा’ । तेसं नो, भन्ते, आयस्मता महाकच्चानेन इमेहि अखरेहि^१ इमेहि पदेहि इमेहि व्यञ्जनेहि अत्थो सुविभत्तो” ति ।

२२. “साधु साधु, भिक्खवे ! पण्डितो, भिक्खवे, महाकच्चानो । २५ महापञ्चो, भिक्खवे, महाकच्चानो । मं चे पि तुम्हे, भिक्खवे, उपसङ्कर्मित्वा एतमत्थं पटिपुच्छेय्याथ, अहं पि चेतं एवमेव व्याकरेयं यया तं महाकच्चानेन व्याकतं । एसो चेव तस्स अत्थो । एवं च नं धारे-य्यावा” ति ।

१. पुस्त्यन्त्रा — सी०, स्या०, रो० । २. धाकरेहि — सी०; धाकारेहि — स्या०, रो० ।

७. तत्त्वयग्रधम्मसुत्तं

. ४७० १. “ग्रधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्यो
च वेदितव्वो अत्यो च। ग्रधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्यं च विदित्वा
अत्यं च यथा धम्मो यथा अत्यो तथा पटिपञ्जितव्वं”।

२. “कतमो च, भिक्खवे, ग्रधम्मो, कतमो च धम्मो; कतमो
५ च अनत्यो, कतमो च अत्यो ? पाणातिपातो, भिक्खवे, ग्रधम्मो;
पाणातिपाता वेरमणी धम्मो; ये च पाणातिपातपञ्चया अनेके पापका
अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं अनत्यो; पाणातिपाता वेरमणीपञ्चया
च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूर्व गच्छन्ति, अयं अत्यो।

R. 261 ३. “अदिज्ञादानं, भिक्खवे, ग्रधम्मो; अदिज्ञादाना वेरमणी
१० धम्मो ... कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, ग्रधम्मो; कामेसुमिच्छाचारा
वेरमणी धम्मो ... मुसावादो, भिक्खवे, ग्रधम्मो; मुसावादा वेरमणी
धम्मो .. पिसुणा वाचा, भिक्खवे, ग्रधम्मो; पिसुणाय वाचाय वेरमणी
धम्मो .. फस्सा वाचा, भिक्खवे, ग्रधम्मो, फस्साय वाचाय वेरमणी
धम्मो ... सम्फृप्तलापो, भिक्खवे, ग्रधम्मो; सम्फृप्तलापा वेरमणी धम्मो
१५ ... अभिज्ञा, भिक्खवे, ग्रधम्मो; अनभिज्ञा धम्मो ... व्यापादो,
भिक्खवे, ग्रधम्मो; अव्यापादो धम्मो ...।

४. “मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, ग्रधम्मो; सम्मादिट्ठि धम्मो, ये
च मिच्छादिट्ठिपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति, अयं
अनत्यो; सम्मादिट्ठिपञ्चया च अनेके कुसला धम्मा भावनापारिषूर्व
२० गच्छन्ति, अयं अत्यो।

५. “ग्रधम्मो च, भिक्खवे, वेदितव्वो धम्मो च; अनत्यो च
वेदितव्वो अत्यो च। ग्रधम्मं च विदित्वा धम्मं च, अनत्यं च विदित्वा
अत्यं च यथा धम्मो यथा अत्यो तथा पटिपञ्जितव्वं” ति, इति यं तं वुत्तं,
इदमेतेऽपटिच्छ वुत्त” सि ।

८. कम्मनिदानसुत्तं

२३ १. “पाणातिपातं पाह”, भिक्खवे, तिविदं वदामि – लोमहेतुक
पि, दोसहेतुक पि, भोहेतुकं पि ।

२. पटिपञ्जितव्वं ति ~ सं०, स्या०, रा० । २ पह – मी० स्या०, रा० ।

२. “अदिनादानं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

३. “कामेसुमिच्छाचारं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

४. “मुसावादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं ५ पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

५. “पिसुणवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

६. “फल्सवाचं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं 10 पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

७. “सम्पर्पलापं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

८. “अभिज्ञं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

९. “ब्यापादं पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं 15 पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि ।

१०. “मिच्छादिर्द्वि पाहं, भिक्खवे, तिविधं वदामि — लोभहेतुकं पि, दोसहेतुकं पि, मोहहेतुकं पि । इति खो, भिक्खवे, लोभो कम्मनिदानसम्भवो, दोसो कम्मनिदानसम्भवो, मोहो कम्मनिदानसम्भवो । लोभक्खया कम्मनिदानसङ्घयो, दोसक्खया कम्मनिदान- 20 सङ्घयो, मोहक्खया कम्मनिदानसङ्घयो” ति ।

६. परिक्कमनसुत्तं

१. “सपरिक्कमनो अयं, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो अपरिक्कमनो । कथं च, भिक्खवे, सपरिक्कमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो अपरिक्कमनो ? पाणातिपातिस्स, भिक्खवे, पाणातिपाता वेरमणी परिक्कमनं होति । अदिनादायिस्स, भिक्खवे, अदिनादाना वेरमणी 25 परिक्कमनं होति । कामेसुमिच्छाचारिस्स, भिक्खवे, कामेसुमिच्छा-

चारा वेरमणी परिककमनं होति । मुसावादिस्स, भिक्खवे, मुसावादा वेरमणी परिककमनं होति । पिसुणवाचस्स, भिक्खवे, पिसुणाय वाचाय वेरमणी परिककमनं होति । फखसवाचस्स, भिक्खवे, फखसाय वाचाय वेरमणी परिककमनं होति । सम्फप्पलापिस्स^१, भिक्खवे, सम्फप्पलापा वेरमणी परिककमनं होति । अभिज्ञालुस्स, भिक्खवे, अनभिज्ञा परिककमनं होति । व्यापन्नचित्तस्स^२, भिक्खवे, अव्यापादो परिककमनं होति । मिच्छादिद्विस्स, भिक्खवे, सम्मादिद्वि परिककमनं होति । एवं खो, भिक्खवे, सपरिककमनो अयं धम्मो, नायं धम्मो अपरिककमनो” ति ।

१०. चुन्दसुत्तं

R. 263

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा पावायं विहरति चुन्दस्त
१० कम्मारपुत्तस्त अम्बवने । अयं खो चुन्दो कम्मारपुत्तो येन भगवा तेनुप-
सङ्क्रमि; उपसङ्क्रमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसीनं खो चुन्दं कम्मारपुत्तं भगवा एतदबोच –

२. “कस्त नो त्वं, चुन्द, सोचेय्यानि रोचेसी” ति ?

“ब्राह्मणा, भन्ते, पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका^३
१५ अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्चापेन्ति; तेसाहं सोचे-
य्यानि रोचेसी” ति ।

“यदा कथं पन, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल-
मालिका अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्चापेन्ती” ति ?

“इद, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका
२० अग्गिपरिचारिका उदकोरोहका । ते सावक^४ एवं समादपेन्ति – ‘एहि त्वं,
अम्मो पुरिस, कालस्सेव^५ उद्धृत्तो^६ व^७ सयनम्हा पर्यवि आमसेव्यासि;
नो चे पर्यवि आमसेव्यासि, अल्लानि^८ गोमयानि^९ आमसेव्यासि; नो चे
अल्लानि गोमयानि आमसेव्यासि, हरितानि तिणानि आमसेव्यासि;
नो चे हरितानि तिणानि आमसेव्यासि, अग्गि परिचरेव्यासि; नो चे
२५ अग्गि परिचरेव्यासि, पञ्जनिको आदिन्चं नमस्सेव्यासि; नो चे पञ्ज-

१. सम्प्रयत्नापत्त्व – सी०, रा० । २. व्यापादस्त्र – सी०, रा०; व्यापमस्त्र – स्या०।
३. चरेम्याकी – सी० । ४. सेवालमालिका – सी०, स्या०, रा० । ५. पञ्जपेन्ति –
म० । ६. सावक – स्या० । ७. सदासस्तेव – स्या० । ८-९. उद्धृत्ता – स्या०; उद्धृत्ती –
य – या० । १०-११. अन्तामयानि – स्या० ।

लिको आदिच्चं नमस्सेय्यासि, सायततियकं उदकं ओरोहेय्यासी' ति । एवं खो, भन्ते, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवालमालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्जापेन्ति; तेसाहं सोचेय्यानि रोचेमी" ति ।

"अञ्जनथा खो, चुन्द, ब्राह्मणा पच्छाभूमका कमण्डलुका सेवाल- 5 मालिका अग्निपरिचारिका उदकोरोहका सोचेय्यानि पञ्जापेन्ति, अञ्जनथा च पन अरियस्स विनये सोचेय्यं होती" ति ।

"यथा कथं पन, भन्ते, अरियस्स विनये सोचेय्यं होति ? साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये सोचेय्यं होती" ति । 10

"तेन हि, चुन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-स्सामी" ति । "एवं, भन्ते" ति खो चुन्दो कम्माख्युतो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदबोच -

३. "तिविधं खो, चुन्द, कायेन असोचेय्यं होति; चतुविधं वाचाय असोचेय्यं होति; तिविधं मनसा असोचेय्यं होति । 15

४. "कथं च, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति ?

"इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपाती होति लुदो^१ लोहितपाणि हतपहते^२ निविटो अद्यापन्नो पाणभूतेत्सु^३ ।

"अदिनादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अञ्जनगतं वा तं^४ अदिनं थेयसज्जातं आदाता होति । 20

"कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरकिखता पितुरकिखता मातापितुरकिखता^५ भातुरकिखता भगिनिरकिखता जातिरकिखता गोत्तरकिखता^६ धम्मरकिखता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुणपरिकिखता^७ पि, तथारूपासु चारितं आपज्जिता होति । एवं खो, चुन्द, तिविधं कायेन असोचेय्यं होति । 25

५. "कथं च, चुन्द, चतुविधं वाचाय असोचेय्यं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो मुसावादी होति । सभगगतो^८ वा परिसगगतो^९ वा

१. लुदो - स्या० । २. हृतपहते - सी० । ३. सब्बपाणभूतेत्सु - सी०, रो० । ४. स्या० पोत्यके नत्यि । ५. सी०, स्या०, रो० पोत्यके त्सु नत्यि । ६. सी०, स्या०, रो० पोत्यके त्सु नत्यि । ७. मालागुणपरिवित्ता - सी०, रो०; मालागुणपरिवित्ता - स्या० । ८-९. समागतो वा परिसगगतो - सी०, रो० ।

आतिमज्जगतो वा पूर्गमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो
१. ४७४ सक्षिप्तुः १ - 'एहम्भो' पुरिस, यं जानासि तं वदेही' ति, सो अजानं
२. २६५ वा आह॑ 'जानामी' ति, जानं वा आह 'न जानामी' ति; अपस्तं वा आह
५ वा आमिनकिञ्चिकवहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति ।

"पिण्डुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुन अक्खाता इमेसं भेदाय,
अमुन वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्रानं वा
भेत्ता, भिजानं वा अनुप्पदाता, वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी वग्ग-
कर्ण॑ वाचं भासिता होति ।

१० "फलसवाचो होति - या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका
परभिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथार्हपि वाचं
भासिता होति ।

१५ "सम्पर्यलादी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी
अवम्मवादी अविनयवादी; अनिधानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन
अनपदेसं अपरिव्रत्तवर्ति अनत्यसंहितं । एवं खो, चुन्द, चतुर्विवं
वाचाय असोचेयं होति ।

६. "कथं च, चुन्द, तिविधं मनसा असोचेयं होति ? इव,
चुन्द, एकच्चो अभिज्ञालु होति । यं तं परस्त परवितूपकरणं तं
अभिज्ञिता होति - 'अहो वत यं परस्त तं ममस्ता' ति ।

२० "द्यापदचितो होति पद्मुमनसङ्कृप्तो - 'इमे सत्ता हृज्जन्तु
वा वज्जन्तु' वा उच्चिद्गज्जन्तु वा विनस्तन्तु वा मा वा अहेसु" ति ।

२५ "भिञ्चादिटिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्य दितं, नष्टि
यिदं, नत्य हुतं, नत्य सुकट्टुकटानं कम्मानं फलं विपाको, नत्य
यथं लोको, नत्य परो लोको, नत्य भाता, नत्य पिता, नत्य सत्ता
ओपपातिका, नत्य लोके समणत्राहणा सम्मगता सम्माप्तिपत्रा ये
इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्ञा सच्चिद्कृत्वा पवेदेन्ती' ति ।
एवं खो, चुन्द, मनसा तिविधं असोचेयं होति ।

१. परिष्वटुः - स्या० । २. एहि नो - स्या० । ३. पद् - रो० । ४. चमक्कर्ण -
स्या० । ५. विग्नन्तु - स्या० । ६. ० शंड वा - सी० रो० ।

७. “इमे खो, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा । इमेहि खो, चुन्द, दसहि अकुसलेहि कम्मपथेहि समन्नागतो कालससेव उद्घृहन्तो व सयनम्हा पथविं चे पि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि पथविं आमसति, असुचियेव होति ।

“अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति; नो ५ चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, असुचियेव होति ।

“हरितानि चे पि तिणानि आमसति, असुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, असुचियेव होति ।

“अर्गिं चे पि परिचरति, असुचियेव होति, नो चे पि अर्गिं परिचरति, असुचियेव होति । १०

“पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, असुचियेव होति ।

“सायततियकं चे पि उदकं ओरोहति, असुचियेव होति; नो चे पि सायततियकं उदकं ओरोहति, असुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस अकुसलकम्मपथा असुचियेव^१ होन्ति^२ असुचिकरणा च । १५

“इमेसं पन, चुन्द, दसब्दं अकुसलानं कम्मपथानं समन्नागमनहेतु निरयो पञ्जायति, तिरच्छानययोनि पञ्जायति, पेत्तिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो^३ ।

८. “तिविधं खो, चुन्द, कायेन सोचेयं होति; चतुविधं वाचाय सोचेयं होति; तिविधं मनसा सोचेयं होति । २०

९. “कथं, च^४ चुन्द, तिविधं कायेन सोचेयं होति ? इध, चुन्द, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहित-दण्डो निहितसत्यो, लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

“अदिनादानं पहाय, अदिनादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिनं २५ येय्यसङ्घातं आदाता होति ।

“कामेसुमिच्छाचारं पहाय, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति या ता मातुरक्षिता पितुरक्षिता मातापितुरक्षिता भातुरक्षिता भगिनिरक्षिता जातिरक्षिता गोत्तरक्षिता धम्भरक्षिता ससामिका

१-१. अगुचि चेव - स्याऽ । २. दुग्गति होति - स्याऽ । ३. च - म० पोत्वके नस्य ।

R. 267

सपरिदण्डा अन्तमसो मालागुल्परिक्षित्ता पि, तथारूपासु न चारितं
आपजिज्ञता होति । एवं खो, चुन्द, तिविवं कायेन सोचेयं होति ।

१०. “कथं च, चुन्द, चतुविविधं वाचाय सोचेयं होति ? इधं,
चुन्द, एकच्चो मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । समग्रतो
५ वा परिसमग्रतो वा आतिमज्जगतो वा पूर्णमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो
वा अभिनीतो सक्रियपुदो ~ ‘एहम्भो’पुरिस, यं जानासि तं बदेही’ ति,
सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपसं
वा आह ‘न पस्सामी’ ति, पसं वा आह ‘पस्त्तामी’ ति । इति अतहेतु
वा परहेतु वा अभिसकिञ्चिक्षेहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।

१०. “पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति – न
इतो मुत्वा अमुत्र अक्षताता इमेसं भेदाय, न अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्षताता
अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्वाता सहितानं वा अनुप्पदाता
समग्रारामो समग्रतो समग्रनन्दी समग्रकरणं वाचं भासिता होति ।

“फशं वाचं पहाय फशाय वाचाय पटिविरतो होति । या
१५ सा वाचा नेला कण्णनुखा पेमनीया हृदयज्ञभा पोरी वहुजनकन्ता वहुजन-
भनापा, तथारूपं वाचं भासिता होति ।

“सम्पर्पलापं पहाय सम्पर्पलापा पटिविरतो होति कालवादी
भूतवादी अत्यवादी धम्पवादी विनयवादी; निवानवर्ति वाचं भासिता
होति कालेन सापदेस परियन्तवर्ति अत्यसहितं । एवं खो, चुन्द, चतुविविधं
२० वाचाय सोचेयं होति ।

R. 277

११. “कथं च, चुन्द, तिविवं मनसा सोचेयं होति ? इधं,
चुन्द, एकच्चो अनभिज्ञातु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अनभिज्ञिता होति – ‘अहो वत यं परस्स तं ममस्सा’ ति ।

“अव्यापद्रचित्तो होति अप्पदुमनसङ्क्लिप्तो ~ ‘इमे सत्ता अवेद-
२५ होन्तु’ अव्यापज्ञा, अनीधा सुत्री अत्तानं परिहरन्तु’ ति ।

R. 268

“सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो – ‘अत्यिं दिनं,
अत्यिं पिंडं, अत्यिं हृतं, अत्यिं मुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको,
अत्यिं अयं लोको, अत्यिं परो लोको, अत्यिं भाताः, अत्यिं पिता, अत्यिं
नत्ता श्रोपपातिका, अत्यिं लोके समणानाह्युणा सम्मग्रता सम्भापटिपदा

ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । एवं खो, चुन्द, तिविधं मनसा सोचेयं होति ।

१२. “इमे खो, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा । इमेहि खो, चुन्द, दसहि कुसलेहि कम्मपथेहि समन्वागतो कालस्सेव उद्धुहन्तो व सयनम्हा पथर्वि चे पि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि पथर्वि आमसति, ५ सुचियेव होति ।

“अल्लानि चे पि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि अल्लानि गोमयानि आमसति, सुचियेव होति ।

“हरितानि चे पि तिणानि आमसति, सुचियेव होति; नो चे पि हरितानि तिणानि आमसति, सुचियेव होति । १०

“अर्णिंग चे पि परिचरति, सुचियेव होति; नो चे पि अर्णिंग परिचरति, सुचियेव होति ।

“पञ्जलिको चे पि आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति; नो चे पि पञ्जलिको आदिच्चं नमस्सति, सुचियेव होति ।

“सायततियकूं चे पि उदकं ओरोहति, सुचियेव होति; नो चे पि सायततियकं उदकं ओरोहति, सुचियेव होति । तं किस्स हेतु ? इमे, चुन्द, दस कुसलकम्मपथा सुचियेव होन्ति सुचिकरणा च । १५

“इमेसं पन, चुन्द, दसन्नं कुसलानं कम्मपथानं समन्वागमन्हेतु देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा पि काच्चि सुगतियो” २० ति ।

१३. एवं वुत्ते चुन्दो कम्मारपुत्तो भगवन्तं एतद्वोच – “अभिकक्तन्तं, भन्ते ... पे०... उपासकं मं, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतगे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

११. जाणुस्सोणिसुत्तं

१. अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवता सद्दि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं २५ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं नितिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतद्वोच –

१-१. सुगति होति – स्याऽ ।

२. “भयमस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा नाम । दानानि देम, सद्वानि करोम – ‘इदं दानं पेतानं जातिसालोहितानं उपकर्पतु, इदं दानं पेता जातिसालोहिता परिभुञ्जन्त्’ ति । कच्चित तं, भो गोतम, दानं पेतानं जातिसालोहितानं उपकर्पति; कच्चित ते पेता जाति-
५ सालोहिता तं दानं परिभुञ्जन्ती” ति ?

“ठाने खो, ब्राह्मण, उपकर्पति, नो अद्वाने” ति ।

“कतम् पन्, भो गोतम, ठानं, कतम् अद्वानं” ति ?

३. “इव, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिनादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुपावाचो होति,
१० फूसवाचो होति, सम्पर्पलापी होति, अभिज्ञालु होति, व्यापनचित्तो होति, मिच्छादिट्टिको होति । सो कायस्त भेदा परं मरणा तिर्यं उप-
पज्जति । यो नेरयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्य यापेति, तेन सो तत्य तिष्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अद्वानं यत्थ ठितस्त तं दानं न उपकर्पति ।

१५ ४. “इथ पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती ... पे०... मिच्छादिट्टिको होति । सो कायस्त भेदा परं मरणा तिरच्छानयोर्नि उपपज्जति ।

B. 473

यो तिरच्छानयोनिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्य यापेति, तेन सो तत्य तिष्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अद्वानं यत्थ ठितस्त तं दानं न उपकर्पति ।

२० ५. “इव पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिनादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फू-
१८ साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्पर्पलापा पटिविरतो होति, अन-
भिज्ञालु होति, अव्यापनचित्तो होति, सम्मादिट्टिको होति । सो कायस्त

II. 270

२५ भेदा परं मरणा मनुस्सानं सहव्यर्त उपपज्जति । यो मनुस्सानं आहारो, तेन सो तत्य यापेति, तेन सो तत्य तिष्ठति । इदं पि खो, ब्राह्मण, अद्वानं यत्थ ठितस्त तं दानं न उपकर्पति ।

६. “इव पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सम्मादिट्टिको होति । सो कायस्त भेदा परं मरणा देवानं

१. कन्तक्ष्यन - कां०, राँ०, कडम - द्वा० । २. न्या० पात्यके नदित्व ।

सहव्यतं उपपञ्जति । यो देवानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिद्वृति । इदं पि, ब्राह्मण, अद्वानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकर्पति' ।

७. “इधं पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ... पे०... मिच्छादिट्टिको होति । सो कायस्स भेदा परं मरणा पेत्तिविसयं उपपञ्जति । यो पेत्तिवेसयिकानं सत्तानं आहारो, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिद्वृति, यं वा पनस्स इतो अनुप्पवेच्छन्ति मित्तामच्चा^१ वा ज्ञातिसालोहिता^२ वा, तेन सो तत्थ यापेति, तेन सो तत्थ तिद्वृति । इदं खो, ब्राह्मण, ठानं यत्थ ठितस्स तं दानं उपकर्पती” ति ।

८. “सचे पन, भो गोतम, सो पेतो ज्ञातिसालोहितो तं ठानं अनुपपन्नो होति, को तं दानं परिभुञ्जती” ति ?

“अञ्चे पिस्स, ब्राह्मण, पेता ज्ञातिसालोहिता तं ठानं उपपन्ना होन्ति, ते तं दानं परिभुञ्जन्ती” ति ।

९. “सचे पन, भो गोतम, सो चेव पेतो ज्ञातिसालोहितो तं ठानं अनुपपन्नो होति अञ्जे पिस्स ज्ञातिसालोहिता पेता तं ठानं अनुपपन्ना होन्ति, को तं दानं परिभुञ्जती” ति ?

“अद्वानं खो एतं, ब्राह्मण, अनवकासो यं तं ठानं विवित्तं अस्स इमिना दीघेन अद्वाना यदिदं पेतेहि ज्ञातिसालोहितेहि । अपि च, ब्राह्मण, दायको पि यनिष्फलो” ति ।

“ग्रद्वाने पि भवं गोतमो परिकर्पं वदती” ति ?

१०. “अद्वाने पि खो अहं, ब्राह्मण, परिकर्पं वदामि । इधं, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फूसवाचो^३ होति, सम्फलप्लापी होति, अभिज्ञालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्टिको होति; सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अर्जं पानं वत्यं यानं मालागन्धविलेपनं^४ सेय्यावसथपदीपेयं । सो कायस्स भेदा परं मरणा हस्तीनं सहव्यतं उपपञ्जति । सो तत्थ लाभी होति अन्नस्स पानस्सा मालानानालङ्घारस्स ।

१. न उपकर्पति – सी०, स्पा०, रो० । २-२. मित्ता या अमच्चा या जारी या सातोहिता – सी०, रो० । ३. फूसवाचो – सी०, रो० । ४. मालागन्ध विलेपन – स्पा० ।

“यं खो, ब्राह्मण, इव पाणातिपाती अदिन्नादायी कामेसुमिच्छा-
चारी मुसावादी पितृणवाचो फूर्सवाचो सम्फप्पलादी अभिज्ञालु
व्यापन्नचित्तो मिच्छादिट्टिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा सहव्यतं
सहव्यतं उपपञ्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स
५ वा अन्नं पानं वत्यं यानं मालागन्वविलेपनं सेव्यावसयपदीपेयं, तेन
सो तत्य लाभी होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

११. “इव पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाती होति ... पे०...
मिच्छादिट्टिको होति । सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं
पानं वत्यं यानं मालागन्वविलेपनं सेव्यावसयपदीपेयं । सो कायस्स
१० भेदा परं मरणा अस्सानं सहव्यतं उपपञ्जति ... पे०... गुन्नं सहव्यतं
उपपञ्जति .. पे०... कुकुरानं सहव्यतं उपपञ्जति । सो तत्य लाभी
होति अन्नस्स पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

B. 481,
R. 272

“यं खो, ब्राह्मण, इव पाणातिपाती . पे०... मिच्छादिट्टिको,
तेन सो कायस्स भेदा परं परं मरणा कुकुरानं सहव्यतं उपपञ्जति ।
१५ यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्यं यानं
मालागन्वविलेपनं सेव्यावसयपदीपेयं, तेन सो तत्य लाभी होति अन्नस्स
पानस्स मालानानालङ्कारस्स ।

१२. “इव पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो
होति ... पे०... नन्मादिट्टिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
२० ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्यं यानं मालागन्वविलेपनं सेव्यावसयपदीपेयं ।
सो कायस्स भेदा परं मरणा भनुस्मानं सहव्यतं उपपञ्जति । सो तत्य
लाभी होति मानुभक्तानं पञ्चनं कामगुणानं ।

“यं खो, ब्राह्मण, इव पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०...
२५ नन्मादिट्टिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा भनुस्मानं सहव्यतं उप-
पञ्जति । य च यो नो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं
पान वत्यं यानं मालागन्वविनेपनं नेव्यावसयपदीपेयं, तेन सो तत्य
नाभी होति मानुभक्तानं पञ्चनं कामगुणानं ।

१३. “इव पन, ब्राह्मण, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो
होनि ... पे०... नन्मादिट्टिको होति । सो दाता होति समणस्स वा
२० ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्यं यानं मालागन्वविलेपनं सेव्यावसयपदीपेयं ।

सो कायस्त भेदा परं मरणा देवानं सहव्यतं उपपज्जति । सो तत्य लाभी होति दिव्वानं पञ्चनं कामगुणानं ।

“यं खो, ब्राह्मण, इधं पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... सम्मादिट्टिको, तेन सो कायस्स भेदा परं मरणा देवानं सहव्यतं उप-पज्जति । यं च खो सो दाता होति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं ५ वत्यं यानं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेयं, तेन सो तत्य लाभी होति दिव्वानं पञ्चनं कामगुणानं । अपि च, ब्राह्मण, दायको पि अनिष्टलो” ति ।

१४. “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! यावच्चिदं, भो गोतम, अलमेव दानानि दातुं, अलं सद्वानि कातुं, यत्र हि नाम १० दायको पि अनिष्टलो” ति ।

“एवमेतं, ब्राह्मण”, दायको पि हि, ब्राह्मण, अनिष्टलो” ति ।

“अभिकक्न्तं, भो गोतम, अभिकक्न्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्ने पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

जाणुस्सोणिवग्नो सत्तरसमो ।

१८. साधुवग्नो

१. साधुसुतं

१. “साधु च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असाधु च । त सुणाथ, १५ साधुकं मनसि करोय; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२. “कतमं च, भिक्खवे, असाधु ? पाणातिपातो, अदिन्नादान, कामेसुमिच्छाचारो, मुसावादो, पिसुणा वाचा, फूर्सा वाचा, सम्फल्पलापो, अभिज्ञा, व्यापादो, मिच्छादिट्टि - इदं वुच्चति, भिक्खवे, असाधु । २०

३ “कतम च, भिक्खवे, साधु ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी, मुसावादा वेरमणी, पिसुणाय वाचाय वेरमणी, फूर्साय वाचाय वेरमणी, सम्फल्पलापा

१ ब्राह्मण एवमेत ब्राह्मण - सी०, स्या० ।

वेरमणी, अनभिज्ञा, अव्यापादो, सम्मादिटि — इदं वुच्चति, भिक्खवे,
साधू” ति ।

२. अस्तियधम्मसुत्तं

१. “अस्तियधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनस्तियधम्मं च ।
तं सुणाथ .. पे० .. कतमो च, भिक्खवे, अनस्तियो धम्मो ? पाणातिपातो
.. पे० ... मिच्छादिटि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनस्तियो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अस्तियो धम्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे० ... सम्मादिटि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अस्तियो
धम्मो” ति ।

३. कुसलसुत्तं

B. 483 १. “कुसलं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अकुसलं च । तं
१० सुणाथ ... पे० ... कतमं च, भिक्खवे, अकुसलं ? पाणातिपातो ... पे० ..
मिच्छादिटि — इदं वुच्चति, भिक्खवे, अकुसल ।

R. 275 २. “कतमं च, भिक्खवे, कुसलं ? पाणातिपाता वेरमणी
... पे० ... सम्मादिटि — इदं वुच्चति, भिक्खवे, कुसल” ति ।

४. अत्यसुत्तं

१. “अत्य च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनत्य च । तं सुणाथ
१५ .. पे० .. कतमो च, भिक्खवे, अनत्यो ? पाणातिपातो ... पे० ... मिच्छा-
दिटि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनत्यो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अत्यो ? पाणातिपाता वेरमणी
.. पे० ... सम्मादिटि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अत्यो” ति ।

५. धम्मसुत्तं

१. “धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अधम्मं च । तं सुणाथ
२० ... पे० ... कतमो च, भिक्खवे, अधम्मो ? पाणातिपातो ... पे० ...
मिच्छादिटि — अयं वुच्चति, भिक्खवे, अधम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, धम्मो” ति ।

---

६. आसवसुत्तं

१. “सासवं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनासवं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सासवो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सासवो ५ धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनासवो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनासवो धम्मो” ति ।

---

७. वज्जसुत्तं

१. “सावज्जं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अनवज्जं १० व ... च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, सावज्जो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सावज्जो १५ धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनवज्जो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनवज्जो १५ धम्मो” ति ।

---

८. तपनीयसुत्तं

१. “तपनीयं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अतपनीयं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, तपनीयो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो ? पाणातिपाता २० वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अतपनीयो धम्मो” ति ।

---

६. आचयगामिसुत्तं

१. “आचयगामि॑ च वो, भिक्खवे, धर्मं देसेस्तामि अपचय-
गामि॑ च । तं सुगाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, आचयगामी धर्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि॒ – अयं वुच्चति, भिक्खवे, आचय-
गामी धर्मो ।

२. ८२७ ५ “कतमो च, भिक्खवे, अपचयगामी धर्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि॒ – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अपचयगामी
धर्मो” ति ।

१०. दुखद्रुदयसुत्तं

१. “दुखद्रुदयं॑ व वो, भिक्खवे, धर्मं देसेस्तामि सुखद्रयं॑ च ।
तं सुगाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुखद्रुदयो धर्मो ? पाणातिपातो
१० ... पे०... मिच्छादिट्ठि॒ – अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुखद्रुदयो धर्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, नुखद्रयो धर्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि॒ – अयं वुच्चति, भिक्खवे, नुखद्रयो
धर्मो” ति ।

११. विषाक्षमुत्तं

१. ८. 425 “दुखविषाकं॑ च वो, भिक्खवे, धर्मं देसेस्तामि सुखविषाकं॑
१५ च । तं सुगाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, दुखविषाको धर्मो ?
पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि॒ – अयं वुच्चति, भिक्खवे,
दुखविषाको धर्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुखविषाको धर्मो ? पाणातिपाता
वेरमणी ... पे०... नम्मादिट्ठि॒ – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुखविषाको
२० धर्मो” ति ।

साधुवग्नो अट्टारसमो ।

१६. अरियमग्गवग्गो

१. अरियमग्गसुत्तं

१. “अरियमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनरियमग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनरियो मग्गो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अरियो मग्गो ? पाणातिपाता ५ वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियो मग्गो” ति ।

२. कण्हमग्गसुत्तं

१. “कण्हमग्गं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि सुक्कमग्गं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, कण्हो मग्गो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, कण्हो मग्गो । १०

२. “कतमो च, भिक्खवे, सुक्को मग्गो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सुक्को मग्गो” ति ।

३. सद्धम्मसुत्तं

१. “सद्धम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असद्धम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असद्धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, असद्धम्मो । १५

२. “कतमो च, भिक्खवे, सद्धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, सद्धम्मो” ति ।

४. सप्तुरिसधम्मसुत्तं

१. “सप्तुरिसधम्मं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि असप्तुरिसधम्मं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, असप्तुरिसधम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, २० असप्तुरिसधम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सपुरिसधम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, सपुरिसधम्मो” ति ।

५. उप्पादेतव्वधम्मसुत्तं

१. “उप्पादेतव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न उप्पादेतव्वं च । तं सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न उप्पादेतव्वो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, न उप्पादेतव्वो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, उप्पादेतव्वो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, उप्पादेतव्वो धम्मो” ति ।

“व्यापादेतव्वं* च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि अव्यापादेतव्वं च । त सुणाय ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, अव्यापादेतव्वो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, अव्यापादेतव्वो धम्मो ।

३. “कतमो च, भिक्खवे, व्यापादेतव्वो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, व्यापादेतव्वो धम्मो” ति* ।

६. आसेवितव्वधम्मसुत्तं

१. “आसेवितव्वं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नासेवितव्वं च । त सुणाय .. पे०... कतमो च, भिक्खवे, नासेवितव्वो धम्मो ? पाणातिपातो .. पे०... मिच्छादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, नासेवितव्वो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, आसेवितव्वो धम्मो ? पाणातिपाता वेरमणी .. पे०... सम्मादिट्टि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, आसेवितव्वो धम्मो” ति ।

— प्रथ पाठा गी०, स्था०, रा० पात्यवेत्तु न दिस्यति ।

७. भावेतब्बधम्मसुत्तं

१. “भावेतब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न भावेतब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, न भावेतब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो ? पाणातिपाता ५ वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, भावेतब्बो धम्मो” ति ।

८. बहुलीकातब्बसुत्तं

१. “बहुलीकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं” देसेस्सामि न बहुली-कातब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न बहुलीकातब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, १० न बहुलीकातब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, बहुलीकातब्बो धम्मो ? पाणाति-पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, बहुली-कातब्बो धम्मो” ति ।

९. अनुस्सरितब्बसुत्तं

१. “अनुस्सरितब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि नानुस्सरि- १५ तब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, नानुस्सरितब्बो धम्मो ? पाणातिपातो ... पे०... मिच्छादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, नानुस्सरितब्बो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, अनुस्सरितब्बो धम्मो ? पाणाति-पाता वेरमणी ... पे०... सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सरि- २० तब्बो धम्मो” ति ।

१०. सच्चिकातब्बसुत्तं

१. “सच्चिकातब्बं च वो, भिक्खवे, धम्मं देसेस्सामि न सच्चिकातब्बं च । तं सुणाथ ... पे०... कतमो च, भिक्खवे, न सच्चि-

१. धम्मं च – रो० ।

B. 433

कातव्वो धम्मो ? पाणातिपातो .. पे०... मिच्छादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे, न सच्छिकातव्वो धम्मो ।

२. “कतमो च, भिक्खवे, सच्छिकातव्वो धम्मो ? पाणाति-
पाता वेरमणो ... रे०... ममादिट्ठि - अयं वुच्चति, भिक्खवे,
५ सच्छिकातव्वो धम्मो” ति ।

अतिथिमगावग्गो ऊबीसहिमो !

. २०. अपरपुग्गलवग्गो

१-१२. नसेवितव्वादिसुत्तानि

१. “दमहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो पुगलो न सेवितव्वो ।
कतमेहि दमहि ? पाणातिपातो होति, अदिनादायी होति, कामेभु-
मिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फशवाचो
होति, सम्पर्पलापी होति, अभिज्ञालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-
१० दिट्ठिको होति - इमेहि सो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागतो पुगलो
न सेवितव्वो ।

“दमहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो पुगलो सेवितव्वो ।
कतमेहि दमहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिनादाना पटि-
विरतो होति, कामेभुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुमावादा पटिविरतो
१५ होति, पिसुगाय वाचाय पटिविरतो होति, फशाय वाचाय पटिविरतो
होति, नम्पर्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्ञालु होति, अव्यापन्न-
चित्तो होति, सम्मादिट्ठिको होति - इमेहि सो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि
२० समन्वागतो पुगलो सेवितव्वो” ।

२-११. “दमहि, भिक्खवे, धम्मेहि नमन्वागतो पुगलो न
२० नजितव्वो . पे०. नजितव्वो .. न पयिष्यामितव्वो ... पयिष्यसि-
तव्वो .. न पुञ्जो होति .. पुञ्जो होति .. न पानसो होति ... पाससो
होति .. आगाखो होति .. गाखो होति .. अप्पतिस्मो होति .. सप्प-
तिस्मां होति .. न आगधको होति .. आराघको होति .. न विनुज्जरि

१ नारया - मी०, म्या०, रा० । २ अप्पतिस्मा - मी०, म्या०, रा० । ३ उप्प-
तिस्मा - मी०, म्या०, रा० ।

... विसुज्ज्ञति ... मानं नाधिभोति^१ ... मानं अधिभोति ... पञ्जाय न वहुति ... पञ्जाय वहुति ... पे०... पुगलो सेवितव्वो” ।

१२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो पुगलो वहुं अपुञ्जं पसवति ... वहुं पुञ्जं पसवति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा ५ पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटि-विरतो होति, फर्साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्ञालु होति, अव्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्टिको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागतो पुगलो वहुं पुञ्जो पसवती” ति । १०

अपरपुगलवग्नो वीसतिमो ।
चतुर्थो पण्णासको समत्तो ।

२१. करजकायवग्गो

१. पठमनिरयसग्नुतं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निकिखत्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुहो लोहितपाणि हतपहते निविट्टो अद्यापन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

२. “अदिन्नादायी होति । यं तं परस्स परवित्तुपकरणं^२ गामगतं वा अरञ्जगतं वा, तं अदिन्नं थेय्यसङ्घातं आदाता होति । १५

३. “कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरकिखता पितु-रकिखता मातापितुरकिखता भातुरकिखता भगिनिरकिखता ज्ञाति-रकिखता गोत्तरकिखता धम्मरकिखता ससामिका सपरिदण्डा अन्तमसो मात्तागुढपरिकिखता पि, तथारूपासु चारित्तं आपज्जिता होति ।

४. “मुसावादी होति । सभगतो^३ वा परिसगतो वा ज्ञाति-मज्जागतो वा पूगमज्जागतो वा राजकुलमज्जागतो वा अभिनीतो सविख-पुद्गो – ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘जानामी’ ति, जानं वा आह ‘न जानामी’ ति, अपस्तं वा आह ‘पत्सामी’

१. नागिद्वेति – दी० । २. परवित्तुपकरण – स्वा० । ३. सभगतो – दी०, रो० ।

ति, पस्सं वा आह ‘न पस्सामी’ ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिस-
किञ्चिक्षहेतु वा सम्पजानभुसा भासिता होति ।

५. “पिसुणवाचो होति – इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इसेसं
भेदाय, अमुन वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्रानं
५ वा भेता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वगारामो वगरतो वगनन्दी, वग-
कर्णि वाचं भासिता होति ।

६. “कहसवाचो होति – या सा वाचा अण्डका कक्षसा पर-
कटुका परभिसज्जनी कोवसामन्ता असमाविसंवत्तनिका, तयार्हपि
वाचं भासिता होति ।

R. 491 १० ७. “सम्फलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी
अथम्वादी अविनयवादी, अनिवानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन
अनपदेसं अपरियन्तवर्ति अनत्यसंहितं ।

R. 284 ८. “अभिज्ञालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं
अभिज्ञिता होति – ‘अहो वत यं परस्स त मम अस्सा’ ति ।

९. “व्यापनचित्तो होति पदुमनसङ्क्लिप्पो – ‘इमे सत्ता हञ्जन्तु
वा वञ्जन्तु वा उच्चिरञ्जन्तु वा विनस्तन्तु वा मा वा अहेतु’ ति ।

१०. “मिळ्यादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो – ‘नत्य दिनं,
नत्य यिदुं, नत्य हुतं, नत्य सुकतदुक्कटान कम्मानं फल विपाको,
नत्य अयं लोको, नत्य परो लोको, नत्य माता, नत्य पिता, नत्य
२० सत्ता ओपपातिका, नत्य लोके समणन्नाहुणा भम्मगता सम्मापठिपन्ना
ये इमं च लोकं पर च लोकं ययं अभिज्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती’ ति ।
इमेहि यो, भिन्नवे, इनहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्षित्तो
एवं निरये ।

११. “दसहि, निक्षये, धम्मेहि नमन्नागतो यथाभतं निक्षित्तो
२५ एवं सगे । कतमेहि दमहि ? इय, भिन्नवे, एकच्चो पाणातिपार
पहाय पाणातिपाता पठिवित्तो होति निहितदण्डो निहितसत्यो लज्जी
दमापनो, नव्यपाणभूतहितानुकम्भी विहरति ।

१२. “अदिनादान पहाय अदिनादाना पठिवित्तो होति । य

तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिनं थेयसह्वातं आदाता होति ।

१३. “कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति । या ता मातुरक्षिता ... पे०... अन्तमसो मालागुल्परक्षिता पि, तथारूपासु न चारित्तं आपज्जिता होति ।

१४. “मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभगतो वा परिसगतो वा ज्ञातिमज्जगतो वा पूरगमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो सक्षिपुद्गो – ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं बदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपसं वा आह ‘न पस्सामी’ ति, पसं वा आह ‘पस्सामी’ ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति ।

१५. “पिसुणवाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति – न इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी, समग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

१६. “फरसवाचं पहाय फरसाय वाचाय पटिविरतो होति । या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी वहुजनकल्ता वहुजनमनापा, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

१७. “सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी, अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवर्ति वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवर्ति अत्थसंहितं ।

१८. “अनभिज्ञालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्ञिता होति – ‘अहो वत यं परस्स तं भम अस्सा’ ति ।

१९. “अव्यापन्नचित्तो होति अप्पदुद्गमनसङ्कृप्पो – ‘इमे सत्ता अवेरा होन्तु अव्यापज्ञा अनीधा, सुखी अत्तानं परिहरन्तु’ ति ।

२०. “सम्मादिद्विको होति अविपरीतदस्सनो – ‘अत्थि दिनं, अत्थि यिद्वं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि राता ओपपातिका, अत्थि लोके समणव्राह्मणा समग्गता सम्मापित्प्राये इमं च लोकं परं – ‘ोकं सयं अभिज्ञा सच्चिदक्त्वा पवेदेन्ती’ ति ।

इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो
एवं सग्मे” ति ।

२. दुतियनिरयसंग्रहसुतं

१. “दसहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो
एवं निरये । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणाति-
५ पाती होति लुट्टो लोहितपाणि हतपहते निविट्टो अदयापन्नो सब्बपाण-
भूतेसु ।

R. 286
B. 493

२. “अदिनादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसा-
वादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फर्शवाचो होति ... सम्फप्तलापी
होति ... अभिज्ञालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्टिको
१0 होति विपरीतदस्सनो - ‘नत्य दिनं ... पे०... सयं अभिज्ञा सच्छ्रक्त्वा
पवेदेत्तो’ ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्वागतो यथाभतं
निक्षित्तो एवं निरये ।

३. “दसहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो
एवं सग्मे । कतमेहि दसहि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं
१5 पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्यो लज्जी
दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्भी विहरति ।

४. “अदिनादानं पहाय अदिनादाना पटिविरतो होति ...
कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसा-
वादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय
२5 वाचाय पटिविरतो होति .. फर्श वाच पहाय फर्शाय वाचाय पटि-
विरतो होति ... सम्फप्तलापं पहाय सम्फप्तलापा पटिविरतो होति ...
अनभिज्ञालु होति ... अव्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्टिको होति
अविपरीतदस्सनो - ‘अत्य दिनं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं
२9 भयं अनिन्ज्ञा नच्छ्रक्त्वा पवेदेत्तो’ ति । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि
घम्मेहि नमन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं सग्मे” ति ।

३. मातुगामसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो मातुगामो यथाभतं निकिखत्तो एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाती होति ... पे०... अदिन्नादायी होति ... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फरसावाचो होति ... सम्फप्पलापी होति ... अभिज्ञालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्ठिको होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, ५ दसहि धम्मेहि समन्वागतो मातुगामो यथाभतं निकिखत्तो एवं निरये ।

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो मातुगामो यथाभतं निकिखत्तो एवं सग्मे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति ... पे०... अदिन्नादाना पटिविरतो होति ... कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति ... मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणाय वाचाय १० पटिविरतो होति ... फरसाय वाचाय पटिविरतो होति ... सम्फप्पलापा पटिविरतो होति ... अनभिज्ञालु होति ... अव्यापन्नचित्तो होति ... सम्मादिट्ठिको होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागतो मातुगामो यथाभतं निकिखत्तो एवं सग्मे” ति ।

४. उपासिकासुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागता उपासिका यथाभतं निकिखत्ता एवं निरये । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातिनी होति ... पे०... मिच्छादिट्ठिका होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागता उपासिका यथाभतं निकिखत्ता एवं निरये । १५

२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागता उपासिका यथाभतं निकिखत्ता एवं सग्मे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ... पे०... सम्मादिट्ठिका होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागता उपासिका यथाभतं निकिखत्ता एवं सग्मे” । २०

५. विसारदसुत्तं

१. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागता उपासिका अविसारदा अगारं अज्ञावसति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपातिनी होति ... अदिन्नादायिनी होति ... कामेसुमिच्छाचारिनी होति ... मुसावादिनी

होति ... पिसुणवाचा होति ... फरुसवाचा होति ... सम्पर्पलापिनी होति ... अभिज्ञालुनी होति ... व्यापनचित्ता होति ... मिच्छादिट्ठिका होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्वागता उपासिका अविसारदा अगारं अज्ञावसति ।

- 5   २. “दसहि, भिक्खवे, घम्मेहि समन्वागता उपासिका विसारदा अगारं अज्ञावसति । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरता होति ... अदिन्नादाना पटिविरता होति ... कामेसुभिच्छाचारा पटिविरता होति ... मुसावादा पटिविरता होति ... पिसुणाय वाचाय पटिविरता होति ... फरुसाय वाचाय पटिविरता होति ... सम्पर्पलापा पटिविरता होति ... १० अनभिज्ञालुनी होति ... अव्यापनचित्ता होति ... सम्मादिट्ठिका होति ... । इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि घम्मेहि समन्वागता उपासिका विसारदा अगारं अज्ञावसती” ति ।

६. संसप्तनीयपुत्रं

B 495

1. “संसप्तनीयपरियायं वो, भिक्खवे, घम्मपरियायं देसेस्तामि । तं सुणाय, सावृकं मनसि करोय; भासिस्तामी” ति । “एवं, भन्ते” १५ ति खो ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा एतद्वोच -
2. “कतमो च, भिक्खवे”, संसप्तनीयपरियायो घम्मपरियायो ? कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मवन्धु कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्मादायादा भवन्ति ।

- R. 280 20   ३. “इथ, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुदो लोहित-पाणि हतपहते निविट्ठो, अदयापन्नो सब्बपाणभूतेसु । सो संसप्तति कायेन, संसप्तति वाचाय, संसप्तति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्म होति, जिम्हं वचीकम्म, जिम्हं मनोकम्म, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति ।

- “जिम्हगतिकस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विं २५ गतीनं अन्नतरं गति वदामि - ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संसप्तजातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संसप्तजातिका तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिन्ना सतपदी नकुला विळारा^३ मूर्तिवा उलूका, ये वा पनन्ने पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्ते दित्त्वा

३. मा भिस्तं - शी० रा । - -

संसप्तन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपञ्चति । उपपञ्चमेन फस्सा फुसंन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

४. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिन्नादायी होति ... पे०... कामेसुमिच्छाचारी होति ... मुसावादी होति ... पिसुणवाचो होति ... फर्हस- ५ वाचो होति ... सम्पप्लापी होति ... अभिज्ञालु होति ... व्यापन्नचित्तो होति ... मिच्छादिट्टिको होति विपरीतदस्सनो - 'नत्थि दिन्नं ... पे०... सयं अभिज्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती' ति । सो संसप्तति कायेन, संसप्तति वाचाय, संसप्तति मनसा । तस्स जिम्हं कायकम्मं होति, जिम्हं वचीकम्मं, जिम्हं मनोकम्मं, जिम्हा गति, जिम्हुपपत्ति । १०

"जिम्हगतिस्स खो पनाहं, भिक्खवे, जिम्हुपपत्तिकस्स द्विन्नं^{१०} गतीनं अञ्जतरं गति वदामि - ये वा एकन्तदुक्खा निरया या वा संसप्त- जातिका तिरच्छानयोनि । कतमा च सा, भिक्खवे, संसप्तजातिका तिरच्छानयोनि ? अहि विच्छिका सतपदी नकुला विळारा मूसिका उलूका, ये वा पनञ्चे पि केचि तिरच्छानयोनिका सत्ता मनुस्से दिस्वा १५ संसप्तन्ति । इति खो, भिक्खवे, भूता भूतस्स उपपत्ति होति, यं करोति तेन उपपञ्चति । उपपञ्चमेन फस्सा फुसंन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्म- दायादा सत्ता' ति वदामि । कम्मस्सका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मवन्धू कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्स दायादा भवन्ति । २०

५. "इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसंत्थो, लज्जी दयापक्षो सब्बपाण- भूतहितानुकम्पी विहरति । सो न संसप्तति कायेन, न संसप्तति वाचाय, न संसप्तति मनसा । तस्स उजु^{११} कायकम्मं होति, उजु वचीकम्मं, उजु मनोकम्मं, उजु गति, उजुपपत्ति । २५

"उजुगतिस्स खो पनाहं, भिक्खवे, उजुपपत्तिकस्स द्विन्नं गतीनं अञ्जतरं गति वदामि - ये वा एकन्तसुखा सग्गा यानि वा पन तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा नाह्यणमहासालकुलानि वा गह- पत्तिमहासालकुलानि वा अड्डानि महद्धनानि महाभोगानि पहूतजातरूप- रजतानि पहूतवित्तूपकरणानि पहूतवनधञ्जानि । इति खो, भिक्खवे, ३०

१. एवं पहं - सी० । २. चित्रं - सी० । ३. उजु - सी०, रो० ।

भूता भूतस्म उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपञ्जति । उपपञ्चमेन फस्ता फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि ।

R. 291 ५ ६. "इध पन, भिक्खवे, एकच्चो अदिनादान पहाय अदिनादाना पटिविरतो होति ... पे०... कामेसुभिन्द्याचारा पटिविरतो होति ...
 १० ... मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति ... पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति ... फल्सं वाचं पहाय फरसाय वाचाय पटिविरतो होति ... सम्फप्लापं पहाय नम्फप्लापा पटिविरतो होति ... अनभिज्ञालु होति ... अव्यापन्नचित्तो होति .. सम्मादिट्टिको होति अविपरीतदस्सनो - 'अतिय दिनं ... पे०... ये इमं च लोकं परं च तोकं
 १५ १० नवं अभिज्ञा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती' ति । सो न संसप्ति कायेन, न संसप्ति वाचाय, न संसप्ति मनसा । तस्स उजु कायकम्मं होति, उजु वचोकम्मं, उजु मनोकम्मं, उजु गति, उजुपपत्ति ।

B. 497 १५ "उजुगतिकस्म द्वो पन अहं, निक्खवे, उजुपपत्तिकस्त द्वितं गतीनं अन्नतरं गर्ति वदामि - ये वा एकन्नसुखा सग्ना यानि वा पन तानि उच्चाकुलानि खत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि वा गहपतिमहासालकुलानि वा अद्वानि महद्वन्नानि महानोगानि पहूतं जातल्परन्नतानि पहूतवित्तूपकरणानि पहूतवनवन्नानि । इति द्वो, निक्खवे, भूता भूतस्म उपपत्ति होति । यं करोति तेन उपपञ्जति । उपपञ्चमेन फस्ता फुसन्ति । एवमहं, भिक्खवे, 'कम्मदायादा सत्ता' ति २० वदामि ।

"कम्मस्त्वका, भिक्खवे, सत्ता कम्मदायादा कम्मयोनी कम्मवन्धु कम्मपटिसरणा, यं कम्मं करोन्ति - कल्याणं वा पापकं वा - तस्य दायादा नवन्ति । यथं सो सो, निक्खवे, संस्पन्नीयपरियायोऽप्म-परियायो" ति ।

७. पठमसन्वेतनिकसुतं

R. 292 २५ १. "नाहु निक्खवे, सन्वेतनिकान् कम्मानं कतान उप-चितान प्रपटिष्ठयेदित्वा" व्यन्तीनाव^१ वदामि । तं च द्वो दिट्टेव घम्मे

१. प्रपटिष्ठयात्त्वा - स्या० । २ प्रपटिष्ठयित्वा - शी०, स्या०, या० ।
 ३. अन्तिनाव - स्या०, रो० ।

उपपञ्जे^१ वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

२. “तत्र, भिक्खवे, तिविधा^२ कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; चतुर्विधा^३ वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; तिविधा भनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

३. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति लुहो लोहितपाणि हतपहते निविद्वो अदया- १० पन्नो सब्बपाणभूतेसु ।

“अदिनादायी होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं गामगतं वा अरञ्जगतं वा, तं अदिनं थेयसह्यातं आदाता होति ।

“कामेसुमिच्छाचारी होति । या ता मातुरक्षिता ... पे०... अन्तमसो मालागुल्परिक्षिता पि, तथारूपासु चारितं आपज्जिता १५ होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसल- सञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

४. “कथं च, भिक्खवे, चतुर्विधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति? इध, भिक्खवे, एकच्चो मुसावादी होति । सभगगतो वा परिसभगतो वा जातिमज्जगतो २० वा पूरगमज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो सक्षिपुद्वो ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘जानामी’ ति, जानं वा आह ‘न जानामी’ ति, अपस्सं वा आह ‘पस्सामी’ ति, पस्सं वा आह ‘न पस्सामी’ ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता होति । २५

“पिसुणवाचो होति - इतो सुत्वा अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय । इति समग्नानं वा भेत्ता भिन्नानं वा अनुप्पदाता वग्गारामो वग्गरतो वग्गनन्दी, वग्गकरणं वाचं भासिता होति ।

१. उपपञ्जे - स्याऽ । २. तिविधं - स्याऽ । ३. चतुर्विधं - स्याऽ ।

“करसवाचो होति । या सा वाचा अण्डका कक्कसा परकटुका पराभिसज्जनी कोधसामन्ता असमाधिसंवत्तनिका, तथारूपि वाचं भासिता होति ।

“सम्फप्पलापी होति अकालवादी अभूतवादी अनत्यवादी अधम्म-
५ वादी अविनयवादी, अनिधानवर्ति वाचं भासिता होति अकालेन अन-
पदेसं अपरियन्तवर्ति अनत्यसंहितं । एवं खो, भिक्खवे, चतुव्विधा वची-
कम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका
होति ।

५. “कयं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति
१० अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो अभिज्ञालु होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं, तं अभिज्ञाता
होति – ‘अहो वत, यं परस्स तं मम अस्सा’ ति ।

B. 499
R. 294 15 “व्यापत्तचित्तो होति पदुद्गमनसङ्क्षिप्तो – ‘इमे सत्ता हृजन्तु
वा वज्जन्तु वा उच्छ्रिजन्तु वा विनस्तन्तु वा मा वा अहेसुं’ ति । मिच्छा-
दिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो’ – ‘नत्य दिन्नं ... पे०... ये इमं च
लोकं परं च लोकं सयं अभिज्ञा सच्छ्रिकत्वा पवेदेत्ती’ ति । एवं खो,
भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका
दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ।

६. “तिविधकायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु
२० वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गार्ति विनिपातं
निरयं उपपज्जन्ति; चतुव्विधवचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेत-
निकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गार्ति
विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसल-
सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
२५ दुर्गार्ति विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति ।

“सेव्यवापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्धंखितो येन येनेव
पतिद्वाति नुष्पतिद्वित्येव पतिद्वाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविध-
कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिअकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स
भेदा परं मरणा अपायं दुर्गार्ति विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; चतुव्विध-

१. विचित्रिदम्भनो – सी०; विपत्तिदस्सनो – स्वा० ।

वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिश्रकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गर्ति विनिपातं निरयं उपपञ्जन्ति; तिविध-मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्तिश्रकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गर्ति विनिपातं निरयं उपपञ्जन्ती ति ।

७. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं ५ अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपञ्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुखस्सन्तकिरियं वदामि ।

८. “तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; चतुविधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति १० कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

९. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपातं ‘पहाय’ पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहित-१५ सत्यो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ... पे०... ।

“अदिनादानं पहाय अदिनादाना पटिविरतो होति । यं तं परस्स परवित्तूपकरणं नामगतं वा अरञ्जगतं वा, न तं अदिनं थेयसह्वातं आदाता होति ।

“कामेसुमिच्छाचारं पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो २० होति । या ता मातुरक्षिता ... पे०... अन्तमसो मालागुल्परिक्षित्ता पि, तथारूपासु न चारितं आपज्जिता होति । एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, चतुविधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो २५ मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति । सभगतो वा परिसगतो वा ज्ञातिमज्जगतो वा पूर्णमज्जगतो वा राजकुसलमज्जगतो वा अभिनीतो सक्षिपुद्दो ‘एहम्भो पुरिस, यं जानासि तं वदेही’ ति, सो अजानं वा आह ‘न जानामी’ ति, जानं वा आह ‘जानामी’ ति, अपस्तं वा आह ‘न

पस्सामी' ति, पसं वा आह 'पस्सामी' ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिन्वकहेतु वा न सम्पज्जनमुसा भासिता होति ।

“पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति — न इतो सुत्वा अमूल अक्षयाता इमेसं भेदाय, अमूल वा सुत्वा न इमेसं अक्षयाता ५.२३६ ५ अमूलं भेदाय । इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्यदाता समग्रारामो समग्रतये समग्रननन्दो, समग्रकरणं वाचं भासिता होति ।

“फरसं वाचं पहाय फरसाय वाचाय पटिविरतो होति । या सां वाचा नेला कण्णसुत्वा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी वहुजनकल्ता वहुजनमनापा, तथारूपिं वाचं भासिता होति ।

१० “सम्पप्लापं पहाय सम्पप्लापा पटिविरतो होति कालवादी भूतवादी अत्यवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवर्ति वाचं भासिता होति कालेन सापदेसं परियन्तवर्ति अत्यसहितं । एवं सो, भिक्खवे, चतुर्विधा वचीकम्मन्तसम्पत्ति कुसलसञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

४.३०।

१५ ११. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा भनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अनभिज्ञालु होति । यं त परस्स परवित्तूपकरणं तं अनभिज्ञता होति — ‘अहो वत य परस्स तं ममस्ता’ ति ।

२० १२. “अव्यापत्तचितो होति अप्पदुमनसङ्क्लिप्पो — ‘इमे सत्ता अवेरा होन्तु अव्यापज्ञा अनीया, सुखी अत्तानं परिहरन्तु’ ति ।

“सम्मादिद्विको होति अविपरीतदस्सनो — ‘अत्यिदिवं, अत्यिपिंडं . पे०... ये इम च लोकं परं च लोकं सर्वं अभिज्ञा सच्चिकत्वा पवेदेत्ती’ ति । एवं सो, भिक्खवे, तिविधा भनोकम्मन्तसम्पत्ति कुसल-सञ्चेतनिका सुखुद्रया सुखविपाका होति ।

२५ १३. “तिविधकायकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सर्वं लोकं उपपञ्जन्ति; चतुर्विधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सर्वं लोकं उपपञ्जन्ति; तिविधमनो-कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा ३० परं मरणा सुर्गति सर्वं लोकं उपपञ्जन्ति ।

“सेयथापि, भिक्खवे, अपण्णको मणि उद्घंसित्तो येन येनेव पतिद्वाति सुप्तिद्वितयेव पतिद्वाति; एवमेव खो, भिक्खवे, तिविधकाय-कम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सगं लोकं उपपज्जन्ति; चतुविधवचीकम्मन्तसम्पत्तिकुसल-सञ्चेतनिकाहेतु^१ वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सगं लोकं ५ उपपज्जन्ति; तिविधमनोकम्मन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सगं लोकं उपपज्जन्ति। नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा^२ व्यन्तीभावं वदामि। तं च खो दिट्टेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये। न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटि- १० संवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामी” ति।

८. द्रुतियसञ्चेतनिकमुत्तं

१. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्टेव धम्मे उपपज्जं वा अपरे वा परियाये। न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि।” १५

२. “तत्र, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; चतुविधा वची-कम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति; तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति।” २०

३. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति।”

४. “कथं च, भिक्खवे, चतुविधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति २५ अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, चतुविधा वचीकम्मन्तसन्दोसव्यापत्ति अकुसलसञ्चेतनिका दुक्खुद्रया दुक्खविपाका होति।” २२

१. चतुविधवचा ० - सी० । २. अप्पटिसविदित्वा - रो० ।

५. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापति अकुसलसञ्चेतनिका दुखद्रया दुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसन्दोसव्यापति अकुसलसञ्चेतनिका दुखद्रया दुखविपाका होति ।

६. “तिविधकायकम्मन्तसन्दोसव्यापति अकुसलसञ्चेतनिका हेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गम्भित्विनिपातं निरयं उपपञ्जन्ति, चतुव्विधवचीकम्मन्त ... पे०... तिविधमनोकम्मन्त-सन्दोसव्यापति अकुसलसञ्चेतनिका हेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गम्भित्विनिपातं निरयं उपपञ्जन्ति ।

७. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा व्यतीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपञ्जं वा अपरे वा परियाये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंबेदित्वा दुखस्सन्तकिरियं वदामि ।

८. “तत्र खो”, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पति कुसल-
१५ सञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति; चतुव्विधा वचीकम्मन्त-
सम्पति कुसलसञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति; तिविधा मनो-
कम्मन्तसम्पति कुसलसञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ।

९. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा कायकम्मन्तसम्पति कुसल-
२० सञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
तिविधा कायकम्मन्तसम्पति कुसलसञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ।

१०. “कथं च, भिक्खवे, चतुव्विधा वचीकम्मन्तसम्पति कुसल-
२५ सञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
चतुव्विधा वचीकम्मन्तसम्पति कुसलसञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ।

११. “कथं च, भिक्खवे, तिविधा मनोकम्मन्तसम्पति कुसल-
सञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ... पे०... एवं खो, भिक्खवे,
तिविधा मनोकम्मन्तसम्पति कुसलसञ्चेतनिका सुखद्रया सुखविपाका होति ।

१. च००, स्या०, रो० पोत्वेसु नरिय । २. तिविध - स्या०, रो० ।

१२. “तिविधकायकमन्तसम्पत्तिकुसलसञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगर्ति सगं लोकं उपपञ्जन्ति; चतुविधवचीकमन्तसम्पत्ति ... पे०... तिविधमनोकमन्तसम्पत्तिकुसल-सञ्चेतनिकाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगर्ति सगं लोकं उपपञ्जन्ति ... पे०...” ।

5

६. करजकायसुत्तं

१. “नाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा व्यन्तीभावं वदामि, तं च खो दिट्ठेव धम्मे उपपञ्जं वा अपरे वा परिख्याये । न त्वेवाहं, भिक्खवे, सञ्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा दुक्खस्सन्तकिरियं वदामि ।

२. “स खो सो, भिक्खवे, अरियसावको एवं विगताभिज्ञो १० विगतव्यापादो असमूङ्घो सम्पजानो पटिसस्तो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुर्थं । इति उद्घमधो तिरियं सब्बधि सब्बतताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्ज्ञेन फरित्वा विहरति ।

B.

“सो एवं पजानाति – ‘पुब्वे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि^३ अभावितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं । यं खो पन किञ्चिच पमाणकतं कम्म, न तं तत्रावसिस्सति न तं तत्रावतिद्वती’ ति ।

R..

“तं कि भञ्ज्यथ, भिक्खवे, दहरतगे चे सो^३ अयं कुमारो मेत्त^४ चेतोविमुक्ति^५ भावेष्य, अपि तु खो पापकम्मं करेष्या” ति ? २०

“नो हेतं, भन्ते” ।

“अकरोन्तं खो पन पापकम्मं अपि तु खो दुक्खं फुसेष्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते । अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुक्खं फुसिस्सती” ति !

३. “भावेतव्या खो पनायं, भिक्खवे, मेत्ताचेतोविमुक्ति इत्यिया २५ वा पुरिसेन वा । इत्यिया वा, भिक्खवे, पुरिस्सस वा नायं कायो आदाय

१. इय स्या० पोत्येः “नाह निरावं सञ्चेतनिवान” इच्छादिना युच्चमानयगांगा सह एक तुत्त पुरिमुक्तं विय गहित । २. होति – स्या० । ३. स्या० पोत्येः नत्यि । ४-५. मेत्ता० – मी०, स्या०, रो० ।

गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, मच्चो । सो एवं पजानाति - 'यं खो मे इदं' किञ्चिं पुव्वे इमिना करजकायेन पापकम्मं करं, सब्बं तं इव वेदनीय; न तं ग्रनुगं भविस्सती' ति । एवं भाविता खो, भिक्खवे, मेत्ता चेतोविमुत्ति ग्रनागमिताय संवत्तति, इव पञ्जस्स
५ भिक्खुनो उत्तरि^१ विमुत्ति अप्पटिविज्ञतो ।

४. "करुणासहगतेन चेतसा .. मुदितासहगतेन चेतसा .. उपेक्षासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुर्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्ब-
वन्तं लोकं उपेक्षासहगतेन चेतसा विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन
१० अव्यापज्जेन फरित्वा विहरति ।

"सो एवं पजानाति - 'पुव्वे खो मे इदं चित्तं परित्तं अहोसि अभावितं, एतरहि पन मे इदं चित्तं अप्पमाणं सुभावितं । यं खो पन किञ्चिं पमाणकरं कम्म, न तं तनावसिस्सति न तं तनावतिहृती' ति ।

R. 301

B. 505

"तं कि मञ्जय, भिक्खवे, दहरतगे चे सो अयं कुमारो १५ उपेक्षं चेतोविमुत्ति भावेय्य, अपि नु खो पापकम्मं करेय्या" ति ?

"नो हेतं, भन्ते ।

"अकरोन्तं खो पन पापकम्म अपि नु खो दुख्खं
फुसेय्या" ति ?

"नो हेत, भन्ते । अकरोन्तं हि, भन्ते, पापकम्मं कुतो दुख्खं २० फुसिस्सती" ति !

५. "भावेतव्या खो पनायं, भिक्खवे, उपेक्षाचेतोविमुत्ति इत्यिया वा पुरिसेन वा । इत्यिया वा, भिक्खवे, पुरिस्सस वा नाय कायो आदाय गमनीयो । चित्तन्तरो अयं, भिक्खवे, मच्चो । सो एवं पजानाति - 'यं खो मे इदं किञ्चिं पुव्वे इमिना करजकायेन पापकम्मं करं, २५ मव्वं त इव वेदनीय; न तं ग्रनुगं भविस्सती' ति । एवं भाविता खो, भिक्खवे, उपेक्षाचेतोविमुत्ति ग्रनागमिताय संवत्तति, इव पञ्जस्स भिक्खुनो उत्तरि विमुत्ति अप्पटिविज्ञतो" ति ।

१०. अधम्मचरियासुतं

१. अथ खो अञ्जनातरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सर्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच –

२. “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गति विनिपातं निरयं उपपञ्जन्ती” ति ?

“अधम्मचरियाविसम्मचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गति विनिपातं निरयं उपपञ्जन्ती” ति ।

10

“को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सगं लोकं उपपञ्जन्ती” ति ?

“धम्मचरियासम्मचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति सगं लोकं उपपञ्जन्ती” ति ।

15

“न खो अहं इमस्स भोतो गोतमस्स सहित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्यं आजानामि । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथाहं इमस्स भोतो गोतमस्स सहित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्यं आजानेयं” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुकं भनसि करोहि; भासि-स्तामी” ति । “एवं, भो” ति खो सो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच –

20

३. “तिविधा खो, ब्राह्मण, कायेन अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति; चतुविधा वाचाय अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति; तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति ।

४. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति ... पे०.. एवं खो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति ।

25

५. “कथं च, ब्राह्मण, चतुविधा वाचाय अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति ... पे०... एवं खो, ब्राह्मण, चतुविधा वाचाय अधम्मचरियाविसम्मचरिया होति ।

६. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरियाविसम-
चरिया होति ... पे०... एवं सो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा अधम्मचरिया-
विसमचरिया होति । एवं यदम्मचरियाविसमचरियाहेतु सो, ब्राह्मण,
एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं द्वगार्ति विनिपात
५ निरयं उपजज्जन्ति ।

७. “तिविधा ब्राह्मण, कायेन धम्मचरियासमचरिया होति;
चतुविधा वाचाय धम्मचरियासमचरिया होति; तिविधा मनसा
धम्मचरियासमचरिया होति ।

R 303 १० ८. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासमचरिया
होति ... पे०... एवं सो, ब्राह्मण, तिविधा कायेन धम्मचरियासम-
चरिया होति ।

९. “कथं च, ब्राह्मण, चतुविधा वाचाय धम्मचरिया-
समचरिया होति ... पे०... एवं सो, ब्राह्मण, चतुविधा वाचाय
धम्मचरियासमचरिया होति ।

१०. “कथं च, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया
होति ... पे०... एवं सो, ब्राह्मण, तिविधा मनसा धम्मचरियासमचरिया
होति । एवं धम्मचरियासमचरियाहेतु सो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गति समग्रं लोकं उपजज्जन्ती” ति ।

११. “अभिकक्न्तं, भो गोतम, अभिकक्न्तं, भो गोतम ... पे०..
२० उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतमो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

करज्ञकायवग्गो एकवीसविंशो ।

२२. समञ्जवग्गो

१. “दसहि, भिक्खवे, धर्मेहि समन्वागतो यथाभतं निविदतो
एवं निरये । कतमेहि दसहि? पाणातिपाती होति, अदिवादायी होति,
कामेभुमिच्छावारी होति, मृसावादी होति, पिसुणवाचो होति, फलसवाचो
होति, सम्पूर्णसापो होति, अभिज्ञालु होति, व्यापन्नचित्तो होति, मिच्छा-
२५ दिद्विक्षो होति – इमेहि सो, भिक्खवे, दसहि धर्मेहि समन्वागतो यथाभत
निक्षितो एवं निरये ।

“दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं सगे । कतमेहि दसहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फूर्साय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्ञालु होति, अव्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिद्विको होति – इमेहि खो, भिक्खवे, दसहि धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं सगे” ति ।

२. “वीसतिया, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं निरये । कतमेहि वीसतिया ? अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय समादपेति; अत्तना च फूर्सवाचो होति, परं च फूर्साय वाचाय समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे समादपेति; अत्तना च अभिज्ञालु होति, परं च अभिज्ञाय समादपेति; अत्तना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति; अत्तना च मिच्छादिद्विको होति, परं च मिच्छादिद्विया समादपेति – इमेहि खो, भिक्खवे, वीसतिया धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं निरये ।

“वीसतिया, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं सगे । कतमेहि वीसतिया ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना च फूर्साय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फूर्साय वाचाय वेरमणिया समादपेति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति; अत्तना च अनभिज्ञालु होति, परं च अनभिज्ञाय समादपेति; अत्तना च अव्यापन्नचित्तो होति, परं च

अव्यापादे समादपेति, अत्तना च सम्मादिट्टिको होति, पर च सम्मादिट्टिया समादपेति – इमेहि खो, भिक्खवे, वीसतिया वम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्षितो एवं सगे” ति ।

- ३ “तिसाय, भिक्खवे, वम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्षितो
 ५ एवं निरये । कतमेहि तिसाय ? अत्तना च पाणातिपातो होति, पर च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्जो होति, अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्जो होति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्जो होति,
 10 अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्जो होति, अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्जो होति, अत्तना च फर्सवाचो होति, परं च फर्साय वाचाय समादपेति, फर्साय वाचाय च ममनुञ्जो होति; अत्तना च सम्फप्लापी होति, परं च सम्फप्लापे
 15 समादपेति, सम्फप्लापे च समनुञ्जो होति, अत्तना च अभिज्ञालु होति, परं च अभिज्ञाय समादपेति, अभिज्ञाय च समनुञ्जो होति, अत्तना च व्यापद्वचितो होति, परं च व्यापादे समादपेति, व्यापादे च समनुञ्जो होति, अत्तना च मिच्छादिट्टिको होति, परं च मिच्छादिट्टिया समादपेति, मिच्छादिट्टिया च समनुञ्जो होति – इमेहि खो,
 20 भिक्खवे, तिसाय वम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्षितो एव निरये ।

B. 503

A. 306

- “तिसाय, भिक्खवे, वम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्षितो एव सगे । कतमेहि तिसाय ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुञ्जो होति; अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति,
 25 परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुञ्जो होति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुञ्जो होति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा च समनुञ्जो होति, परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्जो

होति; अत्तना च फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, फरुसाय वाचाय वेरमणिया च समनुञ्ज्बो होति; अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुञ्ज्बो होति; अत्तना च अनभिज्ञालु होति, परं च अनभिज्ञाय समादपेति, अनभि- 5 ज्ञाय च समनुञ्ज्बो होति; अत्तना च अव्यापन्नचित्तो होति, परं च अव्यापादे समादपेति, अव्यापादे च समनुञ्ज्बो होति; अत्तना च सम्मादिट्टिको होति, परं च सम्मादिट्टिया समादपेति, सम्मादिट्टिया च समनुञ्ज्बो होति – इमेहि खो, भिक्खवे, तिसाय धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं सगो” ति । 10

४. “चत्तारीसाय^१, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो यथाभतं निक्षित्तो एवं निरये । कतमेहि चत्तारीसाय ? अत्तना च पाणातिपाती होति, परं च पाणातिपाते समादपेति, पाणातिपाते च समनुञ्ज्बो होति, पाणातिपातस्स च वण्णं भासति; अत्तना च अदिन्नादायी होति, परं च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुञ्ज्बो होति, अदिन्नादानस्स च वण्णं भासति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुञ्ज्बो होति, कामेसुमिच्छाचारस्स च वण्णं भासति; अत्तना च मुसावादी होति, परं च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुञ्ज्बो होति, मुसावादस्स च वण्णं भासति; अत्तना च पिसुणवाचो होति, परं च 20 पेसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुञ्ज्बो होति, पेसुणाय वाचाय च वण्णं भासति; अत्तना च फरुसावाचो होति, परं च फरुसाय वाचाय समादपेति, फरुसाय वाचाय च समनुञ्ज्बो होति, फरुसाय वाचाय च वण्णं भासति; अत्तना च सम्फप्पलापी होति, परं च 25 सम्फप्पलापे समादपेति, सम्फप्पलापे च समनुञ्ज्बो होति, सम्फप्पलापस्स^२ च वण्णं भासति; अत्तना च अभिज्ञालु होति, परं च अभिज्ञाय समादपेति, अभिज्ञाय च समनुञ्ज्बो होति, अभिज्ञाय च वण्णं भासति; अत्तना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे समादपेति, व्यापादे च समनुञ्ज्बो होति, व्यापादस्स च वण्णं भासति; अत्तना च मिच्छा-

१. चत्तारीगाय – द्या० । २. सम्फणवाचापाय – म० ।

दिद्विको होति, परं च मिच्छादिद्विया समादपेति, मिच्छादिद्विया च समनुच्चो होति, मिच्छादिद्विया च वर्णं भासति — इमेहि खो, मिक्तवे, चत्तारीसाय वर्मेहि समन्वागतो यथाभर्तं निक्षितो एवं निरये ।

“चत्तारीसाय, मिक्तवे, वर्मेहि समन्वागतो यथाभर्तं निक्षितो

- ५ एवं सम्बोधो । कतमेहि चत्तारीसाय ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुच्चो होति, पाणातिपाता वेरमणिया च वर्णं भासति; ग्रत्तना च ग्रदिन्नादाना पटिविरतो होति, परं च ग्रदिन्नादाना वेरमणिया च समनुच्चो होति,
- १० ग्रदिन्नादाना वेरमणिया च वर्णं भासति; अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुच्चो होति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च वर्णं भासति; अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, परं च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया
- १५ च समनुच्चो होति, मुसावादा वेरमणिया च वर्णं भासति; अत्तना च पिनुगाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च पिनुगाय वाचाय वेरमणिया च समनुच्चो होति, पिनुगाय वाचाय वेरमणिया च वर्णं भासति; अत्तना च फङ्गसाय वाचाय पटिविरतो होति, परं च फङ्गसाय वाचाय वेरमणिया च समाद-
- २० पेति, फङ्गसाय वाचाय वेरमणिया च समनुच्चो होति, फङ्गसाय वाचाय वेरमणिया च वर्णं भासति, अत्तना च सम्फप्तलापा पटिविरतो होति, परं च सम्फप्तलापा वेरमणिया समादपेति, सम्फप्तलापा वेरमणिया च नमनुच्चो होति, सम्फप्तलापा वेरमणिया च वर्णं भासति; अत्तना च अननिज्ञानु होति, परं च अननिज्ञाय समादपेति, अननिज्ञाय
- २५ च समनुच्चो होति, अननिज्ञाय च वर्णं भासति, अत्तना च अव्यापदवितो होति, परं च अव्यापादे समादपेति, अव्यापादे च समनुच्चो होति, अव्यापादस्म च वर्णं भासति; अत्तना च सम्मादिद्विको होति, परं च नम्मादिद्विया समादपेति, सम्मादिद्विया च नमनुच्चो होति, सम्मदिद्विना च वर्णं भासति — इमेहि न्यो, निक्तवे, चत्तारीसाय
- ३० यन्मेहि समन्वागतो यथाभर्तं निक्षितो एवं न्यो” ति ।

५-८. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०... अक्खतं अनुपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०... वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो खतं उपहतं अत्तानं परिहरति ... पे०..” ।

६-१२. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो इधेकच्चो ५ कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपञ्जति ... पे०... इधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा सुगर्ति सगं लोकं उप-पञ्जति । वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे, ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो इधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपञ्जति ... पे०... इधेकच्चो १० कायस्स भेदा परं मरणा सुगर्ति सगं लोकं उपपञ्जति” ।

१३-१६. “दसहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो वालो वेदितव्वो ... पे०... पण्डितो वेदितव्वो ... पे०... वीसतिया, भिक्खवे ... पे०... तिसाय, भिक्खवे ... पे०... चत्तारीसाय, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो वालो वेदितव्वो ... पे०... पण्डितो वेदितव्वो ... पे०... इमेहि खो, १५ भिक्खवे, चत्तारीसाय धम्मेहि समन्वागतो पण्डितो वेदितव्वो” ति ।

सामञ्जवग्गो वावीसतिमो ।

२३. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय दस धम्मा भावेतव्वा । कतमे दस ? असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा^१, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा^२, अनिच्छसञ्ज्ञा, अनिच्छे दुक्खसञ्ज्ञा, दुखे अनत्सञ्ज्ञा, पहानसञ्ज्ञा, विरागसञ्ज्ञा, निरोधसञ्ज्ञा — २० रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय इमे दस धम्मा भावेतव्वा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय दस धम्मा भावेतव्वा । कतमे दस ? अनिच्छसञ्ज्ञा, अनत्सञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरतिसञ्ज्ञा, अटिकसञ्ज्ञा, पुढ़ुवकसञ्ज्ञा^३, विनीलक-

^{१.} पटियूलसञ्ज्ञा — सी०, स्या०, रो० । ^{२.} अनभिरतनञ्जा — सी०, स्या०, रो० ।
^{३.} पुलपकसञ्ज्ञा — सी० ।

सञ्ज्ञा, विपुव्वकसञ्ज्ञा, विच्छिद्वकसञ्ज्ञा, उद्भूमातकसञ्ज्ञा – रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय इमे दस घम्मा भावेतव्वा” ति ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय दस घम्मा भावेतव्वा । कतमे दस ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कृप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मतो,
५ सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि, सम्माज्ञाणं, नम्माविमुत्ति – रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय इमे दस घम्मा भावेतव्वा” ति ।

४-३०. “रागस्स, भिक्खवे, परिज्ञाय .. पे०... परिक्खयाय
... पहानाय ... खयाय .. वयाय ... विरागाय ... निरोधाय^१ ... चागाय
१० .. पटिनिस्समग्गाय ... पे०... इमे दस घम्मा भावेतव्वा ।

B 513 ३१-५१०. “दोस्सस्स ... पे० . मोहस्स ... कोवस्स ... उप-
नाहस्स ... मक्खस्स ... पळास्सस्स^२ ... इस्साय ... मच्छरियस्स ... मायाय
... साठेयस्स ... यम्मस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स .. पमादस्स अभिज्ञाय^३ ... परिज्ञाय ... परिक्खयाय ...
१५ पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पटिनिस्समग्गाय .. पे०.. इमे दस घम्मा भावेतव्वा” ति ।

दसकनिपातपालि निट्ठिता ।

— : ० : —

—

---

१. “उत्तमाय – मी०, स्या०, रो० । २. पळास्सस्स – मी०, स्या०, रो० । ३. म०,
रा० पात्तस्सेमु नैति ।

११. एकादसकनिपातो

१. निस्सयवग्गे

१. किमत्थियसुतं

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदबोच -

२. “किमत्थियानि, भन्ते, कुसलानि सीलानि किमानि- ५ संसानी” ति ?

“अविष्पटिसारत्थानि खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविष्पटिसारनिसंसानी” ति ।

३. “अविष्पटिसारो पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

“अविष्पटिसारो खो, आनन्द, पामोज्जत्यो पामोज्जानिसंसो” । १०

४. “पामोज्जं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“पामोज्जं खो, आनन्द, पीतत्थं पीतानिसंसं” ।

५. “पीति पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ?

“पीति खो, आनन्द, पस्सद्वत्था पस्सद्वानिसंसा” ।

६. “पस्सद्वि पन, भन्ते, किमत्थिया किमानिसंसा” ? १५

“पस्सद्वि खो, आनन्द, सुखत्था सुखानिसंसा” ।

७. “सुखं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं” ?

“सुखं खो, आनन्द, समाधत्थं समाधानिसंसं” ।

८. “समाधि पन, भन्ते, किमत्थियो किमानिसंसो” ?

“समाधि खो, आनन्द, यथाभूतञ्चाणदस्तनत्थो यथाभूतञ्चाण- २० दस्तनानिसंसो” ।

९. “यथाभूतञ्चाणदस्तनं पन, भन्ते, किमत्थियं किमानिसंसं”?

"यथाभूतज्ञाणदस्सनं खो, आनन्द, निविदत्यं निविदा-
निसंसं" ।

१०. "निविदा, पत, भन्ते, किमत्यिया किमानिसंसा" ?

३१२

"निविदा खो, आनन्द, विरागत्या विरागानिसंसा" ।

५ ११. "विरागो पत, भन्ते, किमत्यियो किमानिसंसो" ?

"विरागो खो, आनन्द, विमुक्तिज्ञाणदस्सनत्यो विमुक्तिज्ञाण-
दस्सनानिसंसो ।

१२. "इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अविष्टिसार-
त्यानि अविष्टिसारानिसंसानि, अविष्टिसारो पामोज्जत्यो पामोज्जा-
१० निसंसो, पामोज्जं पीतत्यं पीतानिसंसं, पीति पस्सद्वत्या पस्सदा-
निसंसा, पस्सदि सुखत्या सुखानिसंसा, सुख समाधत्यं समाधानिसंसं,
समाधि यथाभूतज्ञाणदस्सनत्यो यथाभूतज्ञाणदस्सनानिसंसो, यथाभूत-
ज्ञाणदस्सनं निविदत्यं निविदानिसंसं, निविदा विरागत्या विरागा-
निसंसा, विरागो विमुक्तिज्ञाणदस्सनत्यो विमुक्तिज्ञाणदस्सनानिसंसो ।
१५ इति खो, आनन्द, कुसलानि सीलानि अनुपुष्टेन अग्रगाय' परेन्ती" ति ।

२. चेतनाकरणीयमुक्तं

१. "सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स न चेतनाय करणीयं —
अविष्टिसारो मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सीलवतो
सीलसम्पन्नस्म अविष्टिसारो उप्पज्जति ।

२. "अविष्टिसारिस्स", भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं —
२० 'पामोज्ज मे उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं अविष्टि-
सारिस्स पामोज्जं उप्पज्जति ।

३. "पमुदितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — 'पीति मे
उप्पज्जतू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पमुदितस्स पीति उप्पज्जति ।

४. "पीतिमनस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं — 'कायो मे
२५ पस्सम्भू' ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पीतिमनस्स कायो
पस्सम्भति ।

५. “पस्सद्वकायस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘सुखं वेदियामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं पस्सद्वकायो सुखं वेदियति ।

६. “सुखिनो, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘चित्तं मे समाधियतू’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं सुखिनो चित्तं समाधियति ।

७. “समाहितस्स, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘यथाभूतं जानामि’ पस्सामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं समाहितो यथाभूतं जानाति पस्सति ।

८. “यथाभूतं, भिक्खवे, जानतो पस्सतो न चेतनाय करणीयं – ‘निविवन्दामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं यथाभूतं जानं पस्सं निविवन्दति ।

९. “निविवन्नस्स^१, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘विरज्जामी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं निविवन्नो विरज्जति ।

१०. “विरत्तस्स^२, भिक्खवे, न चेतनाय करणीयं – ‘विमुत्तिज्ञाणदस्सनं सच्छकरोमी’ ति । धम्मता एसा, भिक्खवे, यं विरत्तो विमुत्तिज्ञाणदस्सनं सच्छकरोति ।

११. “इति खो, भिक्खवे, विरागो विमुत्तिज्ञाणदस्सनत्थो विमुत्तिज्ञाणदस्सनानिसंसो, निविदा विरागत्था विरागानिसंसा, यथाभूतज्ञाणदस्सनत्थो यथाभूतज्ञाणदस्सनानिसंसो, सुखं समाधत्थं समाधानिसंसं, पस्सद्वि सुखत्था सुखानिसंसा, पीति पस्सद्विनिसंसा, पामोज्जं पीतत्थं पीतानिसंसं, अविष्पटिसारो पामोज्जत्थो पामोज्जानिसंसो, कुसलानि सीलानि अविष्पटिसारत्थानि अविष्पटिसारानिसंसानि । इति खो, भिक्खवे, धम्मा धम्मे ‘अभिसन्देत्ति, धम्मा धम्मे परिपूरेन्ति अपारा’ पारं गमनाया” ति ।

३. पठमउपनिषाद्सुत्तं

१. “दुस्रीलस्स, भिक्खवे, सीलविष्पटनस्स हतूपनिसो होति २५ अविष्पटिसारो । अविष्पटिसारे अतति अविष्पटिसारविष्पटनस्स हतूप-

१. पञ्चानामि – सी०, स्पा०, रो० । २. निविवन्दस्स – मी०, रो० । ३. विस नित्तस्स – स्पा० । ४. च पम्मे – सी०, रो० । ५-५. अपारा पार० – स्पा०; अपरा पर० – सी० ।

निसं होति पामोज्जं । पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति पीति । पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सदि ।

१. ५१८.
२. ३१४.

पस्सदिया असति पस्सदिविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं । सुखे असति सुखविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधिः । सम्मासमाधिः

- ५ असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्ञाणदस्तनं । यथाभूतज्ञाणदस्तने असति यथाभूतज्ञाणदस्तनविपन्नस्स हतूपनिसा होति निव्विदा । निव्विदाय असति निव्विदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो । विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुक्तिज्ञाणदस्तनं ।

- १० “सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्षो साखापलासविपन्नो । तस्म पपटिका पि न पारिपूर्व गच्छति, तचो पि केगु पि । सारो पि न पारिपूर्व गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, दुस्सीलस्त सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे असति अविष्टिसारविपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्ज .. पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्तन ।

२. “सीलवतो, भिक्खवे, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना^१ होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
- २० पस्सदि, पस्सदिया सति पस्सदिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुख, सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधिः, सम्मासमाधिः सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति यथाभूतज्ञाणदस्तन, यथाभूतज्ञाणदस्तने सति यथाभूतज्ञाणदस्तनसम्पन्नस्स उपनिसम्पन्ना होति निव्विदा, निव्विदाय सति निव्विदासम्पन्नस्स
- २५ उपनिसम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिसम्पन्नं होति विमुक्तिज्ञाणदस्तन ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्षो भाग्वपलाससम्पन्नो । तस्म पपटिका पि पारिपूर्व गच्छति, तचो पि .. केगु पि .. सारो पि पारिपूर्व गच्छति । एवमेव सो, भिक्खवे, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिस-

^१ उपनिसम्पन्न - पृ० ० ।

सम्पन्नो होति अविष्टिस, रो, अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्त
उपनिससम्पन्नं होति ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्तनं” ति ।

४. द्रुतियउपनिसासुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा सारिषुत्तो भिक्खू आमन्तेसि – “आवुसो
भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिषुत्तस्स
पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिषुत्तो एतदवोच –

B.
R.

५

२. “दुसीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
अविष्टिसारो, अविष्टिसारे असति अविष्टिसारविपन्नस्स हतूपनिसं
होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हतूपनिसा होति
पीति, पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हतूपनिसा होति पस्सद्धि, पस्स-
द्धिया असति पस्सद्धविपन्नस्स हतूपनिसं होति सुखं, सुखे असति सुख-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति
सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं होति यथाभूतज्ञाणदस्तनं, यथाभूत-
ज्ञाणदस्तने असति यथाभूतज्ञाणदस्तनविपन्नस्स हतूपनिसा होति
निविदा, निविदाय असति निविदाविपन्नस्स हतूपनिसो होति विरागो;
विरागे असति विरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुक्तिज्ञाणदस्तनं ।

१०

१५

“सेयथापि, आवुसो, रुख्खो साखापलासविपन्नो । तस्य पप-
टिका^१ पि न पारिषूरि गच्छति, तचो पि ... केगु पि ... सारो पि न
पारिषूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुसीलस्स सीलविपन्नस्स
हतूपनिसो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे असति अविष्टिसार-
विपन्नस्स हतूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्तनं ।

२०

३. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
अविष्टिसारो, अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना^२
होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति पस्सद्धि,
पस्सद्धिया सति पस्सद्धसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं, सुखे सति
सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि
सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूतज्ञाणदस्तनं,

२५

१. निश्चो—सी०, स्या०, रो० । २. पपटिका — स्या० । ३. उपनिससम्पन्नो —
सी०, स्या०, रो० ।

१. ५२०,
८. ३१६

यथाभूतज्ञाणदस्तने सति यथाभूतज्ञाणदस्तनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति निविदा, निविदाय सति निविदासम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नं होति विमुक्तिज्ञाणदस्तनं ।

५ “सेव्ययापि, आवुसो, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पर्यटिका पि पारिष्ठूरि गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिष्ठूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्त उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्तनं” ति ।

५. ततियउपनिसासुत्तं

- १० १. तत्र खो आयस्मा शानन्दो भिक्षु आमत्तेसि ... पे०... एतद्वोच - “दुस्सीलस्स, आवुसो, सीलविपन्नस्स हत्तूपनिसो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे असति अविष्टिसारविपन्नस्स हत्तूपनिसं होति पामोज्जं, पामोज्जे असति पामोज्जविपन्नस्स हत्तूपनिसा होति पीतिया असति पीतिविपन्नस्स हत्तूपनिसा होति पस्सद्वि, पस्सद्विया
- १५ असति पस्सद्विविपन्नस्स हत्तूपनिसं होति मुखं, मुखे असति मुखविपन्नस्त हत्तूपनिसो’ होति सम्मासमाधि, सम्मासमाधिमहि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हत्तूपनिसं होति यथाभूतज्ञाणदस्तनं, यथाभूतज्ञाणदस्तने असति यथाभूतज्ञाणदस्तनविपन्नस्स हत्तूपनिसा होति निविदा, निविदाय असति निविदाविपन्नस्स हत्तूपनिसो होति विरागो, विरागे असति
- २० विरागविपन्नस्स हत्तूपनिसं होति विमुक्तिज्ञाणदस्तनं ।

“सेव्ययापि, आवुसो, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पर्यटिका पि न पारिष्ठूरि गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि न पारिष्ठूरि गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, दुर्सीलस्स सीलविपन्नस्स हत्तूपनिसो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे असति अविष्टिसारविपन्नस्त हत्तूपनिसं होति पामोज्जं ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्तनं ।

२५ २. “सीलवतो, आवुसो, सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स उपनिस-

सम्पन्नं होति पामोज्जं, पामोज्जे सति पामोज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्ना होति पीति, पीतिया सति पीतिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्ना होति
पस्तद्वि, पस्तद्विया सति पस्तद्विसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति सुखं,
सुखे सति सुखसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि, सम्मा-
समाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नं होति यथाभूत- ५
ज्ञाणदस्सनं, यथाभूतज्ञाणदस्सने सति यथाभूतज्ञाणदस्सनसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्ना होति निविदा, निविदाय सति निविदासम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति विरागो, विरागे सति विरागसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नं होति विमुक्तिज्ञाणदस्सनं ।

“सेध्यथापि, आवुसो, रुखो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पप- १०
टिका पि पारिषुरि गच्छति, तचो पि ... फेगु पि ... सारो पि पारिषुरि
गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, सीलवतो सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो
होति अविष्टिसारो, अविष्टिसारे सति अविष्टिसारसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नं होति पामोज्जं ... पे०... विमुक्तिज्ञाणदस्सनं” ति ।

६. व्यसनसुत्तं

१. “यों सो भिक्खु अक्कोसको परिभासको अस्त्रियूपवादो १५
सब्रह्मचारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय । कातमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति,
अधिगता परिहायति, सद्गम्मस्स न वोदायन्ति, सद्गम्मेसु वा अधिमानिको
होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्कलिदुं आपत्ति
आपज्जति, सिक्खं वा पञ्चक्खाय हीनायावत्तति, गाव्हं वा रोगातङ्कं २०
फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेवं वा, सम्मूळ्हो कालं करोति,
कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गर्ति विनिपातं निरयं उपपञ्जति –
यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अस्त्रियूपवादो सब्रह्म-
चारीनं, ठानमेतं अवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं
व्यसनं निगच्छेय” ।

२. “यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको” परिभासको अस्त्रि-
यूपवादो” सब्रह्मचारीनं, अद्वानमेतं अनवकासो यं सो एकादसन्नं व्यसनानं

१-१. यदं पाठो सी०, स्या०, रो० पोत्यकेनु न दिसति । दू-२-२. प्रक्षेपण-
परिभासको प्रतियूपवादी – सी०, स्या०, रो० ।

522

१. 318

अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेय । कतमेसं एकादसन्नं ? अनधिगतं नाधिगच्छति, अधिगता परिहायति, सद्भम्मस्स न वोदायन्ति^१, सद्भम्मेसु वा अधिमानिको होति, अनभिरतो वा ब्रह्मचरियं चरति, अञ्जतरं वा सङ्कुलिदुं आपर्ति आपज्जति, सिक्खं वा पच्चक्खाय हीनायावत्तति,
 ५ गाङ्घं वा रोगातङ्कुं फुसति, उम्मादं वा पापुणाति चित्तक्खेपं वा^२, सम्मूङ्घो कालं करोति, कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्रहिति विनिपातं निरयं उपपज्जति – यो सो, भिक्खवे, भिक्खु अक्कोसको परिभासको अखियूपवादो सब्रह्मचारीनं, अद्वानमेतं अनवकासो यं सो इमेसं एकादसन्नं व्यसनानं अञ्जतरं व्यसनं न निगच्छेया” ति ।

७. सञ्जासुतं

१० १. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं नित्तीदि । एकमत्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच –

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पयवियं^३ पयविसञ्जी^४ अस्त, न आपर्स्मि आपोसञ्जी
 १५ अस्त, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्त, न वार्यस्मि वायोसञ्जी अस्त, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतने असञ्जी अस्त, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतने सञ्जी अस्त, न आकिञ्चञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चञ्चायतने सञ्जी अस्त, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेव-
 २० सञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्त, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्त, न परलोके परलोकसञ्जी अस्त, यं पिदं^५ दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनुविच्छितं मनसा, तत्रा पि न सञ्जी अस्त; सञ्जी ष पन अस्ता ति ?

३. “सिया”, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पयवियं पयविसञ्जी अस्त, न आपर्स्मि आपोसञ्जी अस्त, न
 २५ तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्त, न वार्यस्मि वायोसञ्जी अस्त, न आकासा-

१. पोदापति – सी०, रो० । २. सी०, स्या०, रो०, पोदवेशु नरिं ।
 ३-४. पठविय पठविषम्यो – सी०; पठवियं पठवीषम्यो – स्या०, रो० । ५-६. यमिं –
 स्या० । ५. यमक्षम विदा – सी० ।

नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न आकिञ्चञ्जञायतने आकिञ्चञ्जञायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जानासञ्जायतने नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं पिदं दिदुं सुतं मृतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

५. “इधानन्द, भिक्खु एवंसञ्जी होति - ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्घारसमयो सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो विरागो निरोधो निव्वान’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्जी अस्स ... सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

६. अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उद्वायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्षिणं कर्त्वा येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्वि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेन्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्तं सारिपुत्तं २० एतद्वोच -

७. “सिया तु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

८. “सिया, आवुसो आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि- २५ लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

९. “यथा कथं पनावुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथारूपो

समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्त ... पे०...
सञ्ची च पन अस्ता" ति ?

१०. "इध, आवुसो आनन्द, भिक्खु एवंसञ्ची होति - 'एतं
सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसद्वारसमयो सब्बपथिपटिनिस्समग्गो तण्हा-
५ क्खयो विरागो निरोधो निव्वानं' ति । एवं खो, आवुसो आनन्द, सिया
भिक्खुनो तथाख्यो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची
अस्त ... सञ्ची च पन अस्ता" ति ।

११. "अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो ! यत्र हि नाम
१० सत्यु चेव' सावकस्स च अत्येन अत्यो' व्यञ्जनेन व्यञ्जनं संसन्दिस्सति
१५ समेस्सति न विगग्धिहस्सति, यदिदं अग्गपदस्मि ! इदानाहं, आवुसो,
१२. ३२१ भगवन्तं उपसद्वमित्वा एतमत्यं अपुच्छि । भगवा पि मे एतेहि
१३ अक्षरेहि३ एतेहि पदेहि एतेहि व्यञ्जनेहि एतमत्यं व्याकासि, सेव्यवापि
१४ आयस्मा सारिपुत्तो । अच्छरियं, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, यत्र हि
१५ नाम सत्यु चेव सावकस्स च अत्येन अत्थो व्यञ्जनेन व्यञ्जनं संसन्दि-
१६ स्सति समेस्सति न विगग्धिहस्सति, यदिदं अग्गपदस्मि" ति !

८. मनसिकारसुतं

१. ग्रथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसद्वमिति; उप-
१७ सद्वमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीत्वो
१८ खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

२. "सिया तु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथाख्यो समाधिपटिलाभो
२० यथा न चक्खुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य, न सोतं मनसि करेय्य,
२१ न सदं मनसि करेय्य, न धानं मनसि करेय्य, न गन्धं मनसि करेय्य,
२२ न जिव्हं मनसि करेय्य, न रसं मनसि करेय्य, न कायं मनसि करेय्य, न
२३ फोटुच्चं मनसि करेय्य, न पर्याव भनसि करेय्य, न आपं मनसि करेय्य,
२४ न तेजं मनसि करेय्य, न वायं मनसि करेय्य, न आकासानञ्चायतनं
२५ मनसि करेय्य, न विज्ञाणञ्चायतनं मनसि करेय्य, न आकिञ्चञ्चाय-
२६ यतनं मनसि करेय्य, न नेवसञ्चानासञ्चायतनं मनसि करेय्य, न
२७ इयलोकं मनसि करेय्य, न परलोकं मनसि करेय्य, यं पिदं द्विं चुत
२८ १. च - सी०, स्या०, रो० । २. ग्रत्यं - सी०, स्या०, रो० । ३-४ सी०, स्या०,
२९ रो० पोत्त्वेनु न दिस्सति ।

मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविच्चरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति ?

३. “सिया, आनन्द, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्षुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविच्चरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति । ५

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि-पटिलाभो यथा न चक्षुं मनसि करेय्य ... यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविच्चरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति ?

५. “इधानन्द, भिक्षु एवं मनसि करोति – ‘एतं सत्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बससङ्घारसमयो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गों तण्हाक्षयो विरागो निरोधो निव्वान’ ति । एवं खो, आनन्द, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा न चक्षुं मनसि करेय्य, न रूपं मनसि करेय्य ... पे०... यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनु-विच्चरितं मनसा, तं पि न मनसि करेय्य; मनसि च पन करेय्या” ति । १०

६. सद्द्वयुत्तम्

१. एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिज्जकावसये^२ । अथ खो आयस्मा सद्बो^३ येन भगवा तेनुपसङ्घमि; उपसङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सद्बं भगवा एतदवोच –

२. “आजानीयज्ञायितं खो, सद्ब, ज्ञाय^४; मा खलुङ्घज्ञायितं” । कथं च, सद्ब^५, खलुङ्घज्ञायितं होति ? अस्सखलुङ्घो^६ हि, सद्ब, दोणिया वद्दो^७ ‘यवसं’ यवसं^८ ति ज्ञायति । तं किस्स हेतु ? न हि, सद्ब, अस्सखलुङ्घस्स दोणिया वद्दस्स एवं होति – ‘किं नु खो मं अज्ज अस्सदम्मसारयि कारणं कारेस्सति, किमसाहं पटिकरोमी’” ति । सो दोणिया वद्दो ‘यवसं

१. नादिके – सी०, स्या०; जातिके – रो० । २. गिज्जकावसये – सी०; इज्जकावसये – स्या० । ३. स्त्रपो – सी०, स्या०, रो० । ४. ज्ञायम् – सी०, रो० । ५. खलुङ्घज्ञायितं – सी०; खलुङ्घज्ञायित – स्या० । ६. सन्ध्य – सी०, स्या०, रो० । ७. मस्य-पनुङ्घो – सी०; प्रस्त्रपनुङ्घो – स्या० । ८. वन्धो – स्या० । ९-१०. यवसंयवसं – स्या० । १०. पटिकरोमी – सी० ।

यवसं ति ज्ञायति । एवमेव खो, सद्ग, इधे कच्चो पुरिसखलुङ्को अरज्जन-
गतो पि रुक्षमूलगतो पि सुञ्जागारातो पि कामरागपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति कामरागपरेतेन उपन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं
नप्यजानाति । सो कामरागयेव अन्तर्दृक्त्वा^१ ज्ञायति पञ्जायति निज्ज्ञा-

- ५ यति अवज्ञायति^२, व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति ... यीनमिद्ध-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति ... उद्धच्छकुकुच्चपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति .. विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छा-
परेतेन, उपन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्यजानाति ।
सो विचिकिच्छयेव अन्तर्दृक्त्वा ज्ञायति पञ्जायति निज्ज्ञायति अवज्ञा-

B. 324

- १० यति । सो पर्यावि पि निस्साय ज्ञायति, आपं पि निस्साय ज्ञायति, तेजं
पि निस्साय ज्ञायति, वायं पि निस्साय ज्ञायति, आकासानञ्ज्ञायतनं पि
निस्साय ज्ञायति, विज्ञाणञ्ज्ञायतनं पि निस्साय ज्ञायति, आकिञ्च-
ञ्ज्ञायतनं पि निस्साय ज्ञायति, नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं पि निस्साय
ज्ञायति, इधलोकं पि निस्साय ज्ञायति, परलोकं पि निस्साय ज्ञायति,
१५ यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्त परियेसित अनुविचरितं मनरा,
तं पि निस्साय ज्ञायति । एवं खो, सद्ग, पुरिसखलुङ्कायितं होति ।

B. 527

३. “कथं च, सद्ग, आजानीयज्ञायितं होति ? भद्रो हि
सद्ग, अस्साजानीयो दोणिया वद्दो न ‘यवसं यवसं’ ति ज्ञायति । त
किस्स हेतु ? भद्रस्स हि, सद्ग, अस्साजानीयस्स दोणिया वद्दस्स एव
२० होति ~ ‘किं नु खो मं अज्ज अस्सादम्मरारयि कारणं कारेस्सति, किं-
स्साहं पटिकरोमी’ ति । सो दोणिया वद्दो न ‘यवसं यवसं’ ति ज्ञायति ।
भद्रो हि, सद्ग, अस्साजानीयो यथा इण यथा वन्ध^३ यथा जार्नि यथा कलि
एवं पतोदस्स अज्जहोरणं समनुपस्सति । एवमेव खो, सद्ग, भद्रो पुरिसा-
जानीयो अरज्जनगतो पि रुक्षमूलगतो पि सुञ्जागारातो पि न काम-
२५ रागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न कामरागपरेतेन, उपन्नस्स च काम-
रागस्स निस्तरणं यथाभूत पजानाति, न व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा
विहरति ... न यीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा विहरति ... न उद्धच्छकुकुच्छ-
परियुद्धितेन चेतसा विहरति न विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति
न विचिकिच्छापरेतेन, उपन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं

^{१-१.} अनन्तर वरिता - स्था०; ^२ कर्तिवा - सी०, रो० । ^३ २. अपम्नायति -
सी० । ३ वद - सी०, रो० ।

ति । सो नेव पथर्वि निस्साय ज्ञायति, न आपं निस्साय ज्ञायति, निस्साय ज्ञायति, न वायं निस्साय ज्ञायति, न आकासानञ्चायतनं पं ज्ञायति, न विज्ञाणञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न आकिञ्चतनं निस्साय ज्ञायति, न नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतनं निस्साय ; न इधलोकं निस्साय ज्ञायति, न परलोकं निस्साय ज्ञायति, यं ५ R. 325 द्वुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्ते परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तं त्राय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन । एवं ज्ञार्थि च पन, सद्गुरु, भद्रं जानीयं सइन्द्रा देवा सब्रह्मका सपजापतिका आरका व नमस्सन्ति —

‘नमो ते पुरिसाजञ्जा, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी’’ ति ॥ १०

४. एवं वुत्ते आयस्मा सद्गुरु भगवन्तं एतदद्वोच — “कथं ज्ञायी न्ते, भद्रो पुरिसाजानीयो^१ सो नेव पथर्वि निस्साय ज्ञायति, न नेस्साय ज्ञायति, न तेजं निस्साय ज्ञायति, न वायं निस्साय ज्ञायति, ग्रासानञ्चायतनं निस्साय ज्ञायति, न विज्ञाणञ्चायतनं निस्साय ।, न आकिञ्चञ्जञ्जायतनं निस्साय ज्ञायति, न नेवसञ्ज्ञा- १५ B. 528 जायतनं निस्साय ज्ञायति, न इधलोकं निस्साय ज्ञायति, न परलोकं य ज्ञायति, यं पिदं दिदुं सुते मुते विज्ञातं पत्ते परियेसितं अनु- लं मनसा, तं पि निस्साय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन ? कथं ज्ञार्थि ।, भन्ते, भद्रं पुरिसाजानीयं सइन्द्रा देवा सब्रह्मका सपजापतिका ग व नमस्सन्ति — २०

‘नमो ते पुरिसाजञ्जा, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी’’ ति ॥

५. “इध, सद्गुरु, भद्रस्स पुरिसाजानीयस्स पथविय^२ पथविसञ्ज्ञा ग होति, आपस्मि आपोसञ्ज्ञा विभूता होति, तेजस्मि तेजोसञ्ज्ञा ग होति, वायस्मि वायोसञ्ज्ञा विभूता होति, आकासानञ्चायतने सानञ्चायतनसञ्ज्ञा विभूता होति, विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाण- २५ यतनसञ्ज्ञा विभूता होति, आकिञ्चञ्जञ्जायतने आकिञ्च- यतनसञ्ज्ञा विभूता होति, नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतने नेवसञ्ज्ञा- ज्ञायतनसञ्ज्ञा विभूता होति, इधलोके इधलोकसञ्ज्ञा विभूता

१. ज्ञायतो — स्या० । २. पुरिसाजानीयो ज्ञायति — सी०, स्या०, रो० ।
चिपा — सी०, स्या०, रो० ।

होति, परलोके परलोकसञ्ज्ञा विभूता होति, यं पिदं दिदुं सुतं मुतं
विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा, तत्रा पि सञ्ज्ञा विभूता
होति । एवं ज्ञायी खो, सद, भद्रो पुरिसाजानीयो नेव पथ्यवि निस्साय
ज्ञायति ... पे०... यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनु-
५ विचरितं मनसा, तं पि निस्साय न ज्ञायति; ज्ञायति च पन । एवं ज्ञायि
च पन, सद, भद्रं पुरिसाजानीयं सङ्घन्दा देवा सब्रह्मका तपजापतिका
आरका च नमस्सन्ति -

'नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुतम् ।
यस्स ते नाभिजानाम, यं पि निस्साय ज्ञायसी' ति ॥

१०. मोरनिवापसुत्तं

१० १. एकं समयं भगवा राजगहे विहरति मोरनिवापे परिव्वाजका-
रामे । तत्र खो भगवा भिक्खु आमत्सेसि - "भिक्खवे" ति । "भदन्ते"
ति ते भिक्खु भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२. "तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु अच्चन्तनिद्वो
होति अच्चन्तयोगव्येमी अच्चन्तप्रहृचारी अच्चन्तपरियोसानो सेठो
१५ देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? असेखेन सीलव्यवन्धेन, असेखेन समाधि-
क्षयन्वेन, असेखेन पञ्चावयवन्वेन - इमेहि, खो, भिक्खवे, तीहि
२. ३२७ धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु अच्चन्तनिद्वो होति अच्चन्तयोगव्येमी
अच्चन्तप्रहृचारी अच्चन्तपरियोसानो सेठो देवमनुस्सानं ।

३. "अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु
२० अच्चन्तनिद्वो होति अच्चन्तयोगव्येमी अच्चन्तप्रहृचारी अच्चन्तपरियो-
सानो सेठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? इद्विपाटिहारियेन, शादेसना-
पाटिहारियेन, अनुसासनीपाटिहारियेन - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु अच्चन्तनिद्वो होति, अच्चन्तयोगव्येमी
अच्चन्तप्रहृचारी अच्चन्तपरियोसानो सेठो देवमनुस्सानं ।

४. "अपरेहि पि, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु
अच्चन्तनिद्वो होति अच्चन्तयोगव्येमी अच्चन्तप्रहृचारी अच्चन्त-
परियोसानो मेठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? सम्मादिद्वया,
सम्माव्याणेन, सम्माविमुत्तिया - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि

समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिद्वो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्त-
ब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेद्वो देवमनुस्सानं ।

५. “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिद्वो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेद्वो देवमनुस्सानं । कतमेहि द्वीहि ? विज्ञाय, चरणेन – इमेहि खो, ५
भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिद्वो होति अच्चन्त-
योगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेद्वो देवमनुस्सानं । ब्रह्मुना पेसा, भिक्खवे, सनड्कुमारेन गाथा भासिता –

‘खत्तियो सेद्वो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्ञाचरणसम्पन्नो, सो सेद्वो देवमानुसे’ ति ॥ १०

“सा खो पनेसा, भिक्खवे, सनड्कुमारेन” गाथा भासिता^३
सुभासिता, नो दुव्भासिता; अत्थसंहिता, नो अनत्थसंहिता; अनुमता
मया । अहं पि, भिक्खवे, एवं वदामि –

‘खत्तियो सेद्वो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।

विज्ञाचरणसम्पन्नो, सो सेद्वो देवमानुसे’ ति ॥ १५

निस्सयवग्गो^३ पठमो ।

तस्मुद्दानं

किमत्थिया चेतना तयो, उपनिसा व्यसनेन च ।

द्वे^४ सञ्जा मनसिकारो^५, सद्वो^६ मोरनिवापकं ति” ॥

—————○—————

२. अनुस्सतिवग्गो

१. पठममहानामसुत्तं

१. एकं समयं भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा-
रामे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खु भगवतो चीवरकम्मं
करोन्ति – “निद्वितचीवरो भगवा तेगासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” २०
ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को – “सम्बहुला किर भिक्खु भगवतो

१. ब्रह्मुना सनड्कुमारेन – सी०, रो० । २. तुमीता नो दुग्मीता – सी०, स्या०,
रो० । ३. निस्सायवग्गा – स्या० । ४-५ सञ्जा मनसिकारो सेन्नो – सी०, रो०;
सञ्जा मनसिकारो सेवसी – स्या० । ६-७ मोरनिवापनेन च – सी०, स्या०; मोरनिवापनेन
भा ति – रो० ।

चीवरकम्मं करोन्ति – ‘निद्वितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिं पक्कमिस्सती’” ति ।

२. अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्क्षिप्ति; उपसङ्क्षिप्तिवा भगवन्तं ग्रभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो ५ खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच – “सुतं मेतं, भन्ते – ‘सम्बहुला किर भिक्षु भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – निद्वितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिं पक्कमिस्सती’” ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरत केनस्सं विहारेन विहातव्वं” ति ?

३. “साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं

- १० पतिरूपं कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्क्षिप्तिवा पुञ्चेय्याथ – ‘तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्सं विहारेन विहातव्वं’” ति ? सद्बो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्बो; आरद्धविरियो आराधको होति, नो कुसीतो; उपद्वितस्सति आराधको होति, नो मुट्टस्मति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्जवा १५ आराधको होति, नो दुष्पञ्जो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु घम्मेसु पतिद्वाय छै घम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

- ४ “इव त्व, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि – ‘इति पि सो भगवा ग्रह सम्मासन्वुद्धो विजाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्या देवमनुस्सानं वुद्धो भगवा’ २० ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति तथागत आरब्म । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति ग्रत्यवेद, लभति धम्मवेद, लभति धम्मूपसहित पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुख वेदियति, सुखिनो चित्त समाधियति । अथ वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्ततो विहरति, सब्यापञ्जाय पजाय अव्यापञ्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो वुदानुपस्सति भावेति ।

५. “पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेयासि – ‘स्वाक्षातो भगवता धम्मो सन्दिद्विको अकालिको एहिपस्तिको ओपनेयिको’ पचतं वेदितव्वो विज्ञुही’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको धम्मं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्वितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्वितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्वितं चित्तं होति; ५ उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति धम्मं आरब्म । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्त्तो १० विहरति, सब्यापञ्जाय पजाय अव्यापञ्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो धम्मानुसर्ति भावेति ।

६. “पुन च परं त्वं, महानाम, सङ्घं अनुस्सरेयासि – ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो’ भगवतो सावकसङ्घो, जायप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं १५ चत्तारि पुरिसयुगानि अद्व पुरिसपुरगला, एस भगवतो सावकसङ्घो आहु-नेय्यो पाहुनेय्यो दक्षिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्षेत्रं लोकस्सा’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्वितं चित्तं होति, न दोसपरियुद्वितं चित्तं होति, न मोहपरियुद्वितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति सङ्घं आरब्म । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्त्तो २० विहरति, सब्यापञ्जाय पजाय अव्यापञ्जो विहरति, सब्यापञ्जाय पजाय अव्यापञ्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सङ्घानुसर्ति भावेति ।

७. “पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो सीलानि अनुस्सरेयासि अपण्डानि अच्छिद्वानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्तानि विज्ञुप्प-सत्यानि अपरामद्वानि समाधिसंवत्तनिकानि । यस्मि, महानाम, समये

१. शोणमित्रा – नी०, स्था०, रो० । २. उजुपटिपन्नो – नी०, स्था०, रो० ।

अरियसावको सीलं अनुस्सरति, नेवस्स तर्स्मि समये रागपरियुद्धिं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धिं चित्तं होति, न मोहपरियुद्धिं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तर्स्मि समये चित्तं होति सीलं आरब्म । उजुगत-चित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं,

५ लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्ततो विहरति, सव्यापञ्जाय पजाय अव्यापञ्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो सीलानुस्सति भावेति ।

१० ६. “पुन च परं त्वं, महानाम, अत्तनो चागं अनुस्सरेण्यासि – ‘लाभा वत मे, सुलद्रं वत मे, योहं मच्छेरमलपरियुद्धिताय पजाय विगत-मलमच्छेरेन चेतसा अगारं अञ्जावसामि मुत्तवागो पयतपाणि वोस्सगरतो याचयोगो दानसविभागरतो’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको चागं अनुस्सरति, नेवस्स तर्स्मि समये रागपरियुद्धिं चित्तं होति, न दोसपरियुद्धिं चित्त होति, न मोहपरियुद्धिं चित्तं होति;

B. ३३३ १५ उजुगतमेवस्स तर्स्मि समये चित्तं होति चागं आरब्म । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेद, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति ।

२० ७. अय वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समप्ततो विहरति, सव्यापञ्जाय पजाय अव्यापञ्जो विश्रहति, धम्मसोतसमापन्नो चागानुस्सति भावेति ।

८. “पुन च परं त्वं, महानाम, देवता अनुस्सरेण्यासि – ‘सन्ति देवा चातुर्महाराजिका, सन्ति देवा तावर्तिसा, सन्ति देवा यामा, सन्ति देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरतिनो, सन्ति देवा परनिम्मितवस-वत्तिनो, सन्ति देवा व्रह्माकायिका, सन्ति देवा ततुत्तरि । यथारूपाय सद्वाय समन्वागता ता देवता इतो चुता तत्यूपपन्ना, मम्हं पि तथारूपा सद्वा सविज्जति । यथारूपेन सीलेन समन्वागता ता देवता इतो चुता तत्यूपपन्ना, मम्हं पि तथारूपं सील सविज्जति । यथारूपेन सुतेन ममन्ना-

R. ३३२ ३० गता ता देवता इतो चुता तत्यूपपन्ना, मम्हं पि तथारूप मुत सविज्जति । यथारूपेन चागेन नमन्वागता ता देवता इतो चुता तत्यूपपन्ना, मम्हं पि

तथारूपो चागो संविज्जति । यथारूपाय पञ्जाय समन्वागता ता देवता इतो चुता तत्थूपपन्ना, मय्यं पि तथारूपा पञ्जा संविज्जती' ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्वं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जां च अनुस्सरति, नेवस्स तर्स्मि समये रागपरियुट्टितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्टितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्टितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तर्स्मि समये चित्तं होति देवता ग्रारब्ध । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिभनस्स कायो पस्सम्भनि, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विसमगताय पजाय समपत्तो 10 विहरति, सब्बापञ्जाय पजाय अब्बापञ्जो विहरति, धम्मसोतसमापन्नो देवतानुसर्ति भावेती" ति ।

---

२. द्रुतिथमहानामसुतं

१. एकं समयं भगवा सकेसु विहरति कपिलवत्थुर्स्मि निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन महानामो सक्को गिलाना वुट्टितो होति अचिरवुट्टितो गेलञ्जामा । तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिवखू भगवतो 15 चीवरकम्मं करोन्ति - "निट्टितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती" ति । अस्सोसि खो महानामो सक्को - "सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - 'निट्टितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती'" ति ।

२. ग्रथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि; 20 उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्दो खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच - "सुतं मेतं, भन्ते - 'सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति - निट्टितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती' ति । तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातव्वं" ति ? 25

३. "साधु साधु, महानाम ! एतं खो, महानाम, तुम्हाकं पतिरूपं कुलपुतानं यं तुम्हे तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छेष्याथ - 'तेसं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातव्वं' ति ?

सद्वो खो, महानाम, आराधको होति, नो अस्सद्वो; आरद्विविरियो आराधको होति, नो कुसीतो; उपट्टितस्ति आराधको होति, नो मुड्ड-स्ति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्जवा आराधको होति, नो दुप्पञ्जो । इमेसु खो त्वं, महानाम, पञ्चसु धम्मेसु पतिद्वाय ५ छ धम्मे उत्तरि भावेय्यासि ।

४. “इध त्वं, महानाम, तथागतं अनुस्सरेय्यासि — ‘इति पि सो भगवा ... पे०... सत्था देवमनुस्सानं वुद्धो भगवा’ ति । यस्मि
B. 533 १० महानाम, समये अरियसावको तथागतं अनुस्सरति, नेवस्स तर्स्मि समये रागपरियुट्टितं चित्तं होति, न दोसपरियुट्टितं चित्तं होति, न मोहपरि-
युट्टितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तर्स्मि समये चित्तं होति तथागतं आरब्ध । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्यवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाम, वुद्धानुस्सर्ति गच्छन्तो १५ पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि, सायानो पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिद्वृहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाधसयनं अज्ञावसन्तो पि भावेय्यासि ।

R. 334 ५. “पुन च परं त्वं, महानाम, धम्मं अनुस्सरेय्यासि ... पे०... सद्वं अनुस्सरेय्यासि ... पे०... अत्तनो सीलानि^१ अनुस्सरेय्यासि ... पे०... २० अत्तनो चारं अनुस्सरेय्यासि ... पे०... देवता अनुस्सरेय्यासि — ‘सन्ति देवा चातुर्महाराजिका ... पे०... सन्ति देवा ततुत्तरि । यथारूपाय सद्वाय समन्वागता ता देवता इतो चुता तत्यूपपन्ना, मर्हं पि तथारूपा सद्वा सविज्जति । यथारूपेन सीलेन ... सुतेन ... चागेन ... पञ्जाय समन्वागता ता देवता इतो चुता तत्यूपपन्ना, मर्हं पि तथारूपा पञ्जा २५ सविज्जती’ ति । यस्मि, महानाम, समये अरियसावको अत्तनो च तासं च देवतानं सद्वं च सील च सुत च चारं च पञ्जं च अनुस्सरति, नेवस्स तर्स्मि समये रागपरियुट्टित चित्तं होति, न दोसपरियुट्टितं चित्तं होति, न मोहपरियुट्टितं चित्तं होति; उजुगतमेवस्स तर्स्मि समये चित्तं होति देवता आरब्ध । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति

अत्थवेदं, लभति धम्मवेदं, लभति धम्मूपसंहितं पामोज्जं । पमुदितस्स
पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वकायो सुखं वेदियति,
सुखिनो चित्तं समाधियति । इमं खो त्वं, महानाम, देवतानुस्सति
गच्छन्तो पि भावेय्यासि, ठितो पि भावेय्यासि, निसिन्नो पि भावेय्यासि,
सयानो पि भावेय्यासि, कम्मन्तं अधिट्टुहन्तो पि भावेय्यासि, पुत्तसम्बाध- ५
सयनं अज्ञावसन्तो पि भावेय्यासी” ति ।

३. नन्दियमुत्तं

१. एकं समयं भगवा सबकेसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
नियोधारामे । तेन खो पन समयेन भगवा सावत्थियं वस्सावासं
उपगन्तुकामो होति । अस्सोसि खो नन्दियो सबको – “भगवा
किर सावत्थियं वस्सावासं उपगन्तुकामो” ति । अथ खो नन्दियस्स १० १०
सबकस्स एतदहोसि – “यन्ननाहं पि सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छेय्यं ।
तथ कम्मन्तं चेव अधिट्टुहिस्सामि, भगवन्तं च लच्छामि कालेन
कालं दस्सनाया” ति ।

२. अथ खो भगवा सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छ । नन्दियो
पि खो सबको सावत्थियं वस्सावासं उपगच्छ । तत्थ कम्मन्तं चेव १५ १५
अधिट्टुसि^१, भगवन्तं च लभि^२ कालेन कालं दस्सनाय । तेन खो पन
समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – “निट्टितचीवरो
भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती” ति । अस्सोसि खो नन्दियो
सबको – “सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति –
‘निट्टितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती’” ति । २० २०

३. अथ खो नन्दियो सबको येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो नन्दियो सबको भगवन्तं एतदबोच – “सुतं मेतं, भन्ते –
‘सम्बहुला किर भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – निट्टित-
चीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्कमिस्सती’” ति । तेसं नो, २५
भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं केनस्स विहारेन विहातव्वं” ति ?

४. “साधु साधु, नन्दिय ! एतं खो, नन्दिय, तुम्हाकं पतिरूपं

१. उपगच्छ – सी०, यो० । २. अधिट्टुय – स्या० । ३. लच्छति – स्या० ।

कुलपुत्तानं, यं तुम्हे तथागतं उपसङ्क्षिप्तिवा पुच्छेय्याथ - 'तेर्सं नो, भन्ते, नानाविहारेहि विहरतं' केनस्स विहारेन विहारत्वं' ति ? सद्वा खो, नन्दिय, आराधको होति, नो अस्सद्वो; सीलवा आराधको होति, नो दुस्तीलो; आरद्विशियो आराधको होति, नो कुसीतो;

५ उपटितस्ति आराधको होति, नो मुदुस्सति; समाहितो आराधको होति, नो असमाहितो; पञ्जवा आराधको होति, नो दुष्पञ्जो। इमेमु खो ते, नन्दिय, द्यसु धम्मेसु पतिद्वय पञ्चसु धम्मेसु अज्ञत्त सति उपटुपेतत्वा^३ ।

R. 336

B. 537

५. "इध त्वं, नन्दिय, तथागतं अनुस्सरेय्यासि - 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विजजाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद् अनुत्तरो पुरिसादम्मसारयि, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा' ति । इति खो ते, नन्दिय, तथागतं आरब्म अज्ञत्त सति उपटुपेतत्वा ।

६. "पुन च पर त्वं, नन्दिय, धम्म अनुस्सरेय्यासि - 'स्वाक्षातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिप्रिस्को श्रोपनेत्रियिको पञ्चत्त वेदितव्यो विज्ञूही' ति । इति खो ते, नन्दिय, धम्म आरब्म अज्ञत्त सति उपटुपेतत्वा ।

७. "पुन च पर त्वं, नन्दिय, कल्याणमित्ते अनुस्सरेय्यासि - 'लाभा वत मे, सुलद्व वत मे, यस्त मे कल्याणमित्ता अनुकम्पका अत्यकामा ओयादका अनुसासका^४' ति । इति सो ते, नन्दिय, कल्याणमित्ते आरब्म ग्रज्ञत्तं सति उपटुपेतत्वा ।

८. "पुन च पर त्वं, नन्दिय, अत्तनो चागं अनुस्सरेय्यासि - 'लाभा वत मे, सुलद्व वत मे, योह मच्छेरमलपरियुद्धिताय पजाय विगतमलच्छेरेन चेतसा अगार अज्ञावसामि मुक्तचागो पयतपाणि वोस्सगरतो याचयोगो वानसविभागरतो' ति । इति खो ते, नन्दिय, चाग आरब्म अज्ञत्त रति उपटुपेतत्वा ।

९. "पुन च पर त्वं, नन्दिय, देवता अनुस्सरेय्यासि - 'या देवता अतिकम्मेव कवलीकाराहारभक्तान^५ देवतान^६ सहव्यत अञ्जनातर

^१ विद्विजि - रा०। ^२ उपटुपेतत्वा - स्या०, रा०। ^३ अनुसासिता - स्या०। ^४ या ता - या०, स्या०, रा०। ^५ कवलीकारभक्तान - सी०, कवलीकारभक्तान - स्या०, रो०। ^६ देवता - सी०, रा०।

मनोमयं कायं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पतिचयं । सेव्यथापि, नन्दिय, भिक्खु असमयविमुत्तो करणीयं अत्तनो न समनुपस्सति कतस्स वा पतिचयं; एवमेव खो, नन्दिय, या ता देवता अतिकक्षमेव कबळीकाराहारभक्षानं देवतानं सहव्यतं अञ्जनतरं मनोमयं कायं उपपन्ना, ता करणीयं अत्तनो न समनुपस्सन्ति कतस्स वा पतिचयं । इति खो ते, नन्दिय, देवता आरब्ध अज्ञातं सति उपद्वापेतब्बा ।

१०. “इमेहि खो, नन्दिय, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मे, न उपादियति । सेव्यथापि, नन्दिय, कुम्भो निकुज्जो^१ वमतेव उदकं, नो वन्तं पच्चावमति^२; सेव्यथापि वा पन, नन्दिय, सुक्खे तिणदाये अरिग मुत्तो डहञ्जेव गच्छति, नो दहुं पच्चुदावत्तति; एवमेव खो, नन्दिय, इमेहि एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो अरियसावको पजहतेव पापके अकुसले धम्मे, न उपादियती” ति ।

४. सुभूतिसुत्त

१. अथ खो आयस्मा सुभूति सद्बेन भिक्खुना सर्द्धि येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीनं खो आयस्मन्तं सुभूति भगवा एतदवोच –

२. “को नामायं, सुभूति, भिक्खु” ति ?

“सद्बो नामायं, भन्ते, भिक्खु, सुदत्तस्स^३ उपासकस्स पुत्तो, सद्बा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो” ति ।

“कच्चिपनायं, सुभूति, सद्बो भिक्खु सुदत्तस्स उपासकस्स पुत्तो सद्बा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो सन्दिस्सति सद्बापदानेसु” ति ?

“एतस्स, भगवा, कालो; एतस्स, सुगत, कालो, यं भगवा सद्बस्स सद्बापदानानि भासेव्य । इदानाहं जानिस्सामि यदि वा अयं भिक्खु सन्दिस्सति सद्बापदानेसु यदि वा नो” ति ।

१. निकुञ्जो – सी०, स्या०, रो० । २. पच्चावमति – स्या०, पच्चावमति – नी० ।

३. पदम्प – थी०, स्या०, रा० ।

“तेन हि, सुभूति, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि,
भासिस्तामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो आयस्मा सुभूति भगवतो
पञ्चस्तीर्गि । भगवा एतदवोच -

- ३ “इव, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति, पातिमोक्षसवर-
५ सवुतो विहरति आचारणोचरसम्पन्नो अणुमतेसु वज्जेसु भयदस्तावी,
समादाय सिक्षति सिक्षापदेसु । य पि, सुभूति, भिक्खु सीलवा होति
पे० , समादाय सिक्षति सिक्षापदेसु, इद पि, सुभूति, सद्बस्स सद्बा-
पदान होति ।

- ४ “पुन च पर, सुभूति, भिक्खु वहुस्तुतो होति सुतधरे सुत-
१० सन्निच्यो, ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा
सात्य सव्यञ्जन केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथा-
१५ ल्यास्त धम्मा वहुस्तुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता
दिद्विया नुष्टिविद्वा । य पि, सुभूति, भिक्खु वहुस्तुतो होति पे०
दिद्विया नुष्टिविद्वा, इद पि, सुभूति, गद्बस्स सद्बापदान होति ।

- १५ ५ “पुन च पर, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवङ्गो । य पि, सुभूति, भिक्खु कल्याणमित्तो होति
कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्गो, इद पि, सुभूति, सद्बस्स सद्बापदान
होति

- ६ “पुन च पर, सुभूति, भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि
२० धम्मेहि धम्मागतो समो पदविशणग्नाही अनुसासनि । य पि, सुभूति,
भिक्खु सुवचो होति सोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्वागतो खमो पदविशण-
ग्नाही अनुसासनि, इद पि, सुभूति, सद्बस्स सद्बापदान होति ।

- ७ “पुन च पर, सुभूति, भिक्खु यानि तानि सब्रह्मचारीन उच्चा-
वचानि^१ किङ्करणीयानि तत्र^२ दक्षो होति अनलसो तनुपायाय वीमसाय
२५ नमनागतो अल कातु अल सविधातु । य पि, सुभूति, भिक्खु यानि तानि
सब्रह्मचारीन उच्चावचानि किङ्करणीयानि तत्र दक्षो होति अनलसो
तनुपायाय वीमसाय नमनागतो अल कातु अल सविधातु, इद पि, सुभूति,
सद्बस्स सद्बापदान होति ।

- ८ “पुन च पर, सुभूति, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदा-
१ उच्चावचान - रा० । २ उच्च - सा०, रा० ।

हारो अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो । यं पि, सुभूति, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे अभिविनये उळारपामोज्जो, इदं पि, सुभूति, सद्ब्रह्मस सद्ब्रापदानं होति ।

६. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्ध-परक्कमो अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु । यं पि, सुभूति, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्षितधुरो कुसलेसु धम्मेसु, इदं पि, सुभूति, सद्ब्रह्मस सद्ब्रापदानं होति ।

१०. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्छलाभी अकसिरलाभी । यं पि, सुभूति, भिक्खु चतुन्नं झानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्छलाभी अकसिरलाभी, इदं पि, सुभूति, सद्ब्रह्मस सद्ब्रापदानं होति ।

११. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति, सेव्यथीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तारीसं पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्रं पि जातिसतसहस्रं पि अनेके पि संबटूकप्पे अनेके पि विवटूकप्पे अनेके पि संबटूविवटूकप्पे – ‘अमुत्रार्सि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि; तत्रापार्सि एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकारं सउदेसं अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति । यं पि, सुभूति, भिक्खु अनेकविहितं पुब्वेनिवासं अनुस्सरति ... इदं पि, सुभूति, सद्ब्रह्मस सद्ब्रापदानं होति ।

१२. “पुन च परं, सुभूति, भिक्खु दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन ग्रतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चक्षमाने उपपञ्जमाने हीने पणीते चुवणे दुव्वणे, सुगते दुर्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता

मनोदुच्चरितेन समवागता ग्रहियानं उपवादका मिळ्यादिटुका मिळ्या-
दिटुकम्पसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा ग्राहायं दुर्गति विनिपातं
निरय उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समवागता
वचीसुचरितेन समवागता मनोसुचरितेन समवागता ग्रहियानं ग्रन्त-
वादका सम्मादिटुका सम्मादिटुकम्पसमादाना, ते कायस्स भेदा परं
मरणा सुगति समां लोकं उपपन्ना' ति । इति दिव्येन चक्षुना विसुद्धेन
श्रतिकान्तमानुसकेन सत्ते पद्धति चवमाने उपपञ्जमाने हीने पजीते
सुवर्णे दुवर्णे, सुगते दुगते यथाकम्भूपगे सत्ते पजानाति । यं पि,
सुभूति, भिक्खु दिव्येन चक्षुना विसुद्धेन .. पे० .. यथाकम्भूपगे सत्ते
पजानाति, इदं पि, सुभूति, सद्वस्स सद्वापदानं होति ।

३. ३१।

१३. "पुन च परं, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया अनासव
चेतोविमुर्ति पञ्चाविमुर्ति दिव्येव धम्मे सय अभिज्ञा सच्चिकल्पा
उपसम्पञ्ज विहरति । यं पि, सुभूति, भिक्खु आसवानं खया .. पे० ...
सच्चिकल्पा उपसम्पञ्ज विहरति, इदं पि, सुभूति, सद्वस्स सद्वापदान
होती" ति ।

१४. एवं बुते आयस्ता सुभूति भगवन्तं एतदबोच - "गानि-
मानि, भन्ते, भगवता सद्वस्स सद्वापदानानि भासितानि, सविज्ञन्ति
तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु सन्दिस्सति ।

"अय, भन्ते, भिक्खु सीखवा होति, पातिमोक्षवसंवरयंवृत्तो
२० विहरति आचारणोचरसम्मन्नो ग्रणुमतेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
R. ३१। सिक्षयति सिक्षापदेसु ।

"अय, भन्ते, भिक्खु वहुस्सुतो होति सुतवरो सुतसन्निचयो;
ये ते धम्मा आदिकल्पाणा मञ्जेकल्पाणा परियोसानकल्पाणा सात्त्व
सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्ण परिनुद्र ग्रह्यचरियं ग्रभिवदन्ति, तथारूपास्त
२५ धम्मा वहुस्सुता होन्ति धाता वचना परिचिता मनसानुपेविदता दिटुया
सुष्ठियदा ।

"अय, भन्ते, भिक्खु कल्पाणमितो होति कल्पाणसहायो वल्पाण-
मण्डद्वे ।

"अय, भन्ते, भिक्खु मुवचो होति .. पे० .. अनुसासनि ।
३० "अय, भन्ते, भिक्खु दानि तानि नग्रहाचारीन उच्चावचानि

किङ्करणीयानि तत्थ दक्खो होति अनलसो तत्रुपायाय वीर्मंसाय
समन्वागतो अलं कातुं अलं संविधातुं ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु धम्मकामो होति पियसमुदाहारो अभिधम्मे
अभिविनये उठारपामोज्जो ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु आरद्धविशियो विहरति ... पे०... थामवा ५
दब्धपरकमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्म-
सुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेष्यथीदं – एकं पि जाति द्वे पि जातियो ... पे०... इति साकारं सउद्देसं १०
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु द्विवेन चक्खुना विसुद्धेन अतिकक्ष्य-
मानुसकेन ... पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

“अयं, भन्ते, भिक्खु आसवानं खया ... पे०... सच्छिकत्वा
उपसम्पद्ज विहरति । यानिमानि, भन्ते, भगवता सद्वस्स सद्वापदानानि १५
भासितानि, संविजज्ञन्ति तानि इमस्स भिक्खुनो, अयं च भिक्खु एतेसु
सन्दिस्सती” ति ।

१५. “साधु साधु, सुभूति ! तेन हि त्वं, सुभूति, इमिना च
सद्वेन भिक्खुना सर्द्धि विहरेय्यासि । यदा च त्वं, सुभूति, आकस्मेय्यासि
तथागतं दस्सनाय, इमिना सद्वेन भिक्खुना सर्द्धि उपसङ्क्षेय्यासि तथागतं २०
दस्सनाया” ति ।

५. मेत्तासुतं

१. “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय
वहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमा-
रद्धाय एकादसानिसंसा पाटिकह्वा । कतमे एकादस ? सुखं सुपति,
सुरं पटिवृज्जति, न पापकं सुपिनं पस्सति, मनुस्सानं पियो होति, २५
अमनुस्सानं पियो होति, देवता रक्खन्ति, नास्त्वं अग्निं वा विसं वा
सत्यं वा कमति, तुवटं चित्तं समाधियति, मुखवण्णो विप्पसीदति,

असम्भूष्टे कालं करोति, उत्तरि अपटिविज्ञन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेविताय भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्युकताय अनुष्टुप्ताय परिचिताय सुसमारद्धाय इमे एकादसानिसंसा पाटिकहा” ति ।

६. अटुकनागरसुतं

- ५ १. एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति वेलुव-
गामके^१ । तेन खो पन समयेन दसमो गहपति अटुकनागरो
पाटिपुत्ते^२ अनुप्ततो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो दसमो
गहपति^३ अटुकनागरो येन कुकुटारामो येन अञ्जतरो भिक्खु
तेनुपसङ्क्षिप्तिः; उपसङ्क्षिप्तिवा तं भिक्खुं एतदबोच —
- १० २. “कहं नु खो, भन्ते, आयस्मा आनन्दो एतरहि विहरति ?
दस्सनकामा हि मयं, भन्ते, आयस्मन्तं आनन्दं” ति ।

“एसो, गहपति, आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति वेलुव-
गामके” ति ।

- १५ ३. अथ खो दसमो गहपति अटुकनागरो पाटिपुत्ते तं करणीयं
१५ तीरेत्वा येन वेसाली वेलुवगामको येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्क्षिप्तिः;
उपसङ्क्षिप्तिवा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं, निसीदि ।
१६ एकमन्तं निसीद्वो खो दसमो गहपति अटुकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदबोच — “अतिथं नु खो, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता
अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्षतातो, यत्थ भिक्खुनो अप्प-
२० भत्तस्स आतापिनो पहिततस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति,
अपरिक्लीणा वा आसवा परिक्लयं गच्छन्ति, अननुप्ततं वा अनुत्तरं
योगक्षेमं अनुपापुणातो” ति ?
- २५ “अतिथ खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्षतातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पभत्तस्स
आतापिनो पहिततस्स विहरतो अविमुत्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरि-
क्लीणा वा आसवा परिक्लयं गच्छन्ति, अननुप्ततं वा अनुत्तरं योगक्षेमं
अनुपापुणातो” ति ।

१. वेलुवगामके — स्त्रा०; वेलुवगामके — मी० । २. पाटिपुत्ते — स्त्रा० ।

४. “कतमो पत, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुक्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्षेमं अनुपापुणाती” ति ?

५. “इधं, गहपति, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितवकं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चक्खति – ‘इदं पि खो पठमं ज्ञानं अभिसङ्घतं अभिसञ्चेतयितं’ । ‘यं खो पत किञ्च अभिसङ्घतं अभिसञ्चेतयितं, तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तथ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं ओरम्भाग्यानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थं परिनिव्वायी अनावतिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुक्तं वा चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा वा आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्षेमं अनुपापुणाति ।

६. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा अज्ञतं सम्पादनं चेत्सो एकोदिभालं अवितवकं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं द्रुतियं ज्ञानं ... पे०... ततियं ज्ञानं ... पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पद्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चक्खति – ‘इदं पि खो चतुर्थं ज्ञानं अभिसङ्घतं अभिसञ्चेतयितं’ । ‘यं खो पत किञ्च अभिसङ्घतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तथ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चनं ओरम्भाग्यानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थं परिनिव्वायी अनावतिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो सम्मदक्खातो, यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुक्तं वा चित्तं विमुच्चति

योपरिक्षेणा वा आसवा परिक्षयं गच्छन्ति अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्षेमं अनुपापुणाति ।

७. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं
दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुर्थं । इति
८ उद्घमधो तिरियं सब्दधि सब्दतत्त्वाय सब्दावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन
चेतसा एकं" दिसं फरित्वा विहरति' विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन
अवेरेन अव्यापज्ज्ञेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्षयति -
‘अयं पि खो मेत्ताचेतोविमुत्ति अभिसङ्घ्रता अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं
खो पन किञ्चित् अभिसङ्घ्रत अभिसञ्चेतयितं तदनिन्च निरोक्षधम्मं’
१० ति पजानाति । सो तत्य ठितो आसवानं स्यं पापुणाति; नो चे आसवानं
स्यं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागि-
यानं संयोजनानं परिक्षया ओपपातिको होति तत्य परिनिवायी अना-
वत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता
... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं योगक्षेमं अनुपापुणाति ।

R. 345

- १५ ८. "पुन च परं, गहपति, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा
... पे०... मुदितासहगतेन चेतसा ... पे०... उपेक्षासहगतेन चेतसा
१५ एकं दिसं फरित्वा विहरति तथा दुतियं तथा ततियं तथा चतुर्थं ।
इति उद्घमधो तिरियं सब्दधि सब्दतत्त्वाय सब्दावन्तं लोकं उपेक्षासह-
गतेन चेतस; विपुलेन महगतेन अप्पमाणेन अवेरेन अव्यापज्ज्ञेन फरित्वा
२० विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्षयति - 'अयं पि खो उपेक्षाचेतोविमुत्ति
अभिसङ्घ्रता अभिसञ्चेतयिता' । 'यं सो पन किञ्चित् अभिसङ्घ्रतं
अभिसञ्चेतयितं तदनिन्च निरोक्षधम्मं' ति पजानाति । सो तत्य ठितो
आसवानं स्यं पापुणाति; नो चे आसवानं स्यं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्षया
२५ ओपपातिको होति तत्य परिनिवायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्षेमं अनुपापुणाति ।

९. "पुन च पर, गहपति, भिक्खु सब्दसो हप्तसञ्ज्ञानं समति-
यक्षमा पटिषंज्ञानं अत्यन्तमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनमिकारा 'द्रनन्तो

आकासो' ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटि-
सञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो आकासानञ्चायतनसमापत्ति अभिसङ्घता
अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं खो पन किञ्च अभिसङ्घतं अभिसञ्चेतयितं
तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं
पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय ५
धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिवेष्या ओप-
पातिको होति तत्थ परिनिवायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं
पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा अनुत्तरं
योगक्षेमं अनुपापुणाति ।

१०. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं १०
समतिक्कम्म ‘अनन्तं विज्ञाणं’ ति विज्ञाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज
विहरति ... पे०... सब्बसो विज्ञाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘निथि
किञ्ची’ ति याकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति
पटि-सञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो आकिञ्चञ्चायतनसमापत्ति अभि-
सङ्घता अभिसञ्चेतयिता’ । ‘यं खो पन किञ्च अभिसङ्घतं अभि- १५
सञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो
आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्म-
रागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिवेष्या
ओपपातिको होति तत्थ परिनिवायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।
अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता ... पे०... अननुप्पत्तं वा २० १५
अनुत्तरं योगक्षेमं अनुपापुणाती” ति ।

११. एवं वुत्ते दसमो गहपति अद्विकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं
एतदवोच — “सेयथापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एकं निधिमुखं गवेसन्तो
सकिदेव एकादस निधिमुखानि अधिगच्छेय; एवमेव खो अहं, भन्ते, एकं
अमतद्वारं गवेसन्तो सकिदेव एकादस^१ अमतद्वारानि^२ अलत्यं सेवनाय^३ । २५
सेयथापि, भन्ते, पुरिसस्स अगारं एकादसद्वारं । सो तस्मि अगारे
आदित्ते एकमेकेन पि द्वारेन सकुणेच्य अत्तानं सोर्त्यि कातुं; एवमेव
खो अहं, भन्ते, इमेसं एकादसन्नं अमतद्वारानं एकमेकेन पि अमतद्वारेन
सकुणिस्सामि अत्तानं सोर्त्यि कातुं । इमे हि नाम, भन्ते, अञ्ज-

१. एकादसन्नं अमतद्वारान् — सी०, स्पा०, रो० । २. रावनाय — स्पा० ।

तित्यया आचरियस्स आचरियधनं परियेसिस्सन्ति । कि पताहं
आयस्मतो आनन्दस्स पूजं न' करिस्सामी" ति !

१२. अथ खो दसमो गहपति श्रद्धुकनागरो वेसालिकं च पाटलि-
पुत्रं च भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन
५ सहत्या सन्तप्येसि सम्पवारेसि । एकमेकं च भिक्खुं पञ्चेकं दुस्संयुगेन
श्रव्यादेसि, आयस्मन्तं च आनन्दं तिचीवरेन । आयस्मतो आनन्दस्स
पञ्चसतं विहारं कारापेसी ति ।

७. गोपालसुतं

१. "एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्वागतो गोपालको
अभव्यो गोगणं^१ परिहरितुं कार्ति^२ कातुं^३ । कतमेहि एकादसहि ? इध,
१० भिक्खवे, गोपालको न रूपञ्ज्यु होति, न लक्खणकुसलो होति, न
आसाटिकं हारेता^४ होति, न वर्णं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति,
न तित्यं जानाति, न पीतं जानाति, न वीर्यं जानाति, न गोचरकुसलो
१५ होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते
न अतिरेकपूजाय पूजेता होति । इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि
२० अङ्गेहि समन्वागतो गोपालको अभव्यो गोगणं परिहरितुं कार्ति कातुं ।

२. "एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्वागतो
भिक्खु अभव्यो इमर्दिग वर्मविनये वुद्धि विरुद्धं वेपुलं आपज्जितुं ।
२५ कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्ज्यु होति, न
लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वर्णं पटिच्छादेता
होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्यं जानाति, न पीतं जानाति, न वीर्यं
३० जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते भिक्खु
येरा रतञ्ज्यु चिरपव्यजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते न अतिरेक-
पूजाय पूजेता होति ।

३. "कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न रूपञ्ज्यु होति ? इध,
३५ भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चिच द्वयं" चत्तारि महाभूतानि, चतुन्नं च महाभूतानं
उपादायल्प्यं^५ ति यथाभूतं नष्टजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न
रूपञ्ज्यु होति ।

१-२. करिस्यामी - स्या० । ३. गोगण - सी० । ३-३. कार्ति दत्तु - सी०, जाति
दत्तु - स्या०, रो० । ४. शारेता - सी०, स्या०, रो० । ५. रूपं सञ्च तं स्वं - म० ।

४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘कम्मलक्खणो वालो, कम्मलक्खणो पण्डितो’ ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न लक्खणकुसलो होति ।

५. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामवित्तकं अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न ग्रन्थावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादवित्तवकं ... उप्पन्नं विहिंसावित्तवकं ... उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे अधिवासेति नप्पजहति न विनोदेति न व्यन्तीकरोति न ग्रन्थावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न आसाटिकं हारेता होति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तगाही होति अनु-व्यञ्जनगाही ; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंबुतं विहरन्तं अभिज्ञादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेद्यु, तस्स संवराय न पटिपञ्जति ; न रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं नापञ्जति । सोतेन सदृं सुत्वा ... धानेन गन्धं धायित्वा ... जिव्हाय रसं सायित्वा ... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विज्ञाय निमित्तगाही होति अनु-व्यञ्जनगाही ; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंबुतं विहरन्तं अभिज्ञादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेद्यु, तस्स संवराय न पटिपञ्जति ; न रक्खति मनिन्द्रियं, मनिन्द्रिये संवरं नापञ्जति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न वणं पटिच्छादेता होति ।

७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न यथासुतं यथापरियतं धम्मं वित्थारेन परेसं देसेता होति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न धूमं कत्ता होति ।

८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न तित्यं जानाति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खु वहुसुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्क्षिप्तिवा न परिपुच्छति न परिपञ्चति — ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को ग्रथ्यो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवटं चेव न विवरन्ति, अनुत्तानीकरं च न उत्तानीकरोन्ति, अनेक-विहितेसु च कह्वाठानियेसु’ धम्मेसु कह्वं न पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु न तित्यं जानाति ।

६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु तथागतप्पवेदिते धर्मविनये देसियमाने न लभति अत्यवेदं, न लभति धर्मवेदं, न लभति धर्मप्रसंहितं पामोज्जं । एवं स्तो, भिक्खवे, भिक्खु न पीतं जानाति ।

५ ७०. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न वीर्यं जानाति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु ग्रस्तिं ग्रद्वज्जिकं मग्नं यथाभूतं नप्यजानाति । एवं स्तो, भिक्खवे, भिक्खु न वीर्यं जानाति ।

११. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुमलो होति ?

८. ३५० इव, भिक्खवे, भिक्खु चत्तारो सतिपट्टाने यथाभूतं नप्यजानाति ।

१० एवं स्तो, भिक्खवे, भिक्खु न गोचरकुसलो होति ।

१२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही होति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु सदा गहपतिका अभिहृद्धं पवारेन्ति चीवरपिण्डात् सेनासनगिलानप्यचवयभेसज्जपरिक्खारेहि^१ । तत्र भिक्खु^२ मत्तं न जानाति पटिगाहणाय । एवं स्तो, भिक्खवे, भिक्खु अनवसेसदोही होति ।

B. 549

१३. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खु येरा रत्तञ्जु चिरपञ्चजिता सद्विष्टिरो सद्विष्टिरायका, ते न अतिरेकमूजाय पूजेता होति ? इव, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खु येरा रत्तञ्जु चिरपञ्चजिता सद्विष्टिरो सद्विष्टिरायका, तेसु न मेत्तं कायकम्मं पञ्चुपट्टापेति आवि २० चेव रहो च, न मेत्तं वचीकम्मं ... न मेत्तं मनोकम्मं पञ्चुपट्टापेति आवि चेव रहो च । एवं स्तो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खु येरा रत्तञ्जु चिरपञ्चजिता मद्विष्टिरो सद्विष्टिरायका, न ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

२५ अमव्यो इमस्मि धर्मविनये वुर्दि विरुद्धं वेपुलं आपजिज्ञतु ।

१४. “एकादसहि भिक्खवे, अज्ञेहि समन्वागतो भिक्खु नवो गोगणं पद्धिरितु फाति कातुं । कतमेहि एकादसहि ? इव, भिक्खवे, गोपालको रूपञ्जु होति, लक्षणकुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं कत्ता होति, तित्यं जानाति,

१. परिमाणल - वी०, स्था०, रो० । २. भिक्खवे भिक्खु - स्था० ।

पीतं जानाति, वीर्थं जानाति, गोचरकुसलो होति, सावसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो गोपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति – इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्वागतो गोपालको भव्वो गोगणं परिहरितुं फार्ति कातुं ।

१५. “एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्वागतो ५ भिक्खु भव्वो इमस्मि धम्मविनये वुद्धि विरुद्धि वेपुलं आपज्जितुं । कतमेहि एकादसहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्जू होति, लक्खण-कुसलो होति, आसाटिकं हारेता होति, वणं पटिच्छादेता होति, धूमं कत्ता होति, तित्थं जानाति, पीतं जानाति, वीर्थं जानाति, गोचरकुसलो होति, सावसेसदोही च होति, ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपञ्चजिता १० सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

१६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्जू होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यं किञ्चिच रूपं ‘चत्तारि महाभूतानि, चतुन्नं च महा-भूतानं उपादायरूपं’ ति यथाभूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु रूपञ्जू होति । १५

१७. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु लक्खणकुसलो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘कम्मलक्खणो बालो, कम्मलक्खणो पण्डितो’ ति यथा-भूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु लक्खणकुसलो होति ।

१८. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु आसाटिकं हारेता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्नं कामचितकं नाधिवासेति पजहति विनोदेति २० व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति, उप्पन्नं व्यापादचितकं ... उप्पन्नं विहिता-चितकं ... उप्पन्नउप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु आसाटिकं हारेता होति ।

१९. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वणं पटिच्छादेता होति ? २५ इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमत्तगाही होति नानुव्यञ्जनगाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं यमिज्जादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेद्यु, तस्स संवराय पटिपञ्जति; रक्षति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं ग्रापञ्जति । सोतेन सद्वं सुत्या ... घानेन गन्धं धायित्वा ... जिल्हाय रसं सायित्वा ... कायेन ३०

• 352 फोटुवं फुसित्वा ... मनसा धम्मं विज्ञाय न निमित्तगाही होति नानु-
व्यज्ञनगाही; यत्वाधिकरणमेन भनिन्द्रियं ग्रसंबुतं विहरन्तं अभिज्ञा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा ग्रन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटि-
पज्जति; रखति भनिन्द्रिय, भनिन्द्रिये संबरं आपज्जति । एवं खो,
५ भिक्खवे, भिक्खु वर्णं पटिच्छादेता होति ।

२०. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धूमं कर्ता होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यथासुत यथापरियत्त धम्मं वित्यारेन परेसं देसेता होति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु धूमं कर्ता होति ।

२१. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु तित्य जानाति ? इध,
१० भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खु वृहस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा
मातिकाधरा, ते कालेन कालं उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति -
‘इद, भन्ते, कथ, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवट
चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकरत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च
कह्वाणिनियेसु^१ धम्मेसु कस्त्रं पटिविनोदेन्ति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
१५ तित्यं जानाति ।

२२. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु पीतं जानाति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु तयागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने लभति अत्यवेदं, लभति
धम्मवेदं, लभति धम्मूपसहित पामोज्जं । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु पीतं
जानाति ।

B 551 २० २३ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वीर्यं जानाति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु अरियं अटुन्निक मग्ग यथाभूतं पजानाति । एवं खो,
भिक्खवे, भिक्खु वीर्यं जानाति ।

२४. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु गोचरकुसलो होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु चतारो सतिपटुने यथाभूतं पजानाति । एवं खो,
२५ भिक्खवे, भिक्खु गोचरकुसलो होति ।

२५ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सावसेसदोही होति ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सदा गहपतिका अभिहट्ठु पवारेन्ति चीवरपिण्डपात-
सेनामनगिलानप्पच्चयमेसज्जपरिक्षारेहि । तत्र भिक्खु मेत्तं जानाति
पटिगहगाय । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु सावसेसदोही होति ।

^१ कह्वाणिनायेसु - ची० ।

२६. “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ?” इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, तेसु मेत्तं कायकम्मं पञ्चुपट्टापेति आवि चेव रहो च, मेत्तं वचीकम्मं ... मेत्तं भनोकम्मं पञ्चुपट्टापेति आवि चेव ५ रहो च । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता सङ्घपितरो सङ्घपरिणायका, ते अतिरेकपूजाय पूजेता होति ।

“इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्वागतो भिक्खु भव्वो इमस्मि धम्मविनये वुद्धि^१ विरुद्धिं वेपुलं आपज्जितुं” ति ।

८. पठमसमाधिसुत्तं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्घमिसु; उप- १० सङ्घमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतददोचुं –

२. “सिया नु खो, भन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स, न आपस्मि आपोसञ्ज्ञी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्ज्ञी अस्स, न वायस्मि वायोसञ्ज्ञी अस्स, न आकासा- १५ ब. नञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्ज्ञी अस्स, न आकिञ्चञ्चञ्जायतने आकिञ्च- चञ्जायतनसञ्ज्ञी अस्स, न नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतने नेवसञ्ज्ञा- नासञ्जायतनसञ्ज्ञी अस्स, न इधलोके इधलोकसञ्ज्ञी अस्स, न परलोके २० परलोकसञ्ज्ञी अस्स, यं पिदं दिटुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ज्ञी अस्स; सञ्ज्ञी च पन अस्सा” ति ?

३. “सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स... पे०... यं पिदं दिटुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ज्ञी अस्स; सञ्ज्ञी २५ च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि- पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ज्ञी अस्स ... पे०... यं पिदं दिटुं

१. उद्धि - स्पा० ।

सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्त्र; सञ्ची च पन अस्सा ति” ?

५. “इव, भिक्खवे, भिक्खु एवंसञ्ची होति – ‘एतं सत्तं
एतं पणीतं, यदिदं सब्बसद्गुरसमयो सब्बधिपटिनिस्तगो तष्णक्षयो
५ विरागो निरोधो निव्वानं’ ति । एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न
आपर्स्म आपोसञ्ची अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्ची अस्स, न वायस्मि
वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्ची अस्स, न
१० आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चञ्चायतनसञ्ची अस्स, न नेवसञ्चाना-
नासञ्चायतने नेवसञ्चानानासञ्चायतनसञ्ची अस्स, न इघलोके इव-
लोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची अस्स, यं पिदं दिदुं
सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची
अस्त्र; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

६. दुर्जियसमाधियुक्तं

१५ १. तत्र खो भगवा भिक्खु आमत्तेसि – “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खु भगवतो पच्चस्तोतु । भगवा एतद्वोच –

B. 553
॥ 355 २. “सिया तु खो भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्ची
अस्स ... पै०.. न आकिञ्चञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न नेवसञ्चानानासञ्चायतने नेवसञ्चानानासञ्चायतनसञ्ची
अस्स, न इघलोके इघलोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोकसञ्ची
अस्स, यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनुविचरितं
मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

२५ ३. “भगवम्मूलका नो, भन्ते, घमा भगवन्नेतिका भगवम्पटि-
सरणा । चामु वत, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभानु एतस्स भासितस्य
प्रत्यो । भगवतो तुत्व भिक्खु वारेस्मन्तो” ति ।

४. “तेन हि, निक्खवे, मुणाव, सामुकं मनसि करोव; भासि-
स्माप्तो” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खु भगवतो पच्चस्तोतु ।
भगवा एतद्वोच –

५. “सिया, भिक्खवे, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... यं पिदं दिटुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

६. “यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधि- ५ पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... यं पिदं दिटुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

७. “इध, भिक्खवे, भिक्खु एवंसञ्ची होति – ‘एतं सन्तं एतं पणीतं, यदिदं सब्बसङ्घारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो १० विरागो निरोधो निव्वान’ ति । एवं खो, भिक्खवे, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... यं पिदं दिटुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

१०. ततियसमाधिसुत्तं

१. अथ खो सम्बहुला भिक्खू येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्घ- १५ मिसु; उपसङ्घमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदिसु । सम्मो-
दनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्तं सारिपुत्तं एतदवोचुं –

२. “सिया तु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो तथारूपो समाधि- पटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... यं पिदं दिटुं २० सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

३. “सिया, आवुसो, भिव्वुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०... यं पिदं दिटुं सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविचरितं मनसा तत्रा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची २५ च पन अस्सा” ति ।

४. “यथा कथं पन, आवुसो सारिपुत्त, सिया भिक्खुनो तथा- रूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्ची अस्स ... पे०...

यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनुविचरितं मनसा
तथा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

R. 357 ५. “इव, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्ची होति - ‘एतं सन्तं
एतं पणीतं, यदिदं सब्बसह्यारसमयो सब्बपविपटिनिस्सगो तप्हाकदयो
५ विरागो निरोधो निवानं’ ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो
तथाह्यो समाधिपटिलाभो यथा नेव पविवियं पविविसञ्ची अस्स ...पे०...
यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनुविचरितं मनसा
तथा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ।

११. चतुत्यसमाधिसुतं

१. तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खु आमन्त्वेसि - “सिया
१० नु खो, आवुसो, भिक्खुनो तथाह्यो समाधिपटिलाभो यथा नेव पविवियं
पविविसञ्ची अस्स, न आपर्स्म आपोसञ्ची अस्स, न तेजिस्म तेजो-
सञ्ची अस्स, न वार्यस्म वायोसञ्ची अस्स, न आकासानञ्चायतने
आकासानञ्चायतनसञ्ची अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाण-
ञ्चायतनसञ्ची अस्स, न आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतन-
१५ सञ्ची अस्स, न नेवसञ्चानासञ्चायतने नेवसञ्चानासञ्चायतन-
सञ्ची अस्स, न इवलोके इवलोकसञ्ची अस्स, न परलोके परलोक-
सञ्ची अस्स, यं पिदं दिदुं सुतं मुतं विज्ञातं पतं परियेसितं अनु-
विचरितं मनना तथा पि न सञ्ची अस्स; सञ्ची च पन अस्सा” ति ?

B. 555 २. “दूरतो पि खो मयं, आवुसो, आगच्छेयाम आयस्मतो
२० सारिपुत्तस्त सन्ति के एतस्त भासितस्त अत्यमञ्जातु । सायु वतायस्मन्तं
येव सारिपुरं पटिभातु एतस्त भासितस्त अत्यो । आयस्मतो सारिपुत्तस्त
तुल्या भिक्खु धारेस्तन्तो” ति ।

R. 358 ३. “तेनहावुमो, मुणाय, साधुकं मनसि करोव; भासिस्सामी”
ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खु आयस्मतो सारिपुत्तस्त पञ्चस्सोसु
२५ आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

४. “निया, आवुमो भिक्खुनो तथाह्यो समाधिपटिलाभो यथा
नेव पविवियं पविविन्ची अस्त ...पे०... यं पिद दिदु मुत मुतं विज्ञात-

पत्तं परियेसितं अनुविच्चरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

५. “यथा कथं पनावुसो^१, सिया भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स ... पे०... यं पिदं दिट्ठुं
सुतं मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविच्चरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी ५
अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ?

६. “इधं, आवुसो, भिक्खु एवंसञ्जी होति – ‘एतं सन्तं एतं
पणीतं, यदिदं सब्बसह्नारसमधो सब्बूपधिपटिनिस्सगो तण्हाक्खयो
विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । एवं खो, आवुसो, सिया भिक्खुनो
तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा नेव पथवियं पथविसञ्जी अस्स, न १०
आपर्स्म आपोसञ्जी अस्स, न तेजस्मि तेजोसञ्जी अस्स, न वायस्मि
वायोसञ्जी अस्स, न आकासानञ्चायतने आकासानञ्चायतनसञ्जी
अस्स, न विज्ञाणञ्चायतने विज्ञाणञ्चायतनसञ्जी अस्स, न १५
आकिञ्चञ्चायतने आकिञ्चञ्चायतनसञ्जी अस्स, न नेवसञ्जाना-
नासञ्जायतने नेवसञ्जानासञ्जायतनसञ्जी अस्स, न इधलोके इध-
लोकसञ्जी अस्स, न परलोके परलोकसञ्जी अस्स, यं पिदं दिट्ठुं सुतं
मुतं विज्ञातं पत्तं परियेसितं अनुविच्चरितं मनसा तत्रा पि न सञ्जी
अस्स; सञ्जी च पन अस्सा” ति ।

अनुस्सतिवग्गो द्रुतियो ।

तस्सुह्नानं

द्वे^१ वृत्ता महानामेन^२, नन्दियेन सुभूतिना^३ ।
मेत्ता अटुको^४ गोपालो^५, चत्तारो च समाधिना^६ ति ॥ २०

३. सामञ्जवग्गो

१-इ. “एकादसहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको
अभव्यो गोणणं परिहरितुं फार्ति कातु । कतमेहि एकादसहि ? इधं,

१. पनावुसो मात्स्युत्त - गी०, स्या०, रो० । २-२. द्वे महानामा च - गी०, स्या०;
द्वे महानामा - रो० । ३. सुभूतिना च - गी०, रो० । ४-४ दत्तमो द्वेव गोपालो - गी०
दरमो गोपालको - स्या०, दगमो चेव गोपालो - रो० । ५. गमाधिनो - स्या०, रो० ।

भिक्खवे, गोपालको न रूपञ्ज्ञ होति, न लक्खणकुसलो होति, न आसाटिकं हारेता होति, न वर्णं पटिच्छादेता होति, न धूमं कत्ता होति, न तित्यं जानाति, न पीतं जानाति, न वीर्यं जानाति, न गोचरकुसलो होति, अनवसेसदोही च होति, ये ते उसभा गोपितरो
५ गोपरिणायका ते न अतिरेकपूजाय पूजेता होति – इमेहि खो, भिक्खवे, एकादसहि अङ्गेहि समन्नागतो गोपालको अभव्यो गोगणं परिहरितुं फाँति कातुं ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, एकादसहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्यो चक्खुर्स्मि अनिच्छानुपस्ती विहरितुं ... पे०... अभव्यो चक्खुर्स्मि
१० दुर्गानुपस्ती विहरितुं ... अभव्यो चक्खुर्स्मि अनत्तानुपस्ती विहरितु ... अभव्यो चक्खुर्स्मि खयानुपस्ती विहरितुं .. अभव्यो चक्खुर्स्मि वयानु-
पस्ती विहरितुं ... अभव्यो चक्खुर्स्मि विरागानुपस्ती विहरितु ... अभव्यो चक्खुर्स्मि निरोधानुपस्ती विहरितुं ... अभव्यो चक्खुर्स्मि पटिनिस्समा-
नुपस्ती विहरितुं” ।

१५ ६-४८. सोतर्स्मि ... धानर्स्मि ... जिव्हाय ... कायर्स्मि ...
मनर्स्मि ... ।

४६-४६. रूपेनु ... सदेनु ... गन्धेनु ... रसेनु ... फोटुव्येनु ...
धम्मेनु ... ।

६७-१४४. चक्कुविज्ञाणे ... सोतविज्ञाणे ... धान-
२० विज्ञाणे ... जिव्हाविज्ञाणे .. कायविज्ञाणे ... मनोविज्ञाणे ... ।

१४५-१६२. चक्कुमम्फस्मे ... सोतसम्फस्से ... धानसम्फस्मे ...
जिव्हामम्फस्मे ... कायमम्फस्से ... मनोमम्फस्से ... ।

८. ३३
१६३-२४०. चक्कुगम्फस्मजाय वेदनाय ... सोतसम्फस्सजाय
येदनाय .. धानमम्फस्मजाय वेदनाय ... जिव्हामम्फस्सजाय वेदनाय ...
२३ यानगम्फस्मजाय वेदनाय . मनोगम्फस्मजाय वेदनाय ... ।

८. ३०
२४१-२८८. रूपमञ्ज्ञाय ... गद्दमञ्ज्ञाय ... गन्धमञ्ज्ञाय ...
रग्नमञ्ज्ञाय .. फोटुव्यगञ्ज्ञाय .. धम्मनञ्ज्ञाय ... ।

२८९-३३६. रूपमञ्ज्ञेतनाय .. मुद्दमञ्ज्ञेतनाय ... गन्धमञ्ज्ञेत-
नाय ... रग्नमञ्ज्ञेतनाय .. फोटुव्यगञ्ज्ञेतनाय ... धम्ममञ्ज्ञेतनाय .. ।

३३७—३८४. रूपतण्हाय ... सदृतण्हाय ... गत्थतण्हाय ...
रसतण्हाय ... फोटुब्वतण्हाय ... धम्मतण्हाय ... ।

३८५—४३२. रूपवितके ... सदृवितके ... गन्धवितके ...
रसवितके ... फोटुब्ववितके ... धम्मवितके ... ।

४३३—४८०. रूपविचारे ... सदृविचारे ... गन्धविचारे ... ५
रसविचारे ... फोटुब्वविचारे ... धम्मविचारे अनिच्छानुपस्सी विहरितुं ...
दुखानुपस्सी विहरितुं ... अनन्तानुपस्सी विहरितुं ... खयानुपस्सी
विहरितुं ... वयानुपस्सी विहरितुं ... विरागानुपस्सी विहरितुं ...
निरोधानुपस्सी विहरितुं ... पठिनिस्सगानुपस्सी विहरितुं ... पे०... ।

४. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय एकादस धम्मा भावेतव्वा । १०
कतमे एकादस ? पठमं ज्ञानं, दुतियं ज्ञानं, ततियं ज्ञानं, चतुर्थं ज्ञानं,
मेत्ताचेतोविमुक्ति, करुणाचेतोविमुक्ति, मुदिताचेतोविमुक्ति, उपेक्षाचेतो-
विमुक्ति, आकासानञ्चायतनं, विज्ञाणञ्चायतनं, आकिञ्चञ्जाय-
तनं — रागस्स, भिक्खवे, अभिज्ञाय इमे एकादस धम्मा
भावेतव्वा” ति । १५

२—१०. “रागस्स, भिक्खवे, परिज्ञाय ... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पठिनिस्सगाय ... इमे एकादस धम्मा भावेतव्वा” ति ।

११—१७०. “दोसस्स ... पे०... मोहस्स ... कोधस्स ... उपनाहस्स
... मवखस्स ... पळासस्स ... इस्साय ... मच्छ्रियस्स ... मायाय ... २०
साठेयस्स ... थम्मस्स ... सारम्भस्स ... मानस्स ... अतिमानस्स ...
मदस्स ... पमादस्स अभिज्ञाय ... पे०... परिज्ञाय ... परिक्खयाय ...
पहानाय ... खयाय ... वयाय ... विरागाय ... निरोधाय ... चागाय ...
पठिनिस्सगाय ... पे०... इमे एकादस धम्मा भावेतव्वा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं २५
अभिनन्दनं ति ।

नव सुत्तसहस्रानि, भिव्यो पञ्चसत्तानि च ।
 सत्तपञ्जास सुत्तन्ता, अङ्गुत्तरसमायुता ति ॥
 एकादसकनिपातो निर्दितो ।

— :o : —

अद्यगुत्तरनिकायपालि निर्दिता ।

वित्तसप्तवानं

अनुक्रमणिका

अ

भक्षणका, भरदून्तो	
भक्षिदुग्धामी	२६
भक्षुसलकमप्या, दस	३१६
भक्षुसलानं धम्मानं समापत्ति	३७३
भक्षुसर्व, करम्	२६७, ३२६
भक्षोधनो, पुरिस्पुगलो	१६८
भजितो, परिव्वाजको	२८७
भञ्जनवने, मिगादये	६६
भट्टकनागरो, गहयति	३८४, ३८७, ३८८
भट्ट, अभिभायतनानि	१४६
— पुरिस्पुगला	४७
— लोकधम्मा	१४१
भट्टनं, करम्	३२२
भत्तनीयो, धम्मो	२६८, ३२७
भत्यो, करमो	२८१, २८७, ३०८, ३२६
भव्यमचरियाविसमचरियाहेतु	३४४
भव्यमी, प्रदिवादान	३११
— भविज्ञा	३१२
— करमो	२८१, २८७, ३२६
— कामेसुमिच्छाचारो	३११
— पाणातिपातो	३११
— पिसुणा वाचा	३११
— कृष्णा वाचा	३१२
— व्यापादो	३१२
— मिच्छायाजीवो	२८२
— मिच्छाकम्मन्तो	२८१
— मिच्छाभाण	२८२
— मिच्छादिटि	२८१, ३१२
— मिच्छावाचा	२८१
— मिच्छायायामी	२८२
— मिच्छापिमुति	२८२
— मिच्छायाकूप्ति	२८१
भ०४-	२८१

धम्मो, मिच्छासति

— मिच्छासमाधि

— मुसावादो

— सम्हाप्लामी

अधिपञ्चाधम्मविपस्तना

अनत्तसञ्चा, करमा

अनत्यो, करमो

२८१, २८७, ३०८,

अनभिरति, सुखा

अनरियो, धम्मो

२८७,

— मग्नो

२८६,

अनवज्जवल

१

अनवज्जो, धम्मो

अनाथपिण्डिकस्त्रामामेजेवने ३, ६,

२४, ३५, ६६,

१३७, १५०, १६६,

१८५, २०१, २०२,

२०६, २४१, २४८,

अनाथपिण्डिको, गहयति ३५, ४९, २४४,

२५०,

अनासवो, धम्मो

अनिच्छसञ्चा, करमा

अनुपत्ताही, पुरिस्पुगलो

अनुपुब्वनिरोधा, नव

अनुपुब्वनिरोधो

अनुपुब्वपसंदि

अनुपुब्वविहारसमापत्तियो, नव

५०,

अनुपुब्वविहारा, नव

अनुपत्ता धम्मा, दस

अनुस्तरित्यो, धम्मो

३०१,

अनोत्तमी, पुरिस्पुगलो

अन्तरापरिनिवायी

अन्तवनस्मि

अपचयगमी, धम्मो

२८६,

अपरिहानधम्मो, पुगलो

१८०,

अपिन्दो, पुरिस्पुगतो

व्यापादेतद्वा०, घम्मा०	३३०	ग्रसपुरिमध्यम्मो	३००, ३२६
ग्रहुचारी, इचिदत्तो	२०६, २१०	ग्रसपुरिमसंतो	१६०
ग्रनयपत्तो	८६	ग्रसाद्, कर्तमा	२६७, ३२५
ग्रनय	८६	ग्रसुभरज्जना, कर्तमा	१८६
ग्रनिभायतनानि, ग्रहु	१४६	ग्रसेता, मम्मादिटि	२८०
ग्रनिभायतन, ग्रहुम	१४८	— सम्मावाचा॒	२८०
— चतुर्व्यं	१४७	— सम्माविमुत्ति	२८०
— छटु	१४७	— सम्मानति	२८०
— दुतिय	१४६	ग्रसेत्त्वा॒ घम्मा॒, दस	२८०
— ततिय	१४६	ग्रसेत्त्वो॒, मम्माद्याजीवो॒	२८०
— पञ्चम	१४७	— सम्माकरम्भतो॒	२८०
— पठम	१४६	— सम्मावायामो॒	२८०
— सत्तम	१४७	— सम्मासङ्कृप्तो॒	२८०
ग्रनिरर्ति, नुक्ता॒	१४६	— सम्मासमाधि	२८०
ग्रन्तपत्तो	८६	ग्रसेत्व, सम्मानाण	२८०
ग्रन्त	८६	ग्रसखलुङ्का॒, तयो॒	३६
ग्रन्तोनियो॒ मनसिक्षारो॒	१८६, १६२	ग्रसद्विद्य, साहार	१६०, १६३
ग्ररहत् सञ्ज्ञनात्॒	२६६	ग्रसदो॒, पुरिमपुगलो॒	१६७, १६६
ग्ररहत्तो॒, अकण्ठ्वा॒	२०७	ग्रसपरस्सा॒, तयो॒	४०
— निकण्ठ्वा॒	२०७	महिल्को॒, पुरिमपुगलो॒	१६७
ग्रसियस्थ विनये॒ पञ्चोरोहणी॒	२६१, ३०५		
— संचेत्य	३१६		
ग्रसिया॒, पञ्चोरोहणी॒	२६३, ३०५, ३०६	ग्रा॒	
ग्रसिया॒, घम्मा॒	२६३, ३२६	ग्रावासवसिण	१३५
— घम्मा॒	२६६, ३२६	ग्रावासानञ्ज्ञायतनसञ्ज्ञा॒	५२
ग्रसिय, पौवनं	२७५	ग्रावासानञ्ज्ञायतन	६७
— यमन	२७८, २७६	ग्राकिञ्चञ्ज्ञायतनसञ्ज्ञा॒	५३
— विरचन	२७६, २७३	ग्राकिञ्चञ्ज्ञायतन	६७
ग्रस्तराणो॒	८३, ११२	ग्रावातपटिविनया॒, दस	२१६
ग्रदन्तीमु॒ विहरति॒, महाकञ्जानो॒	१३५	— नव	४६
ग्रविन्नजा॒	८३, ११२, १६२, २३३	ग्रावातवत्यूनि॒, दस	२११
— माहारा॒	१५६	— नव	४६
ग्रविण्टिविरो॒, किमतिया॒	८६	ग्राचयगमी॒, घम्मो॒	२६८, ३२७, ३२८
— गाम्मोग्रदत्तो॒	८६	ग्राजानीपक्षायितं कथ	३६८
ग्रविण्डादा॒, उग्गविका॒	३१३	ग्रादीनवसञ्ज्ञा॒, वर्तमा॒	१८६
ग्रदेव्यप्रसुद्गा॒	३३३	ग्रानन्दो॒, यायस्मा॒ २१, ६५, ७६, ७५, ८६	१०३-१०५, १५८, १८८, २०६,
ग्रद्युद्गररिनिव्याप्ति॒	१२५	२२०, ३६२, ३६६, ३६६, ३८८	१०३
ग्रग्ना॒ गम्मदञ्जा॒	२६	ग्रानाशानस्यति	१८८
ग्राद्यम्भग्नित	१८६, ११२	ग्रानिसमा॒, पञ्च	११, १२
ग्रग्नम्मा॒, कर्तमा॒	१६०	ग्रांतोक्तिग्ना॒	१३५
	३००		

आयस्मा आनन्दो ('आनन्दो आयस्मा' ति पदं ददुवं)		
- उदायी	५४	५६, २६०
- उपचालो	२०६	१८६, ११२
- उपालि	१५४, १५६	१६१, ११४
- कटिसहो	२०६	२०६, २१०
- कलिम्भो	२०६	१३०
- कुकुटो	२०६	
- गिरिमानन्दो	१८५	१११
- चन्दिकापुत्तो	४३, ४४	२५५
- वालो	२०६	५४
- नन्दको	६, १०	६१
- निकटो	२०६	६३, ११२
- पुणियो	२२२	२१३
- महाकञ्चनो	१३५, ३१०	६३
- महाकञ्चनो	२२६	२६
- महाचुन्दो	१३१, २२५	२०६
- महामोगल्लानो	२१, २२३	३६०
- मेधियो	६, ७	२६
- वाहनो	२१६	६२
- सदो	३६७	१५५, १५६
- समिद्धि	३०	३७६
- सास्त्रियो	१४, २०, २१, २४, २५, २७, ३०, ४३, ५४, १०२, १०५, १७४, १८०, १८५, १८६, २३६, ३४५	१४२, १४५
- सुभूति	३७६	३३७
आरद्धविरियो, पुरिस्पुगलो	१६८	३३७
आराधना, नो विराधना	२७१	२०६, २१३
आवासामच्छरिय	६३	३३८
आसवान खयाय धम्मा, दस	२६३	२७१
आसेवितब्बो धम्मो, कलमो	३०१, ३३०	३००, ३३०
आहारा धम्मा, दस	२०८	८६, ८७
		७४
इ		
इच्छा, पापिका	१३०	३३८, ३३९
इदिपादा, चत्तारो	६७	२६५, २६६
इदिपादे, चित्तामाधिपथानसद्गुरसमझागत	६७	३३८
- ध्यादसमाधिपथानसद्गुरसमझागत	६६	२६
- विरियसमाधिपथानसद्गुरसमझागत	६६	३६६
- वीरेसामाधिपथानसद्गुरसमझागत	६७	१६८
ओ		
ओतप्पी, पुरिस्पुगलो		

दातवर्तिण	१३५	बण्हो, मगो	३२६
प्रपातिको	६४	वति भिक्षुनो वलानि	२४०
रस्मागियनि सयोजनानि, पञ्च २६, ४०, ६२,	३८५, ३८७	वत्यी, भिक्षु	२२५
मारिम तीर	२०६, ३०६	वथावत्यूनि, दस	२०२
— अदिशादान	३०६	कपिलवत्युस्मि, निरोधारामे	१६४, ३७१,
— अभिज्ञा	३०७		३७४, ३७७
— कामेसुभिज्ञाचारो	३०७	कम्मदायादा, सत्ता	३३६, ३४०
— पाणातिपातो	३०६	कम्मासुत्तो, चुन्दो	३१६, ३२१
— पितृणा वाचा	३०७	कम्मं, अपरिकवेदनिय	२८
— फहसा वाचा	३०७	— प्रप्यवेदनिय	२८
— व्यापादो	३०७	— अवेदनियं	२६
— मिज्ञाप्राजीवो	२८६	— दित्यम्बवेदनिय	२६
— मिज्ञाकम्मन्तो	२८६	— परिपकवेदनिय	२८
— मिज्ञाज्ञान	२८६	— वहुवेदनिय	२८
— मिज्ञादिटि	२८६, ३०७	— वेदनियं	२६
— मिज्ञावाचा	२८६	— सम्परायवेदनियं	२७, २८
— मिज्ञावायामो	२८६	— सुखवेदनिय	२८
— मिज्ञाविमुति	२८६	कलन्दकनिवापे, वेलुवने	४३, ५४, २२६
— मिज्ञासङ्क्षिप्तो	२८६	कल्पाणनिती, पुरिसपुगलो	१६८
— मिज्ञासमाधि	२८६	कसिणायतनानि, दस	१३५, १४६
— मुमावादो	३०७	कस्सपो, पूरणो	६७
— सम्पर्णलापो	३०७	कलिम्भा, आयस्मा	२०६
क			
कवङ्गलाय विहरति, नगदा	१४२	याको, दसहि अमदम्मेहि समझागवो	२१८
फटिसहो, आयस्मा	२०६	वामगुणा, पञ्च	५४, ६८, ८२
रुट्टो, घमुननिपित्तानुपोगो	२०७	वामच्छन्दनीवरण	८२
— चतुर्त्यस्स ज्ञानस्स	२०७	कामच्छन्दो	६२, १११
— दतियस्स ज्ञानस्स	२०७	वामवोगी	२४१
— दुतियस्स ज्ञानस्स	२०७	वामवितका	७
— दोसो	२०७	कायवम्मन्तसन्दासव्यापत्ति, तिविधा	७
— पठमस्स ज्ञानस्स	२०७	वायकम्मन्तसम्पत्ति, तिविधा	३४३, ३४४, ३४६
— मातुगामूपचारा	२०७	वायसकिव	५५, ८६
— मोहा	२०७	वायेन, अधमचरियाविसमचरिया, तिविधा	३४६
— विमूढमस्स	२०७	— असाचेय तिविध	३१७
— वेदना	२०७	— धम्मचरियासमचरिया, तिविधा	३५०
— मद्धगिशामता	२०७	— साचेय, तिविध	३१६
— युज्ञा	२०७	पानेन धम्ममापच्छाय, चतुर्था आनिससो	१२
रुद्धमगो, रुतमा	३००	— ततियो आनिससो	१२
		— दुतियो आनिसमा	१२
		— पञ्च आनिससा	१२
		— पञ्चमो आनिससो	१२
		— पठमा आनिससो	११

कालेन धम्मस्वने, चतुर्त्यो आनिसंसो	१२	गहपति, भट्टकनागरो	३८४, ३८५
— ततियो आनिसंसो	१२	— आनाथपिण्डिको	३५, २४१, २४६,
— द्वितीयो आनिसंसो	१२		२५०, २५१
— पञ्च आनिसंसा	१२	— तपुस्तो	७४, ७५
— पञ्चमो आनिसंसो	११	— वज्जियमाहितो	२५२, २५५
— पठमो आनिसंसो	६	गामनिगमो, दुविधेन वेदितव्यो	१४, १७
किरिकाळाय, नदिया		पिञ्जकूटे, पवते	१७, १८
कुकुटारामो	३८४	पिञ्जकावसये, नातिके	३६७
कुकुटो, आयस्मा	२०६	पिरिव्वजे, राजगदे	१७, १८
कुलमन्दरियं	६३	पिरिमानन्दो, आयस्मा	१८५
कुलं, नवहि अङ्गेहि समग्रागते	३३	गोपालको, एकादशहि अङ्गेहि समग्रागतो	३८८, ३८९
कुसलानि सीलानि, किमतियानि	३५७		
— धविष्ठटिसारत्वानि	६६, ३५७		
कुसलानि धम्मानि समापति	२७३	घ	
कुसलेसु धम्मेसु तिति	१७५	घटिक	२६४
— दुष्टि	१७५	घोसितारामे	६५, ८३
— हानि	१७५		
कुसलं, कर्तमं	२६७, ३२७	च	
कुसिनारायं विहरति, भगवा	१६१	चतुर्स्तो, पठिपदा	१४८
कुसीरो, पुरिसपुगलो	१६८	— सब्जा	१४८
कूटागारसालायं, महावने	१६७	चतुर्त्यं, शारं	५८, ८७, १५२
केवली	१११	चतुर्विधा, वचीकम्मतसन्दोसव्यापति	३४१, ३४५
कोकनुदो, परिखाजको	२५८	— वचीकम्मतसम्पति	३४३
कोकालिको, भिक्षु	२३६, २३७	— वाचाय अधम्मविद्याविसमचारिया	३४६
कोधनो, पुगलो	२१२	— धम्मचरियासुमचरिया	३५०
— पुरिसपुगलो	१६८		
कोलझोलो	२६, १६५	चतुर्विधं, वाचाय सोचेयं	३१६, ३२०
कोसम्बियं विहरति, भगवा	६५, ८३	चतुर्सु, भाहारेसु	१४०
कोसलानि तिगरो, तद्वक्षयानि	१६७	चतुर्सुहि सोतापत्तियङ्गेहि समग्रागतो	४६, २४७
कोसेलेसु चारिहं चरमानो, भगवा	१६७	चत्तारि, पुरिसयुग्मनि	४७
		— महाराजसहस्रानि	१४५
		— महासमुद्दसहस्रानि	१४५
ख		चत्तारो, इद्विपादा	८७
खदुन्दुसामित	३६७	— उपनिस्ताय	५
खेमण्ठो	८६	— धम्मा	६
खेम	८६	— सतिपट्टाना ८१, ८३, ८५, १६१, १६४	
		चनिदिकापुस्तो, आयस्मा	४३, ४४
		चम्पायं विहरति, भगवा	२१६, २५२
		चातुर्महाराजिका, देवा	३७४
		चालिकापवते	६
		चालिकार्यं विहरति, भगवा	६
गमराय, पोनरारण्या तीरे	२१६, २५२	चालो, आयस्मा	२६०
गतियो, पञ्च	८३		

चिदगुलिक	२६४		
चीदरसम्म	३७१, ३७७		
चुन्दो, घम्माखुतो	३१६, ३२१		३८
चेतयाविनिवन्धा, पञ्च	६४, ६६, ६७		३२०
चेतयाविनिवन्धा, चतुर्थो	६४		
- ततियो	६४		
- द्वितियो	६४		
- पञ्चमो	६५		
- पठमा	६४		
चेतानुविहरति, सहजातिय	१३१, २२५		४१
चेतायीला, पञ्च	६३, ११३		३८५
चेतायीला, चतुर्था	६४		३७४
- ततिया	६४		
- द्वितिया	६४		
- पञ्चमा	६४		
- पठमा	६३		
चेताविमूर्तिया, चतुर्थो घम्मा	८		८८
- ततिया घम्मो	८		
- द्वितियो घम्मो	८		
- पञ्चमा घम्मो	८		
- पठमा घम्मो	८		
छ			
छ घम्मा	३७२		
छगु घग्गतिरेनु आयतनेमु	१४०		
ज			
जटिलागिका, निवार्ता	६६		
जनपरपदा, दुष्प्रयेत वेदिनव्या	१५, १७		
जागृत्यापि, शास्त्रा	२६०, २८१, ३०३, ३२१		
जेरारो, घनायपिण्डिकस्य पाराम ('घनायपिण्डिकस्य पाराम' ति एद दृढ़व्य)	३८		
जेवदारा	३८		
झ			
घानान, घान्न	१५२		
गाल, घान्नं	५८		
- ततिर	५८		
- द्वित्र	५८		
- पञ्चम	५८		
- पठम	५८		
ठानि, ठीणि			
ठान, कतम			
			त
ताण्णामूलवा घम्मा, गव			४१
ततिय, ज्ञान			५८, ६७, २६८, ३८५
तचुत्तरि, देवा			२२०
तथागतो, दसहि घम्मेहि निस्सटो			८८
तद्गृनिव्वान			३७४
तपनीया, घम्मो			२६८, ३२७
तपुस्यो, गहपति			७४, ७५
तपोदारामे, राजगहे			२५७
तयो, अस्सखलुङ्का			३६
- अस्सपरस्सा			४०
- घम्मा			२१४
- पुरिस्सखलुङ्का			३६
- पुरिस्सपरस्सा			४०, ४१
तावर्तिसा, देवा			३७४
तिकिळ्का, विरेचन देन्ति			२७६
तिव्वरागो, पुग्गलो			२१२
तिरच्छानयानिका, सत्ता			३३८
तिरच्छानयोनि, ससप्तज्ञाति			३३८, ३३९
तिविया, वायकम्मन्तसुन्दोसव्यापति			३४१
- वायकम्मन्तसुम्पत्ति			३४३, ३४४
- वायेन अधम्मचरियाविसमचरिया			३४६
- घम्मचरियासमचरिया			३४६
- मनसा अधम्मचरियाविसुमचरिया			३४०
- घम्मचरियासमचरिया			३५०
- मनोवम्मन्तसुन्दोसव्यापति			३४१, ३४२
तिविष, प्रदिवादान			३१८
- प्रभिज्ज			३१५
- वायेनुमिळ्याचार			३१५
- वायेन घमोचेव्य			३१७
- घावेव्य			३१९
- पाणायिपात			३१६
- गिगुणवाच			३१८
- फसुवाच			३१५
- घ्यापाद			३१५

तिथिवं मनसा असोचेयं

- सोचेयं

- मिच्छादिर्द्धि

- मुसावादं

- वाचाय असोचेयं

- सोचेयं

- सम्पत्तार्थं

तिसो, विजा

- वेदना

- समग्रसञ्ज्ञा

तीणि, ठानानि

- दुच्चरितानि

- सुचरितानि

- सयोजनानि

तुहु, पच्चेकर्णहृषा

तुसिता, देया

तेजोकसिर्ण

थ

धीनमिहनीवरणं

द

दक्षिणेसु जनपदेसु, घोषनं

दस, अकुपलकम्पाया

- अत्यधिसे पटिच्च

- असेखिया धम्मा

- आघातपटिविनया

- आघातवत्यूनि

- आशीनवा, राजन्तेपुरप्पवेसने

- कथावत्यूनि

- कसिणायतनानि

- काममोगी

- धम्मा, अनुप्पन्ना

- आसदानं ययाय

- आहारा

- एपन्तनिव्विदाय

- दोसविनयपरियोसाना

- नायकरणा

- निद्रमोगी

- एन्यजितेन परिषट् पच्चरेमिरतन्ना ११-

३१८	दस धम्मा, परिपन्था	२०७
३१६, ३२०	- परियोदाता	२६४
३१५	- भावेतव्वा	३५५, ५३६
३१५	- महफला	२६४, २६५
३१७	- मोहविनयपरियोसाना	२६५
३१६, ३२०	- रागविनयपरियोसाना	२६४, २६५
३१५	- सरीरुद्धा	१६६
२७०, २७१	- सारणीया	१६६, १७१
१३६	- निज्जरवत्यूनि	२७३, २७५
२७०	- पातिमोक्खटुप्पना	१५४
३८	- पासंसानि, ठानानि	२०३
१८६, १८२	- पुगला	११६, ११७, २१०
१८१, १८४	- मिक्खुनो वलानि	२४०
२६	- मिच्छता	२२६
२३७	- वड्डियो	२०८
३७४	- विवादमूलानि	१६०
१३५	- सज्जा	१८३, १८५
	- समता	२६६
	- संयोजनानि	१११, ११२
६१	दसमो गहपति, श्रद्धकनागरो	३८४, ३८७, ३८८
	दिद्धुधम्मतिव्यानं	८८
२७५	दिद्धि, पापिका	२७२
१४१, ३१६	- भद्धिका	२७२, २७३
४५४	दुक्खनिरोधगमिनी, पटिपदा	३०
२८०	दुखनिरोधो	३०
२१६	दुखसविपाको, धम्मो	२६६, ३२८
२१६	दुखसमुद्दयो, धम्मो	३०
१६३	दुखुद्दयो, धम्मो	२६६, ३२८
२०२	दुख्य	३०, १६६
१३५, १४६	दुच्चरितानि, तीणि	१६२
२४१	दुतियं, ज्ञातं	५८, ८७, २६६
२६४	दुष्पञ्जो, पुरिसापुगतो	१६८
२६३	दुविधेन वदामि, गामनिगमं	१४, १७, १७८, १७९
२०८	- धीवरं	१४, १६, १७८
.२६५, २६६	- जनपदपदेतं	१४, १६, १७८, १७९
२६५	- पिण्डपातं	१४, १६, १७८
११७-११६	- पुगलो	१४, १५, १७८, १७९
२७८	- शेनासनं	१४, १६, १७८, १७९
	तुस्तीतो, पुगलो	२१०, २११
	वेपदतो	५४

वा, चातुर्महाराजिका	३७४	धम्मो, ग्राचयगमी	२६८, ३२८
- तातुरि	३७४	- आसेवितब्बो	२२०
- तावतिसा	३७४	- आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा	६७
- तुसिता	३७४	- उप्पादेतब्बो	३३०
- तिम्मानरतिना	३७६	- एहिपस्तिका	४३
- परनिम्मितवसवत्तिना	३७४	- श्रीपतेयिको	४७
- अद्युकायिका	३७४	- कतमो	२६१, ३०८, ३२७
- यामा	३७४	- कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी	३११
दोसविनयपरियासाना धम्मा, दश	२६५	- तपनीयो	२६८
द्वासु धम्मेसु	१३६	- दुखविपाको	२६६, ३२८
		- दुक्षुदृश्यो	२६६, ३२८
		- दुखसे ग्रनतसञ्ज्ञा	६७
धनुक	२६४	- न ग्रनुस्सरितब्बो	३०१, ३३१
धम्मचरियासमचरियाहेतु	३४६	- न उप्पादेतब्बो	३३०
धम्मदेखना	२२२, २२३	- न बहुलीकातब्बो	३०१, ३३१
धम्मपरियायों, सक्षणपरियायों	३३८	- न भावेतब्बो	३०१, ३३१
धम्मचक्रिय	६३	- न सच्चिद्कातब्बो	३०२, ३३२
धम्मविच्चयसम्बान्नज्ञा	२७०	- नायकरण्यो	११७-११६
धम्मा, पायेन पहातब्बा	१२६	- नासेवितब्बो	३३०
- घ	३७२	- निरासबो	३२७
- तया	२१४	- पञ्चत वेदितब्बो	४७
- नव	६०, ६७	- पहानसञ्ज्ञा	६७
- नेव पहातब्बा	१२०	- पाणातिपाता वेरमणी	३११
- पञ्च	१६२	- पिसुणाय वाचाय वेरमणी	३११
- वाचाय पहातब्बा	१२६	- फसाय वाचाय वेरमणी	३११
- मत	२७०	- बहुलीकातब्बा	३०१, ३३१
धम्मा, भ्रकालिको	४७	- भावेतब्बो	३०१, ३३१
- भ्रतपर्नीया	२६८, ३२७	- भरणसञ्ज्ञा	६७
- भ्रदिपादाना वेरमणी	३११	- मुसावादा वेरमणी	३११
- भ्रनिङ्गा	३१२	- विरागसञ्ज्ञा	६७
- भ्रनिया	२६७	- सच्चिदातब्बो	६७
- भ्रनिङ्गा	३२७	- सन्निद्धिका	४७, ६७
- भ्रनिच्छनञ्ज्ञा	६७	- सञ्चलाक भ्रनिरतसञ्ज्ञा	६७
- भ्रिन्चर दुक्षुसञ्ज्ञा	६७	- सम्मापांज्रीवा	२८२
- भ्रनुम्नालितब्बा	३०१, ३३१	- सम्माकम्मन्दी	२८१
- भ्रतपरमायी	३२८	- मुम्माज्ञाण	२८२
- भ्रम्मानादतब्बो	३३०	- भ्रम्मादिति	२८२, ३१२
- भ्रम्मानाशी	३१२	- मुम्मावाचा	२८१
- भ्रिया	२६७, ३२६	- मुम्मावायामा	२८२
- भ्रानुभरञ्ज्ञा	६१		

धर्मो, सम्माविभुति	२८२	निकटो, यायस्मा	२०६
— सम्मासङ्क्षिप्तो	२८१	निकलण्टका, अहरन्तो	२०७
— सम्मासति	२८२	निगण्ठा, अत्तुवक्तंसपरव्यभका	२१८
— सम्मासमाधि	२८२	— अनोत्तिभित्ती	२१८
— सावज्ञो	२८८, ३२७	— असपुरिससम्भत्तिनो	२१८
— सारावो	२८८, ३२७	— असदां	२१८
— सुखविपाको	२८८, ३२८	— अहिरिका	२१८
— सुखुद्रो	२८८, ३२८	— कुहका	२१८
धोवन, अरिय	२७५	— दसहि धम्मेहि समज्ञागता	२१८
— दक्षिणेसु जनपदेसु	२७५	— दुप्पटिनिस्सगिनो	२१८
न		— दुस्तीला	२१८
न अनुस्सरितब्बो, धर्मो	३०१, ३३१	— पापमित्रा	२१८
न आसेवितब्बो, धर्मो	३०१	— पापिच्छा	२१८
न उपादेतब्बो, धर्मो	३३०	— सन्दिङ्गिपरामासा	२१८
न वहुलीकातब्बो, धर्मो	३०१, ३३१	निगण्ठो, नाटपुत्रो	६७
न भावेतब्बो, धर्मो	३०१, ३३१	निगोवारामे, क्षपिलवत्युस्म	१६४, ३७१, ३७५, ३७७
न सच्छिकातब्बो, धर्मो	३०२, ३३२	निज्जरवत्यूनि, दस	२७३, २७५
नदिया, किमिकाळाय	६	निहु गता	१६५
नन्दियो, सवको	३७७	निदमनीया धर्मा, दस	२७६
नव, अनुपुव्वनिरोधा	४६	निवान	६१, ६२, ६४, ६८ ६७
— अनुपुव्वविहारसमापत्तियो	५०, ५४	— सन्दिङ्क	
— अनुपुव्वविहारा	५०	निविदा, विरागत्या	३५८
— आषातपटिवत्यूति	४८, ४६	निविदाविरागो, विमुतिङ्गाणदस्तनत्वो	१००
— आपातपटिविनया	४६	निम्मानरतिनी, देवा	३७१
— ठानानि	१८, १६	निरया, एकन्तदुक्षा	३३८, ३३९
— तप्त्वामूलका, धर्मा	४१	निरयो, पदुमो	२३८
— धर्मा	१०, १७	निरासवो, धर्मो	३२७
— पुण्यता	१६, २०, २५	निरोप्यसञ्ज्ञा, कर्तमा	१८७
— मञ्ज्ञा	३२	निरोधो	६०
— सत्तायासा	४२, १४१	निस्सवसम्पत्तो, गियत्तु	५
नउरुपाने, पत्तासवने	१६७, १६६	नीलकर्सण	१३५
— विहरति, भगवा	१६७, १६८	नीवरणा, मन्त्र	६१, ११२
नउरुपाने, कोसलान निगमो	१६७	नेवसञ्ज्ञानायञ्ज्ञायतनसञ्ज्ञा	५३
नाटपुत्रो, निगण्ठो	६७	नेवरञ्जनानासञ्ज्ञायतन	६७
नातिह, गिज्जकायस्ये	३६७		
— विहरति, भगवा	३६७	प	
नायरुपाना पन्ना, दस	११७-११८	पञ्जेश्वरु, तुर्म	२१३
नामेपित्रा, पन्ना	३३०	पञ्चोत्तीर्णी, परिविनये	२८१, ३०५
नायरुपानो, पन्नापनु	११५, ११६	— परिता	२८३, ३०५, ३०६
	४०४-४२		

चोरोहणी, ग्राहणकुलस्त	२६१	परनिमितवसवत्तिनां, देवा	३७४
न, ग्रानिसा	११, १२	परिम्बा घम्मा, दस	२०३
- उद्धमागियानि सयोजनानि	६३	परिव्राजकारामे, मोरनिवामे	३७०
- उपादानकरन्वा	६२, १४०	परिव्राजको, प्रजिनीं	२६७
- ग्रांतम्बागियानि सयोजनानि	२६, ४०, ६२,	- उत्तियों	२५५
	३८५, ३८७	- फोकन्दो	२५८
- कामगुणा	५४, ६८, ६२	- सुतवा	१७
- गतियों	६३	परिवोदाता घम्मा, दस	२६४
- चेतसाविनिवन्वा	६४, ६६, ६७, ११२, ११४	परिहानवम्मो, पुरगलो	१८०, १८१
- चेताक्षीला	६३	पलासवने, नळकपाने	११७, ११८
- डानानि	१८, १८	पसेनदि, कोसलो राजा	१४५, १५०, १५३
- घम्मा	१६२	पस्सदि	८६
- नीवरणा	६१, १८६, १८२, २६७	- मुखत्वा, सुरानिगसा	६६, ३५७
- वलानि	१२, १४	पत्तदिसम्बोज्ज्ञानीं	२७०
- भयानि, वेरानि	४६, ४७	पहानसञ्ज्ञा, वतमा	१८७
- मच्छरियानि	६३	पाटलिपुत्त	३८४
- मिलादुव्यव्यानि	६१, ८५, ८६	पातिमोक्षटुपना, दस	१५४
पञ्जावा, पुरिसपुगलो	१६८	पापक, वीज	२७२
पञ्जावत	१२, १३	पापमित्ती, पुरिसपुगलो	१८८
पञ्जाविमुत्तों	८६	पापिवा, डच्छा	१३०
पञ्जा, अठु	१४१	- इस्सा	१३०
- चतारो	१४०	- दिट्ठि	२७२
- थ	१४०	पापिच्छो, पुरिसपुगला	१८८
- तवा	१२६	पावोज्ज, पीतत्व	६६, ३५७
- दस	१६१	पारिम, तीर	२००, ३०६
- दे	१३६	- अदिदादाना वेरमणी	२०६, ३०७
- नव	१४१	- अनभिज्ञा	३०७
- पञ्च	१४०	- अव्यापादा	३०७
- चत	१६०	- बामुमिच्छाचारा वेरमणी	३०७
पञ्छों, एको	१३८	- पाणपिताता वेरमणी	३०६, ३०७
पटिपदा, चतस्रो	१४८	- कर्शाय वाचाय वेरमणी	३०७
पठम ज्ञान	५८, २७, २६७, ३८५	- मुशावादा वेरमणी	३०७
पण्डितव्यत्वूनि	२८७	- सम्पत्तापा वेरमणी	३०७
पताङ्गदृष्ट	२६४	- सम्मानाजीं	२८८
पर्यावरण	१३५	- सम्मानमन्तो	२८८
पडुमो, निरया	२३८	- सम्मानाज्ञ	२८८
पञ्चितंत्रं पञ्चवेत्यतन्वा	२३८	- सम्मादिट्ठि	२८८, ३०७
पम्मा, दम	१६८, १६१	- सम्मापाचा	२८८
पञ्चन्, मिलारूदे	१७, १८	- सम्मावायामा	२८८

पारिमं तीरं, सम्माविमुत्ति	२६६	पुरिसपुगलो, अवकोधनो	११५
— सम्मासद्धृष्टो	२६६	— अनोत्तर्पी	११७
— सम्मासमाधि	२६६	— अपिच्छ्यो	११८
पावाय विहृति, भगवा	३१६	— ग्रस्तद्वा	११७, ११८
पासंसानि ठानानि, दस	२०३	— अहिरिको	११७
पीतकसिण	१३५	— आरद्धवित्यो	११८
पीति, पस्तद्वया	६६, ३५७	— ओत्तर्पी	११८
पीतिसम्बोज्ज्ञो	२७०	— कल्याणमित्तो	११८
पुगला, दस	११६, ११७, २१०	— कुसीतो	११८
— नव	१६, २०, २५	— कोधनो	११८
पुगलो, अट्टो	२६	— दुप्पञ्ज्ञो	११८
— उद्धतो	२१३	— पञ्जावा	११८
— उभतोभागविमुत्तो	११६	— पापमित्तो	११८
— कोधनो	२१२	— पापिच्छ्यो	११८
— गोत्रभू	११६	— मिळ्डादिट्को	११८
— चतुर्थो	२६	— सम्माविट्को	११८
— छट्टो	२६	— हिरीमा	११८
— तत्तियो	२६	पुरणो, कस्सपो	६७
— तथागती अरहं सम्माराम्युद्धो	११६	पोक्सरणिया चामराय तीरे	२१६
— तिव्वरागो	२१२		
— दसहि धम्मेहि समग्रागतो	३०२, ३३२, ३३३		
— दिट्टिप्पत्तो	११६		
— दुतियो	२६		
— दुस्तीलो	२१०, २११		
— घम्मानुसारी	११६		
— नवमो	२६		
— पञ्चेकुद्धो	११६		
— पञ्चमो	११६		
— पञ्जाविमुत्तो	११६		
— पठमो	२६		
— परिहानधम्मो	१८०		
— सत्तमो	२६		
— सदानुसारी	११६		
— सदाविमुत्तो	११६		
— सीलवा	२११		
पुण्ययो, धायस्मा	२२२		
पुच्चनिवासं	२६१		
पुराणो, ब्रह्मचारी	२०६, २१०		
पुरिसखल्लङ्गा, तयो	३८		
पुरिसपरस्ता, तयो	४०, ४१		

भ		निवरु, दमहि पम्महि समग्रागता	१०६, १४३, २६०, २६२
पतो शायकसद्वा, उनुष्टिप्रा	६७	- ईहि घमहि समग्रागता	३४१
- जायणटिप्रा	६७	- पम्माहिमा	१०३
- सामेविणटिप्रा	६३	- पम्मामो	१२०, ३५०, ३८२
- सुप्रटिप्रो	६७	- पम्मान न निसामप्रजातिला	२३२
गवा अरह सम्मासुन्दुदा	४७	- निसामप्रजातिलो	२३४
दृव वीत्र	२३३	- घम्म न रुद्धति	११६
द्वा पुरिस्तानावावा, तया	४१	- घम्म वता	३६२
दिका, दिट्ठि	२७२, २७३	- न अतिरेकपूजाय पूजेता	३६०
ध्यानि वेरानि, पञ्च	४६, ४७	- अधिवरणिला	२३३
नवरण्हा, साहाय	१६२	- आसाटिले हारेता	३६६
नवेतव्या घम्मा दस	३१५, ३५६	- गाचखुसला	३६६
नवतय्यो, घम्मा	३०१, ३३२	- तित्य जानाति	३६६
निवरु, अक्षकावता	२३४	- घूम वता	३६६
- अक्षकासरपरिमामवा	२३५	- पटिमलताना	२३२
- अच्छ तनिट्ठो	३७०	- पीत जानाति	३६०
- अतिरेकपूजाय पूजेता	३६३	- रुपन्त्रु	३६६
- अधिकरणिको	२३१	- लम्हणकुसला	३६६
- अनुष्टेसदाही	३८६	- वण पटिख्यादेता	३६६
- अपिच्छा	२३६	- वावि जानाति	३६६
- अमक्षी	२३६	- मिवतामामो	२३१
- अम्मायावी	२३४	- निवलामी	३८१
- असठा	२३६	- निसुवयम्प्रा	५
- आरन्जना	१०७	- पञ्चद्विष्टिलो	११३
- आरदविस्ता	११५, १२०, ३५१	- पञ्चद्विष्टमप्रगता	११०
- आसन्धिक हारेता	३६१	- पञ्चन्या	११८
- एवसन्नी	३६६, ३६४-३६७	- पटिसलताना	२३४
- वल्याणमित्ता	११७, ११६, ३८०	- परिमावचरो	१०७
- वायन अवातरणा	११३	- पापिच्छा	२३१
- वातरणा	११४	- पीत जानाति	३६२
- विक्करणायमु दक्षा	३८०	- पुच्छनिवास अनुस्तरति	३८१
- कोरानिना	२३६ २३७	- वडुसुना	१०७, ११७, ११६, ३८०
- काधना	२३२	- मानवाद वदमाना	१३२-१३४
- खाणामुना	१८, १८	- मरवी	२३२
- गाचखुसला	३६२	- मायावी	२३२
- जाणवाद वदमाना	१३२-१३८	- रुपन्त्रु	३६१
- तित्य जानाति	३६२	- रुप अमीतरणा	११३
- ताहि घम्महि समग्रागता	३७०	- लम्हणकुसला	३८१
- दस्ता	११७, १२०		

भिक्षु, वर्ण पटिच्छादेता	३६१	मल्लानं निगमो, उरवेलकप्पं	७४
- विनयथरो	१०७	मल्लेशु विहरति, भगवा	७४
- विसारदो	१०७	महफळा धम्मा, दस	२६४, २६५
- वीर्यं जानाति	३६२	महाकच्चानो, आयस्मा	१३५, ३१०
- सद्गुरु न कहुति	११४	महाकस्सपो, आयस्मा	२२६
- सधित्तपरियाप्कुसलो	१४२, १४५	महाकोटितो, आयस्मा	२७
- सठो	२३२	महाचुन्दो, आयस्मा	२२५
- सतिमा	११८	महानामो, सक्को	३७२
- सत्ते पस्तति	३८१	महाप्रहा	१४५
- सद्गु	१०७	महामोग्नगलानो, आयस्मा	२१, २२३
- चन्दुडो	११८, १२०	महावने, कूटागारसालायं	१६७, २०६
- सद्गुचारीनं न पटिसन्यारको	२३२	मातुगामो, दसहि धम्मेहि समझागतो	३३७
— पटिसन्यारको	२३४	मानो	६३, ११२
- सद्गुचारीमु न कुपितो	११४	मिगदाये, अञ्जनवने	६६
- सावसेतदोही	३६२	मिगसाला, उपासिका	२०६, २१३
- सिवद्वाकामो	२३३	गिर्वत्ता, दस	२६६
- सिवद्वाय न कहुति	११४	मिष्टादिट्टिको, पुरिसपुगली	१६८
- सीलवा	१०७, ३८०	मिथियो, आयस्मा	६, ७
- मुख्यो	११७, ११६, ३८०	मोक्षाचिकं	२६४
भिक्षुगा, उपसम्पादेतब्बो	१५५	मोरनिवापे, परिव्वाजकारामे	३७०
- निस्सयो दातब्बो	१५६	मोहवितयारियोकाना धम्मा, दस	२६५
- सामणेरो पैरेतब्बो	१५६		
भिक्षुगी, कज़ज़लिका	१४२, १४५		
— जटिलवासिका	६६		
भिक्षुगी बलानि, कति	२४०	यथाभर्त निविखतो एवं निर्ये,	
- दस	२४०	चत्तारीसाय धम्मेहि समझागतो	३५३,
भिक्षु, येरा	११०		३५४
		- तिसाय धम्मेहि समझागतो	३५२
		- दसहि धम्मेहि समझागतो	३५०
		- वीसतिया धम्मेहि समझागतो	३५१
		यथाभर्त निविखतो एवं संगे,	
		चत्तारीसाय धम्मेहि समझागतो	३५४
मगधेशु विहरति, आयस्मा सारिहुतो	११५, ११६		
मग्मो, अनरियो	२६६, २२६	- तिसाय धम्मेहि समझागतो	३५३
- अरियो	२६६, ३२६	- दसहि धम्मेहि समझागतो	३५१
- कफ्हो	३२६	- वीसतिया धम्मेहि समझागतो	३५१
- मुख्यो	३२६		
मन्द्विरियानि, पञ्च	६३	यथाभूतज्ञाणदस्तानं, निविदत्य	३५८
मनसा अधमचरियाविशमचरिया, तिविधा	३५०	- निविदापिरागत्य	१००
- यसीवेष्यं, तिविध	३१८		
- संवेष्यं, चिपियं	३१८	यामा, देवा	३७४
मनोक्षमन्तसन्दोसम्यापति, तिविधा	३१८-३२१	योनितो मनसिकारो	१६४
	३४१, ३४२		
	३४६	र	
	३४६	रपकं	२६४

रागविनयपरियासाना घम्मा, दस	२६६, २६५	वायोकसिण	१३५
रात्रगह गिरिव्यारे	१७, १८	पाहना, आयस्मा	२१६
- सरोदारामे	२५७	यिगतीनमिद्दा, भिक्षुसङ्खो	१६६
- गिरहरति, आनदा	२५७	विचिक्षिद्या	१२, १११
- भगवा	१७, १८, ३७०	विचिकिच्छानीवरण	६१
- महापस्त्रा	२२६	विज्ञा, तिस्सा	२७०, २७१
- सालिंतो	४३ ४४	विज्ञाविमुति, साहारा	१६१, १६३
राजन्तेपुरपरेमने आदीनवो, घटुमो	१६४	विज्ञाणकसिण	१३५
- चतुर्यो	१६३	विज्ञाणज्ञायितनसन्ना	५२
- द्वंद्वा	१६४	विज्ञाणज्ञायितन	८७
- ततिया	१६३	विज्ञाणुपादानकसन्नो	६२
- दसमा	१६४	विमुतिज्ञाणदसन	३६०
- दुलियो	१६३	विरागसञ्ज्ञा, कतमा	१८७
- नवमा	१६४	विरागो, विमुतिज्ञाणदसनतयो	३५८
- पञ्चमी	१६३	विराधना, विच्छित शागम्म	२७१
- पठमी	१६३	विरियबल	१२, १३
- तत्तमो	१६४	विरियतमोज्ज्ञहो	२७०
राजा, पसेनदि कोस्तो	१४५, १५०, १५३	विरेचन, अरिय	२७६, २७७
ह्यपरामो	६३, ११२	- देविति विकिच्छका	२७६
रूपसञ्ज्ञा	५२	विवादमूलानि, दस	१६०
स्मुपादानकउच्चो	६२	विसारदा, उपासिका	३३६
ल		विहिसावितको	७
नाममच्छरिय	६२	वुसितना	१११
रोदायतिका, ग्राहणा	६६	वदनुपादानकसन्ना	६२
नोहितकनिण	१३१	वेनामो, ग्राहणो	३६, ३७
व		वेगातिय विहरति, आयस्मा आनदो	३८४
पद्मुक	२६४	वेळुवरी	१६३, २०६
वचोवभ्युत्तम दासव्यापत्ति, चतुर्विद्या	३४१ ३४५	- कन्दवनिवारे	४३, ५४, २२६
यन्तीवभ्युत्तमनिति, चतुर्विद्या	३४३ ३४६	स	
यविनयमाद्विता, घट्यति	२५२, २५५	सकदोगमिपता	२०६
यद्वियो, दस	२०८	सकदोगमी	२६
यणमच्छरिय	६३	सकदायदिट्ठि	४२, १११
यनसङ्घ, भिरहण	१६१	सक्षमु विहरति, भगवा	१६४, ३७१, ३७५, ३७७
यमन, भरिय	२३६	सपका निवद्या	३७७
याचाय अप्यन्मवित्या, चतुर्विद्या	३८६	- महानामा	३७२
- अन्नाचम्प तिविद्य	३१६, ३२०	सम्मा, एकन्तमुवा	३३८
- धम्मवरिया, चतुर्विद्या	३५०	सद्वादपादानकसन्ना	६२
- साचम्प, चतुर्विद्य	३१६, ३२०	सद्वारसा, वाहणो	३०६

सञ्जाहवत्तं	१२, १३	सप्तुरिसरांसेवों	१६१, १६४
सञ्ज्ञेदो	१५७	सब्लोके अनभिरतसञ्ज्ञा	१८७
सञ्ज्ञासमगी	१५७, १५८	सब्लहारेसु अनिच्छासञ्ज्ञा	१८८
सचितपरियायकुसलो, भिवद्	१७२	सब्वेधमा, अमतोगदा	१८४
सच्चिकातव्यो, धम्मो	३०२	— किञ्चाधिष्ठेया	१८३
सञ्ज्वेतनिकानि, कम्मानि	३४३, ३४५	— किउतरा	१८४
सञ्ज्ञा, चतस्तो	१४८	— विग्रेगदा	१८४
— दस	१८३	— किपुला	१८३
— नव	३२	— किपरियोसाना	१८४
सञ्ज्ञावेदयितनिरोधो	६७	— किमूलका	१८३
सञ्ज्युपादानवक्तव्यो	६२	— किसमुदया	१८३
सतिपट्टाना, चत्तारो	६१-६३, ६५, १६१, १६४	— किसमोसरणा	१८३
सतिसम्पजञ्जां	१६१, १६४	— किसमवदा	१८३
सतिसम्बोज्ज्ञाङ्गो	२७०, २७१	— छन्दमूलका	१८४
सत्तमखत्तपरमो	२७	— निव्वानपरियोसाना	१८४
सत्त, धम्मा	२७०	— पञ्चुतरा	१८४
— धोञ्जङ्गा	१६१, २७०	— फस्समुदया	१८४
— साहारा	१६४	— मनसिकारसम्बवा	१८४
— विज्ञाणटुतियो	१४१	— यिमुतिसारा	१८४
सत्ता, आभस्सरसंवत्तनिका	१४५	— वेदनासमोसरणा	१८४
— तिरच्छानयोनिका	३३८	— सत्ताधिष्ठेया	१८४
सत्तावासा, नव	४२	— समाधिष्पमुखा	१८४
सत्तावासो, अद्वमो	४२	समणसञ्ज्ञा, तिस्यो	२७०
— चतुर्थो	४२	समणो, गोतमो	२४६
— द्व्यु	४२	समाधि, यथाभूतञ्जाणदस्सनत्यो	६६, ३५७
— ततियो	४२	— यथाभूतञ्जाणदस्सननिःसंसो	६६, ३५७
— दुतियो	४२	समाधिसम्बोज्ज्ञो	२७१
— पञ्चमो	४२	समिद्धि, आयस्मा	३०
— पठमो	४२	सम्वादी	५४, ५५
— सत्तमो	४२	सम्बोधिष्पकिष्कानं धम्मानं, चतुर्थो उपनिषा	४
सद्बमस्सवनं, साहार	१६४	— ततिया उपनिषा	४
सद्ममो, कर्तमो	३००, ३२८	— दुतिया उपनिषा	४
चदा	१६१	— पञ्चमी उपनिषा	४
सद्मो, ग्रायस्मा	३६७	— पठमा उपनिषा	३
सद्मो, पुरिसपुगलो	१६५, १६६	समता, दस	२६६
— भिष्म	२२२	सम्पष्यताना, चत्तारो	६६
सनड्डुभारेत, ब्रह्मुना	३७१	सम्माविट्टुको, पुरिसपुगलो	१८८
रान्दिट्टिको, धम्मो	८७	सरीरटा धम्मा, दस	१६६
सन्दिट्टिक, निव्वान	८७	सासङ्घात्परिनिव्वायी	२८
सप्तुरिपम्मो, कर्तमो	३००, ३३०	सहस्रति, ब्रह्मा	२४६

सहस्री, लांकयातु	१४५	साहारा, भवतष्टा	१६३
सहस्र, अपरगोयानान	१४५	— विजायिमुति	१६१
— उत्तरकुलन	१४५	सिक्षादुव्वल्यानि, पञ्च	६१, ६५, ६६
— चानुमहाराजिकान	१४५	सीलवत्परामासो	६२, १११
— जन्मदीपान	१४५	मीलवा, पुण्गलो	२११
— तार्वतिसान	१४५	नुक्तमग्नी, कतमो	३००
— त्रुसितान	१४५	नुवको, मग्नो	३२६,
— निष्मानस्तीन	१४५	मुखविपाको, धम्मो	२६६, ३२८
— परनिम्मितवस्तवस्तीन	१४५	मुखद्रव्यो, धम्मो	२६६, ३२८
— पुन्नविदेहन	१४५	सुप समाधत्य, समाधानिस्स	६६, ३५७
— ब्रह्मतोपान	१४५	सुचितानि, तीणि	१६१
— यामान	१४५	— साहारानि	१६४
— सिनेष्पव्यतराजान	१४५	सुतवा, परिव्वाजको	१७
तारेते	६६	सुदत्तस्त उपासवस्स पुत्रो, सद्वी	३७६
सावु, कतम	२६७, ३२५	सुभूति, आयस्मा	३७६
सामण्डवानि, परिव्वाजको	१६५, १६६	सोचेय, अरियस्स विनये	३१७
सारणीया धम्मो, दस	१६६, १७१	स्वाकादातो धम्मो भगवता	४७
सारिपुत्रमोगलाना, पेसला	२३६	सबोजनानि, तीणि	२६
सारिपुत्रो, आयस्मा ('आयस्मा सारिपुत्रो' ति पद दट्टव्य)	२३६	— दस	१११, ११२
साथज्जो, धम्मो	२६८, ३२७	— पञ्च उद्घम्भागियानि	१११, ११२
सावतिय	१०६, १०७	— ओरम्भागियानि	१११
— विहरति, भगवा	३, ६, २०, २४, ३५, ११८, १३७, १५०, १६६, १७२, १८५, २०१, २०२, २०४, २०६, २४१, २४८, ३५१	ससप्तजातिका, तिरच्छानयोनि	३३८, ३३९
सासवो, धम्मो	२६८, ३२७	नसप्तनीयपरियायो, धम्मपरियायो	३३९
साहारा, अविज्ञा	१६६	ह	
		हिरीमा, पुरिसपुमालो	१६८

गायायो

अत्यस्स पर्ति हृदयस्स सन्ति	१३५, १३६	नमो ते पुरिसाजज्ज्ञ	३६६, ३७०
अप्यवा ते मनुस्तेमु	३०७, ३०८	पुरिस्स्त हि जातस्स	२३७, २३८
अप्यमत्तको अव कलि	२३७, २३८	ये च द्वा सम्मदवकाते	३०७, ३०८
असंवेत च सीतेन	१११	येस मध्येभिय द्वेमु	३०७, ३०८
आपायिको नेरायिको	१५८	या निन्दिय पससति	२३७, २३८
कष्ट धम्म विष्णव्य	३०७, ३०८	सत सहस्रान विरच्छान	२३७, २३८
कामच्छन्दना च व्यापादो	१११	वदाय सीतेन च योग वदुति	२०८
सत्तिया सेतु यन्तरस्मि	३७१	स वे पञ्च द्वासम्पतो	१११
तावानिरतिमच्छ्य	३०७, ३०८	मुखा सह्यस्य सामग्नी	१५८
पनेन पञ्चने च याव वदुति	२०८		

उपमायो

मुरित्यस्त, भिक्षस्ये, उदयतो एतं पुञ्चङ्गम् ...	२६
सेव्ययापि आकासे	२६
सेव्ययापि, आनन्द, सुखिनो दुष्करं उपरजेय्य ...	७६—८१
सेव्ययापि, आवुसो उत्तिप, रञ्जो चचन्ति मं नगर ...	२५८
सेव्ययापि, आवुसो, काळपवले चन्दस्त या रति वा ...	११७, २००, २०१
सेव्ययापि, आवुसो, पुरिसो अड्डो व समानो अद्वाद वदेय्य ...	१३१
सेव्ययापि, आवुसो, पुरिसो दलिलो व समानो अद्वाद वदेय्य ...	१३२
सेव्ययापि, आवुसो, पुरिसो सारत्यिको सारण्येसी ..	२८४, ३१०
सेव्ययापि, आवुसो, रस्तो साखापलासविष्टो ...	१०२, १०३, ३६०—३६२
सेव्ययापि, आवुसो, दब्लो साखापलाससम्पन्नो ...	१०३, १०४, ३६०, ३६२, ३६३
सेव्ययापि, आवुसो, सहायको सहायकं एवं वदेय्य ...	२२६
सेव्ययापि, आवुसो, सिलायूपो सोळसकुकुको ...	४५
सेव्ययापि, आवुसो, सुखिनो दुखं उपरजेय्य ...	५४—५६
सेव्ययापि उदके	२६०
सेव्ययापि, उपालि, दहरो कुमारो मन्दो उत्तानसेय्यको ...	२६४
सेव्ययापि, उपालि, महाउदकहृदी ...	२६३
सेव्ययापि ता पुरिमिका देवता ...	३५
सेव्ययापि, नन्दक, पाणको चतुर्पादको अस्त ...	१०
सेव्ययापि, नन्दन, निष्ठ, यसमयविमुतो करणीयं अत्तनो न समनुपस्थिति	३७६
सेव्ययापि नाम दब्लृधम्मा धनुग्रहो सिकित्तो ...	६७
सेव्ययापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति ...	२६६
सेव्ययापि पक्खी सकुणो	२६१
सेव्ययापि पद्यविष्यं	२६१
सेव्ययापि पुञ्चे श्रगारियभूतो ...	१८, १९
सेव्ययापि, ब्राह्मणा, चत्तारो पुरिसा चतुर्दिशा छिता ...	६७
सेव्ययापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एक निधि यवेसन्तो ...	३८७
सेव्ययापि, भन्ते, ग्रापस्म मुर्चि पि निकितपन्ति ...	२२
सेव्ययापि, भन्ते, इत्थी वा पुरिसो वा दहरी पूवा ...	२३
सेव्ययापि, भन्ते, उसमो द्विनविसाणो सूखतो ...	२३
सेव्ययापि, भन्ते, चण्डालकुमारको कलोपिहत्थो ...	२३
सेव्ययापि, भन्ते, तेजो सुर्चि पि उहति असुर्चि पि उहति ...	२२
सेव्ययापि, भन्ते, पठविय सुर्चि पि निकितपन्ति असुर्चि पि निकितपन्ति	२१
सेव्ययापि, भन्ते, पुरिसो भेदक्यालिकं परिहरेय ...	२३
सेव्ययापि, भन्ते, रजोहरणं सुर्चि पि पुञ्चति असुर्चि पि पुञ्चति	२२
जेव्ययापि, भन्ते, नायो सुन्ति पि उपवायति असुर्चि पि उपवायति	२२
जेव्ययापि, भिक्षवदे, यशण्काको मणि उद्धविती येन येनेव पतिद्वाति ...	३४२, ३४५
सेव्ययापि, भिक्षवदे, असरात्तलुद्धस्त किञ्चापि एव इच्छा उपरजेय्य ...	२३३
सेव्ययापि, भिक्षवदे, आदित्यचेलो वा यादित्यसीसी वा ...	१७३, १७८, १८२

मेष्यवापि, निकर्वते, इत्यी वा पुरिमो वा दहरो युवा ...	१७२, १७४, १७६, १७७, १८१
नेष्यवापि, निस्त्रये, इस्तामो वा इस्सापत्रेवार्मी वा तिणुरिस्त्रपवेः वा मत्तिकापुञ्जे वा ...	६१-६४
सेष्यवापि, निकर्वते, उच्चुरोज वा मानिकीज वा ...	२५२
मेष्यवापि, निकर्वते, उपरिष्ट्यते चुलकुसुमितके देवे वरहन्ते ...	१६०-१६४
भेष्यवापि, निकर्वते, वाल्पवत्ते चन्द्रगम या रत्ति वा ...	११३
मेष्यवापि, निश्चन्द्रे, कूटायारम्य या दाचि गोपानसियो ...	११५
मेष्यवापि, निश्चन्द्रे, गण्डो अनेकवर्सगणिको ...	३२
मेष्यवापि, निश्चन्द्रे, गार्वी पद्मतेया पष्ठिता व्यत्ता ...	५७
मेष्यवापि, निश्चन्द्रे, गार्वी पद्मतेया वाला ग्रव्यता ...	५७
मेष्यवापि, जिकर्वते, चुम्हपवते चन्द्रस्य या रत्ति वा ...	११५
मेष्यवापि, जिकर्वते, कोशातकिलीज वा ...	२७२
मेष्यवापि, जिकर्वते, निष्मर्दे, निष्मर्दे वा कोशातकिलीज वा ...	२३५
मेष्यवापि, जिकर्वते, निष्मर्दे, निष्मर्दे वा कोशातकिलीज वा ...	११६
मेष्यवापि, जिकर्वते, या दाचि तारदस्पान पनो, सब्बा तो ...	११६
मेष्यवापि, जिकर्वते, या दाचि महानदियो ...	११६
मेष्यवापि, निकर्वते, दानि नानिनि च हृलानं पाणातं पद्मानानि	११६
मेष्यवापि, निकर्वते, ये वेचि नद्दराजानो, सुखे ते	११६
मेष्यवापि, निकर्वते, ये वेचि पुण्ड्रायता ..	११५
मेष्यवापि, निकर्वते, ये केचि मूलगन्धा	११५
मेष्यवापि, निकर्वते, ये केचि यारगन्धा ...	११६
मेष्यवापि, निकर्वते, नरदमुमये विष्ठे विगतवलाहूके देवे	११६
मेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति अटटा निरया ..	२३८
मेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति ग्रहूदा निरया ...	२३८
सेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति अब्दुदा निरया .	२३८
मेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति ग्रहूदा निरया ...	२३८
सेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति उण्डलदा निरया .	२३८
सेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति ग्रहूदा निरया ...	२३८
मेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति ग्रहूदा निरया ...	२३८
मेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति पुण्डरीका निरया ...	२३८
मेष्यवापि, निकर्वते, वीसुति मीलगिका निरया ...	२३८
मेष्यवापि, निकर्वते, एक्षु च देवा एक्षु च विनिष्ठातिरा	४२

सुद्धिपण्ण

पिंडे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिंडे	पन्तियं	सुद्धपाठो	असुद्धपाठो
१५	४	असवितब्बो	असेवितब्बो	१६३	१०	० असवर	० असवर
१५	२४	तेनावसो	तेनावुसो	१६५	३, १३	एकवीजिस्स	एकवीजिस्स
१६	५	असवितब्बो	असेवितब्बो	२३२	(सिरो)	१३२	२३२
१६	२६	सेवि-	सेवि-	२४५	१८	अत्तान	अत्तान
३४	१३, १८	हीन	हीन	२५७	२६	गतानि	गतानि
३५	१	अत्थ	अत्थं	२६०	१६	मिच्छादिहि-	मिच्छादिहि,
३५	१४	विष्णाटिसारिलो	विष्णटिसारिलो	३४४	६	समग्गननन्दी	समग्गनन्दी
४७	२७	पश्चोहमस्मि	पश्चोहमस्मि	३६६	२२	करथ्य	करेय्य
४८	१८	समापपन्नस्स	समापन्नस्स	३७२	२६	वुद्धानुपस्सति	वुद्धानुस्सति
१०६	१४	सत्ययीदं	सत्ययीदं	३८४	१५	वेसात्ती	वेसात्ती
११३	१६	इम	इमे	"	"	वेलुवगामको	वेलुवगामको
११५	२	तस्सा	तस्सा	३८६	१८	उपरक्षा ०	उपरक्षा ०
११६	१५	थरा	थेरा	"	१६	अपभाणेन	अपभाणेन
१३४	२६	वकोति	सक्कोति	३८७	८	योगक्षमं	योगक्षमं
१३८	५	पतं	पनेतं	३९६	२१	सारिपुतं	सारिपुतं
१६१	१८	चोदेतुकामन	चोदेतुकामेन	३९८	१७	रसमु	रसमु
१६७	१	द्वे	द्वे				

प्रकाशक : भिक्षु जगदीश काश्यप, मम्मी, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालंदा (पटना)

मुद्रन : थोष पृष्ठाचन्द्र बेरो, विद्यामन्दिर प्रेत प्राह्वेट सिमिटेड,
डी० १५/२५, मानमन्दिर, याराणसी-१